

**Soupis literární pozůstalosti vlasteneckého
kněze Josefa Mnohoslava Roštlapila
s ukázkami z jeho díla**

„Lenost – čertů polštář.“

A small, rectangular image of a handwritten signature in cursive script, which appears to read "Josef Roštlapil".

Bakalářská práce

Miroslava Zoufalá

Archivnictví

Vedoucí práce: Mgr. Jana Oppeltová Ph.D.

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s pomocí níže uvedených zdrojů.

V Olomouci dne 11. května 2011

.....

1 Obsah

<i>Soupis literární pozůstalosti vlasteneckého kněze Josefa Mnohoslava Roštlapila s ukázkami z jeho díla.....</i>	1
1 Obsah.....	2
2 Úvod.....	5
3 Odborná literatura o Josefu Roštlapilovi.....	7
4 Metodika tvorby práce.....	10
5 Josef Mnohoslav Roštlapil.....	11
5.1 Rodina.....	11
5.2 Vzdělání.....	15
5.3 Kněžské působení.....	18
5.4 Smrt.....	26
5.4.1 Pozůstalost.....	30
6.1 Korespondenční styky.....	31
6.1.1 Dopisy odeslané Josefem Mnohoslavem Roštlapilem.....	31
6.1.1.1 Dopisy Josefu Pelikánovi (1834?–1869).....	31
6.1.1.2 Dopisy Aliosi Vojtěchu Šemberovi (1841–1844).....	33
6.1.1.3 Dopisy Karlu Jaromíru Erbenovi (1842–1870).....	34
6.1.1.4 Dopis Františku Hajníšovi (27. 5. 1851).....	39
6.1.1.5 Dopisy bratru Františku Roštlapilovi (1870–1888).....	40
6.1.1.6 Dopisy Josefu Emlerovi (1873–1881).....	46
6.1.1.7 Dopisy synovci Františku Roštlapilovi (1875–1884).....	47
6.1.1.8 Dopis Děkanskému úřadu ve Dvoře Králové (28. 1. 1878).....	55
6.1.1.9 Dopis Biskupské konzistoři doHradce Králové (27. 7. 1881).....	56
6.1.1.10 Dopis neznámému adresátovi (2. 6. 1888).....	58
6.2.1 Dopisy adresované Josefu Mnohoslavu Roštlapilovi.....	59
6.2.1.1 Dopis Jana Kollára (7. 2. 1830).....	59
6.2.1.2 Dopisy Jana Karla Rojka (1840–1875).....	61
6.2.1.3 Dopisy Karla Jaromíra Erbena (1842–1870).....	63
6.2.1.4 Dopisy Matěje Havelky (1842–1888).....	66
6.2.1.5 Udělení čestného měšťanství Josefu Roštlapilovi (12. 7. 1850).....	67
6.2.1.6 Dopis Josefa Podlipského (29. 5. 1856).....	67
6.2.1.7 Dopisy Františka Hajzlera (1862–1888).....	69
6.2.1.8 Dopisy Františka Lauschmanna (1864–1868).....	70
6.2.1.9 Dopisy Blaženy Erbenové (1870–1876).....	71
6.2.1.10 Telegram Žofie Erbenové (21. 11. 1870).....	75
6.2.1.11 Dopisy Josefa Emlera (30. 11. 1870 a 10. 1. 1871).....	76
6.2.1.12 Potvrzení darů Národnímu muzeu v Praze (13. 5. 1886).....	80
6.2.1.13 Dopis Opočenských (17. 3. 1888).....	81
6.2.1.14 Potvrzení daru na založení České akademie věd (12. 9. 1888).....	83

7.1 Dílo	84
7.1.1 Rukopisy	84
7.1.1.1 Deníčky Josefa Roštlapila (březen a květen 1825)	84
7.1.1.2 Deník z října 1838.....	86
7.1.1.3 Botanika	87
7.1.1.4 Básně v pozůstalosti Josefa Mnohoslava Roštlapila.....	90
7.1.1.5 Obrazy ze života svatého Petra, apoštola Páně	92
7.1.1.6 Překlad Mutinova privilegia	93
7.1.1.7 Dobruška	95
7.1.1.8 Pamětní kniha děkanství dobrušského (založená 1846)	95
7.1.1.9 Gedenkbuch der Pfarr Opočno (1833–1898)	100
7.1.1.10 Rukopisný deníček „Geldabnahmsregister für den Hochwürdigem Herrn Pfarrpater J. Rostlapil in Opočno“ (1857–1882)	102
7.1.1.11 Rukopisné poznámky k dějinám Dobrušky.....	103
7.1.1.12 Kázání při sňatku Josefa a Antonie Archlebových (1873).....	104
7.1.1.13 Kázání ke stoletému výročí narození Josefa Jungmanna (16. 7. 1873)	105
7.1.1.14 Životopis Jana Karla Rojka	106
7.1.1.15 Paměti města Dobrušky a panství Opočenského – německy (1887)	108
7.2.1 Publikační činnost	108
7.2.1.1 Příspěvky do periodik	108
7.2.1.1.1 Přítel mládeže	109
7.2.1.1.2 Časopis pro katolické duchovenstvo.....	122
7.2.1.1.3 Květy	131
7.2.1.1.4 Method	133
7.2.1.2 Tištěné knihy	136
7.2.1.2.1 Biblická pedagogika neboli Vychovatelství na základu Písma svatého založené (1845)	136
7.2.1.2.2 Riegrův slovník naučný (1860–1866)	140
7.2.1.2.3 Menší hodinky na všechny svátky blahoslavené Panny Marie (1885)	141
7.2.1.2.4 Paměti města Dobrušky a panství Opočenského (1887)	152
8 Závěr	169
9 Zkratky	171
10 Zusammenfassung	172
11 Anotace	173
12 Prameny, literatura, časopisy, sborníky a jiné zdroje.....	174
12.1 Prameny	174
12.1.1 Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze	174
12.1.2 Muzeum Aloise Vojtěcha Šembery ve Vysokém Mýtě	175
12.1.3 SOA v Zámrsku:.....	175
12.1.4 SOKA Hradec Králové	176
12.1.5 SOKA Rychnov nad Kněžnou	177
12.1.6 Vědecká knihovna v Olomouci	178
12.1.7 Vlastivědné muzeum v Dobrušce	178
12.2 Literatura.....	180
12.3 Časopisy, sborníky.....	181

12.4 Diplomové práce	183
12.5 Slovníky	183
12.6 Jiné zdroje	184
13 Příloha	185

2 Úvod

Předkládaná diplomová práce s názvem *Soupis literární pozůstalosti vlasteneckého kněze Josefa Mnohoslava Roštlapila s ukázkami z jeho díla* si klade za cíl představit nejen dokumenty, které se po Josefu Roštlapilovi dochovaly v našich archivech a muzeích, ale přiblížit také jeho osobnost – rodinu, dětství, vzdělání, kněžská působení ve východní části Čech, stejně jako široké zájmy, kterými vyplňoval svůj „volný čas“.

Josef Roštlapil (1809–1888) žil velmi aktivní, čilý život. Tato skutečnost se odrazila také v dochované pozůstalosti, jejíž střípky jsou rozesety po celé České republice. Největší část jeho rukopisů a spisů je uchovávána ve Vlastivědném muzeu v Dobrušce, ve kterém fond Josefa Mnohoslava Roštlapila zaujímá dvě archivní krabice, korespondence v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze (dopisy s Karlem Jaromírem Erbenem, Josefem Emlerem a dalšími), o pět dopisů Josefa Roštlapila, adresovaných Aloisi Vojtěchu Šemberovi pečuje Muzeum Aloise Vojtěcha Šembery ve Vysokém Mýtě, *Pamětní knihu děkanství dobrušského*, kterou Roštlapil sepsal, uchovává ve svých sbírkách Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou a v neposlední řadě lze mnoho zajímavých informací vyčíst z matrik, uložených ve Státním oblastním archivu v Zámrsku.

Myšlenka zpracovat literární pozůstalost po Josefu Roštlapilovi je staršího data. Za svého předchozího dvooborového studia Historie–Latinské filologie jsem se v souvislosti s vypracováním bakalářské diplomové práce s názvem *Dějiny a katalog historického fondu děkanské knihovny v Dobrušce, její původci, čtenáři, využití a dochování knihovního fondu*¹ poprvé dostala do kontaktu s dějinami a významnými osobnostmi města Dobrušky a jejího okolí. Nepřehlédnutelné místo mezi místními „písmáky“ zaujal pro vlastenecké úsilí zapálený P. Josef Roštlapil, jehož *Pamětní kniha děkanství dobrušského*, toto monumentální dílo o několika stech stranách, bylo základním kamenem pro poznání Dobrušky 19. století, lidí v ní žijících (včetně zde působícího duchovenstva) a blízkého okolí.

Osobnost Josefa Roštlapila a problematika s ní spojená mě zaujala natolik, že jsem se rozhodla věnovat jí svou další pozornost, která vyústila v sepsání předkládané diplomové práce. Ta je dělena do tří oddílů, které zahrnují Roštlapilův život, jeho korespondenční kontakty (ty jsou zde však jen nastíněny, neboť dopisů, jejichž

¹ ZOUFALÁ, Miroslava: *Dějiny a katalog historického fondu děkanské knihovny v Dobrušce, její původci, čtenáři, využití a dochování knihovního fondu*, diplomová práce, Olomouc 2009.

odesílatelem nebo adresátem Josef Roštlapil byl, je velké množství – jedná se tedy o výběr z korespondence) a poslední část tvoří představení samotného díla, ať se jedná o rukopisy, příspěvky v periodikách, překlady knih (tištěné) nebo vrchol Roštlapilovy spisovatelské tvorby, v roce 1887 vydaná kniha *Paměti města Dobrušky a panství Opočenského*.

Nastíněný profil P. Roštlapila by však nebyl úplný bez poznámky o jeho dalších badatelských oblastech. Za svého kněžského působení v Miletíně se ve společnosti P. Jana Černého začal zajímat o astronomii. Tato počáteční záliba u Roštlapila přerostla ve vášeň, která mu vydržela až do konce života – sepsal údajně i astronomické spisy, blíže neurčené, které se však nedochovaly. Jediným živým dokladem tohoto „poblouznění astronomií“, mimo poznámek v dobrušské a opočenské děkanské pamětnici o pozorování oblohy, jsou hesla v Riegrově slovníku (*afelium*, *astrolabium* a podobně), jehož první svazek vyšel v roce 1860. Kromě astronomie se Roštlapil zabýval botanikou, o čemž svědčí německy psaný rukopis s názvem *Botanika*. Ale ani botanika nebyla poslední oblastí zájmu tohoto nadšence pro vědu. Podle některých zdrojů byl v roce 1844 tiskem vydán jeho *Latinsko–německo–český slovník lékařské terminologie*, který se však nedochoval.² Jako kněz se snažil být prospěšný rovněž české mládeži, pro kterou mimo jiné přispíval svými poučnými články do časopisu *Přítel mládeže*. Aktivitu a šíři zájmů Josefa Roštlapila, která by se dala přirovnat jedině k působení génia Járy Cimrmana – a to ještě těžko, snad nejvýstižněji dokládá rada, udělená v jednom z dopisů, který Roštlapil adresoval svému bratru Františkovi: „*Lenost – čertů polštář*.“³

² MACH, Jiří: *Významné výročí – Josef Mnohoslav Roštlapil*, in: *Dobrušský zpravodaj*, č. 9, 2009: <http://www.mestodobruska.cz/zpravodaj.php?id=691&search=Ro%9Atlapil&rok=2007&mesic=99>; 7. 1. 2011.

³ Dopis ze dne 5. 4. 1870, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.

3 Odborná literatura o Josefu Roštlapilovi

Osobnost Josefa Roštlapila nemá, na rozdíl od jeho přátel a současníků, mezi které lze zařadit Karla Jaromíra Erbena, Boženu Němcovou, Josefa Emlera a další, sice své slunné místo v celonárodním povědomí, ani v regionu, kde se narodil a působil, jej mnohdy lidé neznají, a to dokonce ani někteří z pracovníků vědeckých institucí. Přesto nebyl nikdy zcela zapomenut. Čas od času se objeví, zejména v některém regionálním periodiku, příspěvek, který Josefa Roštlapila připomíná.

Dosud nejobsáhlejší studii o Josefu Roštlapilovi v podobě diplomové práce s názvem *Josef Mnohoslav Roštlapil (1809–1888)* napsala v roce 1993 Jitka Hrubá pod vedením PhDr. Vlastimila Květenského na Pedagogické fakultě v Hradci Králové.⁴ Tato práce na několika stranách přináší Roštlapilův životopis, dále popisuje jeho přátelství s P. Janem Karlem Rojkem nebo styky s významnými osobnostmi jeho doby.

Kromě výše zmíněné diplomové práce nebyla do dnešních dnů napsána žádná monografie, věnující se Josefu Roštlapilovi. Vzniklo však několik článků. V roce 1907 se Roštlapilovo jméno objevilo v příspěvku *Rychnov spisovatelů rodištěm a působištěm*, který sepsal Antonín Svoboda a následně uveřejnil týdeník *Posel z Podhoří*. V článku autor vyjmenovává jména zasloužilých literátů, často kněží, kteří byli buď rychnovskými rodáky, nebo měli spojitost s městem Rychnovem. Tak například zmiňuje kněze, kteří studovali na rychnovském gymnáziu – mezi nimi několika slovy i Josefa Roštlapila: „*Josef Mnohoslav Roštlapil, narozen 1809 v Kostelci nad Orlicí, farář v Opočně, zemřel 1888 v klášteře na Bílé Hoře.*”⁵ *Cestoval po Uhrách, psal o starožitnostech hebrejských, napsal ‚Biblickou pedagogiku‘, ‚Výjimky z vychovatelství‘ a jiné.*“⁶

Ke 110. výročí narození Josefa Roštlapila byl otištěn v týdeníku *Posel z Podhoří* článek s názvem *Zapomenuté jubileum*, který připomíná tohoto kosteleckého rodáka a opakuje některá základní data: „*Dne 15. srpna tohoto roku uplyne sto deset let od okamžiku, kdy spatřil světlo světa vlastenecký kněz a spisovatel Josef Mnohoslav Roštlapil, jeden z předních rodáků kosteleckých. Narodil se 15. srpna 1809, studoval Gymnázium v Rychnově nad Kněžnou a v Praze, bohosloví pak v Hradci Králové, kde*

⁴ HRUBÁ, Jitka: *Josef Mnohoslav Roštlapil (1809–1888)*, diplomová práce, Hradec Králové 1993.

⁵ Údaj o místě úmrtí je mylný. Josef Roštlapil zemřel v Dobrušce, ne v klášteře na Bílé Hoře, jak bude ještě níže uvedeno (pozn. – MZ).

⁶ *Posel z Podhoří*, XXII. roč., č. 31, Rychnov nad Kněžnou 3. 8. 1907.

byl 1835 vysvěcen na kněze. Byl kaplanem na různých místech hradecké diecéze, 1857 stal se farářem v Opočně. Zemřel 1888 v klášteře na Bílé Hoře u Prahy.⁷

Když kaplanoval v Miletíně, seznámil se s Karlem Jaromírem Erbenem. Erben byl tou dobou zaměstnán převodem zákoníka občanského a trestního řádu, byla to práce namahavá a Erben potřeboval spolupracovníků. Mimo jiné získal též Roštlapila, který sestavil a zčeštil všechna nařízení o vedení matrik a sestavil formuláře matričních listin. Chci mít za to, že právě Roštlapilem byl Erben také poprvé upozorněn na pověst o kostelecké borovici. Za svého působení v Dobrušce a později jako farář opočenský sepsal Roštlapil ‚Paměti města Dobrušky a panství opočenského‘. František Adolf Šubrt ve své knížce pamětí ‚U nás v Dobrušce‘ nazývá je velmi cennými. To jest také jeho hlavní dílo.

Roštlapil byl uvědomělým vlastencem; za své pouti po Uhrách 1845 vyhledává Kolára, 1848 je mezi účastníky Slovanského sjezdu v Praze, 1848 stává se dopisujícím členem Českého musea, jemuž přepsal a daroval dekry Jednoty bratrské. Budiž mu vděčná paměť také v jeho rodišti.⁸

Ve Sborníku z dějin a současnosti Kostelce nad Orlicí a Kostelecka vyšel v roce 1992 článek Václava Matouše o Josefu Roštlapilovi,⁹ ve stejném roce byla vydána útlá knížka *Z kulturní a literární historie Kostelce nad Orlicí*,¹⁰ která kromě dějin města vzpomněla i na osobnosti, spjaté s Kostelcem nad Orlicí.¹¹ (Podobné medailonky významných osob podává i město Rychnov nad Kněžnou.)¹² Další zmínky o Roštlapilovi přináší až zpravodaj města Kostelce nad Orlicí *Orlice* ze září 2008, kde je otisknut článek s názvem *Josef Mnohoslav Roštlapil kněz a spisovatel*.¹³ Zde je ve stručnosti shrnut jeho život a uvedena také příhoda o okolnostech nalezení ostatků zalděné paní Kateřiny ze Šellenberka a Kosti.

⁷ Je zajímavé, že omyl o místě Roštlapilova úmrtí se „trazuje“ dlouho po jeho smrti – nejen v časopisech.

⁸ *Posel z Podhoří*, XXXIV. roč., č. 32, Rychnov nad Kněžnou 9. 8. 1919.

⁹ MATOUŠ, Václav: *Významné osobnosti okresu RK. Josef Mnohoslav Roštlapil kněz a spisovatel*, in: *Sborník z dějin a současnosti Kostelce nad Orlicí a Kostelecka*, Městský úřad Kostelec nad Orlicí 1992.

¹⁰ TRÍŠKA, Josef a kol.: *Z kulturní a literární historie Kostelce nad Orlicí*. Kostelec nad Orlicí 1992.

¹¹ V Roštlapilově rodišti, Kostelci nad Orlicí, není žádná upomínka typu pamětní desky (například na jeho rodném domě číslo popisné 62) apod.: „Pan Josef Roštlapil nemá na území Kostelce nad Orlicí žádnou pamětní desku, ani po něm není pojmenována žádná ulice.“

Z emailu Městského úřadu v Kostelci nad Orlicí, dne 17. 3. 2011 v 12:31.

¹² *Významné osobnosti okresu Rychnov nad Kněžnou*, OÚ a SOKA Rychnov nad Kněžnou 2001.

¹³ JUZA, Josef: *Josef Mnohoslav Roštlapil kněz a spisovatel*, in: *Orlice. Zpravodaj města Kostelec nad Orlicí*, 9/2008, str. 10.

V roce 1969 vyšel v *Kulturním kalendáři Dobruška* článek Václava Matouše *Josef Mnohoslav Roštlapil, osvícenský kněz a národní buditel*¹⁴ a o několik desítek let později vydalo Vlastivědné muzeum v Dobrušce (v roce 2005) práci stejného autora, ve které srovnává Josefa Roštlapila s Janem Karlem Rojkem v brožurce *Jan Karel Rojek a Josef Mnohoslav Roštlapil*.¹⁵ Pod záštitou zmíněného muzea byly v roce 2005 vydány tři brožury o osobnostech dobrušské historie, mezi kterými nechybí ani Josef Roštlapil.¹⁶

V roce 2007 se v *Dobrušském zpravodaji* objevil článek Mgr. Jiřího Macha o Roštlapilově dobrušské děkanské pamětnici a o dva roky později v tomtéž periodiku stať o nadcházejícím významném výročí Josefa Roštlapila, která upozorňovala na konferenci konanou k dvoustému výročí od Roštlapilova narození.¹⁷ Ta se uskutečnila v Dobrušce 15. září 2009 pod záštitou Roštlapilova jména a nesla název *Vlastenectví, církve a společnost v proměnách 19. a 20. století*. Z tohoto sympozia vzešel stejnojmenný sborník¹⁸ s devíti příspěvky k tématu konference (ke sborníku je připojeno DVD s videem z konference a doprovodné akce, pořádané při této příležitosti).

¹⁴ MATOUŠ, Václav: *Josef Mnohoslav Roštlapil, osvícenský kněz a národní buditel*, in: *Kulturní kalendář Dobruška*, červenec–srpen 1969, str. 8–10.

¹⁵ MATOUŠ, Václav: *Jan Karel Rojek a Josef Mnohoslav Roštlapil. Představitelé druhé generace národního obrození v Podorlicku*, Muzeum Dobruška 2005.

¹⁶ MACH, Jiří; MATOUŠ, Václav: *Osobnosti dobrušské historie*. Muzeum Dobruška 2005.

¹⁷ MACH, Jiří: *Kroniky Dobruška. Roštlapilova Pamětní kniha děkanství dobrušského*, in: *Dobrušský zpravodaj*, č. 5, 2007: <http://www.mestodobruska.cz/zpravodaj.php?id=691&search=Ro%9Atlapil&rok=2007&mesic=99>; 7. 1. 2011.

¹⁸ *Vlastenectví, církve a společnost v proměnách 19 a 20 století. Příspěvky z konference konané na počest dvoustého výročí narození vlasteneckého kněze a regionálního historika Josefa Mnohoslava Roštlapila dne 15. září 2009 v Dobrušce*, Dobruška 2009.

4 Metodika tvorby práce

Jak bylo již v úvodu naznačeno, předkládaná práce se skládá ze tří celků: života, korespondenčních styků (výběr) a vlastního díla. V posledních dvou jmenovaných oddílech je kladen velký důraz na vyprávěcí možnosti pramenů. Z toho důvodu je nutné poznamenat některé náležitosti k této problematice. Aby mohly „prameny promlouvat“, je nutné jim dát jistý řád, podle kterého budou všechny představeny. Dopisy i samotná díla – rukopisná i tištěná – jsou přepsány podle platných transkripčních pravidel, které popisuje promováný historik Ivan Šťovíček, CSc. s kolektivem autorů v knize *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*¹⁹ a v novější publikaci, vztahující se k edičním počínům, *Ediční teorie a metodika*.²⁰

Příspěvky, zvolené do této diplomové práce, byly vybírány z daných rukopisů, knih či periodik s ohledem na působení, činnosti a některé zájmy Josefa Roštlapila, které tím více zdůrazňují, nebo je, respektive autora samotného, nějakým způsobem lépe charakterizují. Ku příkladu Josef Roštlapil ke konci života, když byl v Dobrušce na odpočinku (ale nejen tehdy) připravoval na manželství všechny místní snoubence a tím značně ulehčil dobrušským duchovním, kteří měli více času na jiné své povinnosti. Proto je z knihy *Biblická pedagogika*, kterou přeložil z němčiny, vybrán oddíl o snoubencích – a tak podobně. (U korespondence se jedná o libovolně volené ukázky.)

¹⁹ ŠŤOVÍČEK, Ivan a kol.: *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*. Praha 2002.

²⁰ ŠŤOVÍČEK, Ivan: *Ediční teorie a metodika*. Praha 2008.

5 Josef Mnohoslav Roštlapil

5.1 Rodina

Josef Roštlapil se narodil dne 15. srpna 1809 v Kostelci nad Orlicí²¹ v čísle popisném 62²² a ještě téhož dne byl v místním kostele svatého Jiří pokřtěn.²³ Jeho otec Antonín Roštlapil (*18. června 1764), povoláním pekař, pocházel z Kostelce nad Orlicí, matka Anna Fleglová z nedaleké Solnice (byla dcerou krupaře Josefa Flegla). Při křtu obdržel Josef Roštlapil od místního kaplana Ignáce Korába²⁴ jména: Josef František (křestní jméno František však nikdy neužíval).²⁵ Kmotry při křestním obřadu byli František Černikovský, řezník z Kostelce nad Orlicí, a Johana, manželka Václava Stehlíka, měštěnína z Kostelce.

Dnešní budova na místě rodného domu Josefa Roštlapila na ulici Tyršova 62 v Kostelci nad Orlicí:

²¹ Kostelec nad Orlicí (kresba Aloise Beera), in: BEER, Alois: *Cestopis z Dobrušky do Vídně roku 1849, kdy války zuřily*, 45. sešit, 1892, str. 69 – rukopis (viz elektronická verze Beerových sešitů), in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce.

²² *Matrika narozených Kostelec nad Orlicí 1804–1826*, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4295, sign. 77-8, str. 61.

²³ SOKA Hradec Králové, fond Biskupská konzistoř Hradec Králové, Tituli mensae, inv. č. 5, kart. 3.

²⁴ P. Ignác Koráb se narodil 30. května 1778 a, jak sám o sobě napsal, byl národností Čech „*natione Bohemus, patria Austensis*“. Působil dlouhou dobu v Kostelci nad Orlicí, kde mu po několik měsíců (až do 18. 2. 1837) vypomáhal kdysi jím pokřtěný Josef Roštlapil.

Liber memorabilium in beneficio Kostelecensi ad Aquilam de Anno Domini 1749, str. 93r, 93v, 94r; in: SOKA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Kostelec nad Orlicí, kart. 227, inv. č. 1, poř. č. 873.

²⁵ *Matrika narozených Kostelec nad Orlicí 1804–1826*, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4295, sign. 77-8, str. 61.

Roštlapilův otec Antonín měl se svou manželkou Annou celkem devět dětí. Jejich nejstarším dítětem byl syn Jan Jiří (*8. 12. 1796),²⁶ dále následovali Antonín Jiří (*22. 10. 1798),²⁷ Ignác Jiří (*27. 11. 1801),²⁸ Anna Kateřina (*18. 9. 1803),²⁹ Johana Kateřina (*3. 3. 1805),³⁰ Marie Františka (*15. 8. 1807),³¹ Josef František (*15. 8. 1809), Jozefa (*11. 4. 1812)³² a František (*31. 8. 1813).³³

²⁶ Jan Jiří Roštlapil se narodil 8. prosince 1796 v domě číslo popisné 39. Pokřtil jej kaplan P. Jiří Pivečko, jako porodní bába je uvedena Anna Matějková. Křestními kmotry byli: kaplan Jiří Pivečko, pekař Jozef Pešínský a Johana, manželka Václava Stehlíka.

Matrika narozených Kostelec nad Orlicí 1784–1804, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4294, sign. 77-7, str. 94.

²⁷ Antonín Jiří Roštlapil se narodil 22. října 1798 v domě číslo 39 v Kostelci nad Orlicí. Křtil jej (jako před dvěma lety jeho bratra) kaplan Jiří Pivečko a jeho porodní bába byla Anna Matějková. Kmotry byli kaplan Jiří Pivečko, pekař Jozef Pešínský a Johana, manželka Václava Stehlíka.

Matrika narozených Kostelec nad Orlicí 1784–1804, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4294, sign. 77-7, str. 112.

²⁸ Ignác Jiří Roštlapil se narodil 27. listopadu roku 1801 v domě s popisným číslem 39. Křtil jej děkan P. Antonín Boch, porodní bába se jmenovala Anna Matějková. Za kmotry mu byl kaplan Jiří Pivečko, řezník Václav Stehlík a Kateřina, vdova Jindraskova.

Matrika narozených Kostelec nad Orlicí 1784–1804, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4294, sign. 77-7, str. 136.

²⁹ Anna Kateřina Roštlapilová se narodila 18. září roku 1803 v domě číslo 39. Křest jí udělil kaplan Jiří Pivečko a jako kmotři vystupují: kaplan Jiří Pivečko, Johana Stehlíková, a Kateřina, vdova Jindaskova. Porodní bábou i v tomto případě byla Anna Matějková.

Matrika narozených Kostelec nad Orlicí 1784–1804, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4294, sign. 77-7, str. 149.

³⁰ Johana Kateřina Roštlapilová se narodila dne 3. března 1805 v domě číslo popisné 39, pokřtěna byla následujícího dne kaplanem Jiřím Pivečkem, který zároveň vystupuje jako křestní kmotr. Dalšími svědky byla Johana, manželka Václava Stehlíka, a Kateřina Černikovská, řeznice z Kostelce nad Orlicí. Jako porodní bába vystupuje Kateřina Šípková.

Matrika narozených Kostelec nad Orlicí 1804–1826, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4295, sign. 77-8, str. 7.

³¹ Marie Františka se narodila 15. srpna 1807 (tedy přesně dva roky před narozením bratra Josefa) v domě číslo 62 v Kostelci nad Orlicí. Pokřtil ji kaplan Ignác Koráb. Jako křestní kmotra je jmenována Johana Stehlíková, řeznice z Kostelce, dále i František Černikovský, řezník z Kostelce, a Jozef Pešínský, pekař z Kostelce. Porodní bábou byla v tomto případě Anna Matějková.

Matrika narozených Kostelec nad Orlicí 1804–1826, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4295, sign. 77-8, str. 31.

³² Dcera Jozefa se narodila 11. dubna 1812 v domě s číslem popisným 62. Při křtu, který uděloval kaplan Ignác Koráb, jí byli za kmotry například (jako u předešlého dítěte) řezník František Černikovský nebo Johana, manželka Václava Stehlíka.

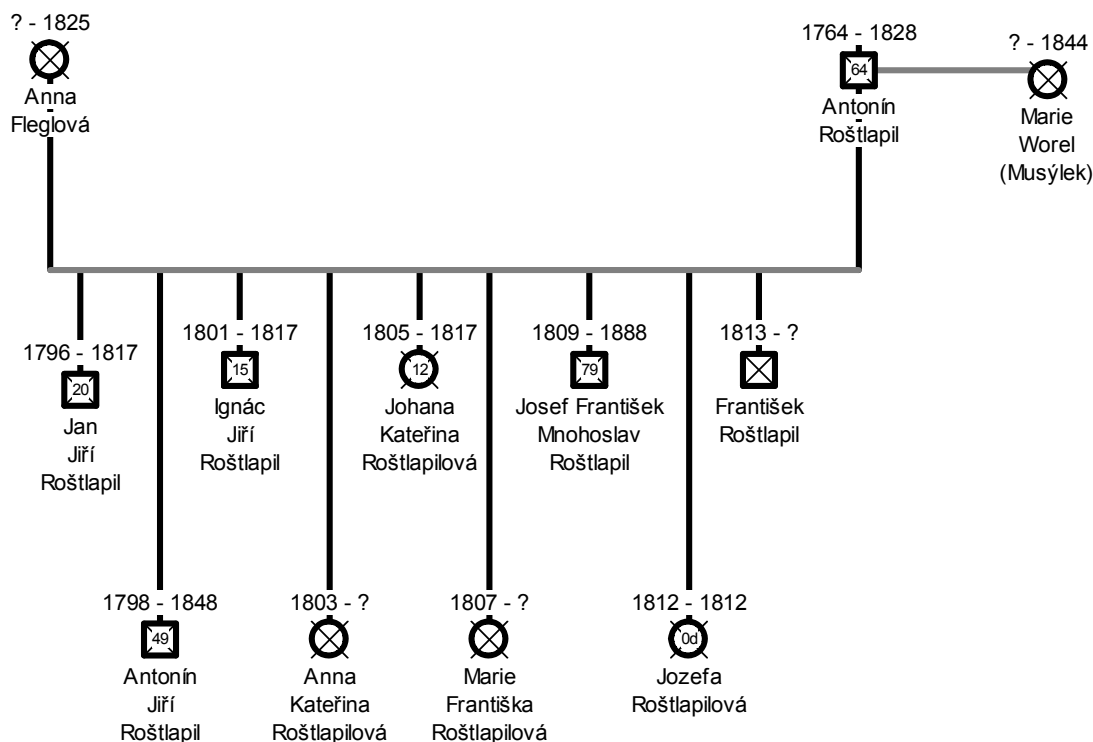
Matrika narozených Kostelec nad Orlicí 1804–1826, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4295, sign. 77-8, str. 94. Ještě téhož dne však toto předposlední dítě manželů Roštlapilových zemřelo. V kostelecké úmrtní matrice je jako příčina smrti právě narozeného dítěte uvedena slabost: „*Schwäche wegen*“.

Matrika zemřelých Kostelec nad Orlicí 1804–1826, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4314, sign. 77-18, str. 46.

³³ František Roštlapil se narodil 31. srpna 1813 v domě číslo 62 v Kostelci nad Orlicí. Nejmladší dítě Antonína a Anny Roštlapilových křtil opět kaplan Ignác Koráb. Jako svědkové při křtu jsou v matrice zapsáni Jozef Pešina, Kateřina Černikova a Johana Stehlíková.

Matrika narozených Kostelec nad Orlicí 1804–1826, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4295, sign. 77-8, str. 114.

Rodiče a sourozenci Josefa Mnohoslava Roštlapila:

Otec Antonín Roštlapil,³⁴ pekař, byl synem kováře Františka Roštlapila z Kostelce nad Orlicí z popisného čísla 63 a Doroty Pivečkové, také z Kostelce nad Orlicí.³⁵ Antonín Roštlapil měl přinejmenším staršího bratra Václava Filipa (*28. 2. 1762).³⁶

Když měl Josef Roštlapil téměř osm let, přišel během dvou měsíců o tři své starší sourozence, dvanáctiletou Johanu Kateřinu (†17. 3. 1817),³⁷ patnáctiletého Ignáce Jiřího (†3. 5. 1817)³⁸ a nejstaršího z dětí manželů Antonína a Anny Roštlapilových – dvacetiletého Jana Jiřího (†8. 5. 1817).³⁹ U všech zesnulých sourozenců bylo v matrice udáno, že zemřeli „an *Nervenfieber*“, tedy v doslovném překladu na nervovou horečku, což bylo v tehdejší době jedním z mnoha označení pro tyfus.

³⁴ *Matrika narozených, oddaných a zemřelých 1724–1772*, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4292, sign. 77-5, str. 448.

³⁵ *Matrika oddaných Kostelec nad Orlicí 1826–1851*, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4308, sign. 77-15, str. 10.

³⁶ *Matrika narozených, oddaných a zemřelých 1724–1772*, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4292, sign. 77-5, str. 422.

³⁷ *Matrika zemřelých Kostelec nad Orlicí 1804–1826*, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4314, sign. 77-18, str. 71.

³⁸ *Matrika zemřelých Kostelec nad Orlicí 1804–1826*, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4314, sign. 77-18, str. 72.

³⁹ *Matrika zemřelých Kostelec nad Orlicí 1804–1826*, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4314, sign. 77-18, str. 72.

Po osmi letech od tragického roku 1817 zemřela také matka Anna Roštlapilová ve věku 51 let „*an Faulfieber*“ – jednalo se tedy opět o tyfus, v tomto případě označení „*Faulfieber*“ odkazovalo na břišní tyfus. Stalo se tak 12. září roku 1825,⁴⁰ jak poznamenává Josef Roštlapil, „*když jsem z Prahy přišel na prázdniny*“.⁴¹

Nedlouho po smrti své manželky Anny, dne 21. ledna 1828, se pekař Antonín Roštlapil oženil ještě jednou. Za ženu si vzal Marii, rozenou Worelovou,⁴² vdovu po zemřelém Františku Musýlkovi z Kostelce nad Orlicí (popisné číslo 107), která měla v té době šedesát pět let (dle matričního záznamu). Její rodiče Jiří Worel a Dorota Prušová pocházeli oba z Kostelce nad Orlicí.

Manželství postaršího páru však dlouho nevydrželo, neboť Antonín Roštlapil po půl roce od druhého sňatku, dne 24. června 1828, zemřel „*an Brustwassersucht*“ (v překladu: hrudní vodnatelnost, hydrothorax) ve věku 60 let⁴³ (podle data narození, případně křtu, se však Antonín Roštlapil dožil 64 let). „*Když jsem byl v Hradci v rétorice*“,⁴⁴ jak poznamenává Josef Roštlapil, ztratil tak i druhého z rodičů.

Nevlastní matka Josefa Roštlapila, Marie Roštlapilová,⁴⁵ bydlící před smrtí v popisném čísle 114 v Kostelci nad Orlicí, zemřela 3. října 1844 „*ve 12 hodin v poledne*“⁴⁶ a byla pohřbena o dva dny později místním kaplanem Janem Hlavatým.⁴⁷ Dožila se 80 let (dle matričního zápisu). Zápis z ohledacího lístku z 3. října 1844 (jak praví matriční záznam) udává, že příčinou smrti byla „*Altersschwäche*“, tedy stařecká sešlost.

⁴⁰ *Matrika zemřelých Kostelec nad Orlicí 1804–1826*, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4314, sign. 77-18, str. 114.

⁴¹ ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 422, in: SOkA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

⁴² *Matrika oddaných Kostelec nad Orlicí 1826–1851*, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4308, sign. 77-15, str. 10.

⁴³ *Matrika zemřelých Kostelec nad Orlicí 1826–1855*, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4315, sign. 77-19, str. 10.

⁴⁴ ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 422, in: SOkA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

⁴⁵ *Matrika zemřelých Kostelec nad Orlicí 1826–1855*, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4315, sign. 77-19, str. 110.

⁴⁶ *Matrika zemřelých Kostelec nad Orlicí 1826–1855*, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4315, sign. 77-19, str. 110.

⁴⁷ P. Jan Hlavatý se narodil roku 1811, knězem byl vysvěcen v roce 1837 a téhož roku se stal kaplanem v Kostelci nad Orlicí, od roku 1851 pak expozitou.

Liber memorabilium in beneficio Kostelecensi ad Aquilam de Anno Domini 1749, str. 5v., in: SOkA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Kostelec nad Orlicí, kart. 227, inv. č. 1, poř. č. 873.

5.2 Vzdělání

O mládí Josefa Roštlapila nejsou prakticky žádné jiné zprávy než několik strohých informací, které Roštlapil sám o sobě podává v děkanské pamětnici Dobrušky. První zmínky pochází z let, kdy začal navštěvovat rychnovské gymnázium.⁴⁸ Sám Josef Roštlapil napsal o počátcích svého studia následující větu: „*Záhy mne můj otec dal na studie do Rychnova, kdež jsem v preparandě, parvě a principii zůstal.*“⁴⁹

Knihy s názvem *Matricula* zaznamenává údaje o žácích rychnovského gymnázia a jejich prospěchu v jednotlivých letech.⁵⁰ V této knize se poprvé v roce 1818 objevuje jméno Josefa Roštlapila, u kterého je připsáno, že je mu 10 let, pochází z Kostelce nad Orlicí, jeho otec je pekařem, ale bydlí v čísle 20 – na konci řádku je poznámka „*sieben Jänner ausgeblieben*“.⁵¹ V roce 1819 bylo podle údajů Roštlapilovi 12 let a jednalo se již stoprocentně o osobu Josefa Roštlapila z Kostelce nad Orlicí 62, jehož otcem byl pekař Antonín Roštlapil. V následujícím roce absolvoval Josef Roštlapil ještě *Winterkurs*, ale k prospěchu za letní semestr je připsáno, že místní gymnázium již nenavštěvoval „*im zweiten Semester entlassen*“.⁵²

Své další vzdělání získával v Praze, rok zde studoval gramatiku. Další třídu (syntax) si odchodil opět v Rychnově nad Kněžnou a poslední dvě třídy gymnázia – poezii a rétoriku – v Hradci Králové pod vedením profesora Václava Klicpery (1792–1859).⁵³

⁴⁸ Gymnázia tehdy měla šest tříd – nejnižší stupeň představovala parva, pak následovalo principium, gramatika, syntax, poezie a rétorika.

⁴⁹ ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 422, in: SOKA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

⁵⁰ SOKA Rychnov nad Kněžnou, fond Gymnázium Rychnov nad Kněžnou 1714–1965, inv. č. 102, kn. 102, kart. 8.

⁵¹ Je však otázkou, zda se opravdu jedná o námi zkoumaného P. Josefa Roštlapila, který se narodil v popisném čísle 62 (i jeho další dva sourozenci) – u tohoto Josefa Roštlapila je uvedeno jiné číslo popisné. (Nejstarší Roštlapilovi sourozenci se narodili v popisném čísle 39, ne však 20).

⁵² SOKA Rychnov nad Kněžnou, fond Gymnázium Rychnov nad Kněžnou 1714–1965, inv. č. 102, kn. 102, kart. 8.

⁵³ ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 422, in: SOKA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

Pohled na dnešní budovu Gymnázia v Rychnově nad Kněžnou, která se velmi liší od stavby, která na jejím místě původně stála:

Po ukončení šesti gymnaziálních tříd pokračoval Josef Roštlapil ve filozofických studiích v Litomyšli, která měla v tomto ohledu vysokou úroveň. Ve svém vlastním životopise v dobrušské děkanské pamětnici zmiňuje o tomto období života jen jednu větu: „*Filozofii jsem slyšel v Litomyšli.*“⁵⁴ Z jeho studií v tomto městě se dochovalo německy psané vysvědčení pro roky 1829 a 1830 (vydané 6. srpna 1830 a podepsané Ignácem Schauerem – jedná se o jeden list papíru),⁵⁵ které vypovídá o jeho velmi dobrých studijních výsledcích:⁵⁶

učební předměty	první semestr		druhý semestr	
	píle	školní prospěch	píle	školní prospěch
První ročník 1829				
Náboženství	velmi pilný	první třída s vyznamenáním	velmi pilný	první třída s vyznamenáním
Filozofie	velmi pilný	první třída	velmi pilný	první třída
Čistá elementární matematika	pilný	první třída	velmi pilný	první třída
Latinská filologie	pilný	první třída	pilný	první třída
Jeho mravní chování bylo s akademickými disciplinárními předpisy	dokonale shodné		dokonale shodné	

⁵⁴ ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 422, in: SOKA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

⁵⁵ SOKA Hradec Králové, fond Biskupská konzistoř Hradec Králové, kart. 3, inv. č. 5.

⁵⁶ Známky „*velmi pilný*“ a „*pilný*“, které Josef Roštlapil dostal v roce 1829 a 1830, byly ve čtyřstupňové kvalifikaci nejlepším ohodnocením:

„*sehr fleißig*“ = 1

„*fleißig*“ = 2

„*unterbrochen*“ = 3

„*nachlässig*“ = 4

Druhý ročník 1830				
Náboženství	velmi pilný	první třída	velmi pilný	první třída
Filozofie	velmi pilný	první třída	velmi pilný	první třída
Fyzika	velmi pilný	první třída	velmi pilný	první třída s vyznamenáním
Latinská filologie	velmi pilný	první třída	velmi pilný	první třída
Jeho mravní chování bylo s akademickými disciplinárními předpisy	dokonale shodné		dokonale shodné	

Roštlapilova studia smrt rodičů nepřerušila. Mohl dále pokračovat zejména díky podpoře svého bratra, P. Antonína Roštlapila. V letech 1830–1831 navštěvoval Josef Roštlapil po dobu jednoho roku práva v Olomouci. Na podzim 1831 však odešel studovat teologii do Hradce Králové a po čtyřech letech, dne 25. července 1835, získal novokněžské svěcení od hradeckého biskupa Karla Boromejského Hanla z Kirchtreu (1782–1874)⁵⁷ a hned následující den v kostele svaté Anny v rodném Kostelci nad Orlicí konal svoji první mši svatou.⁵⁸ Situace však nebyla jednoduchá: „Novovysvěcenců bylo na zbyt, takže všichni rok i dvě léta čekati jsme musili, nežli jsme se někam za kapláňka dostali.“⁵⁹

Z toho důvodu přijal Josef Roštlapil místo domácího učitele v Domoradicích, městečku, ležícím mezi Litomyšlí a Pardubicemi. Za stravu a 40 zlatých ročního platu zde u statkáře Františka Žejklice vyučoval jeho čtyři děti (podrobnější informace Roštlapil neudává).⁶⁰ V létě roku 1836 však opustil výše zmíněné místo učitele a odjel na nějaký čas ke svému bratru, P. Antonínovi, na jeho působiště na Moravu. Zanedlouho poté odešel do svého rodiště v Kostelci nad Orlicí, aby zde započal své kněžské působení.

⁵⁷ Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. III–8/1.

⁵⁸ SOKA Rychnov nad Kněžnou, *Gedenkbuch der Pfarr Opočno 1833–1898*, poř. č. 1338, inv. č. 3, kn. 214, str. 458.

⁵⁹ ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 422, in: SOKA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

⁶⁰ ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 422, in: SOKA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

5.3 Kněžské působení

Josef Roštlapil započal svou duchovní dráhu jako kněz v druhé polovině roku 1836 ve svém rodišti, v Kostelci nad Orlicí, kde vypomáhal P. Ignáci Korábovi, který jej v roce 1809 křtil. Již 18. února 1837 byl ale novokněz Roštlapil přesunut do Miletína k faráři Janu Arnoldovi (1785–1872), který zde působil již od 1821 (viz přiložený obrázek vlevo).⁶¹ P. Jan Arnold však „úklady plnomocníka panství miletínského a netečnosti v Hradci Králové na bezděčnou výslužbu 1838 dán jest byl“.⁶² Důvodem bylo nepravé obvinění z mravního poklesku (dokonce se objevila nařčení, že očerňující dopis na P. Arnolda napsal Roštlapil), bylo mu odepřeno pobírání peněz z patronátní pokladny na živobytí, zničena farská zahrada, podpálena hospodářská stavení, a tak byl vyštván do Prahy na výslužbu – přesto nezanevřel na Miletín a jeho obyvatele. Navzdory předchozímu konfliktu jej obec Miletín v roce 1865 jmenovala prvním čestným občanem města.⁶³

Na místo P. Arnolda nastoupil P. Jan Černý (1788–1859), rodák z Hořic (viz přiložený obrázek vlevo),⁶⁴ který se velmi zajímal o hvězdářství a tuto zálibu probudil i v Josefu Roštlapilovi. Kromě astronomie se P. Černý věnoval se zálibou matematice a rád studoval evropské jazyky a v neposlední řadě miloval hudbu. „Byl vůbec lidumilem, povahou ušlechtilou a zejména vlastencem upřímným, jemuž v literárním světě českém přísluší místo.“⁶⁵ Miletín je také místem, kde se Roštlapil seznámil s Karlem Jaromírem Erbenem, a přátelství s básníkem jej pojilo až do Erbenovy smrti 21. listopadu 1870.

Miletín opustil Josef Roštlapil posledního lednového dne roku 1839 a byl přesunut za kooperátora do Černého dolu,⁶⁶ ležícího na úpatí Krkonoš, jen několik kilometrů od Vrchlabí. Na místní faře se však dlouho nezdržel.

⁶¹ <http://www.cdct.cz/petera/data/dil.II/pet.193.jpeg>; 27. 4. 2011.

⁶² ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 423, in: SOkA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

⁶³ REJL, František: *Pater Jan Edvard Arnold. Vzpomínka k roku 1848*, in: *Vincentina*, XXII. roč., č. 5–6, 1948, str. 74–79.

⁶⁴ <http://www.cdct.cz/petera/data/dil.II/pet.25.jpeg>; 27. 4. 2011.

⁶⁵ <http://www.cdct.cz/petera/data/dil.II/pet.25.jpeg>; 27. 4. 2011.

⁶⁶ „*Authoritate Episcopali ordinaria datur tenore praesentium Honorabili Dilecto Patri Josepho Roschtlapil capellano hactenus Miletinensi pro exercenda Jurisdictione et Absolutione poenitentium approbato, Facultas et Licentia, ut quorumcunque fidelium poenitentium, monialibus intra clausuram viventibus exceptis, sacramentales confessiones excipere, eosdemque, salvis tamen casibus Illustrissimo Domino Episcopo aut Reverendissimo Ordinariatui reservatis absolvere possit ac valeat; utque apud Honorabilem Dilectum P. Franciscum Hawranek Curatum Schwarzenhaliensem Cooperatorem agere*

Již 6. června 1839 byl povolán do Všestar, kde působil společně s P. Františkem Havránkem (1805–1867), který si jej do Všestar vyžádal. P. Havránek (viz přiložený obrázek vlevo) „míloval a pěstoval také řeč svou mateřskou českou, když u mnohých byla v opovržení“.⁶⁷ Ale i s tímto českým vlastencem se Roštlapil musel v krátké době rozloučit a odejít na další působiště.

Z Všestar se odebral 2. listopadu 1839 do Přepych ke svému spolužáku P. Františku Hladkému († 9. 4. 1874), který byl „kněz horlivý a svědomitý, řečník výmluvný, k chudině útrpný, bratr upřímný, přítel srdečný a věrný, společník zdravého vtipu a veselého humoru – zlášť při bulce.“⁶⁸ V Přepychách působil Roštlapil do 18. března 1840. V tento den se odebral do Dobrušky v podhůří Orlických hor, kde strávil jako kaplan dlouhých 16 let.

Během svého dobušského působení byl velmi činný, ať již se jednalo o psaní příspěvků do časopisů nebo práci s mládeží. Vlastenecké aktivity podporoval také P. Jan Karel Rojek, toho času duchovní v Bohuslavicích, u kterého se pořádala symposia, na která přicházeli zájemci i z Prahy nebo Vídně. Z Prahy si nechávali nadšenci vozit vydané české knihy do Bohuslavic, a odtud je pak rozesílali po okolí (hlavní skladiště takto získaných knih bylo v Dobrušce na kaplance u P. Roštlapila).⁶⁹

Ve svém úsilí o podporu lidí kolem sebe dokonce Roštlapil v roce 1846 založil v Dobrušce přádelní školu. Mnoho materiálu se však k tomuto aktu nezachovalo: několik německy napsaných listů od vrchního úřadu na Opočně určených magistrátu v Dobrušce vlastní SOkA Rychnov nad Kněžnou (viz složka *Tkalcovská škola 1846*).⁷⁰ Václav Matouš však ve svém článku o zpřístupnění části farních kronik veřejnosti v jedné z poznámek, ve které stručně shrnuje život Josefa Roštlapila, uvádí, že Josef

Sacramenta administrare, ac in caeteris parochialibus muniis ibidem libere ac licite deservire possit; ita tamen, ut in catechisanda juventute ac erudienda rudi plebe zelosus sit ac solen, et neque eidem ab ipso Curato discedere, nec Curato eundem a se, nisi cum praescitu et assensu Reverendissimi Episcopalis Consistorii, dimittere liceat. Quam licentiam (pro tempore tantum, quo ibidem Cooperatorem egerit, duraturam) Episcopali Vicariatus Albipolensis Officio foraneo decenter exhibere tenebitur. Datum Reginaehradecii in Cancellaria Episcopali die decima septima Januarii Anno 1839 [...].“

Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. III.–8/1.

⁶⁷ <http://www.cdct.cz/petera/data/dil.II/pet.116.jpeg>; 27. 4. 2011.

⁶⁸ ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobušského. Založená roku 1846*, str. 436, in: SOkA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

⁶⁹ FLESAR, Antonín: *Popis historicko-archeologicko-statistický okresu opočenského*. Hradec Králové 1895, str. 1-2.

⁷⁰ SOkA Rychnov nad Kněžnou, fond Tkalcovská škola 1846, sign. I/70, inv. č. 855, kart. 84.

Roštlapil „roku 1846 založil spolu s Janem Karlem Rojkem v Dobrušce přádelní školu“.⁷¹

V tomto domě na Kostelní ulici 43 v Dobrušce byla z podnětu P. Josefa Roštlapila založena v roce 1846 přádelní škola:

I přes tyto aktivity se mladý kaplan Roštlapil občas cítil sám a světem nepochopený, což dokládá několik řádků v dopise Erbenovi, kterého žádal, zda by mu mohl přes prostředníka obstarat fortepiano: „Zeptejte se pana doktora Čejky, bylo-li by nějaké dobré, ale předce laciné fortepiano v Praze dostati; nemusilo by býti právě nové, ale starou ráchotu bych také nerad měl. Člověk na venku nemaje styčnosti se světem zevnějším, kterýž stisněnému srdci nerozumí a rozuměti nechce, rád by si někdy do světa ideálního zalétnul, alespoň na křídlech tónů, byť by hned nebyly pro uši otřelejší.“⁷²

V roce 1847 se dále svěřil svému příteli Erbenovi: „Já sem o profesuru zakročil – leč staříci – faráři se přihlašují, následovně kaplánek zůstane, čím je.“⁷³ A v jednom z dalších dopisů doplňuje: „Profesuru pastorálky sem neobdržel, protože se starší hlásili. Obdržel lokalista, dvě léta přede mnou studovavší.“⁷⁴

⁷¹ MATOUŠ, Václav: *Zpřístupnění části farních kronik badatelské veřejnosti*, in: *Orlické hory a Podorlicko*, 14. roč., 2007, str. 375.

⁷² Dopis ze dne 22. 1. 1846, in: LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.

⁷³ Dopis ze dne 5. 7. 1847, in: LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.

⁷⁴ Dopis ze dne 12. 8. 1847, in: LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.

Společně s přítelem Janem Karlem Rojkiem se Roštlapil 2. června 1848 vydal do Prahy na Slovanský sjezd a v Pardubicích si přisídl do kupé, „v němž *Rus Bakunin už seděl*“.⁷⁵ Po skončení sjezdu však vyjádřil hluboké zklamání nad jeho výsledky: „*mají to Maďaři a ti ostatní na svědomí, co vždy našemu národu hrob kopali a až posud kopati nepřestávají*.“⁷⁶

Ke konci roku 1849⁷⁷ vypukla v Dobrušce cholera, která se ji v předcházejících letech spíše vyhýbala. („*Mnoho obětí vyžádala si na Broumovsku, Náchodsku, Jaroměři, Novoměstsku, Rychnovsku, Vysokém Mýtě a jinde koncem 1831 a počátkem 1832; Dobrušky se dotkla jen 2 osob*.“⁷⁸) Mnoho lidí tehdy na toto nebezpečné bakteriální onemocnění zemřelo, „*bratr Josef Brouk i já ve dne i v noci byli jsme k nemocným stále voláni*.“⁷⁹ Snad v důsledku přímého kontaktu s nemocnými se Josef Roštlapil zajímal i o to, jak se ubránit tomuto nakažení. V jeho pozůstalosti se zachoval jeden takový německy psaný „recept“: „*Mittel gegen die Cholera: ½ Seidel starken Spiritus, ¼ Seidel Weineßig, 4 Lot Senf, 1 Lot Pfeffer, 1 Lot Kampfer, 2 Lot Knoblauch. Dieses alles muss man zusammenstoßen und 24 Stunden destillieren lassen hiemit Herzgrube Magen Unterleib und Pulse einreiben*.“⁸⁰

Josef Roštlapil si během svého desetiletého působení v Dobrušce jako kaplan získal vážnost tamních občanů, která vyústila v přijetí za čestného měšťana, kterým se oficiálně stal 12. července roku 1850. O několik let později navrhl Josef Roštlapil městu, aby bylo některým významným lidem také uděleno čestné měšťanství: „*Na moje vybídnutí udělila Dobruška nejen českým poslancům, ale i jiným: biskupovi*

⁷⁵ Obrázek vlevo je od malíře Aloise Beera:

BEER, Alois: *Dějiny die Geschichte la storia istoria*, 32. sešit, 1892, str. 46 – rukopis (viz elektronická verze Beerových sešitů), in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce.

ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 429, in: SOkA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

⁷⁶ ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 426, in: SOkA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

⁷⁷ Cholera se do Dobrušky zanedlouho znovu vrátila: v roce 1851 zde zuřila od srpna do října a vyžádala si opět mnoho obětí, „*mezi nimiž i hospodyně v děkanství Annu Krejcarovou, 30. září zemřelou*“.

ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 427, in: SOkA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

⁷⁸ ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 419, in: SOkA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

⁷⁹ ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 426, in: SOkA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

P. Josef Brouk ve zdraví přežil epidemii cholery v tomto období, když však cholera vypukla v roce 1866 znovu, P. Brouk, coby zámecký kaplan na Skalce, onemocněl a 10. listopadu 1866 zemřel.

ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 421, in: SOkA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

⁸⁰ Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 102, sign. XIV/219.

*Štrosmajrovi, Smolkovi, Slovinci Vavřinci Tomanovi a tak dále čestné měšťanství – znění každého dopisu jsem zlášť sepsal a František Derner (Dobrušťan) kaligrafoval. Všem poslancům tehdež ve Vídni na říšské radě zasedajícím jsem dne 4. září 1861 tyto čestné diplomy do Vídně s sebou vzal a 5. i 6. září odevzdal, zejména Palackému, Riegrovi, Janu Valeriánu Jirsíkovi, biskupu budějovskému, a jiným.*⁸¹

Děkanství (budova uprostřed obrázku) v Dobrušce, vzhled z poloviny 19. století
(obrázek dobrušského rodáka Aloise Beera):⁸²

Po 16 letech, dne 15. září 1856, byl P. Josef Roštlapil poslán na administraturu do Jesenic, „*započav takto teprv po 21 letech svého kněžství, jakouž takouž samostatnější práci na vinici Páně*“.⁸³ Působení v Jesenici však byla jen krátká epizoda, neboť se již 3. února roku 1857 přestěhoval do Opočna, kde zastával postavení administrátora.

Konečně dne 27. května 1857 odjel Roštlapil do Hradce Králové, kde složil předepsanou přísahu, a 26. července 1857 slavil svou instalaci, čímž byl oficiálně uveden na opočenskou faru, kde působil nejdéle. Od 20. června 1857 přijal Roštlapil na obstarávání domácnosti Marii Hodovalovou (*23. 6. 1830),⁸⁵ dceru

⁸¹ ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 432, in: SOKA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

⁸² BEER, Alois: *Chrámové*, 27. sešit, str. 1 – rukopis (viz elektronická verze Beerových sešitů), in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce.

⁸³ ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 429, in: SOKA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

⁸⁴ SOKA Rychnov nad Kněžnou, *Gedenkbuch der Pfarr Opočno 1833–1898*, poř. č. 1338, inv. č. 3, kn. 214, str. 121.

⁸⁵ Marie Hodovalová sloužila u Josefa Roštlapila až do své svatby v listopadu 1861: „*Dne 19. listopadu 1861 dal sem Marii Hodovalové celou čtvrtletní službu, ač jen až do 20. listopadu – na kterýž den se provdala – u mne dosloužila.*“

chalupníka Václava Hodovala z Valu č. 13. Na základě čeledního řádu byla Marii Hodovalové vydána čelední knížka dne 21. listopadu 1857 c. k. okresním úřadem v Dobrušce,⁸⁶ která je uložena ve fondu Josefa Mnohoslava Roštlapila.

Po svém příchodu na Opočno nechal Josef Roštlapil faru vyspravit a vybavit potřebným inventářem: „*Jakmile sem na faru Opočenskou presentován byl, nechal sem farní stavení v červnu 1857 uvnitř veskrz na veskrz vyběliti, zláště pak hořejší a dolejší pokojíky, několikráte (ba až do sedmkrát po sobě, protože starou malbou zašlý byly) rámy u oken a veškeré dveře bílou fermeží potřítí a vše, kde potřeba toho ukazovala, poopraviti. Taktěž sem nechal nová železná kamna (pro vaření) do čeledníka na Novém Městě od zámečnicka zhotoviti za 75 zlatých stříbra, protože pan předchůdce mně žádných zde neponechal, k čemuž ovšem úplného práva měl, protože svým nákladem si jich pořídil, jakož i já rovněž sem učinil nákladem vlastním.*“⁸⁷

Roštlapil však nemyslel jen na opravy farní budovy, již roku 1858 zakoupil na svůj náklad liturgické předměty pro místní kostel: „*1) na ciborium bílý, hedbávný, zlatem i hedbávním vyšíváný pláštíček, jež sem koupil od velebné matky kláštera voršulinského v Praze za 8 zlatých stříbra; 2) cejnové konvičky s miskou pro víno a vodu ke mši svaté, taktěž v Praze nakoupeny za 3 zlaté 30 krejcarů stříbra; 3) bursu zlatem vyšívanou od jeptišek voršulinek v Praze za 4 zlaté konvenční měny; 4) dal sem ušítí 16 kusů nových purifikátorů [!]; 5) dvě plátěné rochety; 6) dal sem udělati nový kotlíček do kaditelnice. Mimo to sem opatřil: albu z tenkého plátna s širokými krajkami, rochetu z tenkého plátna se širokými krajkami, hlavní oltář, jakož i svatého Floriána, ve farním kostele nechal sem americkým plátnem popelavým potáhnouti.*“⁸⁸

Mimo obvyklé duchovní povinnosti, které zaznamenával do opočenské pamětnice, nechal Roštlapil v roce 1869 otevřít hrobku Trčků na Opočně a napsal o tom, pro něj velmi silném zážitku, hned na tři místa: do pamětnice v Dobrušce, na

Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, *Knižka čelední*, kart. 101, str. 86.

Po odchodu služebné Marie nastoupila na její místo zřejmě její mladší sestra Františka Hodovalová (*17. 8. 1837) z Valu číslo 13: „*Dne 1. dubna 1862 zaplatil sem Františce Hodovalové, nynější mé děvečce, čtvrtletní službu od 1. ledna až do 31. března 1862 – 5 zlatých 50 krejcarů rakouského čísla.*“

Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, *Knižka čelední*, kart. 101, str. 87.

⁸⁶ Nejstarší zápis je následující: „*Z umluvené celoroční služby à 22 zlatých konvenční měny, čili 55 zlatých šajnů – obdržela od 20. června až do posledního září 1857 6 zlatých konvenční měny, neboli 15 zlatých vídeňského čísla.*“
Josef Roštlapil, farář“

Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, *Knižka čelední*, kart. 101, str. 84.

⁸⁷ SOKA Rychnov nad Kněžnou, *Gedenkbuch der Pfarr Opočno 1833–1898*, poř. č. 1338, inv. č. 3, kn. 214, str. 126.

⁸⁸ SOKA Rychnov nad Kněžnou, *Gedenkbuch der Pfarr Opočno 1833–1898*, poř. č. 1338, inv. č. 3, kn. 214, str. 126.

Opočně a také do své tiskem vydané knihy o historii města Dobrušky: *Paměti města Dobrušky a panství Opočenského*.

V roce 1881 byl Josef Roštlapil o generální vizitaci vyznamenán titulem čestného děkana⁸⁹ a téhož roku požádal Biskupskou konzistoř v Hradci Králové o dovolení odejít na odpočinek. Jako závažné důvody udával svůj věk (72 let) a také špatný zdravotní stav,⁹⁰ kvůli kterému mu bylo již zatěžko spravovat rozsáhlou opočenskou kolaturu:

„A poněvadž v kolatuře opočenské téměř 4000 duší a ve městě Opočně čtyřtřídní škola, v obci Pohoří dvojtřídní, v Semechnicích a v Trnově jednotřídní škola se nalézá, a nad to nade všecko [...] této chvíle čtyři nové hřbitovy se zřídily [...] a tím přetěžká, ano, pro jednoho kněze a až potud samojediného faráře opočenského nepřemožitelná práce nastala, kterouž v úctě podepsaný ve svém sešlém věku, byt' by mu ihned duchovní pomocník k podpoře připojen byl, nijakž na příště podstoupiti nemůže [...].“⁹¹ Žádost Josefa Roštlapila však zřejmě nebyla vyslyšena, neboť P. Domašínský zaznamenává, že teprve „na podzim 1885 pojal za sebe administrátora in spiritualibus a odstěhoval se do Dobrušky.“⁹²

V Dobrušce bydlel u Josefa Archleba, od roku 1887 starosty města, tedy v těsné blízkosti děkanství, kde obýval dva pokoje až do své smrti v roce 1888. Přesto Opočno zcela neopustil – stále tam docházel sloužit bohoslužby – ale Opočno mu k srdci tolik nepřirostlo.

Z dopisu, napsaného dne 17. března 1888 Opočenskými farníky (níže uveden přepis), je zřejmé, že s nimi měl neshody. Ty však pramenily z mnoha důvodů, které

⁸⁹ Originál listu vlepen do opočenské pamětnice:

SOkA Rychnov nad Kněžnou, *Gedenkbuch der Pfarr Opočno 1833–1898*, poř. č. 1338, inv. č. 3, kn. 214, str. 440–441.

⁹⁰ V dopise Biskupské konzistoři do Hradce Králové o svém špatném zraku napsal: „na očích a ve zraku svém již od dětinství krátkozrakým tak zeslábl, že jak čtení, tak zláště psaní – an se jemu v očích neustálé mžitky dělají – velmi mu za těžko přichází [...]“

Dopis ze dne 27. 7. 1881, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. 2/53.

Jeho zrak později ještě více utrpěl (snad také kvůli častému pozorování oblohy; tato svá pozorování mnohokrát zaznamenal do dobrušské děkanské pamětnice), zvláště těsně před smrtí, kdy „na jedno oko na dobro oslepnul a na druhé nemnoho viděl, takže čtení, bez něhož býti nemohl, bylo pro něho nemálo namáhavé. Ledva měsíc před smrtí svou (2. září 1888) jel ještě společně s pisatelem těchto řádků [P. Josef Domašínský] do Prahy, aby se poradil na oční klinice a snad se operovati dal, k čemuž ovšem za příčinou stáří nedošlo.“

ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 460, in: SOkA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

⁹¹ Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. 2/53.

⁹² ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 460, in: SOkA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

v dopise nastínili. Opočenským se nezamlouvalo, jak Josef Roštlapil vyučoval náboženství, cítili se ukřivděně také proto, že odešel na odpočinek do Dobrušky a nezůstal na Opočně, kde strávil nejdelší období svého kněžského působení, v mnohaletém sporu měst Dobrušky a Opočna o sídlo císařského královského okresního soudu stranil spíše Dobrušce a v neposlední řadě kvůli „záležitosti hřbitovní o odtržení se přifařených obcí od města“, ⁹³ což starému knězi rovněž nezapomněli. ⁹⁴

Dopis s celkem 97 podpisy „nespokojených oveček“ hluboce ranil staříckého Roštlapila, kterého Opočensťi žádali „byste mezi nás k odbývání služeb Božích vícekrát nepřicházel, an by to na místě pobožnosti v chrámu Páně, v srdcích našich jen roztrpčenost a nevoli vyvolalo; dále byste, prokazuje se takto nepřítelem naším, na dobro se svého dalšího působení vzdal, a braní užitku z naší fary se zřekl, by na místo Vaše jiný duchovní, dejž Bůh s větší láskou v srdci k svým svěřeným, nastoupiti mohl.“ ⁹⁵

Závěrečný odstavec s připojenými 97 podpisy byl navíc zakončen výhružkou: „Kdybyste ale i oproti tomuto projevu navzdor zde i nadále působiti a užitky z fary naší bráti mínil, pak vězte, že jsme odhodlaní i k dalším krokům proti Vám [...]“ ⁹⁶

Josef Roštlapil na tento dopis, napsaný dva dny před jeho jmeninami, řekl P. Řehákovi, svému nástupci na Opočně: „Pán Bůh vás, bratříčku, něčeho takového ve stáří vašem chraň! Toho jsem si od Opočenských nezasloužil. Nařídil jsem, aby mi tato listina byla dána do rakve.“ ⁹⁷ Dopis se dochoval v opisu, protože Josef Roštlapil jej nechal opsat do opočenské děkanské pamětnice. ⁹⁸ Celá událost měla ještě dohru v německy psaném časopisu *Politik*, ve kterém byla událost označena jako „ein skandalöser Vorfall“ ⁹⁹

⁹³ SOKA Rychnov nad Kněžnou, *Gedenkbuch der Pfarr Opočno 1833–1898*, poř. č. 1338, inv. č. 3, kn. 214, str. 484–485.

⁹⁴ Koncept celé záležitosti ohledně hřbitova je v Roštlapilově pozůstalosti:

Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. 22 A 2180.

⁹⁵ SOKA Rychnov nad Kněžnou, *Gedenkbuch der Pfarr Opočno 1833–1898*, poř. č. 1338, inv. č. 3, kn. 214, str. 484–485.

⁹⁶ SOKA Rychnov nad Kněžnou, *Gedenkbuch der Pfarr Opočno 1833–1898*, poř. č. 1338, inv. č. 3, kn. 214, str. 484–485.

⁹⁷ SOKA Rychnov nad Kněžnou, *Gedenkbuch der Pfarr Opočno 1833–1898*, poř. č. 1338, inv. č. 3, kn. 214, str. 483.

⁹⁸ Opis dopisu Josefu Roštlapilovi ze dne 17. 3. 1888 je vlepen mezi strany 484 a 485, in: SOKA Rychnov nad Kněžnou, *Gedenkbuch der Pfarr Opočno 1833–1898*, poř. č. 1338, inv. č. 3, kn. 214, str. 484–485.

⁹⁹ *Politik*, č. 83, 23. 3. 1888; opis tohoto článku in: SOKA Rychnov nad Kněžnou, *Gedenkbuch der Pfarr Opočno 1833–1898*, poř. č. 1338, inv. č. 3, kn. 214, str. 484–485.

Dnešní budova na ulici Kostelní 6, ve které bydlel Josef Roštlapil v letech 1885–1888:

5.4 Smrt

Josef Roštlapil (viz příložený obrázek vlevo)¹⁰⁰ zemřel ve věku 79 let dne 10. října roku 1888 v Dobrušce, kde pobýval „na odpočinku“. Byl „*spoluzakladatelem Křesťanské akademie v Praze, člen Jednoty historické, Musea Království českého, Svatoboru, Jednoty Svatovítské, dopisujícím členem Českého musea a všech českých Dědictví údem.*“¹⁰¹

O jeho posledním dni zanechal zprávu v děkanské pamětnici P. Josef Domašínský, pozdější dobrušský děkan:

„Ráno strojil se ještě do kostela, tu však pocítil jakési píchání. Že to však na něho přicházívало častěji, neměl to za nebezpečné, nicméně po chvíli musil ulehnutí, ale v krátkosti, když se myslilo, že usnul, byl již v Pánu. Před osmou hodinou přistoupil ke mně posel, že pan děkan je bez sebe! Spěchav rychle pro svaté oleje, přikvapil jsem do jeho bytu, než vycházející z pokoje lékař zjistil už smrt.“¹⁰²

Ještě předchozího dne, 9. října, předal P. Domašínskému list, ve kterém oznamoval, že již nebude nadále sloužit mše „*za kolatorníky opočenské*“ a zároveň vyzval kaplana, aby společně šli vyhledat na hřbitov u kostela svatého Ducha vhodné

¹⁰⁰ <http://www.cdct.cz/petera/data/dil.III/pet.139.jpeg>; 27. 4. 2011.

¹⁰¹ ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 461, in: SOkA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

¹⁰² ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 461, in: SOkA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

místo pro děkanskou hrobku.¹⁰³ Pro deštivé počasí tento svůj úmysl odložili na příští den. „*I šel jsem druhý den (ve středu) opravdu vyhlédnout to místo, ale ne s ním, nýbrž s purkmistrem, neboť ctihodný kmet byl už mrtev...*“¹⁰⁴

Na nově založené děkanské hrobce byla vztyčena socha Josefa Roštlapila v životní velikosti. Roštlapil je zpodobněn ve svém kněžském oděvu, pohledem hledí před sebe do dálky, s pravou rukou na prsou, přičemž levá, podél těla svěřená ruka drží knihu. Levá noha je nakročena kupředu a za ní, částečně skryty pod kněžským oděvem, leží dvě objemné knihy. Na nové náhrobní desce, pod kterou je možno spatřit počáteční písmeno „P“ (= naznačující duchovní osobu) a koncové „L“ (= Roštlapil), jsou uvedena tato slova:

**„P. JOSEF ROŠTLAPIL,
DĚKAN OPOČENSKÝ, ČEST. MĚŠŤAN DOBRUŠSKÝ,
SPISOVATEL Z DOB NAŠICH PATRIARCHŮ
*1. VIII. 1809 V KOSTELCI N. ORLICÍ,
† 10. X. 1888“**

Děkanská hrobka se sochou Josefa Roštlapila – od malíře Aloise Beera¹⁰⁵

Pohřeb se konal tři dny po smrti Roštlapila.¹⁰⁶ Zádušní mši celebroidal P. Pelhřim Novák a P. Josef Domašínský pronesl pohřební řeč. Následně byl nebožtík pochován do

¹⁰³ ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 461, in: SOKA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

¹⁰⁴ ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 460, in: SOKA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

¹⁰⁵ BEER, Alois: *Svatodušská ulice & Křovická*, 16. sešit, 1891, str. 37 – rukopis (viz elektronická verze Beerových sešitů), in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce.

nové děkanské hrobky na hřbitově u kostela svatého Ducha za Dobruškou. Pohřbu se zúčastnilo velké množství kněží (celkem jich mělo být přítomno 25)¹⁰⁷ a mnoho lidí.

P. Domašínský napsal do dobrušské děkanské pamětnice také několik informací o tom, jaký byl kněz Roštlapil člověk: „*Roštlapil žil skromně a byl velmi šetrný. Avšak k vlasteneckým účelům byl velmi štědrým. Biskupský kostel v Králové Hradci, ústav hluchoněmých, kostel svatého Víta, Jednota spisovatelů Svatobor, Národní divadlo měli v něm příznivce vzácného. Svým příbuzným značnými sumami přispěl. Na Opočně dal nemalých nákladem vydlážditi presbytář a když už byl v Dobrušce, vedl sám náklad (přes 1300 zlatých) na nákladné vydláždění celého kostela Opočenského.*“¹⁰⁸ Ale nezůstalo jen u peněžitých darů; Josef Roštlapil věnoval v roce 1886 Museu království Českého tyto dary: „*1. Památka dobrodinců církve evangelické slovanské v Pešti, 2. Báseň tištěnou k poctě arcib. Olomouc., 3. Čtyři listy (jeden od Hurbana, dva od Štúra, jeden od Stanka Vraza).*“¹⁰⁹ Ještě však měsíc před svou smrtí Josef Roštlapil daroval na založení České akademie věd značnou sumu ve výši 1000 zlatých.¹¹⁰

Jako duchovního správce jej P. Domašínský charakterizoval takto: „*V duchovní správě byl kněz Roštlapil velmi pořádným. Jen bylo třeba napovědět a ku každé duchovní výpomoci byl ochotný. Míval až do smrti, kdykoli třeba, v Dobrušce zpívanou*

¹⁰⁶ Na úmrtní oznámení, vytisknutém Knih- a Kamenotiskárnou Theodora Böhma v Novém Městě nad Metují, byl napsán tento text:

„*Děkanský úřad v Dobrušce jménem pozůstalých truchlících oznamuje, že se Hospodinu zalíbilo, svého věrného služebníka, veledůstojného pána Josefa Roštlapila, jubilovaného kněze, biskupského notáře a osobního děkana, čestného měšťana Dobrušského, člena mnohých lidumilných a vlasteneckých jednot, faráře Opočenského a tak dále ze života časného na věčnost povolati. Živ jsa Bohu, církvi a vlasti náhle zesnul v Pánu dne 10. října 1888 o půl osmé hodině v stáří 79 let. Tělesná schránka bude dne 13. října 1888 o desáté hodině v domě smutku v Dobrušce vykropena a u svatého Ducha uložena. Duši milého zesnulého bratra poroučíme modlitbám věrných přátel.*“

Parte P. Josefa Roštlapila. In: SOKA Hradec Králové, fond Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů VIIIe, inv. č. 386, kart. 8.

¹⁰⁷ Kněží, kteří se účastnili pohřbu kněze Roštlapila (podle zápisků P. Domašínského), byli tito: P. Pelhřím Novák, P. Jan Prašek, P. František Hejzlar, P. Jan Němeček, P. Alois Effenberger, P. Josef Řehák, P. Ignác Horký, P. Josef Dejzl, P. Tomáš Harant, P. Josef Čížek, P. Václav Uhlíř, P. Josef Domašínský, P. Pavel Rozínek, P. Germian Heger, P. Ferdinand Hanousek, P. Augustin Žďárský, P. Alois Hadr, P. Josef Pohl, P. Josef Veverka a P. František Hendrych.

ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 461, in: SOKA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

¹⁰⁸ ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 462, in: SOKA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

¹⁰⁹ Potvrzovací listina ze dne 13. 5. 1886, protokol. č. A 101, 135, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. III-9/2.

¹¹⁰ Potvrzovací listina ze dne 12. 9. 1888, č. 39310, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. III-10/3.

mši, zpovídal s námi vždy a snoubence téměř všechny. Bylo to pro nás nemalé pohodlí. Zaplat' mu to Pán Bůh!“¹¹¹

O Roštlapilově smrti a následném pohřbu informovaly i některé regionální časopisy. Například *Posel z Podhoří* (regionální týdeník, určený pro zábavu a poučení) přinesl informaci o smrti Josefa Roštlapila v den jeho pohřbu, dne 13. října 1888 v krátké zprávě: „*Dne 10. října tohoto roku zemřel o půl osmé hodině v stáří 79 let v Dobrušce veledůstojný pán Josef Roštlapil, jubilovaný kněz, biskupský notář a osobní děkan, čestný měšťan v Dobrušce, člen mnohých lidumilných a vlasteneckých jednot, farář Opočenský a tak dále. Pohřeb zemřelého, který požíval v celém okolí všeobecné úcty a vážnosti, odbyval se dnes, dne 13. října, o desáté hodině dopolední na hřbitov svatého Ducha v Dobrušce. Budiž mu věčná paměť.*“¹¹²

Z nejasného důvodu se ve zmíněném týdeníku *Posel z Podhoří* v oddílu zpráv objevila mylná informace o Roštlapilově smrti (ale i další, například týkající se jeho údajného bratra – herce) již o několik měsíců dříve než tomu bylo ve skutečnosti, a to na několika řádcích: „*Na Bílé Hoře (u Prahy)*¹¹³ *zemřel v neděli chvalně známý a zasloužilý vlastenec, staříčkový spisovatel a kněz, P. Josef Roštlapil, v 78. roku věku svého. Narodil se v Kostelci nad Orlicí 1809, studoval v Rychnově, v Praze zároveň s Tylem, vstoupil do teologie v Hradci Králové a byl 1835 na kněžství vysvěcen, roku 1840 dostal se za kaplana do Dobrušky a roku 1857 stal se farářem v Opočně. Také jako profesor byl činným několik roků na gymnáziu broumovském. Náležel k nejhorlivějším starším buditelům národnosti české a zabýval se spisováním hlavně pedagogických článků. Byl bratrem oblíbeného českého herce Jana Lapila.*¹¹⁴ *Čest budiž jeho památce.*“¹¹⁵

Na tuto zprávu reagoval stále ještě živý Josef Roštlapil dopisem ze dne 2. června 1888 neznámému adresátovi, ve kterém mu děkuje, že když se dozvěděl o jeho smrti,

¹¹¹ ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 463, in: SOkA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

¹¹² *Posel z Podhoří*, č. 42, Rychnov nad Kněžnou 13. 10. 1888.

¹¹³ Tuto chybnou informaci o místě úmrtí Josefa Roštlapila podává také *Ottův slovník naučný*, který však udává jen rok úmrtí, nikoli měsíc a den: „*† 1888 v klášteře na Bílé Hoře*“.

Ottův slovník naučný, 22. díl, Praha 1904, str. 1000.

¹¹⁴ Tento údaj je další mylnou informací. Josef Roštlapil měl, jak již bylo výše řečeno, osm sourozenců: Jana Jiřího, Antonína Jiřího, Ignáce Jiřího, Annu Kateřinu, Johana Kateřinu, Marii Františku, Jozefu a Františka. První ze sourozenců se sice jmenoval Jan, ale narodil se již v roce 1796 a ne 1816 (jak udává *Ottův slovník naučný* na straně 655 pro osobu herce Jana Lapila – Roštlapila). Navíc tento Jan Jiří, bratr Josefa Roštlapila, zemřel v roce 1817 ve věku 20 let.

Ottův slovník naučný, 15. díl, Praha 1900, str. 655.

Matrika zemřelých Kostelec nad Orlicí 1804–1826. In: SOA v Zámrsku, inv. č. 4314, sign. 77-18, str. 72.

¹¹⁵ *Posel z Podhoří*, č. 19, Rychnov nad Kněžnou 5. 5. 1888.

obětoval za Roštlapilovu duši mši svatou: „...jsem poznal Vaši lásku ke mně upřímnou tím dosvědčenou, že Jste na mě po mém domnělém úmrtí tím nejdražším klenotem na mou ubohou duši pamatoval, obětovav za ni oběť přesvatou. Bůh Sám ráčíž Vám tuto lásku bratrskou odplatiti vším dobrým a spasitelným pro tělo i pro duši Vaši. A až mne Bůh z tohoto světa povolá, prosím a opět prosím, buďte mne pamětliv toutéž láskou a vroucnou modlitbou, upřímně na Pánu Bohu Vám žádaje, aby Jste mnoho rovnocitných srdcí na vezdejší pouti nashromážděl, kteráž by i v životě i po smrti Vaši takovou též láskou doprovázela, jakouž jsem k mému potěšení na Vás shledal [...]“¹¹⁶

5.4.1 Pozůstalost

Po smrti Josefa Roštlapila bylo císařským královským okresním soudem v Opočně ustanoveno konání inventury po zesnulém opočenském faráři, a to na 17. října 1888 o deváté hodině ráno v jeho příbytku v Dobrušce u Archlebů a následujícího dne ve 14 hodin odpoledne na faře v Opočně.¹¹⁷

„Dne 10. října 1888 zemřel v Dobrušce P. Josef Roštlapil, osobní děkan a farář v Opočně, zanechav písemní poslední pořízení dané v Opočně dne 31. července 1877, dle jehož doslovného znění všecko, co se na faře Opočenské, mimo zádušních a kostelních věcí, nalézá, ať to má jméno jakékoliv, Anně ovdovělé Archlebové z Dobrušky odporučil, z čehož ona podle své libosti jeho přátelům Kosteleckým a chudým z města Opočna, Dobrušky a Kostelce nad Orlicí po sto zlatých dáti může, avšak vázána není.

V toto poslední pořízení, jakož i v úmrtní zapsání, lze zde u soudu nahlédnouti aneb opis jich si vyžádati. K sepsání inventáře ustanovuje se stání na den 17. října 1888 o deváté hodině ranní v bytu zůstavitele v domě číslo popisné 6 v Dobrušce a pak na den 18. října 1888 o druhé hodině odpoledne na faře v Opočně.

Císařský královský okresní soud na Opočně dne 12. října 1888.

Císařští královští okresní soudci“¹¹⁸

¹¹⁶ Dopis ze dne 2. 6. 1888, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. XIV/219.

¹¹⁷ SOkA Hradec Králové, fond Biskupská konzistoř Hradec Králové – Záležitosti duchovních správců II, inv. č. 718, kart. 331.

¹¹⁸ SOkA Hradec Králové, fond Biskupská konzistoř Hradec Králové – Záležitosti duchovních správců II, inv. č. 718, kart. 331.

6.1 Korespondenční styky

6.1.1 Dopisy odeslané Josefem Mnohoslavem Roštlapilem

6.1.1.1 Dopisy Josefu Pelikánovi (1834?–1869)

Literární archiv Památníku národního písemnictví uchovává ve svých fondech pět dopisů Josefa Roštlapila adresované českému spisovateli Josefu Vladimíru Pelikánovi (1808–1876). Jedná se o jeden dopis s datem 19. 2. 1840, 24. 11. 1840, 24. 1. 1861, 9. 1. 1869 a jeden dopis bez datace, který však svým obsahem napovídá, že byl napsán snad někdy na přelomu let 1834/ 1835: „*Pana patera Tomasa jsem na Časopis pro katolické duchovenstvo na rok 1835 zapsati nechal; čím dříve předplacení pošle, tím lépe.*“¹¹⁹

Zajímavý z hlediska pozdějších událostí je dopis z 19. února 1840, kde Josef Roštlapil Josefa Pelikána nabádá, aby se konečně oženil se svou dívkou, jejíž jméno naznačil písmenem „A“. V celé záležitosti nabízí Roštlapil svou pomoc. Zdali nakonec pomohla u dotyčné dívky intervence kněze Roštlapila, nebo se Josef Pelikán obešel bez přímluvy, není jasné. Výsledkem však byl roku 1841 sňatek Josefa Pelikána s jistou Aloisíí Novotnou:

„Drahý příteli!

Dle písemné Vašnostiny připovědí již dávno Vás do Přepych čekáme; leč vše nadarmo. Což pak sme Vám tak lhostejní? Mně se zdá, že mně nic jiného nezbyde, leč bych Vás v Týništi vyhledal a sebou do Přepych zatáhl; avšak by to předce hanba byla, kdybych to učiniti musil. Pročež přijďte!

Dále Vás snažně žádám, by jste mně po tomto poslovi Conversationslexikon lipský, a sice jen toliko [.]; neb nepřijdete-li Vy k nám, musím já tam jíti, při kteréž pak příležitosti Vám Zpěvanky i Lexikon odvedu. Kuliška sem dal pán pan Věnceslav Třebech. – a hle, minulý týden sem se dozvěděl, že ho ještě u sebe má; pročež sem mu řekl, by Vám jej neprodleně odesal [!], by jste se na mne nehněvali.

Že sem byl v Miletíně na svatbách – bratr p. pir. Lhoty se ženil – v Hradci s panem Kohoutem si trochu pohovořil, Vám teprv šířeji vypravovati budu, až k Vám přijdu, aneb Vy k nám.

¹¹⁹ Dopis bez datace, in: LA PNP v Praze, fond Pelikán Josef Vladimír, přír. č. 12/ 18.

Doufám, že posla bez Lexikonu nespatriím.

Že se mně neženíte s A–, hněvám; na mou pravdu, snad nechcete, abych já Vám ji do náruči dovedl? Toť by každý dovedl! Ale když tomu chtítí budete, také se o to pokusím. Jáť na mou věru! Na Vašem místě bych děvčaty jak na nebi, tak na zemi hýbal – a Vy nic! Toť je hřích proti krásnému pohlaví, kterýž ani zde, ani tam odpuštěn býti nemůž.

Nejslužebnější úctu Pánům Týništským. Vašnosti však po těchto důtkách, ač káravých a dobromyslných vroucně předce miluje

upřímný přítel Josef.

19. 2. 1840. ¹²⁰

Následuje druhý nejstarší dochovaný dopis Josefa Roštlapila, adresovaný Josefu Pelikánovi (zda se jedná o dopis z 24. 11. 1840, není z listu zcela jednoznačné):

„Rozmilý příteli!

Vašnost pán nechce nedochůdče zastrašiti, proto tak laskavě a mírně jste jej posoudili ,to sem si myslil, čta lístek Vašnostin'. Ale necht'! Vina pak ať také na hlavu Vaši upadne! Pane bratře po druhé o něco ostřeji kárejte toho, kdož do počtu spisovatelstva se tře, neohlížeje se na to, zdali bratr neb nebratr.

Pročež až zase na posouzení něco k Vašnostem zašlu: jen to do luhu namočte a properte a všecku nešvar[. . .]vým achejte, dobře věda, že nikoli mně, ale vlasti tím posloužíte. Vyplňte prosbu mou?

Prosím, račte mně začátek historie české a vše, což již Vámi zhotovené jest, poslati, bych mohl těm dětem již něco povídati.

Budoucí týden chci se do Hradce podívatí, snad již uhlídám Váš alf. výtah kolk. pattu [?]. S panem Stránským také chci slovíčko promluvíti. Bratřítku, s druhým dílem mého pojednáníčka to jaksi vážne. Velmi se jaksi rozvláčným stávám a to mne mrzí.

V neděli se u nás provozovali a opakovali Erbenovi Sládci, byl sem s nimi spokojen; zláště ženské vynikaly. Ale předce jen český duch zde vane!

¹²⁰ Dopis ze dne 19. 2. 1840, in: LA PNP v Praze, fond Pelikán Josef Vladimír, přír. č. 12/ 18.

Němcomluvy mám vynechati. [...] bože! Vždyť já nevím ani, kd[. . .] jsou – to jste mně také mohl naznamenati, a pak bych všeckem český um sebral a s saframenskou válku s nimi započal, že by si to skoro nelibovali.

Náš Jemnost Pán Vašnosti se poroučí a já také a velebnému panu faráři i panu pateru Vilímkovi atd.

Račtež na druhý týden zase potěšiti

Vašeho

Rozslapila

24. 11. 1840 [?]“¹²¹

6.1.1.2 Dopisy Aliosi Vojtěchu Šemberovi (1841–1844)

Regionální muzeum Aloise Vojtěcha Šembery ve Vysokém Mýtě vlastní ve svých sbírkách celkem pět dopisů,¹²² které v letech 1841–1844 napsal Josef Roštlapil, kaplan v Dobrušce, Aloisi Vojtěchu Šemberovi (1807–1882), významnému českému jazykovědci, profesoru češtiny a české literatury na univerzitách v Olomouci a Vídni, který je známý také pod pseudonymem Mudromil Mýtský. Dopisy demonstrují mimo jiné Roštlapilův zájem o české knihy (snažil se prodávat i Šemberovy knihy ve svém okolí), ale také jeho smutek nad tím, že „*to věru u nás k politování, že ti národní knihy nekupují, kdož by mohli, nejmnější však rádi by koupili, kdyby mohli. Mimo hrstečky duchovních bratří nevím věru v celém okolí žádného, kdož by co českého koupil – ano, musíme si to takřka za milost pokládati, když knihy za krvavý peníz koupené a námi zapůjčené čtou a jich nehaní [...]*“¹²³

Následuje nejstarší dochovaný dopis Josefa Roštlapila Aloisi Vojtěchu Šemberovi z 22. června 1841:

¹²¹ Dopis ze dne 24. 11. 1840, in: LA PNP v Praze, fond Pelikán Josef Vladimír, přír. č. 12/ 18.

¹²² Jedná se o dopisy ze dne 22. 6. 1841, Dobruška; 25. 11. 1841, Dobruška; 12. 3. 1842, Dobruška; 7. 5. 1843, Šubířov; a 15. 1. 1844, Dobruška.

Regionální muzeum A. V. Šembery ve Vysokém Mýtě, dopisy J. M. Roštlapila A. V. Šemberovi, sign. 1654–1658.

¹²³ Dopis ze dne 25. 11. 1841, in: Regionální muzeum A. V. Šembery ve Vysokém Mýtě, dopisy J. M. Roštlapila A. V. Šemberovi, sign. 1655.

„Vašnost Pane!

Rozmilý příteli!

Jelikož mne pán pan Rojek žádal, bych tyto věci na poštu dal a spolu něco připsati mi dovolil: osměluji se i já Vašnost Pana těmito řádky osloviti. Předě vším bych se rád dozvěděl, jak Vašnost Pánu Holomouc dědí? Zdali a co na oslavu Hostýnské bitvy činíte? Kdy historie Mýta Vysokého vyjde tiskem? A pak, zdali také kalendářik na stěnu na rok 1842 tisknouti necháte? A brzy-li čekati máme Moravskou mapu? Račte jen Škarnicla neustále v činnosti udržovati; Morava musí také sououčinkovati, neb na Slovensku si horlivě počínají literaturou hýbati, a co se v Čechách děje, známo jest.

Prosím sám, byste přiložené spisy d. k. hol. odevzdati ráčili co nejrycheji, prokážete službu Čechovi upřímnému, horlivému a statnému. Ostatní spisy později se zašlí.

Tímto všeho dobra Vašnost Pánu přeju a zůstávám

Vašnost Pána

upřímný přítel

Josef Roštlapil

kaplan

v Dobrušce 22. června 1841.

*P. Šobra pořád čekám.*¹²⁴

6.1.1.3 Dopisy Karlu Jaromíru Erbenovi (1842–1870)

Josef Roštlapil si velmi čile během let 1842–1870 dopisoval s Karlem Jaromírem Erbenem (1811–1870). Dochovalo se 176 dopisů,¹²⁵ které Roštlapil zaslal

¹²⁴ Dopis ze dne 22. 6. 1841, in: Regionální muzeum A. V. Šembery ve Vysokém Mýtě, dopisy J. M. Roštlapila A. V. Šemberovi, sign. 1654.

¹²⁵ Dopisy ze dne 7. 1. 1842; 6. 5. 1842; 4. 1. 1843; 17. 2. 1844; 8. 1. 1845; 26. 4. 1845; 2. 5. 1845; 17. 5. 1845; září–prosinec 1845; 22. 1. 1846; 5. 7. 1847; 12. 8. 1847; 30. 4. 1848; 22. 8. 1848; 3. 9. 1848; 21. 10. 1848; 25. 2. 1849; 15. 3. 1849; 20. 7. 1849; 9. 10. 1849; 21. 11. 1849; 10. 12. 1849; 13. 1. 1850; 20. 5. 1850; 9. 6. 1850; 7. 8. 1850; 8. 9. 1850; 30. 9. 1850; 24. 3. 1851; leden–duben 1851; 2. 5. 1851; 21. 6. 1851; 28. 6. 1851; 3. 8. 1851; 4. 9. 1851; 16. 9. 1851; 10. 10. 1851; 24. 11. 1854; 11. 12. 1854; 13. 12. 1854; 8. 2. 1855; 30. 4. 1855; 28. 5. 1855; 13. 6. 1855; 27. 10. 1855; 6. 11. 1855; 2. 1. 1856; 29. 1. 1856; 10. 2. 1856; 3. 3. 1856; 16. 3. 1856; 2. 4. 1856; 18. 4. 1856; 3. 6. 1856; 28. 6. 1856; 20. 7. 1856; 2. 8. 1856; 14. 9. 1856; 2. 10. 1856; 6. 10. 1856; 3. 11. 1856; 23. 11. 1856; 27. 1. 1857; 30. 1. 1857; 2. 3. 1857; 6. 3. 1857; 21. 3. 1857; 27. 4. 1857; 23. 5. 1857; 1. 7. 1857; 7. 8. 1857; 24. 8. 1857; 27. 10. 1857; 19. 11. 1857; 17. 12. 1857; prosinec 1857; 2. 1. 1858; 22. 2. 1858; 7. 3. 1858; 12. 7. 1858; 22. 7. 1858; 17. 11. 1858; 1. 1. 1859; 25. 1. 1859; 8. 3. 1859; 30. 3. 1859; 23. 5. 1859; 18. 7. 1859; 14. 8. 1859; 9. 9. 1859; 19. 10. 1859; 4. 11. 1859; 6. 12. 1859; 28. 12. 1859; 24. 1. 1860; 22. 2. 1860; 31. 3. 1860; 9. 6. 1860; 24. 7.

Erbenovi a 97 dopisů, kterými byl obdařen.¹²⁶ Dopisy mají velmi rozmanitý obsah.¹²⁷ Následně uvádím první a poslední dochovaný dopis, který Josef Roštlapil napsal básníku Karlu Jaromíru Erbenovi:

„Rozmilý příteli!

Uznáte-li to za hodné, aby jedna neb druhá píseň do Vaší sbírky přijítí mohla, bude mne těšiti, že sem Vám něčím posloužil, alespoň na dobré vůli neschází. Věřte, že kdykoli moci budu, rád a ochotně to činím, dobře věda, že tím mnohé kvítko na nivě vlastenské se uchová, ježto by snad dříve neb později navzdy uvadnulo. Račtež mi oznámiti, zdali na konci uvedené a podotknuté písne máte aneb ne. Prosím Vás, račtež mně oznámiti, kde pan František Rieger bydlí, a jakmile se s ním sejdete, račtež mu mé srdečné pozdravení s tím vyříditi, aby mně brzy psal, neb na to velmi čekám jako na boží smilování.

1860; 12. 8. 1860; 7. 11. 1860; 28. 12. 1860; 10. 1. 1861; 25. 1. 1861; 12. 2. 1861; 6. 3. 1861; 9. 4. 1861; 17. 5. 1861; 25. 7. 1861; 23. 9. 1861; 28. 9. 1861; 1. 11. 1861; 28. 12. 1861; 14. 1. 1862; 11. 2. 1862; 2. 5. 1862; 30. 5. 1862; 3. 7. 1862; 28. 9. 1862; 28. 10. 1862; 24. 11. 1862; 3. 1. 1863; 4. 3. 1863; 15. 4. 1863; 17. 9. 1863; 26. 9. 1863; 11. 10. 1863; 13. 12. 1863; 4. 10. 1864; 19. 12. 1864; 22. 4. 1865; 9. 5. 1865; 5. 7. 1865; 1. 7. 1865; 23. 9. 1865; 1. 11. 1865; 6. 1. 1866; 15. 1. 1866; 26. 1. 1866; 30. 1. 1866; 13. 6. 1866; 21. 8. 1866; 7. 9. 1866; 19. 9. 1866; 22. 11. 1866; 8. 12. 1866; 7. 1. 1867; 4. 3. 1867; 18. 4. 1867; 3. 7. 1867; 30. 8. 1867; 27. 9. 1867; 3. 11. 1867; 23. 11. 1867; 5. 1. 1868; 13. 2. 1868; 23. 3. 1868; 26. 6. 1868; 11. 7. 1868; 9. 9. 1868; 3. 11. 1868; 22. 12. 1868; 23. 1. 1869; 20. 3. 1869; 13. 4. 1869; 25. 6. 1869; 17. 7. 1869; 5. 10. 1869; 11. 1. 1870; 20. 2. 1870; 8. 4. 1870; 28. 4. 1870; 22. 5. 1870; 16. 8. 1870; 28. 8. 1870; 7. 10. 1870.

LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.

¹²⁶ LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, inv. č. 1–3, přír. č. 29/65.

LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.

¹²⁷ Roštlapil stál také v pozadí vzniku několika řádků veršů Karla Jaromíra Erbena s názvem *Zazděná* o paní Kateřině ze Šellenberka, kterou její manžel nechal pro nevěru zaživa zazdít (snad právě o této písni hovořil Roštlapil v prvním dochovaném dopisu Erbenovi ze 7. 1. 1842):

*„Všickni se lidé rozplakali,
když mladou paní zazdívali:
pán zasmušilý v okně stál,
sám jediný on neplakal.*

*Přilítla z nebe holubice,
snesla se k paní do temnice:
zvala ji, zvala k veselí,
a dvě pak odtud letěly.*

*Přilítla z pekla černá vrána
i navštívila v okně pána:
zvala ho, zvala k veselí,
a dvě pak odtud letěly.“*

ERBEN, Karel Jaromír: *Kytice balad*. Praha 1982, str. 140.

Přítom též žádám, abyste se pána Franty pozeptal, zdali ten rukopis, jehož sem jemu v Praze v měsíci květnu minulého roku odevzdal, cenzurován jest a kde se nyní nachází. Ovšem by o tom mně pan Rieger nejlepší zprávu dáti, kdyby mně jen psáti chtěl.

Každých 14 dní jede od nás vozka Hronovský z Bohuslavic do Prahy, stavuje se vždy v Pospíšilově knihtiskárně, pročez snadno můžeme si jak zprávy, tak i jiné věci sdělovati.

Jak se vede? Co děláte? Co o M. slyšíte?

Bůh s Vámi.

Zůstávám vždy

upřímný Josef Roštlapil.

V Dobrušce 7. ledna 1842.

Kdypak předce pan Palacký historii českou v českém jazyku vydávati započne? ¹²⁸

Poslední dopis, který Josef Roštlapil napsal Erbenovi šest týdnů před jeho smrtí, je vcelku dlouhý a řeší běžné záležitosti:

„Rozmilý příteli!

Člověk míní, Pán Bůh mění! Od 12.–17. září bylo škaredé počasí, od 18.–24. září holdoval sem doma s opuchlou tváří, pak přišel svátek svatého Václava – a hned na to s neděle svatého Františka, na kterýž den, jak povědomo, musil sem sloužiti zpívanou mší svatou.

A tak již pro letošek vzdal sem se vsí naděje, že Prahu uvidím; dá-li Pán Bůh na přes rok, nebudu toho odkládati na čas podzimní, ale jak jen se trochu oteplí, vydám se do matičky Prahy, abych se s Vámi potěšil.

Psal mně nedávno pan děkan Budeč-Kovárský Karel Hausman, že nás pořád očekává a my že nepřicházíme. Odepsal sem jemu, proč se tak stalo, slíbiv, že jej bohdá na přesrok společně navštívíme.

¹²⁸ Dopis ze dne 7. 1. 1842, in: LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.

Tak má Ladislávka po starostech. Chudáček! Co se s tím učením namořila! Inu, proto se jí to neztratí, čemu se přiučila, ať si nyní trochu oddechne; škoda jen toho času, jehož snad s Vámi u nás mohla veseleji a zdravěji strávit.

Panu děkanovi Hlavatému sem odeslal ty dvě knížky; kaplan jeho, pan František Hlavatý, na něhož si loňský rok stěžoval, dostal se za administrátora do Chlen u Kostelce – a tam bez pochyby co farář zůstane.

Tedy za měsíc i Vám se dosype šedesátka. Dejž Bůh, abyste se dočkal při dobrém zdraví i sedmdesátky, a když by Vás to těšilo i osmdesátky – co potom jest, jest holé nezdraví. Pak se budeme dívat z hůry na to naše potomstvo, kterak se bude domáhat toho, co slouží našim pradědům ke cti a zásluze a co sloužiti bude jemu k pochvale a k užitku, a dosáhlo toho v hojně míře, po čem se marně nyní namáháme.

Na svatého Františka byl zde přepyšský pan děkan, od něhož mám Vašnosti tu nejsrdečnější úctu vyřídit. Na všechny Svaté bude slaviti svou sekundici. Ubožátko! Je nad tím jaksi sklíčený, a to tím více, že jej to nedoslýchání přes příliš trápí.

Jsem u Vás zadlužen – a předce neráčíte toho podotknouti, moc-li to dělá. Tedy snažně prosím, abyste mně to oznámili ráčili, aneb alespoň z mých peněz mne zakládali.

A co dělá pan farář Arnold? A co Lojza Janatů? Sejdete-li se s nimi, račtež je pozdraviti. Je-li pak pan Hajniš ještě v Praze? Na jeho radu už před půl druhým létem zadala paní Archlebová prosbu, by její záležitost konečně vyřízena byla – a potud ničehož ji nedošlo. Sejdete-li se s ním, račtež laskavě jeho na to se pozeptati, by poradil, co má a měla by as nyní činiti?

A nyní velikou prosbu – neračte se pro ni na mne mrzeti. Jak z přiloženého listu vysvítá, mám hroznou nesnázi se zubem zasazeným, zlášť ve škole a v kostele při delším mluvení, ať o tom pomlčím, při jídle. Pročež račtež dobrotivě ten lístek panu Ebermanovi dodati a jej o to požádati, by mně to, oč píšu, poslal a spolu poradil, jak to mám dělati, by ten zub do jara svou službu konal. Spolu prosím, abyste jemu zaplatil, co požadovati bude. Víím, že Vám to způsobí nesnáz – ale doufám, že mně tu lásku předce ochotně ráčíte prokázati. Scio, cui credici!

Jakmile to však od pana Ebermana ráčíte dostati, prosím snažně, pošlete mně to poštou bez odkladu, a aby se ta maličkost neztratila, račtež nějakou knihu buď z Muzea, buď z Matice lidu k tomu přiložiti – aneb co bude právě před rukou.

Nejen ode mne, ale i od paní Archlebovy a mladých manželů račtež naši hodné, přívětivé Jemnost panince, Blažence, Ladislavce a Bohuslavce nejupřímnější pozdravení se vším dobrým přáním vyřídit.

Vás pak rozmilý příteli do ochrany Boží poroučím a přeju si z té duše, abyste po nastoupení té šedesátky na truc tomu stáří hodně zdráv a vesel a spokojen zůstal a všecky ty práce, jichžta ste si předsevzal, jen hravě vykonal. A že mně svou starou, upřímnou, tak mnohonásobně osvědčenou láskou věrně nakloněn zůstanete, jakož já i se svou Vám a Vaším miláčkům, nijakž nepochybuji.

Pán Vás živ a opatruj!

Váš starý, upřímný přítel

Josef Roštlapil

Na Opočně 7. října 1870.

*Peníze pošlu – jen nevím, moc-li? Doktor Eberman zůstává nedaleko Kobrovu knihkupectví.*¹²⁹

V Roštlapilově pozůstalosti v muzeu v Dobrušce jsou epitafy některých známějších osobností – Emanuela Arnolda, Matěje Havelky, Františka Ladislava Riegra a také Karla Jaromíra Erbena (je otázkou, zda je Roštlapil jejich autorem):

*„Slavný muž, o němž již Havel zpíval,
že po krajích na pajty chodíval,
zvláště do archivů českých měst,
už kořistí Moraninou jest!
Proč učence toho znak sběračka?
O tom dí národní povídačka:
sbíral všude pohádky a písňe,
pergameny staré, plné plísňe;
Bůh ho chtěl svým archivářem míti:
světlo věčné ať mu svítí.
Erben.“¹³⁰*

¹²⁹ Dopis ze dne 7. 10. 1870, in: LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.

¹³⁰ Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 102, sign. XIV/219.

6.1.1.4 Dopis Františku Hajníšovi (27. 5. 1851)

Dochovaný dopis českému básníku a humoristovi Františku Hajníšovi (1815–1885), který je znám také pod pseudonymem František Zdobnický, napsal Josef Roštlapil 27. května 1851, když byl již jedenáct let kaplanem v Dobrušce.

Dopis je nadepsaný: „*Blahorodnému pánu panu Františku Hajníšovi, c. k. poštovnímu komisaři v Praze*“ a Roštlapil se v něm přimlouvá za otevření expedice v Kostelci nad Orlicí, tedy ve prospěch bratra expedienta:

„Rozmilý příteli!

Především mé upřímné přání přijměte, že Vás ruka Páně opět do matky Prahy na vyšší místo zavedla. Mámt' z toho srdečnou radost – a to tím více, an to bezpečné přesvědčení mám, že pro mého bratra, expedienta v Kostelci nad Orlicí, vždy tolik učiniti ráčíte, což ve Vaší moci bude. Právě z té příčiny již nyní Vás prosebně žádám, byste ráčil k tomu přispěti, by tato expedice v Kostelci co možná nejdříve otevřena byla.

Vímť, že Vaše slovo mnoho platí a vydatné váhy má, by se s tím hnulo. Pročež prosím neoslyšte žádost mou.

Asi v srpnu hodlám taktéž do Prahy se podívat, kdež neopomenu ústně své díky vysloviti. Tímto se do laskavosti Vašnostiny odporoučeje, zůstávám

horlivý ctitel a přítel

Josef Roštlapil

V Dobrušce 27. května 1851.

Bratr můj je ještě v pochybnostech, zdali tu expedici bezpečně obdrží, protože tak dlouho ničehož z Prahy nepřichází – ba ani na tu složenou kauci à 200 zlatých žádného potvrzení nedostal. Neráčil byste mne několika slovy o tom bezpečnou zprávu dáti?

*Mně by to bylo velmi mílo. A když byste nemohli psáti, račte to jen panu Erbenovi pověditi, onť mně to již nějak dá věděti.*¹³¹

¹³¹ Dopis ze dne 27. 5. 1851, in: LA PNP, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.

6.1.1.5 Dopisy bratru Františku Roštlapilovi (1870–1888)

V Státním okresním archivu Hradec Králové je uloženo několik dopisů, které adresoval Josef Roštlapil svým příbuzným: bratru Františku Roštlapilovi z Kostelce nad Orlicí celkem osm dopisů¹³² a jeho synovi Františku Roštlapilovi sedm dopisů.

Dopisy bratrovi dávají znát, že Josefu Roštlapilovi nebyl lhostejný osud svých příbuzných a když mohl pomoci, pomohl. Bratru Františkovi radil, zda (ne)koupit pole, jak vyřešit spor s tchánem o dům, ale také ohledně zdraví – v prvním dochovaném listě žádal bratra: „*se pana doktora zeptej, co máš činiti pro uzdravení své – a pak to pilně zachovávej, a šetři se, jak jen můžeš – a nepi kořalku, ale raději trochu hovězí polívky pojez – ta ti lépe poslouží nežli všechny kořalky [...]*“¹³³

Josef Roštlapil však kromě cenných rad poskytoval příbuzným v nouzi často a hodně peněz, jak to napsal i samotný P. Josef Domašínský, který Roštlapila znal, po jeho smrti: „*Svým příbuzným značnými sumami přispěl.*“¹³⁴

Následují všechny dochované dopisy, které Josef Roštlapil napsal svému bratru Františkovi do Kostelce nad Orlicí:

„Milý bratře Františku!

Proto se na Tebe nehněvám, že sem Ti při odeslání těch 30 zlatých nepsal. Chtěl sem Ti později psáti a samým odkládáním se to protáhlo až do této chvíle. Za Tvé blahopřání k mému svátku Ti srdečně děkuji – však sem věru tehdáž churavěl, ale nyní už je chvála Bohu mně lepší, takže mohu svou práci a povinnost zase vykonávat. Ale Tobě se snad valně nevede s Tvým zdravím? Inu, dokud si ho měl v plné míře, nevážil si ho náležitě, jak to obyčejně všickni činíváme – ale teprv když je zle, poznáváme, jak drahý to klenot jest – to zdraví.

Pročež milý brachu! se pana doktora zeptej, co máš činiti pro uzdravení své – a pak to pilně zachovávej, a šetři se, jak jen můžeš – a nepi kořalku, ale raději trochu hovězí polívky pojez – ta ti lépe poslouží nežli všechny kořalky.

¹³² Dopisy ze dne 5. 4. 1870, Opočno; 9. 9. 1883, Opočno; 15. 9. 1883, Opočno; 12. 10. 1883, bez lokace; 22. 10. 1883, Opočno; 9. 11. 1883, Opočno; 29. 11. 1883, Opočno; 19. 6. 1888, Dobruška.

SOKA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. 4.

¹³³ Dopis ze dne 5. 4. 1870, in: SOKA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. 4.

¹³⁴ ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 462, in: SOKA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

Piš mně brzy o tom, jak se ti se zdravím a Tvým živobytím vede, vzdyť mi na tom jest záležino, abych předce věděl, jak to s Tebou dopadá – vzdyť sme už sami dva na živě.

Kde pak je tvůj starší syn? A co dělá mladší? Povalovat je nenechávej – jsmeť k práci všickni stvořeni – a práce nás živí i podle těla i podle duše. Lenost – čertů polštář. Až starého šatstva se něco nashromáždí, dám Tobě, jen mně piš, po jaké příležitosti bych to odeslati mohl bezpečně.

Tím Tě do ochrany boží poroučím a srdečně Tebe líbám a pozdravuji a jsem Tvůj upřímný bratr

Josef Roštlapil

Na Opočně 5. dubna 1870. “¹³⁵

Dopis ze dne 9. září 1883:

„Milý Františku!

Na všechny tuto tobě předložené otázky dej mně beze všeho obalování a zakrývání brzkou, ale pravdivou a jasnou odpověď:

1. Dal jsem tobě 2400 zlatých – moc-li z toho si dal na zakoupení toho domu? Komu si ty peníze dal? A kdo ti na to kvitanci aneb jakési upsání vyhotovil – a na čí jméno?

2. Moc-li jsi na umluvenou koupi toho domku zůstal dlužen? A zdali ten dlužní dodatek jest už vyplacen? A kdo a kterého času ten dluh doplatil? A pakliže už všechno na ten domek zaplaceno bylo: kdo obdržel na to kvitanci – a na čí jméno zněla?

Pakliže tvůj pan tchán ten dluh doplatil: pod jakými výminkami, s tebou učiněnými, to zaplatil? A zdali jsi jemu při tom ten domek neřepustil? A stalo-li se tak, pod jakými výminkami a závazkami z obou stran to vyjednáno bylo?

A konečně nyní piš dle pravdy: jak ta celá věc nyní se nalézá? Zdali si tchánovi ten domek prodal aneb přepustil? Pak: co tchán tvůj na domek doplatil? Zdali ten doplatek smíš a můžeš právoplatně vrátiti tak, aby ten domek tobě jedině přináležel?

Pak: že prý pan tchán dal do toho domku nyní jakési opravy – moc-li toho bylo – a zač si to počítá.

¹³⁵ Dopis ze dne 5. 4. 1870, in: SOKA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.

Všecky tyto otázky zodpovídej mně zřetelně a pravdivě, abych věděl, jak to s tebou stojí – zdali by tvůj pan tchán, když by se jemu ten od něho zaplacený peníz vrátil, beze všeho dalšího na tobě pohledávání ten domek čistý a beze všech závad tobě zase vrátil, abys ho sobě na své jméno mohl dát do gruntovních knih zapsati.

Až mně všechno dle pravdy zřetelně vypíšeš, pak teprv budu moci tobě své mínění a úmysl můj pověditi.

Zatím s Bohem

Josef Roštlapil

*Na Opočně dne 9. září 1883.*¹³⁶

Dopis z Opočna, dne 15. září:

„Františku!

Když ti pan tchán u sebe chovanou kvitanci na 1300 zlatých hned vrátí, jakmile mu těch 1300 zlatých v hotovosti vyplatíš: tedy jemu oznam, že na počátku příštího měsíce tak učiníš.

Ty buď sám – aneb jistý člověk ke mně dne 2. října, tedy od úterka za čtrnáct dní – ke mně přijď, aneb někoho bezpečného pošli, a já ti těch 1300 zlatých dám, které svému panu tchánovi přede dvěma svědky odevzdáš, aby zase tobě tu kvitanci navrátil – a ty pak do kněh si ji dáš vložit, abys měl to stavení na své jméno – a sice beze všeho dluhu, zapsané a vtělené.

Na Opočně 15. 9. 1883.

Josef Roštlapil

*Piš – zdali se tak stane poctivě a spravedlivě beze všech mrzutostí a zlé vůle.*¹³⁷

¹³⁶ Dopis ze dne 9. 9. 1883, in: SOKA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.

¹³⁷ Na zadní straně tohoto listu dopisu je modrou pastelkou připsáno: „Piš – zdali sám přijdeš aneb koho pro peníze pošleš.“

Dopis ze dne 15. 9. 1883, in: SOKA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.

Dopis z 12. října 1883:

„Frantíku!

Těch 1300 zlatých odved' panu tchánovi sám – a ne skrze advokáta; avšak ať Ti také bez advokáta potom kvitanci vydá! Co se týká opravy v domku od pana tchána učiněné: o tom se srovnejte a vyrovnejte v dobrotě tak, aby křivděno nebylo jemu, ani tobě. Umluvte se na lhůty roční, neb najednou to splatiti nemůžeš a najednou tvůj pan tchán také do toho peníze nedal. Nyní šetřte a hospodařte a mně dejte už svatý pokoj.

12. 10. 1883

Roštlapil¹³⁸

Dopis z 22. října 1883 psal Josef Roštlapil na Opočně:

„Frantíku!

Piš mně, zdali jsi panu tchánovi těch 1300 zlatých odvedl a na to obligaci od něho obdržel – chci vědět, jak to stojí. Pak mně piš, zdali ste s panem tchánem ohledně té stavby vyrovnání a pod jakými podmínkami. Nejste-li vyrovnání, chci vědět, co a mohli od tebe pan tchán za tu stavbu žádat – kterak mu to máš spláceti.

Pan tchán mi píše, že prý to stavení od tebe za 3000 zlatých koupil – piš zdali ste tu koupil tak uzavřeli a právně vyjednali, jak mi to psáno bylo. Konečně chci pravdu, ale jen pravdu zvědět od tebe – a sice: Já jsem tobě dal 2000 zlatých a do řemesla 400 zlatých. Z toho si paní Frankové zaplatil 1500 zlatých – tedy ti zůstalo 900 zlatých a věna si obdržel 600 zlatých – tudý dohromady jsi měl 1500 zlatých.

Nyní mi dle pravdy, beze všeho obelhávání, zapírání a klamání na své dobré svědomí odepiš a vyznej, nač si těch 1500 zlatých za ten čas od roku 1878 – až do letoška 1883 vydal – a obrátil. To chci a musím od tebe zvědět – a tak si poručím. Bez obalu mně to vypiš a pověz, kam si ty peníze dal. Chci vědět, zdali si dal něco na správu svého stavení – a moc-li si vydal – neboť pan tchán píše, že on od roku 1881 za tři léta vydal na správu tvého stavení 343 zlatých, z čehož by vysvítalo, že ty si nic nespravoval

¹³⁸ Na zadní straně tohoto listu je poznamenáno, že je určen „panu Františku Roštlapilu v Kostelci“. Dopis ze dne 12. 10. 1883, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.

a na správu ničehož vydati nemohl. Když si mandl zrušil – kam pak se podělo všecko dříví z něho? Prodal jsi anebo neprodal jsi to stavení svému panu tchánovi? A pak-li si neprodal – stavěl on ze své vůle anebo s tvým svolením?

Na všechny tyto otázky mně důkladně, ale pravdivě odpověz hned, ať vím, jak to nyní s tebou a s panem tchánem stojí – neboť nechci, abyste se do procesů advokátských pustili, ale v dobrotě vyrovnali tak, aby mezi vámi dobrá vůle byla a zůstala. Ale tu mi dříve piš, pod jakými podmínkami tvůj pan tchán s tebou se chce v dobrotě vyrovnat. – Pros ho, aby to s tebou učinil co nejmírněji, nejlevněji – po otcovsku. Až to zvím, jak to chce – pak já také své mínění ti povím.

Na Opočně 22. října 1883.

*Josef Roštlapil*¹³⁹

Korespondenční lístek z 9. listopadu 1883:

„Rád bych s tebou promluvil. Až bude pohodlnější a stálejší povětrnost – přijď některý den z neděle ke mně. Ráno po páté hodině můžeš vyjet po železnici – v Týništi po šesté hodině přeseď a o půl osmé hodině jsi u mně. A potom se vrátíš tak, abys v ten den časně domů přijel.

Na Opočně 9. 11. 1883.

*Josef Roštlapil, děkan*¹⁴⁰

Dopis z 29. listopadu 1883 napsal Roštlapil v rozčilení, což se stalo nejednou při řešení záležitostí příbuzných:

„Františku!

Jdi hned k panu advokátovi a vyříd' Jemu mou úctu a dík za odeslaný list. Ty dáš svému panu tchánovi 1100 zlatých – a já dám k tomu 200 zlatých, pro které si může přijít tvá manželka neb spolehlivý člověk – pakliže těmito 1300 zlatými se stane konečné vyrovnání mezi vámi.

¹³⁹ Dopis z 22. 10. 1883, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.

¹⁴⁰ Korespondenční lístek ze dne 9. 11. 1883, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.

Těch 1100 zlatých si musíš vypůjčit, abys pana tchána vyplatil, kterého času on si ustanoví. Těch 200 zlatých ode mne dostaneš hned. Těch 1300 zlatých, co máš v záložně uložených, vyplatíš panu tchánovi, když ti kvitanci od paní Frankové vydá – nejlépe snad bude, když se na to pána advokáta zeptáš a poprosíš, jak by se to státi mělo, aby nebylo žádných hádek více.

Tedy ať je těm různicím už jednou konec – a já ať mám svatý pokoj za všechno, co jsem pro vás učinil.

Na Opočně 29. 11. 1883.

Josef Roštlapil¹⁴¹

Poslední dochovaný dopis bratrovi z 19. června 1888:

„Františku!

V neděli jsem obdržel list s podpisem Jan Pišta, ve kterém mně vybízí, bych koupil pole naproti novému zámku až do Štědré ležící – ovšem pro tebe. Jeden kus od silnice obnáší 1 jitro 136°, tedy něco přes 2 korce – ostatní dva kusy mají větší výměru a jsou vzdálené. Dle mého zdání jsou od tvého stavení velmi vzdáleny – a pročez nepříhodny, byť bys je hned koupiti mohl.

Mimo to v nynějším čase polnost málo aneb nic vynáší – a kdo chce se nějakého výnosu dodělati, musí jen tomu všecken čas a práci svou obětovati – a to ty nemůžeš, ledaže bys se vzdal té své nynější služby. Ostatně si dělej, jak rozumíš, já ti v ničem nebráním, jak sem to nikdy nečinil, a pročez nemám nic na svědomí.

Pan Pišta neudává cenu jednotlivých kusů – mluví toliko o mírné ceně – zač to 1 jitro, po čem ty 3 jitra, a druhé 3 jitra 684° nepovídá, a pročez mně nesnadno, o té věci náležitě souditi a tobě raditi. A do nějakého o tom vyjednávání pouštěti se nechci a nebudu; ale proto se předce zeptej, zač by to 1 jitro u silnice prodal.

Já jsem tobě dal 2400 zlatých na stavení, a když ti ho tchán tvůj bez mého vědomí upravoval, dal jsem tobě zase nějaký tisíc – a moc-li pak ty jsi dostal se svou manželkou? Nyní musíš milý brachu! o to se starati, aby tobě podle možnosti také tak

¹⁴¹ Na zadní straně tohoto psaní je tužkou připsáno: „List od 27. 11. 83 od pana advokáta jsem právě teď obdržel.“

Dopis ze dne 29. 11. 1873, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.

pomáhali alespoň poněkud, ne-li v té míře, jak já tobě pomáhal; pak si snad předce nějaký ten koreček pole budeš moci koupiti.

Avšak tyto a podobné myšlenky přivedly by mne k roztrpčení, a pročez pomlčím. Jest těch přátel, co se mnou strejcují, celý houf a každý chce jen: Strejče dej!, ale z čeho a odkud se neptá. Za to tě žádám: Nevybízej a neobtěžuj nikoho, aby mě místo tebe o takových věcech psal, které se tebe jen týkají – protože to slušnost káže, abych já pak jemu odepsal – a odepisovat někomu mně již bývá nesnadné, ano obtížné. Z té příčiny nemohu ani panu Píštovi odepsat – a pročez hned mě u Něho slušně a náležitě omluv a vymluv, by mne nemusil považovat za nezdvoračka.

Máte zde ubrousek, který se vám při nějaké příležitosti odešle. Paní Archlebová vás všechny pozdravuje, tebe a vás do ochrany Boží poroučí

Josef Roštlapil

V Dobrušce 19. června 1888.

Paní Archlebová myslí, že ani 20 korců polí by ti nevyneslo a nenahradilo tu nynější tvou službu – a pročez se jí nevzdávej, pokud jen můžeš.¹⁴²

6.1.1.6 Dopisy Josefu Emlerovi (1873–1881)

Literární archiv Památníku národního písemnictví vlastní pouze tři dopisy a jeden latinsky psaný korespondenční lístek,¹⁴³ který napsal Josef Roštlapil archiváři hlavního města Prahy Josefu Emlerovi (1836–1899).

„Clarissime Domine!

Rozmilý Příteli!

Obávám se, že knihy na poště se ztratily, pakliže Jste je ráčili už odeslati. Je-li tomu tak, tož snažně prosím, by Jste zásilku tu ráčili reklamovati. Nejsou-li však ještě odeslány, není na to žádného spěchu. Prosím toliko, až ráčíte míti poněkud prázdné pochvíle, o jich odeslání.

¹⁴² Dopis ze dne 19. 6. 1888, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.

¹⁴³ Dopisy ze dne 23. 10. 1873; 12. 10. 1880; 8. 4. 1881; a korespondenční lístek ze dne 10. 4. 1881, in: LA PNP v Praze, fond Emler Josef, přír. č. 81/1932.

Snadno si mohu pomysliť, jakými prácami ráčíte býti neustále pretiženi – zlášťe za času nynějších voleb. A tudíž opět a opět prosím, abyste se neráčili na mne hněvati, že i já té práce přidávám.

Do ochrany Páně Vašnost odporoučejte a stálého zdraví výborného a všeho zdaru přeje,

zůstávám Vašnosti

ctitel a přítel upřímný

Josef Roštlapil

Na Opočně 23. října 1873.

Výlohy račte z mých peněz zapravovati. ¹⁴⁴

6.1.1.7 Dopisy synovci Františku Roštlapilovi (1875–1884)

Jak již bylo výše řečeno, mimo dopisy bratrovi psal Josef Roštlapil také synovci Františkovi (Byl synem zmíněného Františka Roštlapila, kterému Josef Roštlapil také psal.). Sedm dopisů,¹⁴⁵ adresovaných synovci Františkovi, nastiňuje zájem, který měl pro příbuzné. Františku Roštlapilovi byl v dopisech ochoten radit i v otázkách natolik závažných, jakým byla svatba, ke které se František chystal s jistou Pavlínou Gahlingerovou, pak však v některém z nedochovaných dopisů Františka Roštlapila jeho strýc „vyrozuměl jsem z něho tolik, že svou známost, ve Švýcařích učiněnou, přetrhujš [...].¹⁴⁶

František Roštlapil se tedy neoženil, ve stejném dopise se však Josef Roštlapil zcela jasně vyjádřil k známosti Františkova bratra Antonína: „Tvůj bratr Antonín mně z Vídně psal, že si tam známost s chudou holkou učinil, kterou si chce vzíti – na takové věci zpozdlé aneb vlastně předčasné neobdržel ode mne odpovědi.“¹⁴⁷

Pozdější snahy o ožení Františka Roštlapila nebo jeho bratra Antonína se nesetkaly zřejmě příliš s odezvou: „I s Bohem! si tak jedněte – já vás k žádné ženitbě s tou neb jinou holkou nenutím; ale to žádám, aby Antonín, když už v Jaroměři jednou

¹⁴⁴ Dopis ze dne 23. 10. 1873, in: LA PNP v Praze, fond Emler Josef, přír. č. 81/1932.

¹⁴⁵ Dopisy ze dne 19. 7. 1875, Opočno; 26. 10. 1875, Opočno; 19. 10. 1876, Opočno; 28. 10. 1877, Opočno; 2. 2. 1878, Opočno; 1. 1. 1884, bez lokace; a navíc jeden neadresovaný a nedatovaný dopis, který však byl, vzhledem k svému obsahu, adresován synovci Františkovi.

¹⁴⁶ Dopis ze dne 26. 10. 1875, in: SOKA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. 4.

¹⁴⁷ Dopis ze dne 26. 10. 1875, in: SOKA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. 4.

byl, mně upřímně řekl a napsal, anebo paní Archlebové věděti dal: líbí se mně ta holka, přičiním se o to, abych ji dostal – aneb řekl: nelíbí se mně, a byl by tomu slušný konec učiněn. A když nechtěl Antonín, mohls ty tam se podívat sám, a když by se ti líbila, mohls ty o to prosit tam, zdali bys směl se opovážit, o ni se ucházet. Ale ani jeden, ani druhý v tom ohledu mně se o ničemž nezmiňujete, z čehož poznávám, že jen tehdáž ke mně přicházíte, když peníze chcete a potřebujete – o radu mou vám neběží, a jak vidím, také podle ní nikdá nejednáte [...].¹⁴⁸ Následují všechny dochované dopisy Josefa Roštlapila synovci Františku Roštlapilovi:

Dopis z Opočna, psaný 19. července 1875:

„Na Opočně 19. 7. 1875.

„Milý Františku!

Tvé psaní mne překvapilo, myslil sem si, že jsi ve Francii a ty zatím v Čechách – a pak to druhé, že se míníš oženiti. Nejsem od toho, a podle možnosti mé, bych ti také pomohl. Ale prve musím věděti, zdali se dobře a stále zaopatříš, abys se ve svém předsevzetí nepřenáhlil a někdy toho těžce neželel. Protož mi piš nejprve na tyto otázky:

Ve kterém kantonu to místo leží? Je-li to město nebo ves a jak tam lidnato? Jakého náboženství jsou rodičové, tvá milá? Jakého řemesla? Je-li více bratrů nebo sester a kolik? Jaké jsou povahy, zlášť tvá milá? Je-li nábožná, šetrná, pracovitá – jak se jmenuje a jak je stará? Neměla-li už nějakých dříve milovníků – slovem, abys sám ji dobře znal a mně to sdělil, bys snad nebyl někdy nespokojen a nešťastný; neboť manželský stav trvá až do smrti.

Napotom: co ona dostane? Anebo zdali se tam přiřeniš do domu, do hotového řemesla, a budeš-li samostatně tam se živiti aneb pouze jen k rukoum rodičů aneb bratrů – slovem, jaké tam zaopatření dosáhneš – aneb zdali by tvá milá dostala jen věno – a mnoho-li – a ty bys musil teprv sám si živnost svou zakládati. A jak troufáš, že bys tam měl lehčí a výnosnější živobyti nežli zde v Čechách neb jinde na blízku? Abych to krátce pověděl: musíš se nejen svou láskou, ale zlášť rozumem a zralým uvažováním k tomu důležitému kroku vésti a rozhodnouti, abys nepobloudil, ale k šťastnému cíli, jak bych i já tobě ze srdce přál.

¹⁴⁸ Dopis ze dne 28. 10. 1877, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.

A konečně, kdyby to všechno dobře dopadalo, musím ti hned také doložit, že dříve se musím na to vyptati, zdali bys se směl v cizozemsku usaditi pro svou vojenskou povinnost – zdali k tomu nepotřebuješ nějakého povolení; neboť kdybys měl ze Švýcar každého roku k vojenskému cvičení se dostavovati, bylo by to pro tebe vždy těžké a s velikým nákladem spojené.

Sám píšeš, žes musil do Čech kvůli cvičení přijíti – ale nevím, zdali ho máš už letos odbyté anebo ne, kde to cvičení odbýváš, a jak dlouho to trvá. Nevím na jisto, jak si starý – jak dlouho k takovému cvičení se musíš dostavovati – a to bych měl vědět. Piš: máš-li v rukou svůj křtící list.

Ovšem by bylo nejlépe, kdybich s tebou mohl o všech těchto věcech ústně porozprávět; ale abys kvůli tomu měl ke mně dalekou a nákladnou cestu konati, toho nežádám a nechci.

A pročez mně na všechny tyto otázky dej pravdivou odpověď, abych mohl posouditi, zdali ten krok bude tobě prospěšný aneb ne. Ostatně já ti v ničem nebráním, dělej, jak rozumíš; ale tobě poraditi a pokud možné i pomoci, za svou povinnost pokládám právě proto, že bych tě rád dobře zaopatřeného a šťastného viděl, a zajisté nerad tomu byl, abys do něčeho vlezl, odkudž by nebylo žádného vykoupení více. Porad' se tedy sám nejprve s pánem Bohem vroucnou modlitbou, a pak s dobrým rozumem svým.

Neboť z celého tvého psaní, ač obšírného, ničehož jiného sem se nedozvěděl, leč že se oženiti míníš, a nyní v Čechách jsi a v září do Švejců se chceš navrátiti. To ale mně nepostačuje – nýbrž na všechny tuto položené otázky dej pravdivou, jasnou (abych tomu náležitě rozuměl) odpověď; a pročez si dej na čas, abys mně důkladně na všechno odpověděl.

Také tomu nerozumím, proč jsi v Haslavě, což tam máte své vojenské cvičení? Tvé psaní jest tak neouplné (ač jsi dost obšírně psal, ale, jak říkáme, páté přes deváté), že teprv hádati musím, abych jakž takž tomu všemu porozuměl. Piš bez obalu a komplimentů zbytečných: pravdivě, jasně a krátce.

Tím tě do ochrany Boží poroučím a zůstávám tvůj upřímný strýc

Josef Roštlapil, farář.¹⁴⁹

¹⁴⁹ Dopis ze dne 19. 7. 1875, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.

Dopis, psaný na Opočně 26. října 1875:

„Milý Františku!

Obě psaní Tvoje – 28. 8. s tím listem ze Švýcar a od 25. 10. s tvou fotografií – jsem obdržel. Jsem tomu povděčen, žes mně to odeslal. Přál bych si, abys tak, jak na fotografii dle těla dobře vypadáš, i na duši své dobře vyhlížel, aneb zřetelněji mluveno: abys byl bohobojný, mravopochestný, ve všem i v tom nejmenším spravedlivý, příčinnivý, bezúhonný, bys se nejen lidem, ale zlášť Bohu líbil. Budeš-li a zůstaneš-li takový, dobře se Ti povede, ať tě potká co potká.

Co se týká prvnějšího psaní z 28. 8. – vyrozuměl jsem z něho tolik, že svou známost, ve Švýcařích učiněnou, přetrhuješ. To ale jsi měl tam také psáti a spolu příčiny udati, proč tak míníš učiniti. Tak to káže upřímnost a poctivost; a tu musíme všude na sobě ukazovati a dosvědčovati. Neboť mně dne 6. 10. Pavlina Gahlingerova z Unterindalu sama psala, popisujíc mně poněkud tu svou domácnost a ty poměry, jaké u nich jsou – spolu ale ihned udává, že nyní žádné peníze nedostane, leč až po smrti otcově, co zůstane. Napotom píše, žes Jí od svého odtamtud odchodu ničehož nepsal, a pročez mně žádá, bych ji odepsal, kde se nyní nalézáš. – Já ji však až posaváde neodepsal, protože jsem nevěděl, zdali ještě v Litoměřici jsi, anebo ne.

A pročez se mně zdá, že to slušné bude, když ty Jí sám nyní odepíšeš: upřímně, ale spolu šetrně. A co Jí máš psáti, to Ty nejlépe sám víš – já jsem jako ve tmách, a pročez nelze mi o tom jasnou odpověď dáti; ty to nejlépe můžeš posouditi. A budeš-li psáti, vyříd' na Ni i na její rodiče ode mne laskavé poroučení. Nebudeš-li a nechceš-li sám odepsati, tak mně to oznam, abych já odpověď dlužen nezůstal.

Dále píšeš, že za tři neděle z Litoměřic odejdeš – což bys tam nedostal další práci? Hleď tedy, aby na zejmu předce někam do práce se dostal, a tak nemusil v té zimě sem a tam se potloukati. A kdybys předce jinam odejiti musil a někde v práci uvázl, dej mně hned o tom vědomost.

Nejraději bych to viděl, abys se mohl někde uchytit a pro sebe se usadit. Jak bych mohl, tak bych tě podporoval, když bych shledal, že se náležitě zaopatříš. Ostatně zkus ten svět, snad se mnohému tím ve svém řemesle přiučíš a vzděláš. A dobrý a rozumný řemeslník nikde se neztratí.

Tvůj bratr Antonín mně z Vídně psal, že si tam známost s chudou holkou učinil, kterou si chce vzít – na takové věci zpozdilé aneb vlastně předčasné neobdržel ode mne odpovědi.

Jakmile se dozvíš jistoty, zdali v Litoměřicích aneb jinde zůstaneš – a pak zdali ze Švýcar nějaké odpovědi obdržíš, kterouž mně můžeš sdělit – piš bez prodlení.

Tím Tě do ochrany Boží poručím a zůstávám tvůj upřímný strýc

Josef Roštlapil

*Na Opočně dne 26. října 1875.*¹⁵⁰

Dopis z Opočna, psaný 19. října 1876:

„Opočno, 19. října 1876

Pokud při tom nepříznivém dnu možno bylo, prohledl jsem to stavení v Kostelci a shledal, že i celá střecha i ostatní mnoho oprav a nákladu potřebují: dle mého zdání 4 a 5 set. Zápis by také přes 100 zlatých přišel. A čehož sem pro tvé řemeslo potřebného nenalezl tam – jest studně a hojnost vody. Pročež Ti to proto píšu, abys věděl, na čem jsi, neboť paní dědička žádá za to stavení půl čtvrtá tisíce zlatých.

Piš mně tedy, moc-li zahospodařeného mimo těch 600 zlatých, co máš od bratra Antonína k dostání. Neb já doufám, že jsi lepší hospodář nežli on jest, který místo coby sobě měl něco ušetřiti do budoucího hospodářství, jenom dluhy dělá – z nichž jak vybředne, rád se na to podívám, aneb vlastně řečeno: za to se v místo něho hanbím a stydím, protože nenásleduje svého otce, který si z Vídně hezkou částku zahospodařených peněz do Kostelce přinesl.

Psal mně z Prahy tvůj bratranec Kapuciján, který si v Široké ulici v Kostelci domek koupil, že by ho tobě za ten samý peníz prodal, za který ho koupil. Poněvadž ale já to slovem neznám, zdali by se pro tvé řemeslo hodilo – znáš ty ho snad, a proto mně o tom piš, jaké a zač to stavení jest.

Rád ti věřím, že toho tlučení světem máš dost a dost – ale pomoz sobě? Když sem vás oba dal na studie – víte oba, jak ste si toho vážili. A kdybyste si byli toho vážili, nemuseli ste nyní světem se tlouci – a měli byste poněkud lehčejší živobyti.

¹⁵⁰ Dopis ze dne 26. 10. 1875, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.

Co se ale stalo, stalo se – nyní již není jiné pomoci, leč abys alespoň ty se uchýtil a pořádnou živnost někde si zavedl, buď si to kdekoliv, a čím ti budu moci pomoci, učiním to rád, jen když se přesvědčím, že ta moje pomoc nebude na zmar a jako vyhozena.

Nejlépe by ovšem bylo, kdyby ses mohl někde přizniti do nějaké barevny na příhodném místě. S prázdnou bys tam nepřišel. Ostatně mně své mínění jak o tom v Rybářské, tak i o onom stavení v Široké ulici vyjev a piš upřímně.

Tím tě do ochrany Boží poroučí tvůj

*strýc Josef.*¹⁵¹

Roštlapilova slova synovci jsou připsána na dopis určený P. Roštlapilovi od paní Archlebové. Svá napomenutí napsal Roštlapil 28. října 1877 v Opočně:

„Ctěný pane Roštlapil!

Je mně to tuze divné, že docela nic nepíšou, ani pan bratr, strany těch holek v Jaroměři, psala nám jejich tetička, od naší mladý matka, kerá je sestra, od těch holek matka, že se jich ptala, bude-li co z tej známosti s nima, ty jí odpověděly, že nic nevědí, že ani pan bratr neřekl, když odcházel, může-li je zase navštívit, ani že nic nepsal o svaté Terezii, když její svátek byl; slušelo by se to, by jí gratulaci byl napsal.

Jemnost pánovi je to také divné, že o to nedbají. Tak bohaté holky, které má každá 7 korců polí, ne-li více, a 1000 zlatých hotovosti, a jiné pěkné věci, a které vši práci a hospodářství rozumějí, takových je velmi málo, zláště v nynějším čase.

A to tím více jest na pomyšlenou, zvážíme-li, jak to živobyti drahé jest: i to dříví i ty správy a ty daně, slovem ve všem velká drahota. Kdo sám tedy velkého jmění nemá, má si toho hleděti a vážit, aby takovou pomoc si vyhledal a dostal. Nebo ta láska brzo přejde, zlášť dyž nastanou veliké a mnohé starosti o to živobyti.

Proto jich ani jednoho, ani druhého k ničemuž nepřemlovám, ale radím, by si to oba náležitě rozmyslili a podle rozumu jednali. Proto ale také nejistím, že co z toho co bude, když se to tak jejich vinou protahovali.

Tetičku a Jich oba pozdravuju.

Anna Archlebová

¹⁵¹ Dopis ze dne 19. 10. 1876, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.

Paní Archlebová dala mně toto psaní na přečtení – a věru uznávám Její o Vás starost a péči, jakouž Jste si oba u Ní nezasloužili. Poradila Vám a také cestu ukázala, abyste se jeden neb druhý, a snad i oba, mohli dobře zaopatřiti – avšak to všecko zdá se, že je vám lhostejné – snad proto lhostejné, že chcete oba jen podle své hlavy a své toliko libosti v těch věcech jednati.

I s Bohem! si tak jednejte – já vás k žádné ženitbě s tou neb jinou holkou nenutím; ale to žádám, aby Antonín, když už v Jaroměři jednou byl, mně upřímně řekl a napsal, anebo paní Archlebové věděti dal: líbí se mně ta holka, přičiním se o to, abych ji dostal – aneb řekl: nelíbí se mně, a byl by tomu slušný konec učiněn.

A když nechtěl Antonín, mohls ty tam se podívat sám, a když by se ti líbila, mohls ty o to prosit tam, zdali bys směl se opovážít, o ni se ucházet. Ale ani jeden, ani druhý v tom ohledu mně se o ničímž nezmiňujete, z čehož poznávám, že jen tehdáž ke mně přicházíte, když peníze chcete a potřebujete – o radu mou vám neběží, a jak vidím, také podle ní nikdá nejednáte.

Když tedy tak tomu býti má, dávám Vám oboum plnou, svobodnou vůli, ale pak mi dejte také svatý pokoj a ničímž mne více neobtěžujte a hledejte si jiného strejce, který vám podle vaší vůle a podle vaší libosti raditi a pomáhati bude.

S Bohem!

Na Opočně 28. října 1877. ¹⁵²

Opět je na dopis, došlý Roštlapilovi od paní Archlebové, připsáno Roštlapilem několik slov určených synovci Františkovi (ze dne 2. února 1878 na Opočně):

„Vážený pane Roštlapil!

Sem na návštěvě na ty dva dny v Opočně, tak sem Jemnost Pánoj sdělila, že ho chtěj na svatbu pozvat, a že by je to oba těšilo, dal ale na odpověď, že na žádný pád nemůže, dys sám ke všemu je, a v zimě často churavý je, ani to se letitema jinak nejde, že neustále něco nedolíhá, a že by si zbytečnou outratu dělali. Já jim taky za pozvání

¹⁵² Dopis ze dne 28. 10. 1877, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.

srdečně děkuju a těší mne to, že si na mne zpomněli, tedy jim oboum přeju by se jim v tom nastávajícím stavu ve všem dobře dařilo.¹⁵³

Syn je oumyslu z jara do Kostelce jet, by tam někomu sklad dal, dys to pan bratr držet nemůže, tak by sme je taky navštívili, ted' má mnoho co dělat a v zimě je to jetí tuze nepříjemné. Naši mladí i já se jim uctivě poroučíme a přju, by ve zdraví a vesele ten pro ně slavný den slavili.

Anna Archlebová

Nedělej si zbytečné outraty – já nikam v zimě nejedu a na cestu se odvážiti nemohu. Až, dá-li Pán Bůh, v létě se do Kostelce podívám, pak se shledáme. Pán Bůh ti dej svého požehnání hojného, to' ti přeje tvůj strýc

Josef.

Na Opočně 2. února 1878. “¹⁵⁴

Následující dopis je nedatovaný a nelokovaný:

„Co sem připověděl, splním; za Antonína zaplatím tobě otcovský podíl 600 zlatých, nač mu musíš dáti kvitanci, a tobě také tolik, tedy 600 zlatých, dám – tedy budeš mít 1200 zlatých – a k těmto ti ještě 800 zlatých přidám, abys měl na koupi 2000 zlatých toho domku; co více musíš za něj dáti, to ty si musíš na svou starost vzíti – pakliže to jsi v stavu vyniknouti, tedy kup; ale na mne se krejcarem více nespolehej. A jaký tím kupem závazek na sebe vezmeš, ten musíš na potom poctivě, spravedlivě vyplniti.

Jinak se ke mně do smrti nehlas – dost hanby jsi mi již nadělal, věru nechci nové hanby na tobě se dočekati za všechno, co sem již pro vás učinil.

Piš hned – zač si smluvil – a na jaké lhůty máš platit. “¹⁵⁵

¹⁵³ Na levé straně textu je poznámka: „přeskočila sem stvrtku“.

¹⁵⁴ Dopis ze dne 2. 2. 1878, in: SOKA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.

¹⁵⁵ Dopis bez datace a lokace, in: SOKA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.

Dopis, psaný na Nový rok 1884 na Opočně, je plný dobře míněných rad:

„Františku!

Tuto ti posílám těch 200 zlatých přislíbených. Nyní to pozůstane na tvé starosti a přičinlivosti, abys ten dluh ostatní brzy vyplatil, dokud máš ještě děti malé – tedy šetřte a opět pravím šetřte co nejvíce a uplácejte – já už vám ničím nemohu vypomoci a dát, dal jsem už dosti – jen si to sám spočítej a na to pamatuj. A pak i na to pamatuj, že tvá nynější služba jest nestálá – a co si pak počneš, kdybys z ní byl vypovězen? A řemeslo si ani nezačal provozovat? Chtěl bys zas pacholčit? Tedy na všechno pamatuj a se přičiň, abys dluh vyplatil a poctivě se živil. A k tomu jest potřebí: Pána Boha se držeti – pracovati – a šetřiti.

Bůh Tě opatruj!

1. ledna 1884

Tvůj strýc Josef Roštlapil.

*Bratru Antonínu řekni, že sem housku a víno obdržel – zač mu děkuji, ale spolu podotýkám, aby sobě škodu zbytečnou nedělal a mně ničehož neposílal – a že ho i manželku jeho i tvou srdečně pozdravuju.*¹⁵⁶

6.1.1.8 Dopis Děkanáskému úřadu ve Dvoře Králové (28. 1. 1878)

Tento dopis, adresovaný děkanáskému úřadu je zvláštní v tom, že se zde Josef Roštlapil podepsal „*zůstávám Tvým starým Bobšem*“. Z jaké příčiny tak učinil, není zřejmé, ale snad by celou situaci osvětlila německy psaná kniha, ve které je ze začátku díla pod odstavcem, končícím větou: „*Selbst der leidende Wurm hat Auspruch auf Mitleiden.*“ podepsán „*Roschlapil Robert Rudolf*“:¹⁵⁷

¹⁵⁶ Dopis ze dne 1. 1. 1884, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.

¹⁵⁷ Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 102, sign. 26 A 7041.

*„Důstojnému úřadu děkanskému v Králové Dvoře
Charissime!*

V příloze odesílám seznam odsloužených intencí a spolu (a spolu) tři losy Svatojánského kostela v Brémách, a sice číslo 2977, 2984 a 2986, z nichž první na číslo 130 malovanou krajinku ve zlatém rámcí, druhý na číslo 43 šáleček s pozlacením, třetí pak na číslo 175 Mater dolorosa (correggio) vyhrává. A poněvadž v té případnosti rady si nevím – skládám vše na Tebe, abys rozmilý pane bratře sám rozsoudil, co a jak se dítí má – zdali porto nevyváží cenu věcí vyhraných. Dělej, jak rozumíš, a rozhodneš-li se proto, aby se výhra vyzdvihla, tedy ať to zrovna na Farní úřad do Opočna u Hradce Králové adresují. Ale zdá se mi, že ten šálek za posílku nestojí.

Jsem tomu povděčen, žes o Lojzíkovi se mně zmínil; byv loňského roku v Praze, hledal jsem jej, avšak nijak jsem nemohl ten dům vyhledat, kde bydlí. Dá-li Pán Bůh zdraví, navštívím ho letos.

A Ty, rozmilá, upřímná duše má! Jak bych Tě rád spatřil a s Tebou na chvílenku alespoň pohovořil. Zatím Tě Tatiček nebeský jen živ a při dobrém zdraví zachovej a dej, abychom se předce ještě zde shledali? Budou-li zas nějaké intence, jež bys mohl odeslati nám, nezapomeň na nás. Bohu Tě poroučím do milostivé ochrany a srdečně Tě v duchu libaje, jsem a zůstávám Tvým

starým Bobšem.

*Na Opočně 28. ledna 1878.*¹⁵⁸

6.1.1.9 Dopis Biskupské konzistoři doHradce Králové (27. 7. 1881)

V pozůstalosti po Josefu Roštlapilovi se dochoval dopis, který Roštlapil adresoval Biskupské konzistoři v Hradci Králové. Žádal v něm o zproštění od povinností duchovního správce z důvodu vysokého stáří a nemohoucnosti, o možnost odejít na trvalý odpočinek a navíc o výslužné ve výši 420 zlatých:

¹⁵⁸ Dopis ze dne 28. 1. 1878, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. 22 A 2170.

„Vysoce důstojné biskupské Konzistorium!

V úctě podepsaný shledávaje a pociťuje na sobě tu starodávnou pravdu: senectus ipsa morbus, donucena se vidí Vysoce důstojnou biskupskou Konsistoř za to snažně prositi, by svého farního beneficia v Opočně se vzdáti a na trvalý odpočinek odebrati se mohl.

Na dobrotivé vyslyšení svého úmyslu a prosby uvádí v úctě podepsaný následující důvody a příčiny:

- 1. Narodil se žadatel v Kostelci nad Orlicí dne 15. srpna 1809, jest už tedy 72letým starcem, a byv roku 1835 na kněžství vysvěcen, pracuje již 46 let na vinici Páně bez přestávky stále a stále.*
- 2. Nyní ale žadatel na sobě pozoruje a pociťuje, že ku zdárné této práci duchovní den ode dne stává se nedostatečným a nedostatečnějším, an ho paměť opouští, bývalá svěžest, pružnost a síla ducha více a více klesá, ano, i hyne.*
- 3. Ještě hůřeji to dopadá s tělesnou silou jeho, an dle lékařského vysvědčení tuto přiloženého nedoslýchá, na očích a ve zraku svém již od dětinství krátkozrakém tak zeslábl, že jak čtení, tak zláště psaní – an se jemu v očích neustálé mžitky dělají – velmi mu za těžko přichází – a ztrativ všech zubů v hořejší čelisti, maje jen několik vetších v dolejší, nemůže dosti srozumitelně a jadrně jak v chrámu Páně, tak i ve škole mluvit, a tím se děje, že pro tuto trojí tělesnou vadu nemůže zdárně a prospěšně svůj ouřad pastýřský na dále zastávati.*
- 4. A poněvadž v kolatuře opočenské téměř 4000 duší a ve městě Opočně čtyřtřídní škola, v obci Pohoří dvojtřídní, v Semechnicích a v Trnově jednotřídní škola se nalézá, a nad to nade všecko dle rozkazu, nedosti bedlivě a všestranně uváženého – slovným císařským královským okresním hejtmanstvím na Novém Městě nad Metují vydaného, této chvíle čtyři nové hřbitovy se zřídily: a sice za městem Opočnem nový, dosti odlehlý hřbitov a při každé přifařené obci, totiž: v Pohoří, v Semechnicích a v Trnově u tamních humen taktéž zláštní, nové hřbitovy už povstaly – a tím přetěžká, ano, pro jednoho kněze a až potud samojediného faráře opočenského nepřemožitelná práce nastala, kterouž v úctě podepsaný ve svém sešlém věku, byť by mu ihned duchovní pomocník k podpoře připojen byl, nijakž na příště podstoupiti nemůže: pročez v úctě podepsaný snažně a opět snažně prosí, by co možná nejdříve, prve, nežli ty podzimní, deštivé časy a zimní nechvíle a nehody nastanou, v nichž by jemu naprosto*

možné nebylo na těch venkovských hřbitovech pohřby vykonávati, na žádaný a jemu potřebný odpočinek dán byl.

V příčině opatření hmotného neopovažuje se v účtě podepsaný toho žádati, aby se mu z příjmů opočenského benefícia nějaké přilepšení poskytlo, ježto zdejší beneficium žádných pozemků nemá, a pouze důchodu z vyvazovacího fondu à 334 zlatých a příspěvku ex cassa salis 120 zlatých konvenční měny stálých požívá, takže po odrážce fundace a výloh veškerá zdejší fáse by jen 482 zlatých obnášela.

A pročež v účtě podepsaný za to jen prosí, aby Vysoce důstojné biskupské Konzistorium ráčilo jemu vyjednatí výslužné z matice náboženské, a sice v obnosu 420 zlatých konvenční měny, kteréž sobě za svou 46letou práci klopotnou na vinici Páně vždy ochotně konanou bohdá předce zasloužil.

Dáno na faře Opočenské dne 27. července 1881.

Josef Roštlapil, farář¹⁵⁹

6.1.1.10 Dopis neznámému adresátovi (2. 6. 1888)

Dopis ze dne 2. června 1888 napsal Josef Roštlapil neznámému adresátovi. Děkuje v něm za mši, která byla odsloužena za jeho duši, když vyšel v novinách článek o Roštlapilově domnělé smrti. Dopis je vložen do Roštlapilovy knihy *Paměti města Dobrušky a panství Opočenského*, která byla tiskem vydána v Dobrušce v roce 1887 (Na červených deskách této knihy je zlatým písmem věnování pro důstojného pána Vendelína Hoňka v Říčanech, které snad odkazuje i na adresáta dopisu.):

„Velebný pane bratře!

Váš pan otec dal mně přečísti list, který Jste jemu ku svátku napsal a poslal, z něhož jsem se věru potěšil tou synovskou láskou a vděčností, jakouž Inete ku Svému tatíčku. Bůh Vám to zajisté již v tomto životě odmění, jakž to Sám přislíbil.

Avšak i z tohotěž listu Vašeho jsem poznal Vaši lásku ke mně upřímnou tím dosvědčenou, že Jste na mě po mém domnělém úmrtí tím nejdražším klenotem na mou ubohou duši pamatoval, obětovav za ni oběť přesvatou. Bůh Sám ráciž Vám tuto lásku bratrskou odplatiti vším dobrým a spasitelným pro tělo i pro duši Vaši. A až mne Bůh

¹⁵⁹ Dopis ze dne 27. 7. 1881, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. 2/53.

z tohoto světa povolá, prosím a opět prosím, buďte mne pamětliv toutéž láskou a vroucnou modlitbou, upřímně na Pánu Bohu Vám žádaje, aby Jste mnoho rovnocitných srdcí na vezdejší pouti nashromážděl, kteráž by i v životě i po smrti Vaši takovou též láskou doprovázela, jakouž jsem k mému potěšení na Vás shledal.

Bůh Vás při stálém zdraví a svaté spokojenosti živ a opatruj! V duchu Vás libám a zůstávám Váš starý bratr

Josef Roštlapil

Důstojnému pánu faráři, ač mne osobně neznámému, prosím vyřídte mou úctu a pozdrav.

V Dobrušce 2. června 1888.

*Od staré paní Archlebovy, jakož i od Jejího syna Josefa, mám vyříditi Vašnosti srdečné a uctivé pozdravení.*¹⁶⁰

6.2.1 Dopisy adresované Josefu Mnohoslavu Roštlapilovi

6.2.1.1 Dopis Jana Kollára (7. 2. 1830)

Vcelku rychlá odpověď Jana Kollára na dopis českého vlastence z ledna roku 1830 musela Josefa Roštlapila velice potěšit.¹⁶¹ Nejen že jej Kollár ve svém dopise nazval svým „*novým, avšak již milým přítelem*“ – Roštlapil zároveň „*do počtu mých přátel přináležeti již právo ste sobě získal*“.¹⁶²

¹⁶⁰ Dopis ze dne 2. 6. 1888, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. XIV/219.

¹⁶¹ V Roštlapilově pozůstalosti dobrušském muzeu se zachoval koncept dopisu Kolárovi již ze dne 16. 12. 1829:

„List panu Kollárovi

Ackoliv s třesící rukou se osměluju Vám, velecenný pane!, jen ohlas tich citu popsati, které v mém srdci vřou při ctení Vašich mnohovázných spisů, tak předce ta myšlenka blahokojná, že Vaše dobrota vyšší jest mé smělosti, byla popudem Vám ode všech milovan, slovnutný slovo písebně řícti, co mi přepřňuje srdce. Jaká blahost, jaká ducha se mocní, radost nejen mého, ale i každého Cech oslovaná vlast' milujícího, Vaši Slávy dceru ctoucího?! Ó kéž by jste nás brzo, ach, zase brzo s pravou ducha Vašeho krásou chtěl potěšiti!! Jakou cenu a lásku jste sobě u nás vydobí, neomylným může býti Vám důkazem, že nejen Vaše spisy, jak v starosti velevázné, tak i u kvetoucí československé mládeže vůbec se ctejí, zase a zase čítají, a že každý po tom stěstí touží, by Vás v našem spatřiti středu a jestli možno na horoucí tisknouti mohl srdce. Zachovejž i Vás v stálém zdraví Bůh všemohoucí ještě dlouho k rozmnožení všeho, což dobrého a krásného sluje nám Slovanům. Opuštěte velecenný pane dětinské mi lásce, kterou Vám s smělým tímto listem obětují, a té naděje, že ve zlou neobráte stranu moji smělost, zůstávám Vám nejoddanější služebník a ctitel. M[nohoslav] R[oštlapil]

Dne XVI. prosince MDCCCXXIX.“

¹⁶² Opis dopisu ze dne 7. 2. 1830, in: LA PNP v Praze, fond Emler Josef, přír. č. 81/1932.

„7. února 1830 v Pešti.

Nový, avšak již milý příteli!

S nemalým potěšením přijal a četl sem Vaše psaní ode dne 17. ledna p. v. Jako zajisté dobrý zahradník plesá v srdci svém, jestli jádérka v zem jeho rukou zasátá, aneb stromečky jeho prací štípení zdařile vyrostají a zelenati se počínají: tak musí radost cítiti každý národ svůj milující spisovatel českoslovanský, vida aneb slyše, že jeho slova předce, aspoň někde, rovnocitné srdce našly. A sám nevím, co mám již na Vás, mně posud neznámém, milovati, či Vaši velikou vděčnost k malým zásluhám mojim, či Vaše mladé a již tak vroucí láskou k národu plápolající srdce, či naposledy tak pěknou již v řeči mateřskou známost a mocnost, kterou ste list ten psal. Ó kéž drahá země česká více podobných Vám synů zplodí a vychová, aby každým novým pokolením i nový značný pokrok ve vzdělanosti národu učiněn byl.

Pročež prosím Vás a napomínám jako přítele – nebo do počtu mých přátel přináležeti již právo ste sobě získal – aby ste i dále pokračoval ve chvalitebném tomto úmyslu a předsevzetí. My nynější dělníci na roli národu stárneme a brzo ustoupíme: ó jaková bolest sprovodila by nás do hrobu, kdyby sme spatřiti museli, že prázdná místa za sebou necháváme, aneb že necháváme jen zahaleče. Vy v lůnu české země sedící a bydlící vlastenci, v tomto ohledu mnohem šťastnější, a proto i zavázanější ste, nežli my vzdálení rozptýlenci. Vy zajisté to máte před očima a rukama, co my jen v obraznosti líčiti sobě musíme, Vy to již s mlékem materským pijete.

K čemu my jen vlastním potem a dlouhou cestou knih přicházíme: Vás k tomu pobízí každodenní potřeba života, anobř rozkazy a pořádky nejmilostivějšího země Pána, nás zhola nic, jenom vlastní libost a vůle, i tato tisícerymi překážkami hamovaná. A proto užite těchto příznivých příležitostí, mladí Čechové k zotavení pozvadlého květu vlasti a národu. Předkem Vám to pravím, že již čím dříve i od Vás nějakový plod očekávati budu, kterým by ste roli vlastenskou okrášlil a mne způsobil novou rozkoš. Mějte se na všem dobře a vzkazte všem Vám rovným pozdravení, zůstávám
Váš

*upřímně nakloněný
přítel Jan Kollár. “¹⁶³*

¹⁶³ Opis dopisu ze dne 7. 2. 1830, in: LA PNP v Praze, fond Emler Josef, přír. č. 81/1932.

Nezůstalo však jen u tohoto vyjádření přízně mladému českému vlastenci. Jan Kollár v rozšířeném vydání svého díla *Slávy dcera* z roku 1832 přidal velké množství znělek a navíc dva celé zpěvy – Acheron a Léthé, ve kterém zmínil i Roštlapilovo jméno.¹⁶⁴

6.2.1.2 Dopisy Jana Karla Rojka (1840–1875)

V dobrušském muzeu se dochovalo celkem 45 dopisů,¹⁶⁵ které Roštlapilovi napsal Jan Karel Rojek (1804–1877), se kterým jej pojilo velmi silné přátelské pouto, jak sám Rojek naznačil v dopise z 22. prosince 1840:

„Upřímný pane bratře!

Vím, že se mi laskavě propůjčíte, když bezpečnost službu Vaši žádati mne nutí. Posílám psaní s 30 zlatými přiloženými panu Pešinovi na základy k Dědictví, i rád bych je bezpečně do Prahy dostal. Náchodskou poštou zaslati je činí obtíže, jelikož poslíci Novoměstskou do Náchoda donešený býti musejí; prosím tedy, by jste u Vás psaní na poštu dodal, jsou-li totiž peníze pojištěné, a na ně toliko Aufgab Rezepisse vzal, pak-li by i Abgab Rezepisse na bezpečnost potřebný byl, i ten. Psaní posílám bez obálky, jelikož Vámi i poštovským zapečetěná býti musí, a pročez již i obálku s nápisem dle potřeby poštovní sám dejte.

Činím, co bych aspoň na čas tajno míti chtěl. Oumysl můj vyjádřil jsem v psaní panu kanovníku. Na Novém Městě založil jsem bibliotéku, nevypadla však, jak bych si byl na odchod svůj přál, nebo těžko koni orati při rohatém. Nyní pak pan Kunz knihy zapůjčuje a oumysl svůj života dochází. Než to tam, žiji v Bohuslavicích a k těm povinnost vlastenecká mne váže. Myslel jsem stále na základ pro školu, ale mimo rákosí těžko pišťaly dělali. Zdálo se mi, že odsud přesazen post festa dluh svůj snáze budu moct

¹⁶⁴ Roštlapilovo jméno se objevilo v 73. znělce zpěvu Léthé:

*„Roštlapil Čech s Koubkem, při Poláku
Sadovském Gaj Horvat, nováci;
ó, by jen mou nezklamali čáku!“*

KOLLÁR, Jan: *Slávy dcera*. Praha 1903, str. 347.

¹⁶⁵ Dopisy ze dne 22. 12. 1840; 26. 2. 1841; 8. 4. 1844; 24. 5. 1850; 7. 5. 1859; 11. 3. 1861; 26. 3. 1861; 7. 1. 1864; 30. 1. 1864; 12. 6. 1864; 21. 2. 1865; 15. 3. 1865; 16. 10. 1865; 27. 11. 1865; 4. 4. 1875; 1. 12. bez udání roku; 1. 3. bez udání roku; ostatní dopisy jsou bez datace.

Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101; III–12/5.

zaplatiti, avšak jinak jsem se rozmyslel – dej sukni a Bůh český tě neopustí – leckterý vodohlavec tře se o mateřštinu a na ni kaní, třeba tedy oužeji k matce se přituliti a mírněti i hojiti hříchy odrodilců; vnitřní hlas mi praví, co budeš odkládati do budoucnosti nejisté, z churavosti své sám pozoruješ, možno-li na dlouhá léta zakládati – nuť se raději nyní – jistina nebude ztracená, pronese ouroky tisícere trvající. K tomu pan Kunz mi 10 zlatých na upomínanou dal – i nerozmyslím déle a školu bohuslavskou památce mě poddanou činím.

Základ ten bude jádro bibliotéky, s jejímž to zdar a znik s pomocí Boží pečovati chci, a nedojdu-li opět cíle, náměstkům svým aspoň dráhu připravenou pozůstavím. Jak to s mým zdravím? Bohu díka, lepší, jenže ještě dost sklížen se necítím. Noha není docela zahojená, ale slibuje vše dobré. Na svátky mám pomoc.

Na Boží hod zastanu vše sám, o svatém Štěpáně služby Boží v Černčicích obstará pan Venclík z města. Příchod pana Nováka – celého, pokud dobře jsem viděl, Rychnováka – prospívá mi.

V pondělí a outerý byl jsem v městě – Štradovský Vás čekal, škoda, že nedočekal. Vím, že by jste snad dnes mne byl navštívil, ale povětrnost radost tu mně záviděla. Proto ale duchem jsme si předce nejbližší a s tím ochrana Boží budiž s námi!

Váš

upřímný

Jan

22. prosince

*Nejsnáze že ten den po svatém Štěpánu neb druhý budu opět v městě, musím s oučty zádušními.*¹⁶⁶

Poslední zaevidovaný dopis, který je však nedatovaný, rovněž krásně zachycuje přátelský vztah mezi Rojkem a Roštlapilem:

„Milý Josefe!

Velice mi líto jest, že pan děkan domovem nezastihl mne, právě po nejprv to bylo, co jsem na vizitaci k Opočnu zabrousil, ovšem ne kvůli vizitaci, ale mluvíti jsem chtěl s panem vrchním, což se nestalo, za to s Podlipským v hovor dostali sme se a

¹⁶⁶ Dopis ze dne 22. 12. 1840, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. III-12/5.

vyjednáno, že on zejtra (dnes) v úterý do Bohuslavic přímo půjde, Vás pak že povědomím, byste zrána také k Bohuslavicům zamířil a zvolna bez unavení sem dorazil; ostatně doufám, že slezše se z třech koutů, pořádný hovor roz- a zapředeme.

Protož když tento list přečtete, s chutí do kabátu vlezte a k západu klusejte, kde očekává

Vás

upřímný
Jan¹⁶⁷

6.2.1.3 Dopisy Karla Jaromíra Erbena (1842–1870)

Jak již bylo naznačeno, nejvíce se zachovalo dopisů, které si napsali Josef Roštlapil a Karel Jaromír Erben. Roštlapil Erbenovi napsal 176 dopisů a na oplátku byl obdařen 97 dopisy (dochovanými).¹⁶⁸ Nejstarší Erbenův dopis Roštlapilovi je datován 20. května 1842 a jedná se o krátkou omluvu s vysvětlením:

„Rozmilý příteli!

Připověděl sem sice v posledním lístku mém, že písňe a první oddělení nápěvů po nejprvnější příležitosti odešlu, avšak věda zajisté, že druhá částka nápěvů v krátkém čase vyjde, chtěl sem počkati na ni a obě částky najednou Vám odeslati. Pročež se horšiti neračte na

věrného přítele Vašeho

¹⁶⁷ Dopis, uvedený slovy „*Velice mi líto jest...*“, bez datace; in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. III–12/5.

¹⁶⁸ 20. 5. 1842; 10. 6. 1844; koncem roku 1848; 15. 6. 1850; 6. 12. 1854; 18. 6. 1855; 2. 11. 1855; 30. 12. 1855; začátek února 1856; 13. 2. 1856; 28. 2. 1856; 16. 3. 1856; 10. 6. 1856; 12. 8. 1856; 19. 9. 1856; 2. 10. 1856; 24. 10. 1856; 28. 11. 1856; 16. 1. 1857; 3. 2. 1857; 2. 3. 1857; 13. 3. 1857; 7. 4. 1857; 11. 5. 1857; červen 1857; 30. 6. 1857; 15. 8. 1857; 30. 8. 1857; 13. 12. 1857; 10. 1. 1858; 7. 3. 1858; 19. 3. 1858; 15. 7. 1858; 12. 9. 1858; 14. 12. 1858; 18. 3. 1859; 28. 7. 1859; 6. 8. 1859; 28. 8. 1859; 1. 9. 1859; 2. 10. 1859; 10. 11. 1859; 9. 1. 1860; 2. polovina roku 1860; 21. 11. 1860; 10. 2. 1861; 28. 2. 1861; 14. 3. 1861; 12. 4. 1861; 24. 7. 1861; 13. 9. 1861; 19. 1. 1862; 12. 7. 1862; 5. 11. 1862; 17. 12. 1862; 4. 3. 1863; březen 1863; 19. 5. 1863; červen–červenec 1863; 14. 12. 1863; 17. 1. 1865; 26. 2. 1865; 20. 3. 1865; 11. 6. 1866; 18. 6. 1866; 24. 8. 1866; 20. 9. 1866; 15. 10. 1866; listopad–prosinec 1866; prosinec 1866; 7. 2. 1867; únor 1867; 18. 3. 1867; 24. 6. 1867; 22. 6. 1867; 10. 7. 1867; 12. 11. 1867; 31. 12. 1867; 17. 2. 1868; 18. 3. 1868; 19. 6. 1868; 20. 7. 1868; 6. 9. 1868; 4. 1. 1869; 18. 3. 1869; 22. 4. 1869; 20. 6. 1869; 14. 8. 1869; 30. 1. 1870; 25. 2. 1870; 18. 3. 1870; 4. 5. 1870; 30. 5. 1870; 6. 8. 1870; 1. 10. 1870; říjen 1870; 21. 10. 1870.

LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, inv. č. 1–3, příř. č. 29/65.

LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, příř. č. 5/1872.

V Praze dne 20. máje 1842.

*P. S. Drahocenný list Váš datovaného 6. tohoto měsíce obdržel sem právě od pana Pospíšila, odevzdávaje jemu dotyčné písňe a nápěvy k odevzdání Vám, pročež nemožno mi na ten čas na ně odpověditi, nýbrž jen své předběžné poděkování za obsílku mně odeslanou učiniti. S Bohem! Buďte zdráv!*¹⁶⁹

Poslední dopis napsal Karel Jaromír Erben Roštlapilovi měsíc před svou smrtí: 21. října 1870. V dopise líčí, jakou přísnou dietu musí kvůli žloutence dodržovat, navíc radí Roštlapilovi ohledně jeho bolavých zubů a řeší spolu další záležitosti. Erben sám sebe přirovnává k Mojžíšovi, který se těšil na zaslíbenou zemi v dálce před sebou – jako se Erben těšil, že za několik dní se vše obrátí k lepšímu, že bude moci k dosavadní dietě navečer vypít i trochu plzeňského piva a sníst kousek masa. Básník se však již neuzdravil – tak jako Mojžíš nikdy nevkročil do zaslíbené země:

„Rozmilý příteli!

Děkuji Vám srdečně za Vaše upřímné pozvání a kdyby bylo léto, s radostí bych je přijal, ale nyní na zimu, když člověk musí seděti doma v pokoji, snad by mně nemnoho prospělo opočenského čisté horské povětří. Také mě od toho zráží lékař, řka, abych ani zde v Praze mnoho nevycházal, zvláště za studeného povětří, za deštivého pak a vlhkého počasí, dokonce mám zůstat doma. Mámt' totiž žaludeční katarch [!], který jsem sice již dlouho na sobě pozoroval, ale doufal jsem, že to samo přejde, až se konečně z toho udělala žloutenka.

A tak nyní všecka péče lékařova směřuje k tomu, abych katarchu pozbyl, žloutenka pak že ustoupí sama anebo lázněmi snadno se vyžene. Neužívám žádných léků z lékárny, nýbrž nejtuzší dieta a karlovarská voda ‚Mühlbrunn‘, která tu na skladech vždy čerstvá se dostane, má mně navrátiti zdraví. Té vody piji každý den zrána s mlékem asi tři žejdlíky, to jest moje snídaně, ovšem bez rohlíčku; k obědu trochu nemastné hovězí polívky a asi lžici nebo dvě kaše jako pro malé děti; mám-li žízeň, musí ji zapuditi udušené jablko neb trocha sodové vody, a k večeři koflíček krupovky a třeba zas jablko pečené. Že při takovém živobyті neztloustnu, dá se snadno mysliti, a rád to

¹⁶⁹ LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, inv. č. 1–3, přír. č. 29/65.

dělám, jen aby co nejspíše toho se zprostil. Doktor mi slibuje, že již snad za 3–4 dny se to obrátí, a pak že budu nově večer pít trochu plzeňského piva a pojísti něco lehkého masa. A tak se tím těším jako Mojžíš, dívaje se z daleka na zaslíbenou zemi.

Avšak i Vám třeba, abyste se v příčině zánětu hrdla šetřil a raději to napřed předešel, aby to nemělo dlouhého trvání. Nebožtik doktor Pečírka – dejž mu Pán Bůh lehké odpočinutí! nedlouho před svým neštěstím a svou smrtí mi pravil: Když člověk jest mlád, utíká od něho nemoc sama; ale když je stár, nemůže býti dost prozřetelný, aby se ho nechytla a sednouc naň, ho neumořila. Proto také že třeba jest, aby starý člověk i sebenepatrnější nemoc hned v počátku hleděl udusiti, sic že snadno se může státi, že udusí ona jej. A měl zajisté pravdu!

Kdyby se Vám několik zubů podle sebe vydrobilo, myslím, že by bylo lépe, než když se vydrobí sem tam některý; může se pak dáti zasaditi celá půlřada, a ta lépe držívá nežli sám jeden. Profesor Hansgirk nemá již dávno žádných zubů nahoře ani dole a vždy předce potud ještě přednáší a velmi jasně mluví; dal' sobě udělati na perách obě sanice, hořejší i dolejší, a když jde spat, vyndá je z úst a ráno zase nasadí. Jedna pak dcera Pospíšilova, které se zuby zkazily, dala si je vylámati a nyní nikdo nepozná, že má falešné, a v řeči ani při jídle nic jí to nevadí.

Poptal se v strany čalounu, k Haasovi do krámu poslal jsem Blaženu a řekl jsem jí, aby mi to napsala, zač který. A tak Vám tu zprávu zde posílám, k tomu dokládaje, že když by přišlo ke koupi, zašel bych tam s ní sám. Barev prý tam jest mnoho na vybranou; nejlépe snad se hodí modro-černý neb zeleno-černý, zkrátka takový, v němž není mnoho červeného neb žlutého; račte mi, prosím, naznačiti, jaký by se Vám nejlepší zdál.

Celá moje domácnost vzkazuje Vám svou úctu a paní Archlebové i mladým přátelské pozdravení, což i také ode mne platí.

Vás pak v duchu líbaje, zůstávám

starým upřímným Vaším přítelem

Karel Jaromír Erben mp.

V Praze dne 21. října 1870.¹⁷⁰

¹⁷⁰ Dopis ze dne 21. 10. 1870, in: LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.

6.2.1.4 Dopisy Matěje Havelky (1842–1888)

Tři dochované dopisy od právníka, politika a básníka Matěje Havelky (1809–1892) určené Josefu Roštlapilovi pocházejí z let 1842, 1843 a 1888.¹⁷¹ Poslední dochovaný dopis není psán rukou Matěje Havelky, což lze zřetelně rozeznat z dvojího rukopisu – Havelkův podpis je značně roztřesený:

„Lužany 13. 9. 1888.

Milý příteli!

Dnešní listy pražské hlásají ušlechtilý skutek Váš projevený věnováním tak značného daru na právě zřizující se Akademii českou. Nemohu než výraz dáti své radosti těmito řádky. Meškám právě na Lužanech u svého zetě Hlávky návštěvou, i pronesli jsme dnes přípitek na oslavu obětavosti Vaší!

Budiž příkladem nynějšímu celému pokolení mladému, které obětavost již skoro nezná, nýbrž jen za prospěchem hmotným se žene – a vlastenectví zcela jinak pojímá než my staří!

Dej Bůh, aby tento počátek splnění našich v mladistvém věku tak často v hovoru projevených přání a zajištění života národa našeho došel úplného provedení. Se srdečným pozdravem mé manželky, mé dcery i jejího manžela

Váš upřímný, starý přítel a ctitel

Matěj Havelka

*císařský královský dvorní rada na odpočinku.*¹⁷²

Také Matěj Havelka má svůj epitaf v rukopisných poznámkách v Roštlapilově pozůstalosti:

*„Muž tu spící v hrobě mechovatém
přišel na sněm s oštěpem a mlatem,
ale těšil, by neměli strach,
že je Matěj a ne němcovrah.
Když mu kázat navždy zakázáno,*

¹⁷¹ Dopisy ze dne 20. 8. 1842; 8. 4. 1843 a 13. 9. 1888.

Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. III–14/7.

¹⁷² Dopis ze dne 13. 9. 1888, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. III–14/7.

*mnohem víc od něho bylo psáno.
Laturáci, kterým písňě zpíval,
chtěli, aby portapé nosíval;
mělť pak prachem soudních akt pojíti:
světlo věčné at' mu svítí.
Havelka Matěj. „¹⁷³*

6.2.1.5 Udělení čestného měšťanství Josefu Roštlapilovi (12. 7. 1850)

Po desetiletém kaplanování v Dobrušce obdržel Josef Roštlapil listinu, ve které mu bylo uděleno čestné měšťanství, získané za zásluhy ve vzdělávání mládeže v náboženství:

*„Výbor města Dobrušky,
pováživ zásluhy, které sobě
velebný pan P. Josef Roštlapil
skrze mnoholeté cvičení v náboženství zdejší mládeže
získal, přijímá samého za čestného měštěnána
města Dobrušky; ku kterémužto cíli tato listota
na znamení největší vážnosti se doručuje.*

V Dobrušce dne 12. července 1850.

*Schwarz, přednosta výboru
M.[?] Dostál, výbor měský
Liefert, výbor měský. „¹⁷⁴*

6.2.1.6 Dopis Josefa Podlipského (29. 5. 1856)

Ústředním tématem dopisu českého lékaře Josefa Podlipského (1816–1867) Roštlapilovi do Dobrušky ze dne 29. května 1856 se staly peníze; Podlipský vyjádřil

¹⁷³ Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 102, sign. XIV/219.

¹⁷⁴ List ze dne 12. 7. 1850, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. I–1/1.

své politování nad neschopností zaplatit dlužné peníze nejen v tehdejší době trefnou větou: „*Taková bída o hotové peníze!*“¹⁷⁵

„*Drahý příteli!*“

V svatodušní svátky byl jsem u bratra Hugona, bych od něj 1000 zlatých ve stříbře, jež mně vyplatiti má, vyzdvihl a Vás vyplatiti mohl, avšak on z prodeje domu kutnohorského ještě groše nedostal, neboť ten, jenž jej koupil, za knížetem Salmem ty peníze má, které žalobou vymáhati musí. Taková bída o hotové peníze!

Nyní k Vám přicházím s tou žádostí, řekněte mně upřímně, zdali nevyhnutelně něco z Vašeho kapitálu potřebujete či ne; potřeboval-li byste a kdy? Pište mně; avšak Vám musím říci, že musím platiti 15 až 20 ze sta, bych Vás upokojil, kdežto ke konci roku celou sumu s 6 procenty dostanete, a sice plných 600 zlatých ve stříbře, do kteréhož času bratr mně jistě můj kapitál vyplatí.

Mně je jen líto, že tak málo důvěry v mou povahu máte; kdyby mně to možno bylo, bez ohromně velkého uškození sobě samému, ani já bych Vás netáhl, avšak nechci docela, by Vám ublíženo bylo, neboť Vy nic netratíte v spořitelně, Vy ste dostal jen 4 ze sta, u mě 6. Doktor Frič dobře ví, jaká bída o hotové peníze, když jsem mu to vyprávěl, jak to s bratrem je, jenž ty též 15 až 20 procent sleviti musel, kdyby chtěl na místě peníze míti.

Tudíž buďte až tak dobrotiv a udělejte, seč jste. Já myslím, že jen strach o ty peníze máte, ale věřte jen mně, že bych ani den neotálel, kdybych jen Vám je mohl na místě dáti.

Havel od pátku zde dlí, stranu svého zdraví, má velmi silný hrdelní katart [?], až strach z toho jde. Má sestra má zase holčičku, a sice třetí už.

Kdybych během toho roku Vám mohl zaplatiti, přijedu s penězi nebo s knížkou spořitelni sám do Dobrušky, abych se trochu ve Vaší společnosti vyrazil, neboť já jsem ostatně, kromě praxe, která dost dobře jde, avšak s velkými obtížemi se odbývá, živ jako poustevník. Bratr Jindřich jest velmi pilný v lučbě a celé dny se takřka nevidíme, protože od rána do večera v ústavu vězí. Pater Řezáč cestuje po Německu po všech ústavech učebních a učených.

¹⁷⁵ LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1857.

Máme zde mnoho tyfusů; Pěrného jediný syn – též ho přátel, a sice šťastně pod mou direkcí.

Co nejdříve Vaše psaní očekávaje, jsem povždy Váš, srdečně libaje, Vám upřímným

ctitelem a přítelem

Josefem

V Praze dne 29. května 1856.

Bratr Jindřich Vám se poroučeti dává.

Můj byt jest posud tentýž; 1045/ III. ¹⁷⁶

6.2.1.7 Dopisy Františka Hajzlera (1862–1888)

Dopisy Františka Hajzlera, kterých je ve fondu Vlastivědného muzea v Dobrušce celkem osm a jeden zpráva, psaná na Hajzlerově vizitce, jsou s výjimkou jednoho dopisu (z 18. března 1862) nedatované.¹⁷⁷ Jediný datovaný list je chválou a oslavou Roštlapilovy osoby, neboť mimo jiné říká: „*Vy základní položil jste kámen k budově budoucnosti mé*“:¹⁷⁸

„Vaše Velebnost

Nejdůstojnější Pane!

Mezi četné ctitele Vaše, kteří každé chvíle s radostným citu zachvěním vzpomínají na Vás, nejdůstojnější Pane, a vřelé prosby za blaho vaše vysílají k nebes modrým výšinám, i já se přidružuji, neboť cit srdce mého káže mi to. Čas jest arcit' mocný proměnitel všeho, co pod sluncem se stalo a stává, ale změnití nikdy a nikde

¹⁷⁶ LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1857.

¹⁷⁷ Dopis, začínající slovy „*Ráčil jste Jemnost Pane ve přemilém mi dopise projevití svou radost z vyznamenání...*“, naráží na Roštlapilův odchod na trvalý odpočinek do Dobrušky v roce 1885. Dopis, uvedený slovy: „*Ku vzácnému svátku Vašemu přeju Vám, Vysocedůstojný Jemnost Pane ze srdce, upřímnou vděčností plného...*“ je psán Roštlapilovi k svátku (tedy na svátek svatého Josefa, který je slaven 19. března) a Hajzler v něm Roštlapilovi oznamuje, že v dubnu se vydá na římskou pout'. Z dalšího dopisu je jasné, že tento list, napsaný k svátku (i následně zde uvedený), byl sepsán v roce 1888, protože v dalším dopisu s úvodem „*Těšil jsem se, že na svatého Antonína při návštěvě hrobů drahých svých rodičů...*“ je narážka na článek v časopise *Posel z Podhoří* ze dne 5. 5. 1888, který mylně oznamoval Roštlapilovo úmrtí.

In: *Posel z Podhoří*, č. 19, Rychnov nad Kněžnou 5. 5. 1888.

Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. III–16/9.

¹⁷⁸ Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. III–16/9.

nemůže upřímné city radostného vděku, city povinné úcty a oddanosti, které v srdci mém pro Vás, nejdůstojnější pane, žijou, a den co den se rozmáhají.

Obzvláště dnešní den slavný skýtá mi velmi milou a nade vše vítanou příležitost, abych vřelé city srdce svého Vám, nejdůstojnější pane, projevil. Vy pracujete s chutí usilovnou na národu roli dědičné, Vy základní položil jste kámen k budově budoucnosti mé: začez Všemohoucí Pán, jenž nový opět život v přírodu, probouzející se ze spánku dlouhého vlévá, račiž i v srdce Vaše, nejdůstojnější pane, trvalé blaho a stálou spokojenost vlíti, aby svatý rozhostil se mír v duši Vaši!

Jeho mocné rámě nechť podporuje Vás, nejdůstojnější pane, na dráze svatých Vašich povinností mocná Jeho ruka nechť žehná veškerým krokům a skutkům Vaším, kterěz milerád pro blaho sobě svěřených obětujete.

Vzdal se veškerý zármutek a žal, kterýž by kaliti měl modrojasné nebe života Vašeho, nechť at' vesele a radostně pohlížíte do budoucna a až zasvitne onen den, kdy dosáhnuvšího vysokého stáří Vás Věčný Pán do svých sídel nadhvězdných povolá, kéž okrášlí Vás, nejdůstojnější pane, korunou nejkrásnější nebeské odplaty!

*Kéž vyplní nebes Pán vroucí prosbu mou, kterouž každodenně opětovati neopomenu, já pak do laskavosti Vaší, nejdůstojnější pane, se odporoučeje, dávám Vám
vděčný ctitel*

František Vojtěch Hajzler

*V Hradci Králové 18. března 1862.*¹⁷⁹

6.2.1.8 Dopisy Františka Lauschmanna (1864–1868)

Od Františka Lauschmanna se dochovalo 10 dopisů,¹⁸⁰ které napsal v rozmezí let 1864–1868. Obsahem dopisů je převážně řešení vkladů, osobních poznámek se v listech příliš nevyskytuje. Přesto v dopise z 18. května 1866 František Lauschmann píše jako *post scriptum*: „*My čekáme, brzo-li na nás budou pálit, neb já a má žena ostaneme zde. Děj se vůle Páně!*“¹⁸¹

¹⁷⁹ Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. III–16/9.

¹⁸⁰ Dopisy ze dne 9. 11. 1864; 1. 7. 1865; 3. 12. 1865; 4. 1. 1866; 15. 5. 1866; 18. 5. 1866; 16. 9. 1866; 29. 10. 1866; 1. 11. 1866; 3. 1. 1868, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. III–17/10.

¹⁸¹ Dopis ze dne 18. 5. 1866, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. III–17/10.

„Veledůstojný pane a drahý příteli!

Jelikož tento měsíc k zaopatřovacímu ústavu ve Vídni doplatky na pozůstávající zálohy zapravené býti musejí, tak se osměluji Vašnosti přátelsky osloviti, aby ste byl tak laskav a panu Archlebovi Josefu to sdělil, by na jeho zálohu sub numero 172974 tu ještě k doplnění chybující částku od 20 zlatých sem až do 24. tohoto měsíce odevzdati ochoten byl.

Dále by bylo radno, aby též paní Teresia Michlová, rozená Hašek, na svou zálohu sub numero 34162 alespoň doplňovací příplatek od as 24 zlatých poskytla, by třeba příští rok se ouplná záloha docílila, neb jest to škoda, nechat již tak vyrostlý kapitál bez požitku.

Těše se dobrého výsledku a v očekávání osobní přátelské schůzi pokládám sobě za čest se ve vší šetrnosti znamenati

Vaší Veledůstojnosti

*starý upřímný přítel
František Lauschmann
komanditér*

Hradec Králové

*dne 9. September 1864.*¹⁸²

6.2.1.9 Dopisy Blaženy Erbenové (1870-1876)

Literární archiv Památníku národního písemnictví ve svých fondech opatruje též dopisy Roštlapilovi od Blaženy Erbenové (1844–1933), dcery Karla Jaromíra Erbena a jeho první manželky Barbory rozené Mečířové.¹⁸³ Zachovalo se celkem 16 dopisů (mnohdy psaných na papíru s filigránem, představujícím iniciály „BE“ na zdobném štítu, nebo tištěnými iniciálkami), které napsala Blažena Erbenová v rozmezí let 1870–1876.¹⁸⁴ Impulsem k sepsání prvního dopisu z 18. listopadu 1870 (přínejmenším

¹⁸² Dopis ze dne 9. 11. 1864, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. III–17/10.

¹⁸³ HLAVATÝ, Jan: *Profil rodu Karla Jaromíra Erbena*, in: *Genealogické a heraldické listy*, XXVI. roč., č. 2, 2006, str. 6.

¹⁸⁴ Jedná se o dopisy s datem: 18. 11. 1870 (Praha), 8. 12. 1870 (Praha), 26. 12. 1870 (Praha), 18. 3. 1871 (Praha), 2. 9. 1871 (Praha), 7. 9. 1871 (Praha), 3. 11. 1871 (Praha), 6. 8. 1872 (Habr), 18. 3. 1874 (Praha),

nejstarším dochovaným) byl zjevně špatný zdravotní stav otce Karla Jaromíra Erbena, který chtěl sám Roštlapilovi napsat (den před svou smrtí), ale pro velké zhoršení zdravotního stavu tak neučinil – tajně však Roštlapilovi napsala dcera Blažena:

„V Praze dne 18. listopadu 1870.

Ctěný velebný Pane!

S těžkým srdcem uchopuji se péra, abych Vašnostem zprávu o našem drahém otci podala. Bylo mu pořád dosti hezky a každý říkal, že žloutenka vůbec dlouho trvá, pacienta zeslábne, ale že už není nebezpečná. Tak jsme se pořád těšili, ale bude snad od Boha jinak usouzeno; tatínek dostal též do pravé ruky reuma, to ho též velmi zesláblo, nyní ale prý je skutečně v nebezpečí života, neb se ještě nějaké známky objevily. Tatínek říkal v neděli, že mi bude pro Vašnosti psaní diktovat, právě ale v neděli se nemoc zhoršila, ač že je to tak nebezpečné, vím teprve od včírka, doktor Haněl požádal totiž doktora Fundu, aby se s ním k tatínkovi podíval a pak nám to teprv řekli.

Haněl očekává, že se to co nejdříve změní, ač nám dává velmi malou naději, a byl prý to aspoň čtvrt zázraku, kdyby se tatínek uzdravil. Račte věřit, že na to nesmím ani pomyslet, abych zůstala dosti klidna, bych se mohla před ním okázat, neb každé pohnutí mysle by tatínkovi jen ještě uškodilo. Račte se za nás modliti, velebný pane, snad se se Bůh přece nad námi smiluje, vždyť často též se nemocný uzdraví, který je docela od lékařů opuštěn, a on přece nám naději úplně neodnímá.

Ráčíte-li zas psáti, neračte se prosím zmíniti, že jsem Vašnostem psala, vůbec musíme nyní vše odstraniti, co by tatínka rozčílilo, též žádného k němu pustit nesmíme. Bože, Bože, co nás očekává? Mám ještě taky starost, aby se nám Láda nerozstonala, ona je tak slabá. Mám vyřídít ode všech ruky políbení a úctu, prosíme pak Vašnosti všechny ,račte se za tatínka i za nás pomodliti.

Ruku Vám libajíc ostávám

s úctou Vašnosti oddaná

Blažena Erbenová

11. 8. 1874 (Praha), 17. 9. 1874 (Praha), 7. 11. 1874 (Praha), listopad 1874 (Praha), 23. 11. 1874 (Praha), 24. 8. 1875 (Běloves), 18. 3. 1876 (Praha).

*Nyní zde byl pan doktor, je prý zase slabší tatínek než ráno, Bože, jak to bude zítra! Pošlu zprávu.*¹⁸⁵

Následuje druhý nejstarší dochovaný dopis adresovaný Josefu Roštlapilovi od Blaženy Erbenové, která již ztratila oba rodiče (matka zemřela na rakovinu 20. srpna 1857, otec 21. listopadu 1870 – zůstala tedy sama se sestrami Ladislavou a Bohuslavou a nevlastní matkou Žofií):

„V Praze dne 8. prosince 1870.

Velectěný velebný Pane!

Račtež odpustiti, že tak pozdě na Vašnostin laskavý dopis odpovídáme, ale první dny po té strašné ráně, která nás zasáhla, jsem nebyla myšlenky schopna, ač jsem se k odpovědi denně chystala.

Ruku líbáme a děkujeme Vašnostem srdečně za Vašnostinu soustrast a útěchu, jakož i za laskavé nabídnutí pomoci a rady, a když ráčíte dovoliti, již se na Vašnosti v čas potřeby obrátíme.

Byly to trpké chvíle, co jsme přestály, a na budoucnost ani mysliti nesmím, neb teprv časem ještě více svou opuštěnost pocítíme. Jsme nyní dosti pokojny, takže se tomu divím, jak jsme to tak snést mohly, patrně nás Bůh sílil, abychom neklesly; velkou zásluhu má ovšem též pan doktor, který od té chvíle, co nám řekl, že je náš drahý otec v nebezpečí, si od nás skoro ani nehnul, tři dny a tři noci u nás byl, a též tu noc, ve které tatínek skonal. Náš dobrý tatínek skonal při úplném vědomí, v sobotu odpůldne dělal poslední vůli, ve které pana Emlera za poručníka Slávě ustanovil, v neděli se chtěl dát zaopatřit, v noci na neděli mu však přišlo tak špatně, že pan doktor hned pro kněze poslal, mysle, že snad tatínka ani živého nezastihne.

Tatínkovi se ale ulehčilo, takže byl úplně při vědomí, a ještě den žil; napomínal nás, abychom neplakaly, až to naň přijde, aby prý jsme ho neprobudily, chovaly jsme se též zcela tiše, že to nyní ani pochopit nemohu.

Soustrasti se nám dostalo ze všech stran a tatínkovi veliké cti, takže jsme teprv poznaly, jak všeobecně byl vážen a milován.

¹⁸⁵ LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.

Pohřeb měl velmi skvostný a snad ráčíte, velebný Pane, již vědět, že ho město samo zapravilo, bylo to pro nás ovšem dobrodiním, takže jsme dostaly hned 130 zlatých, které byly ze spolku určené na pohřeb, hned na potřeby naše. Mimo to měl náš milý tatínek též peníze uschované, mimo obligac, o kterých se snad pan Emler Vašnostem zmínil.

Pan Emler se skutečně o nás velmi stará, jak by bylo vše nejlépe k zařízení, žádal o penzi, a též abychom my nějaký příspěvek dostaly; aspoň Láda a Sláva. Pak purkmistr též si přeje, aby aspoň dvě něco dostaly.

Máme skutečně mnoho příznivců a jsem šťastná, že Vašnosti též mezi ně čítat mohu, jen aby nám je Bůh dlouho zachoval.

Ruku líbám za poptávku po Ládě, měly jsme o ni skutečně starost a kdyby nebylo pana doktora, nebyla nám kolik dní jedla. Nyní je též pokojna, neb musí se zabývat ve škole, a práce je skutečně výborný lék, pozoruju to sama na sobě; mám nyní práce dost, neb pomáhám spisovat též knihovnu tatínkovu, kterou by rádi, půjde-li to do Ruska, prodali.

Jak si to doma zařídíme ještě ani s jistotou nevím; stěhovat by jsme se mohli až v létě, a ten byt je pro nás trochu drahý, chceme to tedy zkusit a vzít si do bytu a stravy děvčátka, které dívčí školu navštěvují; tatínek si to též tak přál, kdyby se nám to však nemělo vyplácet, pak bychom si vzaly malý byt a byly pro sebe živý, doufám, že nás Bůh neopustí, o výživu nemám pražádných starostí, a kdybychom se měly sebe víc uskrovnit. Jen kdyby nám byl Bůh našeho dobrého otce jen ještě několik zachoval! Jak rády bychom pracovaly.

Račtež být, velebný Pane, tak laskav, až byste nás zase několika řádky potěšil, mi psáti, zdali jste dostal telegram o úmrtí tatínkově. Podlé Vašnostina psaní bych soudila, že jste ho neobdrželi, nebo snad pozdě, a já jsem prosila hned v pondělá odpoledne mamínčina bratra, by Vašnostem hned telegrafoval, zdali to učinil, nevím, též se na něho mnoho spolehnout nemohu, a já sama nebyla k ničemu.

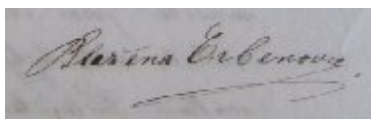
Až budoucně budu Vašnostem psát, budu již snad vědět, na čem se městská rada usnesla, co obdržíme.

Račtež prosím nás zase aspoň několika řádky potěšiti, neb si Vašnostiny přízně velice vážíme a prosíme, byste nám ji ráčili i nadále zachovati.

*Od maminky mám vyříditi úctu, Láda a Sláva nechají rukulíbat. Já Vašnostem mnohokrát ruku líbám a ostávám s úctou
oddaná*

Z dalších dopisů, které se dochovaly, je zřejmé, že Roštlapil byl pozůstalé rodině Erbenových velkou oporou, a to nejen formální. Jeho pomoc rodině nespočívala v pouhém projevu soustrasti vdově a sirotkům. Roštlapil věnoval rodině na Štědrý den roku 1870 peněžitý dar, který obdarované potěšil, avšak, jak píše Blažena Erbenová: „*raďte věřiti, že nás mnohem více potěšila vzpomínka od Vašnosti, zvláště v ten den, kde bez toho jsme byly smutnější než jindy, než peníze samy, ač cenu jejich nyní velmi dobře známe*“.¹⁸⁷ Kromě peněžité podpory však Roštlapil Blaženu v roce 1871 pozval na několik dní k sobě na prázdniny. Této pozvánky Blažena Erbenová využila, jak o tom svědčí dopisy z 2. a 9. září 1871;¹⁸⁸ také Roštlapil byl zván do Prahy k Erbenovým.

V posledním dochovaném dopise z 18. března 1876 přeje Blažena Erbenová Josefu Roštlapilovi k svátku, který připadal na následující den: „*Račtež přijmout od nás všech, prosíme, nejupřímnější přání k zítřejšímu dnu, Bůh račiž Vašnostem ještě dlouhá léta zdraví popřátí, byste ještě dlouho ku prospěchu svěřených svých účinkovati mohli; prosíme však, abyste nám Svou přízeň zachovati ráčili*“.¹⁸⁹

6.2.1.10 Telegram Žofie Erbenové (21. 11. 1870)

Dlouholeté přátelství s Karlem Jaromírem Erbenem skončilo Erbenovou smrtí v pondělí dne 21. listopadu roku 1870 v jednu hodinu v noci. Na korespondenčním lístku nadepsaném „*Veledůstojný pan P. Roštlapil, farář v Opočně*“ s datem 21. 11. 1870 přišlo Josefu Roštlapilovi oznámení o jeho smrti a následně pohřbu od Erbenovy druhé manželky Žofie Erbenové (1835–1905):

„Veledůstojný pane!

Můj manžel Erben zemřel včera v noci v jednu hodinu. Pohřeb bude ve středu.

Ve vší úctě oddaná

¹⁸⁶ LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.

¹⁸⁷ Dopis z 26. 12. 1870, in: LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.

¹⁸⁸ Dopisy z 2. 9. 1871 a 9. 9. 1871, in: LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.

¹⁸⁹ Dopis z 18. 3. 1876, in: LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.

6.2.1.11 Dopisy Josefa Emlera (30. 11. 1870 a 10. 1. 1871)

V Literárním archivu Památníku národního písemnictví se dochovaly dva dopisy Josefa Emlera Roštlapilovi. Emler se v obou dopisech Roštlapilovi omlouvá za velké zpoždění, se kterým odesílá listy, způsobené vyřizováním pozůstalosti po Erbenovi. V prvním dopise ze 30. listopadu 1870 líčí i návštěvu u Erbenova lůžka, sepisování závěti, která bylo pro Emlera „*posud nejbolestnější chvíle v mém životě*“.¹⁹¹

„V Praze dne 30. listopadu 1870.

Veledůstojný Pane!

Velectěný příteli!

Především prosím za prominutí, že řádky mé se tak opozdily. Byl jsem ztrátou otcovského přítele svého tak poražen, že jsem myšlenky nebyl schopen, a několik dní ani na nic sáhnouti nemohl. Tak se i stalo, že jsme se s ohledáváním spisů a věcí po zvěčnělém panu řediteli poněkud opozdili a poněvadž záležitosti rodiny vyřízení některých neodkladných věcí vyžadovaly opozdil jsem se s listem svým; prosím tedy, abyste Veledůstojný Pane, uváživše tyto okolnosti, ráčili toto odložení mé omluviti.

Vašnostiny věci byly všechny v nejlepší pořádku, jsou to čtyry úpisy hypoteční banky po 1000 zlatých (čísla 5591, 5592, 5595, 5596) a jeden takovýtéž úpis na 100 zlatých rakouské měny (číslo 5591), mimo to spořitelní knížka na jméno Vašnostino, v níž jest vloženo osm set a nic vybráno. Ty věci jsem převzal do svého opatrování, jak jste si ráčili přát. Netřeba mi dokládati, že je tak budu střežiti, jako to nezapomenutelný náš přítel činil. Tyto řádky mé račte uložit a míti je pro každý možný případ – Bůh jej račiž ode mne uchrániti aspoň ještě nějaký čas – na dosvědčení toho, že mi výše dotčené věci dány byly k věrné ruce. I v ostatních věcech, s nimiž ráčili jste se čas od času, Veledůstojný Pane, k panu řediteli obracet, račte se vždy ke mně obrátiti, posloužím Vašnosti vždy hned a nejochotněji.

Nyní se musím vrátiti k posledním chvílím nezapomenutého našeho přítele, jehož ztráta se nijakž nedá nahraditi.

¹⁹⁰ LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.

¹⁹¹ Dopis ze dne 30. 11. 1870, in: LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.

V úterý dne 15. tohoto měsíce seděli jsme ještě asi půl hodiny spolu, přičemž si naříkal na velkou slabost. Od večera tohoto dne ulehl docela a v pátek mi přišel lékař říci, že není pomoci, aby rodinu na to připravoval. Bolestná to úloha! V sobotu ráno žádal pan ředitel, abych jej navštívil, to je, aby mne paní ředitelová, až tam přijdu, k němu pustila, což se ve čtvrtek a v pátek nestalo, poněvadž jsme nechtěli, aby se rozčiloval. Když jsem s panem ředitelem mluvil, žádal mne, aby poprosil ještě dva známé jeho a přátele Ranka a Šámala, aby se mnou k němu přišli, že by rád učinil poslední pořízení, ať již nemoc se obrátí tak neb jinak, podotýkáje, že by to rád viděl, kdybych chtěl býti poručníkem nezletilých dítek. Chtěl a měl jsem jej těšit, zatím musel jsem i s přítomným lékařem hořce slzet. Zároveň mne požádal, abych poprosil P. Královce, katechetu na české vyšší dívčí škole, aby jej zaopatřil v neděli ráno. Odpoledne jsme se dostavili, já jsem psal poslední vůli jeho. Byla to posud nejbolestnější chvíle v mém životě. Původně chtěl pan ředitel maličké své jmění mezi paní a dítkami stejným dílem rozdělit, čehož však paní nepřijala, a tak to zůstalo osiřelým dceruškám. Bohdejš by toho bylo desetkrát aspoň tolik.

Každá slečna dostane jeden storublový los a tři stozlatové úpisy hypoteční banky, taktéž se mají rozdělit o peníze, kteréž se za knihy strží. Ostatní má zůstatí na běžné potřeby, bohužel, že toho není ani sto zlatých.

O pohřeb jsem se postaral; byl velkolepý; útraty zaň zaplatila obec Pražská. Nyní se jedná, aby dostala paní poněkud větší penzi, než jest předepsáno, a slečny aspoň dvě mladší, aby dostaly nějaký roční plat z milosti. Doufám, že se mi to zdaří. Také zítra k Svatoboru žádám, arcit' bez vědomí paní a slečen, za slušnou podporu; zásluhy páně ředitelovy jsou tak skvělé, že takřka odepření není možné. Ostatně zamýšlí rodina byt podržet a vzítí si několik děvčat na stravu, takže v celku poněkud méně strastně, než se to zdálo, budoucnosti můžeme hleděti vstříc. Kdyby jen Ladislava zůstala zdráva; ale ona jest velmi slabá.

Budu zase Vašnosti brzy psáti; nyní již musím skončiti. Ubezpečuje Vašnosti v své neobmezené úctě a slibuje Vám, Vele důstojný Pane, neochotnější služby ve všech záležitostech Vašich,

jsem

Vaší Vele důstojnosti

nejoddanější

Následuje další dopis Josefa Emlera Josefu Roštlapilovi, který se více zabývá vyrovnáním pozůstalosti – například hovoří o knihách, uschovaných u Erbeny, které byly připravené k prodeji či tisku; rovněž však reflektuje již zlepšenou finanční situaci v rodině Erbenových:

„V Praze dne 10. ledna 1871.

Veledůstojný Pane!

Velectěný příteli!

Konečně jsem se dostal ku psaní, jímž jsem Vašnosti již několik týdnů o všem chtěl dáti zprávu, co se záležitosti Vašnostiných a nebožtíka pana ředitele týče. Ale zrovna tyto poslední braly mi trochu mnoho času, že jsem se s řádky těmito tak opozdil. Mimo to převzal jsem již na podzim redakci Časopisu musejního a musel jsem ve více než třidce listech žádati spolupracovníky za příspěvky; k tomu mé publikace a já sám ku všemu v ouřadě – vše to mě zajisté u Vaší Veledůstojnosti omluví, že teprv nyní píši. Však k věci.

Dle Vašnostina přání vyzdvihl jsem na Vaši knížku spořitelni 300 zlatých a naložil s nimi, jak jste ráčil psáti. Nyní zbylo ve spořitelně, když dosavadní úroky sečtli, 567 zlatých a několik krejcarů. K odevzdání skvělého daru Vašnostina zvolil jsem Štědrý den, chtěl jsem zmírniti takto poněkud ohromný pocit ztráty, již utrpěla rodina, a která v ten den citelnější bývá než jindy. Zdá se mi, že jsem účelu svého dosáhl. A protož nejvřelejší díky, jenž k tomu dal prostředků a upřímné: Zaplať Bůh.

Ostatně se poměry rodiny dobře daly zařídit. Paní ředitelové vyměřena penzí 500 zlatými, částka to, již se kromě jednoho případu posud při magistrátě žádná vdově nedostalo, a mimo to obdržela každá ze slečen dary z milosti ročních 100 zlatých, což dohromady činí 800 zlatých a ještě mimo to z obecních důchodů dostávají dvě slečny co industriální učitelky 160 zlatých, v celku tedy 960 zlatých, což jest dosti slušná částka – arciť jen skromná to útěcha s nenahraditelnou ztrátou. Obec učinila, co mohla.

Vyjednávání pozůstalosti není sice ukončeno, ale co se posud stalo, stalo se s takovou rychlostí od jednoho pana rady zemského soudu, jaká snad nikomu se

¹⁹² Dopis ze dne 30. 11. 1870, in: LA PNP v Praze, fonf Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.

nestala, co ten soud úřaduje. Kušetření poplatků všelikých a zjednodušení celého vyjednávání dali jsme nejmladší slečnu Bohuslavu prohlásiti za plnoletou a nyní zbývá jen přiřknutí pozůstalosti.

Knihy jsme zapsali a seznamu poslali do Varšavy a zdá se, že vláda ruská koupí. Regesta a Nápěvy hodlám Muzeu a Matici prodati, a mám naději, že se zakoupí, aspoň poslední.

Kytici již nebožtík pan ředitel přepustil Pospíšilovi a jest jí již sedm neb osm archův vytištěno. Pospíšil již zaplatil honorář za toto vydání, které v několika nedělích se bude rozesílati – dal osmdesát zlatých, jak bylo ujednáno. O budoucí vydání jednáme s Koberem, který nabízí 200 zlatých za každé vydání.

Co se Vašnostiných účtů týče, to dle poznámek páně řiditelových takto se má. Příjem jeho obnášel 55 zlatých (50 zlatých ráčili jste zaslati dne 2. března poštou a dvakrát zbylo po 2 zlatých 50 krejcarech z úroků, které se nevložily do spořitelny, poněvadž to bylo přes 100 zlatých a jen rovné částky se vkládaly); vydání dělá 50 zlatých 48 krejcarů (jest to účet z roku 1869 pr 18 zlatých 50, pak účet Kobrovi 12 zlatých 42, za brožurku Fadějejevu 50 krejcarů, za 200 obrázků dětem školním 3 zlaté 20 krejcarů, předplacení na Čecha 2 zlaté 30, zase Kobrovi za knihy 5 zlatých 76, Konciliarbriefer 40, za Klobouk 3 zlaté 50, za správu trojích brejlí 1 zlatý, předplacení na Pokrok za září a říjen 2 zlaté 90 krejcarů); měli byste tedy Veleďustojný Pane za panem ředitelem 4 zlaté 52 krejcarů. Prosím, abyste ráčili je odepsati.

Co se kněh týče, s těmi se to má takto. Vyzdviženo se u pana ředitele nic nenašlo z Vašnostiných kněh, poněvadž asi od dubna nikde jsem pro knihy nebyl a v květnu pan ředitel knihy Vašnosti zaslal; co od té doby bylo vydáno, vybral jsem nyní a odesílám Vašnosti, a sice svazek druhý a třetí Časopisu musejního; 2. až 6. svazek Matice lidu na rok 1870. Shakespearovy dramata pošlu budoucně, jsou tištěny, ale posud nesvázány. Na Památky, které se tyto dny vydávati začnou, Vašnosti předplatím. Z Památek ráčíte míti vše, co posud vyšlo. Neb v roce 1870 se nevydávaly Památky, šlo to s nimi co do času trochu nepořádně, takže ročník 1869 vyšel asi v polovici roku, a aby se věc narovнала, přestali jsme nyní na půl roku a nyní začně nová řada Památek se vydávati. Vůbec mohu říci, že v celku jsme vše našli v dobrém pořádku. Knihy pana faráře Hladkého nechám u sebe, jak si toho ráčíte přátí.

Co se kněh dotýče, dovoluji si Vašnosti se zeptati, jestli Vás mám, Veleďustojný Pane, také předplatiti na letošní rok Matice lidu? Anebo snad na některé jiné knihy. Prosím, račte se u věcech těch obracetí jen vždy na mě, vyhovím Vašnosti nejochotněji,

jako to pan ředitel činíval. Že jsem nyní tak dlouho nepsal, nebudiž to měřítkem Vašnosti strany mé ochoty a učenlivosti. Mám nyní záležitosti své v dobrém proudu, budu moci býti rychlejší. Tenkrát to však bylo, ať to dím krátce, při nejlepší vůli absolutně nemožno.

Statuty ‚Spolku historického v Praze‘ Vašnosti zasílám, podotýkaje, že Vašnost nebožtík pan ředitel dal za člena zapsati. Statuty Svatoboru zašle pan ředitel Zelený, ač neučinil-li to již. Obě jednoty poručuji Vašnosti co nejvřeleji. Při tisknutí nás ke zdi, jest podporování spisovatelů potřebných a jejich rodin téměř povinností, a naši vláda nynější sotva učiní co dobrého. Byt můj jest na Novém Městě v Jirchářích číslo 6, anebo dle starého jmenování ulic 149–II.

Vyslovuje ještě jednou svou největší ochotu ku každé službě, již bych Vašnosti mohl prokázati a prose za totéž přátelství, jakému se zvěčnělý nás obou přítel těšil, jsem Vašnosti

*nejoddanější
Dr. Josef Emler. “¹⁹³*

Ve Vlastivědném muzeu v Dobrušce je uschován ve fondu *Josef Mnohoslav Roštlapil* ještě jeden dopis, který Roštlapilovi napsal Emler. Jedná se o dopis s datem 13. 1. 1876,¹⁹⁴ ve kterém kromě peněžních záležitostí (mimo jiné) oznamuje, že s listem zasílá *Rukověť chronologickou*, kterou zdarma dostávají všichni členové *Spolku historického*, tedy i Josef Roštlapil.

6.2.1.12 Potvrzení darů Národnímu muzeu v Praze (13. 5. 1886)

Jak již bylo naznačeno, Josef Roštlapil se angažoval v mnoha prospěšných akcích, které nesouvisely jen s jeho duchovním působením. Velmi se také činil při nejrůznějších vlasteneckých akcích a samozřejmě nezůstalo jen u účasti. V roce 1886 ještě daroval muzeu do Prahy několik hmotných darů.

¹⁹³ Dopis ze dne 10. 1. 1871, in: LA PNP v Praze, fonf Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.

¹⁹⁴ Dopis ze dne 13. 1. 1876, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. 22 A 2169.

„*Museum království Českého v Praze 258–II.*

Protok. č. A 101, 135.

*Veledůstojný pán pan Josef Rozštlapil, děkan na odpočinku v Dobrušce,
daroval Museu království Českého*

*1. Památka dobrodinců církve evangelické slovanské v Pešti, 2. Báseň tištěnou k poctě
arcib. Olomouc., 3. Čtyři listy (jeden od Hurbana, dva od Štúra, jeden od Stanka
Vraza).*

*Vítaný příspěvek tento byl rádně přijat a do knihy přírůstků zapsaná, což tímto listem se
stvrzuje a šlechetnému dárci uctivé díky se vyslovují*

V Praze, dne 13. května 1886.

Jednatelství Musea království Českého.

*Jan M. Černý, sekretář musea
Antonín Jaroslav Vrtátka¹⁹⁵*

6.2.1.13 Dopis Opočenských (17. 3. 1888)

Asi největší hoře způsobil Josefu Roštlapilovi dopis ze 17. března 1888, který mu byl doručen před jeho posledními jmeninami. Opočenští a lidé z blízkého okolí v něm starému knězi dali jasně najevo, že si přejí, aby již na Opočně nesloužil žádnou bohoslužbu:

„Veledůstojný Pane!

Když Jste po dlouhou řadu let, co katolický duchovní správce v našem městě působil, nepřičinil Jste se ani v nejmenším, byste si lásku u svých svěřených katolíků získal; když Jste pozdější dobu, co učitel náboženství naší mládeže, opíraje se novým školním zákonem, svými vzdory jen zmatky ve vyučování působil, a až tak daleko to přivedl, že dítkám návštěva blízkého farního chrámu Páně nemožnou se stala; když Jste svým chováním v záležitosti hřbitovní o odtržení se přifařených obcí od města k věčné Jich i naší škodě nemalé zásluhy si získal; konečně když Jste po tolikaletém působení v našem městě zvolil jiné místo, kde byste zbytek svého života trávil, a tím nám zřejmě

¹⁹⁵ Potvrzovací listina ze dne 13. 5. 1886, protok. č. A 101, 135, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. III–9/2.

svou nelásku najevo dal – snášeli jsme takové jednání klidně, přičítaje to povaze a vysokému věku Vašemu.

Když ale nyní Vašemu nejlepšímu příteli v zášti proti nám při ubíjení našeho města věrným pomocníkem a snad i pokladníkem, tu se nemůžete ani sám divit, že nám došla trpělivost ku konci, a nastoupil spravedlivý hněv proti Vám, který dosud užitek z naší fary bere a mezi nás k odbývání služeb Božích občas přichází.

Proto Vám tímto ve vši zdvořilosti žádáme, byste mezi nás k odbývání služeb Božích vícekrát nepřicházel, an by to na místě pobožnosti v chrámu Páně, v srdcích našich jen roztrpčenost a nevoli vyvolalo; dále byste, prokazuje se takto nepřítelem naším, na dobro se svého dalšího působení vzdal, a brání užitku z naší fary se zřekl, by na místo Vaše jiný duchovní, dejž Bůh s větší láskou v srdci k svým svěřeným, nastoupiti mohl.

Kdybyste ale i oproti tomuto projevu navzdor zde i nadále působiti a užitek z fary naší bráti mínil, pak vězte, že jsme odhodlaní i k dalším krokům proti Vám, jako Váš nejlepší přítel s Vámi proti nám; pamatujte jen na slova Kristova: že zlořečený jest ten, skrze koho pohoršení pochází.

Opočno 17. března 1888.

F. Žižka; W. Svoboda; J. Holý; [?] Kulhánek; Antonín Karlovský; J. Pavliška; Čeněk Ludvík; Václav Světlík; F. Růžička; Ignác Karlovský; Jan Plištil; Jan Hrubý; Josef Piskora; Jan Herzán; Felix Knypl; Jan Vymetálek; Jan Friml; J. Herfurt; Jan Kánský; Symerglevski; Stanislav Svatoň; Josefa Kejval; J. Chudý; J. Tomek; Vojtěch Tomášek; Josef Chudý, kožešník; Hoecherle; Hynek Pitra; Karel Nykysa; Václav Ficenc; Jan Schejbal; F. Wolf; K. Potůček; Rybín; Josef Weber; Josef Němeček; Antonín Novák; Václav Šolc; Betti Woborzal; Josef Potůček, Čeněk Němeček, A. Bělohoubek; Josef Kafka; Josef Q. Karlovský; František Jakoubek; Jan Fábera; Adolf Josef Skuherský; Jan Holub; Franc Krunka; Jan Drahorád; Arnošt; B. Bělohlávek; Václav Hajn; J. Weniger; Adolf Karlovský; Emil Holoubek; [?] Holub; Bedřich Jahelka; Jiří Hájek; Václav Jaroměřský; Vilém Hodoval; Václav Kubišta; Josef Kottland; František Kuchař; František Ponec; František Seidl; Jan Matyáš; Václav Vorlický; Antonín Lexa; Jan Sochor; Jan Kašpar; František Fricke; Jan Kánský, starosta Semechnic; Jan Rathouský; Antonín Dušek; Jan Drahorád, Semechnice; Václav Matouš, Pohoř; František Klobas; Josef Löbl; Josef Veniger; Josef Městecký, Semechnice; Nodvánt [?]; Jiří Dvořák, Semechnice; Jiří Voborník; V. Rathouský,

*Semechnice; Novák Eduard; A. Dregr; Josef Vaněk, Semechnice; Podstránecký Em.; Ferdinand Zohorna; Ferdinand Ropp; Václav Drahorád; Jan Milský; V. Koza; Lad. Amler; Josef Kočárek; Josef Svoboda*¹⁹⁶

6.2.1.14 Potvrzení daru na založení České akademie věd (12. 9. 1888)

Necelý měsíc před svou smrtí ještě Josef Roštlapil obdržel list, ve kterém mu bylo sděleno přijetí částky 1000 zlatých na založení České akademie věd:

„Zemský výbor království Českého

číslo 39310

Máme čest' potvrditi Vám, že zemský výbor sumu 1000 zlatých, to je jednoho tisíce zlatých, kterou jménem Vaším pan doktor Josef Emler dne 6. tohoto měsíce na založení České akademie věd u zemské pokladny složil, přijímá zatím jakožto depositum ve své uschování.

V Praze, dne 12. září 1888.

nejvyšší maršálek zemský

Lobkovic

*Důstojnému pánu panu P. Josefu Roštlapilovi, děkanu na odpočinku v Dobrušce*¹⁹⁷

¹⁹⁶ Opis dopisu Josefu Roštlapilovi ze dne 17. 3. 1888 je vlepen mezi strany 484 a 485 v děkanské pamětnici Opočna, in: SOKA Rychnov nad Kněžnou, *Gedenkbuch der Pfarr Opočno 1833–1898*, poř. č. 1338, inv. č. 3, kn. 214, str. 484–485.

¹⁹⁷ Potvrzovací listina ze dne 12. 9. 1888, č. 39310, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. III–10/3.

7.1 Dílo

Josef Roštlapil se zvěčnil svým dílem, které z převážné části zůstalo pouze v rukopisech (verše, deníky, *Botanika* a jiné). V tištěné podobě vyšly jeho příspěvky v časopisech *Květy*, *Přítel mládeže* nebo *Časopis pro katolické duchovenstvo*, přispěl několika hesly do Riegrova slovníku, kromě toho však také přeložil z němčiny během několika dnů *Biblickou pedagogiku*, z latiny pak *Menší hodinky na všechny svátky blahoslavené Panny Marie*. Vrcholem jeho spisovatelské činnosti byly *Paměti města Dobrušky a panství Opočenského*, které vyšly tiskem v závěru jeho života.

Některé články, pojednávající o Roštlapilovi, však také hovoří o jeho nedochovaných dílech. Na základě informací v nich obsažených vydal Roštlapil tiskem v roce 1844 latinsko–německo–český slovník lékařské terminologie, napsal harmonii čtvera evangelistů¹⁹⁸ a *Hebrejské starožitnosti*.¹⁹⁹

7.1.1 Rukopisy

7.1.1.1 Deníčky Josefa Roštlapila (březen a květen 1825)

Už v mladém věku si psal Josef Roštlapil deník. Jednalo se respektive o zápisky, zaznamenávající stručný přehled dne – jeho aktivity a zážitky. Dochovaly se pouze dva malé deníčky o rozměrech 11 x 9,5 cm, každý o 16 foliích – jeden z března 1825, druhý z května stejného roku.²⁰⁰ V deníku je vždy na každý den nadepsán den a měsíc, jméno svätce, který má daný den svátek a následuje popis dne. Téměř každý nový den začíná větou (nebo její variací): „*Vstal sem, bylo [...] hodin, ustrojil sem se a šel sem do školy [...]*“ Z deníků je zřejmé, že Roštlapil rád četl a často se jednalo o divadelní kusy:

¹⁹⁸ Pokud uvedenou *Harmonii čtvera evangelistů* Josef Roštlapil sepsal, pak nebyl jediný, kdo něco podobného vytvořil. V rychnovském archivu se dochovala kniha, kterou vlastnoručně sepsal P. Josef Obst, děkan působící v Dobrušce téměř po celou první polovinu 19. století, nesoucí název *Čtvero svätých evangelistů v souvislosti*. Na předsádce knihy je vysvětlující příspěvek tohoto znění: „*Čtvero svätých evangelistů v souvislosti sestavil a vlastní rukou sepsal roku 1842–1843 vysoce důstojný kněz a pán Josef Obst, jmenovaný čestný kanovník králohradecký, biskupský vikář a školní dozorce a velezasloužilý a ctihodný děkan Dobrušský. Na vděčnou památku ukládá do archivu děkanského Josef Roštlapil, bývalý jeho kaplan, 1886.*“

SOKA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 534, inv. č. 46, kart. 154.

¹⁹⁹ MACH, Jiří: *Významné výročí – Josef Mnohoslav Roštlapil*, in: *Dobrušský zpravodaj*, č. 9, 2009: <http://www.mestodobruska.cz/zpravodaj.php?id=691&search=Ro%9Atpil&rok=2007&mesic=99>; 7. 1. 2011.

²⁰⁰ Deníčky jsou sice ve Vlastivědném muzeu v Dobrušce evidovány jako deník z roku 1823 (poslední číslice tohoto letopočtu lze opravdu špatně rozlišit) a 1825, možný je však pouze rok 1825 – už na základě srovnání se stoletým kalendářem se v denících nadepsané dny shodují pouze v roce 1825 (ve dvacátých letech 19. století není myslitelný žádný jiný rok).

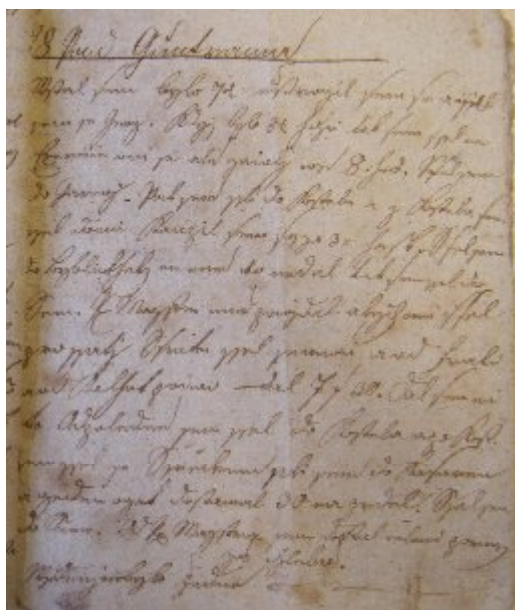
Václava Klimenta Klicpery (*Lhář a jeho rod, Almanach dramatických her*) nebo Jana Nepomuka Štěpánka (*Půjčka za oplátku, Obležení Prahy od Švejdů, Čtyry stráže na jednom stanovišti*).

Tato ukázka z Roštlapilova deníčku je ze dne 28. března 1825:

„28., pondělí, Guntrama

Vstal sem, bylo 7 ½. Ustrojil sem se a šel sem se Geog [?]. Když bylo 8 ½ hodin, tak sem šel na exercicie, ony se ale začaly ve 8 hodin. Šel sem do parvy. Pak sme šli do kostela a z kostela sem šel domů. Koupil sem si za 3 krejčary housku. Šel sem do bibliotéky, on mně to nedal, tak sem šel do seminária. Pan magster mně povídal, abych mu šel pro šaty. Šreiber šel se mnou a od fraku a od kalhot [?] – dal 7 zlatých 30. Dal sem mu to. Odpoledne sem šel do kostela a po kostele sem šel za Šreibrem. Šli sme do kasáren a jeden voják dostával 30 na prdel. Šel sem do seminária. Od pana magstra sem dostal celou porci zas chleba.

*Vidění nebylo žádné.*²⁰¹

Následuje ukázka z deníčku ze dne 7. května roku 1825:

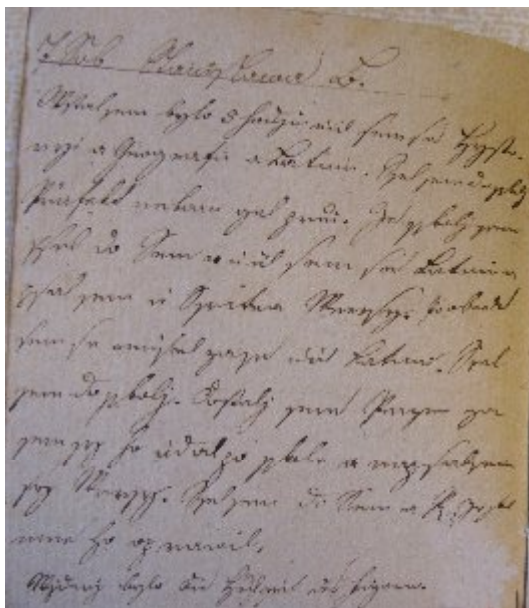
„7., sobota, Stanislava, biskupa

Vstal sem, bylo 8 hodin, učil sem se historii a geografii a latinu. Šel sem do školy. Prefekt někam jel pryč. Ze školy sem šel do seminária a učil sem se latinu a psal sem u Šritra versy. Po obědě sem se musel zase učit latinu. Šel sem do školy. Dostali

²⁰¹ Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 102, sign. XIV/219.

sme pensum, já sem si ho udal po škole a napsal sem si versy. Šel sem do seminária a pan Zykl mne ho opravil.

Vidění bylo: die Hochzeit des Figaro.²⁰²

7.1.1.2 Deník z října 1838

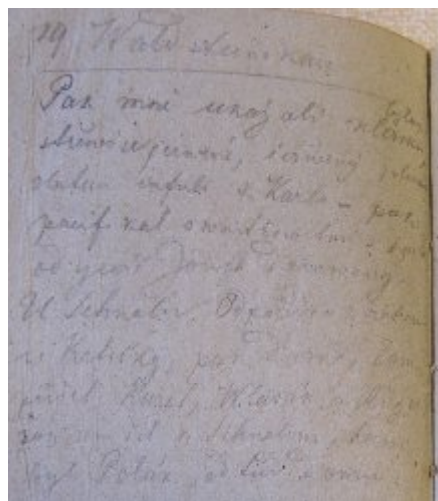
Tento česky psaný deník kvartového formátu má mnohem méně formální stránku vzhledu. Je psán téměř celý tužkou (až na několik poznámek perem) a opět jsou v něm popsány stručné zážitky získané během konkrétního dne, mnohdy přímo heslovité:

„19. Waldsteinskou

Pak mně ukázali bílou kleriku, střevíce červené, červený pluviál, zlatou infuli svatého Karla – pak pacifikál s vnitřnostmi svatého Karla od [...] Josefa darovaný. U Sehnalů. Odpoledne s bratrem u Krtičky, pak dom, tam přišel Karel, Vlasák a Rieger; pak sem šel k Sehnalom, tam byl Polák, odtud domů.²⁰³

²⁰² Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 102, sign. XIV/219.

²⁰³ Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 102, sign. 26 A 7343.

7.1.1.3 Botanika

Toto německy psané dílo, v dobrušském muzeu provizorně nadepsané jako „*Botanika, rukopis Josefa Mnohoslava*“,²⁰⁴ je souhrnem poznatků o nejrůznějších vybraných rostlinách nebo stromech, například zde lze najít informace o třešni, lípě, kapustě, vřesu, řeřiše, pryskyřníku, máku nebo také „hladověnce“ (odborně nazývané osívka) na více než šedesáti foliích a rozměrech 28,5 x 21,5 cm. Botanika není datovaná, je bez vazby, nedochovala se ani titulní strana, pokud nějaká byla, s originálním názvem (na prvním listu začíná již vlastní popis rostlin, jak je uvedeno v úryvku – viz níže). Rukopis není zřejmě dochován celý, přestože poslední strana nevykazuje známky neúplnosti. Dílo navíc zůstalo jen v rukopisné podobě a dosud z něj nebylo citováno.

Každý jednotlivý záznam nejprve uvádí latinský název rostliny, dále německé názvy a v některých případech i české jméno. Dále je poznamenána výška keře nebo stromu, období květu a zrání rostliny, nejvhodnější stanoviště pro rostlinu, vzhled lodyhy, listů, květů (zde i barvu).

Následně je uveden úryvek z *Botaniky* (z úvodní části), která se věnuje těmto stromům: slivoň trnka, třešeň obecná, třešeň křovitá, střemcha obecná a třešeň mahalebka:

²⁰⁴ Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. XIV/219.

„Erste Klasse

Blattkeimende Samenpflanzen mit oberständigem Fruchtknoten

Erste Ordnung

Blütenhülle nach dem Geschlecht nicht verschieden und von der Fruchtreife abfallend oder fehlend; die Frucht bloß aus aus [!] dem Fruchtknoten entstehend.

I. Familie

Blütenhülle doppelt; Kelch 5 spaltig, Blume 5 blättrig; Fruchtknoten und Griffel 1; Staubfäden unbestimmt viel zählig und wie die Blumenblätter dem Kelchrande eingesetzt; die Frucht eine Steinfrucht, Bäume oder Sträucher.

I. Prunus, [?], slíva

Die Steinfrucht saftig; die Nußschale runzlich, ohne Löcherchen in den Runzeln, oder glatt; die jungen Blätter zusammengelegt oder zusammengerollt.

1. Prunus spinosa (lateinisch), Schlehenstrauch, Schwarzdorn, trnka

Strauch 5–10 Fuß; Blütezeit: April, Mai; Fruchtreife: October.

Standort: auf sonnigen Hügeln in Hecken und Gebüsch; Stengel sehr ästig; Seitenzweige: dornig, wagrecht, abstehend. Endzweige wehrlos aufrecht; Blättern: elliptisch oder breit lanzettlich, ungleich oder doppelt gesägt; jung, zusammengerollt. Blüten an den Seiten der Zweige vor den Blättern erscheinend einzeln oder 2 oder 3 zusammengestellt; Blütenstiele kühl; Blumenblätter weiß; die Steinfrucht aufrecht, kugelig, schwarzblau, betat; die Nußschale rundlich, wenig zusammendrückt, grubig runzlich.

2. Prunus avium (lateinisch), Vogelkirsche, süsse Kirsche, wilder Kirschbaum, třešeň ptáčnice

Strauch oder Baum von 50–80 Fuß; Blütezeit: April, Mai; Standort in Wäldern; Wurzel ohne Ausläufer; Äste aufrecht oder aufsteckend, nicht hangend, in der Jugend quirlständig gestellt; Blätter etwas runzlig, elliptisch zugespitzt, unterseits Flamhaarig, jung zusammengelegt; der Blattstiel am oberen Ende mit 2 Drüsenblüten in Dolden, welche sich mit den Blättern entwickeln; die rötlichen Dolden sitzend, blattlos, um eine

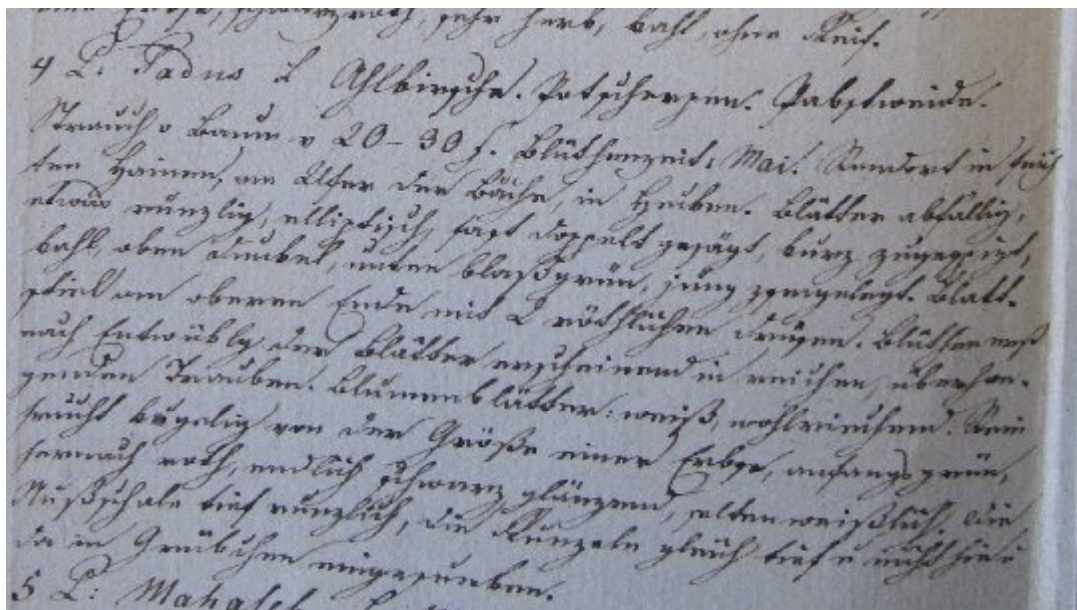
blattlose Dolde gesäuft; in der Blütenstiel am Grunde mit einem Deckblatt; Blumenblätter schwarzweiß; Steinfrucht eihertzförmig, rot ohne Reif; Saft süß. Die Art ist die [?] der vielen Sorten von Süß und Herzkirschen (vergleich 2. Teil)

3. Prunus Chamaecerasus, [?]aig, Zwergbirsche, třešeň nízká

Strauch ½–2 Fuß; Blütezeit: Mai, Juni; Standort auf trocken, sonnigen Hügeln, an felsigen Abhängen und am Saum der Niederwaldungen; die Wurzel treibt Ausläufer; Blätter unbehaart, flach, etwas lederig, drüsig, gesägt; die oberen länglich oder lanzettlich, zugespitzt; die gebüschelten der Seitenknospen verkehrt, eiförmig, abgerundet, stumpf; der Blattstiel drüsenlos; die Steinfrucht klein, etwas grösser als eine Erbse, schwarzrot, sehr herb, kahl, ohne Reif.

4. Prunus Padus (lateinisch), Ahlbirsche, Potscherpen, Pabstweide, stremcha

Strauch oder Baum von 20–30 Fuß; Blütezeit: Mai; Standort in seichten Hainen, am Ufer der Bäche, in Hecken; Blätter abfällig, etwas runzlig, elliptisch, fast doppelt gesägt, kurz zugespitzt, kahl, oben dunkel, unten blaßgrün, jung zusammengelegt; Blattstiel am oberen Ende mit 2 rötlichen Drüsen; Blüten erst nach Entwicklung der Blätter erscheinend in reichen, überhangenden Trauben; Blumenblätter: weiß, wohlriechend; Steinfrucht kugelig von der Größe einer Erbse, anfangs grün, hernach rot, endlich schwarz glänzen, selten weißlich; die Nußschale tief runzlig, die Runzeln gleich tief und nicht hie und da in Grübchen eingesunken.

5. Prunus mahaleb (lateinisch), Mahalebkirsche

Strauch von 3–6 Fuß oder ein kleiner Baum; Blütenzeit: Mai, Juni.

*Standort in Bergwaldgen, an stillen Gebirgen, auf felsigen Plätzen; sehr ästig; Blätter abfällig, rundlich eiförmig, etwas herzförmig, stumpfgesägt, kahl, etwas hart, beiderseits glänzend; jung zusammengelegt; Blüten erst nach der Entwicklung der Blätter, erscheinend in konvexen, einfachen, gestielten Doldentrauben an der Spitze der Zweige; Kelch glockig; Blumenblätter weiß, kurz benagelt; Steinfrucht rundlich – oval, schwarzlich, etwas größer als eine Erbse; die Nußschale eiförmig, glatt, weiß.*²⁰⁵

7.1.1.4 Básně v pozůstalosti Josefa Mnohoslava Roštlapila

Pozůstalost Josefa Roštlapila skrývá také několik básní, které jsou napsány na různě velkých formátech papíru a převážně perem bez jakékoli další poznámky k okolnostem vzniku nebo datace či snad autorství. Není však zcela zřejmé, zda je autorem těchto básní sám Roštlapil, nebo zda je jen opsal. Pro ilustraci uvádím jednu z mnoha dochovaných básní:

*„Hlava bolí, bolí srdce,
kdy přestanou boleti?
Až přestane srdce tlouci,
až ustanu mysliti!
Nač bys srdce umíralo,
vždyť tě blaží lásky květ?
Vždyť ve lesku nevidaném,
skvěje se ti celý svět?
Má, ach láska v trní zrůstá!
Roste v trní jízlivém!
Kam jen sáhneš, ruku raniš,
raniš v ohni strašlivém.
Ohněm hárá moje láska
[?] jestiť [?] tě Bůh.
Hlodavým tě hoří ohněm,*

²⁰⁵ Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. XIV/219, fol. 1r–2r.

*takže vadne tělo, duch.
Slzy nechtěj více téci
z oka povyhaslého,
by zchladily žhavé líce,
zotavivše umdlého.*

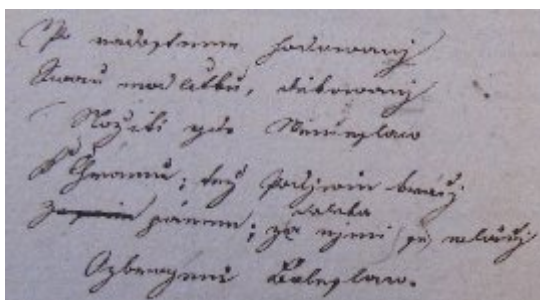
—
*Ji když vidím, vře mi srdce
horoucím to tlukotem.
Ach, kýž možná ji přivinout
na to srdce toužebné.*²⁰⁶

Mezi poznámkami účetní povahy, přepisy či výpisy z knih se však skrývá také báseň na celkem pěti stranách, psaná perem, o vraždě svatého Václava, která se zdá být Roštlapilovým dílem – jsou zde četné přeškrтанé věty, naznačené přízvučné a nepřízvučné slabiky a podobné poznámky (následuje krátký úryvek):

*„Tenkrát vejvoda Věnceslav,
jenž pozval bratr Boleslav
na hod, dán k narození
syna svého samodrucha,
kráčel, zlu čistého ducha,
k bratrovému vzezření.
Šel i s ním též sluha věrný,
podivín: ne licoměrný,
urozených břemeno.
Ten obrázek Matky Boží
tu, jenž vzýval vchoda do loži,
zavěšen měl na rameno.
Skvostné hody, nemluvnátka
narození, byly látka
k usmrcení hroznému:
srdce hrdé Boleslava*

²⁰⁶ Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. XIV/219.

*drahno ryje Vratislava
synu hrobek milému.
Zrádně bratra libá, vítá,
zrádně lásku mu namítá,
zrádně líce celuje:
vnitř již plamen zášti hoří,
již přemýšlí, kterak zboří,
kterak krev tu vyleje.
Po radostném hodování,
svou modlitbu, děkování,
složiti jde Věnceslav
k chrámu; též podivín kráčí
s pánem; za nimi se vláčí
ozbrojený Boleslav.²⁰⁷*

7.1.1.5 Obrazy ze života svatého Petra, apoštola Páně

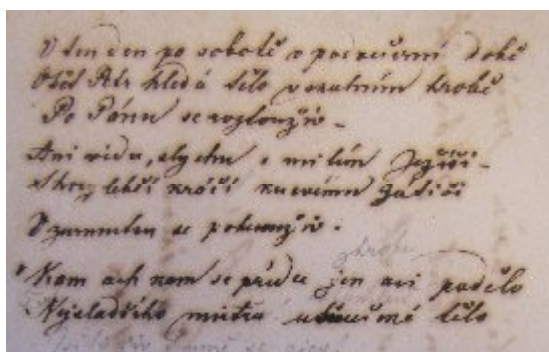
Josef Roštlapil se pokusil o básnickou tvorbu většího rozsahu. Na 68 foliích jsou veršem sepsané osudy svatého Petra, obecně pojmenovávané jako *Obrazy ze života svatého Petra, apoštola Páně* (ačkoli neexistuje titulní strana tohoto rukopisu). Dílo se opírá o dostupné informace z Písma svatého. Jednotlivé „obrazy“, kterých je celkem 11 (obraz *Petr na hoře Táboře* a *Proměnění Páně* jsou spojeny v jeden celek), jsou pojmenovány následovně: *Šimonovo pacholetství*; *Šimonovo mládenectví*; *Šimon, rybář v Kafarnaum*; *Šimon Petr, rybář lidí*; *Petr tone na moři*; *Petr na hoře Táboře*, *Proměnění Páně*; *Petr za klíčníka ustanoven*; *Petr se táže po odplatě*; *Pán umývá nohy Petrovi*; *Petr, zapřev Pána, pláče*; *Vzkříšený Pán ukazuje se Petrovi*.

²⁰⁷ Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 102, sign. XIV/219.

Nejčastěji jsou verše psané osmislabičným veršem s pravidelným opakováním přízvučné a nepřízvučné slabiky. Promluvy, psané přímou řečí, jsou kratší na rozdíl od popisů okolí, tedy řeči nepřímé.

Ve složce, označené jako *Ostatní poznámky a výpisy*, je dochován koncept závěrečné pasáže této skladby – nejprve je psán perem, po několika řádcích tužkou:

„V ten den po sobotě v podvečerní době,
opět Petr hledá tělo v skalním hrobě,
po Pánu se roztouživ.
Ani vidu, slychu o milém Ježíši –
z hory lebčí kráčí ku svému zátiší
v zármutek se pohrouživ.
,Kam, ach, kam se předce jen asi podělo
nejsladšího Mistra umučené tělo?‘²⁰⁸

Přepis celého díla o 11 obrazech je přiložen do přílohy na konci práce. Tato báseň je opět přepsaná podle transkripčních pravidel. Přepsán je však pouze hlavní text skladby, bez poznámek tužkou, které se objevují *in marginem* a dalších podobných úprav.

7.1.1.6 Překlad Mutinova privilegia

Josef Roštlapil své nemalé jazykové dovednosti (znalost německého a latinského jazyka) využil při překladu některých cizojazyčných textů do češtiny, mezi které lze zařadit například překlad tak zvaného Mutinova privilegia z roku 1320:

²⁰⁸ Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 102, sign. XIV/219.

„Jelikož jednotlivé věci, kteréž ve světě se dějí, paducí jsou a z paměti lidské vypadávají, leč by svědectvím písma (rukopisu) byly utvrzeny. Protož my, Mutina z Dobrušky, známo učiniti chceme všem, kdož do obsahu přítomného (listu) nahlédnou, že my na víru a urozenost a věhlasnost (radu) se spolehše, dožadující urozených mužů páně Hynka z Fridlanthu, páně Henricha z Lichtenburku, páně Mikoláše z Potensteina, páně Tasa ze Skuhrova, páně Henricha z Lípy, jinak z Richemvaldu, páně Mačka, řečeného Mnicha, župana hradeckého (a) majíce (v ně) důvěru plnější: dali jsme obsahem (listu) přítomného plnou a svobodnou moc působiti, zříditi a ustanoviti na (čas) příští o všech (věcech), ježto mezi mnou ze strany jedné a spolusousedy (spoluměšťániny) našimi Dobrušskými se kolisají ze strany druhé, o pracích a břemenu (o robotách a dílu), kteréž v obyčejném (jazyku) slovou roboty susedů našich, přenechali sme na rozsouzení, jakž v přítomnosti sami (ti) spolusousedé k nám osobně se dostavili pilně (horlivě) prosíce, aby totiž práce neboli břemeno (to) nyní a navždy z nich bylo složeno – a (v místo) roboty požadavek neboli odhadu ročního plat (úrok) byl placen.

Cožkolivěk tedy skrze nadřečené urozece bude zřízeno a vymezeno, jakožto stálé a pevné držeti příslibujemť pod závazkem (způsobem) naší víry a cti a pod pokutou tisíc hřiven stříbra, jestliže jejich usouzení a rozkazů byli bychom neposlušni.

Kterížto zajisté urození mužové, spolehše se na věhlas dobrých velmožů, vyslovili a živým hlasem vyjádřili se (ústně), by nadřečený pan Mutina všecku práci a břemeno těmto i potomním lidem, tj. roboty složil, umořil (udusil), a marné a nespravedlivé učinil – on a nástupcové jeho by k žádným zkrátka pracím nynější i budoucí spolusousedy nenutili – ale aby totiž spoluměšťané pánu Mutinovi plat (příjem), jenž v obecném jazyku slove šos, totiž ve svátek Narození Krista a ve svátek svatého Jana Křtitele z domů a dědin (pozemností, polí) podle poloh a prostor prve ustanovených a zřízených vyjmouc náročných a kteří pivovary mají, tito domové naproti bráně k vodě po 12 grošů náležitě, nechat' dávají a platí, ostatní ale nárožní po 8 groších platiti povinni budou.

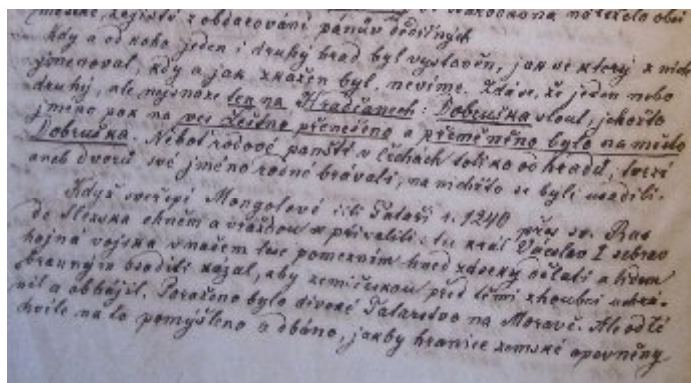
Neb před ohražením – obvodem, ochozem – zdí ves Leština (Leštno) Dobruška sloula a hospodářové domů a pivovarů pivo vařiti ve svých prostorách dobrovolně mohli a pivo vařiti beze překážky směli. Jestliže by ale někdo toto naše zřízení a úmluvu na potupu naší vznešenosti neplatné učinil: od P. J. K., Petra a Pavla, apoštolů, budiž proklet a rod jeho zbaven bude víry a cti, svědectvím naším pečeti stvrzeno, zhotoveno a dáno léta Páně 1320.

7.1.1.7 Dobruška

Sešit, nadepsaný „Dobruška (J. Roštlapil)“ čítá 42 listů, které byly podkladem pro pozdější zápisky do dobrušské děkanské pamětnice a konečně také tiskem vydané *Paměti města Dobrušky a panství Opočenského*. Rukopis je velmi úhledně psán, téměř bez škrtnání či přepisů, ale chybí jeho konec – závěrečnou část uvádím:

„Kdy a od koho jeden i druhý hrad byl vystavěn, jak se který z nich jmenoval, kdy a jak zkažen byl, nevíme. Zdá se, že jeden nebo druhý, ale nejspíše ten na Hradčanech: Dobruška sloul, jehožto jméno pak na ves Leštno přeneseno a přeměněno bylo na město Dobruška. Neboť rodové panští v Čechách toliko od hradů, tvrzí, aneb dvorů své jméno rodné brávali, na nichžto se byli usadili.

*Když sveřepí Mongolové čili Tataři roku 1240 přes svatou Rus do Slezska ohněm a vraždou se přivalili: tu král Václav I., sebrav hojná vojska v našem lese pomezním, hned záseky dělati a lidem branným osaditi kázal, aby zemi českou před těmi zhoupci uchránil a obhájil. Poraženo bylo divoké Tatarstvo na Moravě. Ale od té chvíle na to pomýšleno a dbáno, jak by hranice zemské opevněny [...]*²¹⁰

7.1.1.8 Pamětní kniha děkanství dobrušského (založená 1846)

Pamětní knihu začal Josef Roštlapil psát v Dobrušce roku 1846 od strany 7–23 a pokračoval v ní po více jak třech desítkách let od strany 25–448, když působil jako farář

²⁰⁹ Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. 22 A 2191.

²¹⁰ Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. III–20/13.

na Opočně. Těchto 423 stran sepsal na Opočně během jednoho roku (od 1. května 1877 do 19. května 1878). Kniha v kožené vazbě, ve hřbetu částečně poškozená, o rozměrech 46 x 30 cm, v sobě skrývá mnohé – od líčení obvyklých událostí, počasí, úmrtí blízkých přátel a spolubratrů kněží přes zajímavosti z městského prostředí až k poutavým příběhům „ze života“, mnohdy i s tragickým koncem. Dobrušská pamětnice je mnohem podrobnější než zápisy psané Roštlapilem do pamětní knihy na Opočně, která se té z Dobrušky nemůže rovnat rozsahem ani podrobnostmi, které byly připsány *ad marginem*.

Následující ukázka, líčící požár města Dobrušky 9. května 1806, dokazuje, jak poutavě dokázal Roštlapil popsat situaci, u které ani sám nebyl.²¹¹ Informace o tomto neštěstí si ale vyslechl od osob, kterých se celá záležitost velmi bolestně dotkla:

„Počátkem tohoto století mnohé strasti nezaviněné i zaviněné potkaly Dobrušku, ale ty všecky převýšilo to veliké neštěstí, jež dne 9. května v pátek 1806 toto město zastihlo. Záhy se otevřelo jaro roku toho s neobyčejným teplem a suchem při vání větru jihovýchodního. A tu nadzminěného dne okolo deváté hodině ranní rozlehl se děsný hlas: ‚Hoří!‘ V chalupě dřevěné, zámečnicku Brožovi náležející, a za Solnickou bránou vpravo (za Synáčkovými číslo 57/a) hned ležící, vypukl při strašlivém větru oheň prudký, takže celé stavení hned v jednom ohni stálo, v němž na hůře v jedné komůrce dvě sestry Brožovy zůstávaly.

V půl hodině stálo celé město v jednom ohni a plamenu. Hašení, hájení nic nespomáhalo, lidé vynášeli, odnášeli, co mohli a házeli to do sklepů, do potoka i do studní, a předce z toho nezachránili ničeho, všecko zprahlo a shořelo. A vidouce, že z děkanství odnášejí kostelní roucha a matriky do kostela, hned i za nimi odnášeli své věci taktéž do chrámu Páně, doufajíce, že tam ochráněny zůstanou zároveň i s nimi, co tam své útočiště a ochranu hledali. Tu však již chytla a hořela střecha nad kostelem, chytla a hořela síňka dřevěná přede dveřmi pobočními, napravo postavená, čímž i dveře chytly, hořely, oheň do kostela zanesly, takže i stolice, oltáře a co tam snešeno bylo, hořeti počalo.

Nyní ovšem hleděli se odtamtud útekem spasiti, co v kostele útočiště hledali. Avšak hrůza hrůzoucí – dveře jsou na zámek pevně zavřeny, bez pochyby tahem větru byvše uzamčeny. Na štěstí našel soused Josef Holman mezi věcmi svými, do kostela

²¹¹ Událost, která se odehrála tři roky před jeho narozením, zaznamenal do této pamětnice 15. dubna 1878, tedy po 72 letech.

odnešenými, sekeru, kterouž v tom zoufalství levé dveře poboční nadlidskou téměř silou prosekal a otevřel. Vyšedše z kostela, spatřili k svému ustrnutí a hrůze, že pro plameny všude a odevšad šlehající nikdež není spásy, aniž jaké ochrany. Odvážlivější však předce ven vyrazivše, zoufale běželi přes hřbitov ku kostnici a k červené hospodě a odtud Křovickou ulicí k blízkému zde potoku, jehož však všickni nedosáhli, někteří z nich již na hřbitově, mnozí na blízku červené hospody plameny a kouřem omráčeni a zasáhnuti byvše, padli a ostatní, co do kostela se vrátivše, po všech koutkách zalezše se ukřývali, byli jsou zadušeni a na škvarek, jak říkáme, spáleni.

Jediný Josef Holman se svou ženou došel šťastně potoku, v němž voda téměř do varu přivedena byla, do něhož oba skočili, avšak v něm se opařili v té míře, že po mnoho měsíců spařené údy hojiti musili, majíce až do smrti z toho na těle svém bolestnou památku.

Právě tím násilným prosekáním a otevřením levých dveří pobočných rozňal se vnitřní oheň v kostele, takže všechny stolice, zpovědnice, všech osm oltářů s obrazy i všechny tam snešené věci do ohně se dostaly a hořely. Oheň pak i do zákristie (bez pochyby kazatelnicí) samé vnikl a tam všechny ty drahé věci a kostelní roucha i se všemi matrikami a památkami pohltil a strávil.

Shořeloť tam zajisté 36 na mnoze drahocenných a bohatých ornátů, toličež skvostných pluvialů, dalmatik a množství prádla, tři kalichy a nad to ještě jeden od stříbra velmi krásný a skvostný přes 2 libry těžký kalich, monstrance, ciborium, taktéž přes 2 libry těžké, dvouliberní lampa se svícny na osmi oltářích. I varhany vzaly za své, cínové píšťaly nadobro se rozlily. Shořela kazatelna i obrazy křížové cesty. Zachovaly se toliko tři stříbrné kalichy, kteréž však v ohni pozlacení své ztratily a starožitná křtitelnice cejnová.

Za div se pokládalo, že oltář bolestné Panny Marie Matky Boží zachráněný pozůstal. Hlavní oltář obhájil pan děkan Obst tím, že neohroženě do kostela zašel a spatřiv v presbyteriu okno v plném ohni, ihned z Josefova mezitím sem přibylé vojsko i s důstojníkem a opočenským vrchním Janem Opltem k rychlé pomoci zavolal, kteří oheň uhasili, a tak zachránili obraz svatého Václava na hlavním oltáři, jehož hrabě Jeronim († 1726) Colloredo, guvernér milánský, zdejšímu kostelu byl daroval. Obraz ten ovšem poněkud při tom ohni byl poškozen, jelikož barvy vedrem tím oprýskaly, předce se to však dalo a nechalo opravit. Veškerá škoda v kostele způsobená páčila se jen povrchně počítáno na 22000 zlatých. Věžička na kostele i se zvonkem Sanctus shořela. Rovněž tak i zvonice, na níž tři zvony (70, 18 a 1 cent těžké) dílem se rozlily, dílem na kusy se

rozpadly. Na zvonici zachovaly se jedině nyní čtvrtý zvon, docela bez porušení, bylť roku 1723 přelit a pak pátý od roku 1641. Nápisy nynějších zvonů podám později.

František Gundaur kníže Colloredo, místokancléř říšský, nařídil svému vrchnímu Janu Opltovi, by ihned z důchodů jeho obnovení chrámu Páně i zvonice předsevzato bylo, jakož i se stavbou děkanství a hospodářských stavení se započalo, což ihned se vykonalo, jelikož již 12. května toho roku látky a potřebné věci ku stavení svázeti se počaly.

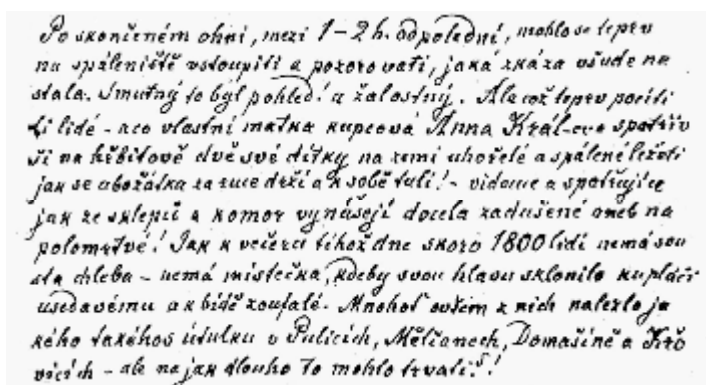
Oltář: Ecce homo přinešen byl sem z kostelíčka pohřebního na Opočně; obraz svatého Jeronýma (vpravo u hlavních dveří) daroval sem roku 1807 kníže František. U sochy Blahoslavené Panny Marie na náměstí postaven byl z prken zbitých prozatímný chrámek, v němž se dne všedního služby Boží konaly, v neděli a ve svátek však bývaly slouženy v kostele svatého Ducha, což až do 15. Augusti toho roku trvalo, na kterýžto svátek Nanebevzetí Panny Marie ještě časně zrána střecha na kostele se dobíjela a nadobro pokryla, a tudíž pak i služby Boží bez výtržnosti opět v pátek, na kterýž ten svátek tehdáž připadal, v děkanském kostele znova se konaly.

Sotvaže oheň ze stavení Brožova vyšlehl, zachvátil hned všechny domy právozárečnické na náměstí, radnici i s věží a podle ní tehdáž stojící pivovar, odkudž se pak šířil na všechny strany, po větru i proti větru, vše jedno, takže minutím tří hodin lehlo popelem 269 domů, kostel, děkanství, tehdáž celé ode dřeva, radnice s věží a přistaveným pivovarem, dvě školy, špitál (tehdaž vedle děkanství), pět židovských domů a synagoga, 69 stodol a jen Opočenská a Pulická ulice zachráněna zůstala a jedno staveníčko v Křovské, sedm stavení ve Svatodušské a šest stavení v Domašínské ulici strašlivému tomu ohni ušlo. Bohužel však při tom 19 lidí zahynulo, jichž jména v úmrtní matrice dobrušské poznamenána jsou a jichž pan děkan Obst (jakž mi sám pověděl) pro žalost pochovati nemohl.

Není divu, že se ten záhubný oheň při tehdejší vichřici tak rychle rozšířil, uvážíme-li, že i na náměstí bylo mnoho domů, v ulicích pak téměř na veskrz samých stavení ode dřeva postavených, jakž to v minulém a na počátku i nynějšího století po těch českých městech a městečkách všude skoro bývalo. Mimo to byla na rynku dřevěná strážnice a váha, sem i tam dřevěné budky a krámky pro trhy tak postavené a na židovském plácku několik dřevěných kůln. Pulickou ulici ochránila josefovská a opočenská stříkačka.

Jaká prudká vichřice při tom ohni vála, poznati lze z toho, že veliké a dosti těžké opalky až do Křovic odnášela, a partesy, jež chtěl učitel ochránit, z rukou vytrhla a až na Branku u Náchoda zanesla.

Po skončeném ohni, mezi jednou a druhou hodinou odpolední, mohlo se teprv na spáleniště vstoupiti a pozorovati, jaká zkáza všude nastala. Smutný to byl pohled! A žalostný. Ale což teprv pocítili lidé a co vlastní matka kupcová Anna Králová, spatřivši na hřbitově dvě své děti na zemi uhořelé a spálené ležeti, jak se ubožátka za ruce drží a k sobě tulí! Vidouce a spatřující, jak ze sklepů a komor vynášejí docela zadušené aneb napolo mrtvé! Jak k večeru téhož dne skoro 1800 lidí nemá sousta chleba, nemá místečka, kde by svou hlavu sklonilo ku pláči usedavému a k bidě zoufalé. Mnohoť ovšem z nich našlo jakého takého útulku v Pulicích, Mělčanech, Domašíně a Křovicích, ale na jak dlouho to mohlo trvati?!

Po skončeném ohni, mezi 1-2 h. odpolední, mohlo se teprv na spáleniště vstoupiti a pozorovati, jaká zkáza všude nastala. Smutný to byl pohled! A žalostný. Ale což teprv pocítili lidé - neo vlastní matka kupcová Anna Králová, spatřivši na hřbitově dvě své děti na zemi uhořelé a spálené ležeti, jak se ubožátka za ruce drží a k sobě tulí! - vidouce a spatřující, jak ze sklepů a komor vynášejí docela zadušené aneb napolo mrtvé! Jak k večeru téhož dne skoro 1800 lidí nemá sousta chleba - nemá místečka, kde by svou hlavu sklonilo ku pláči usedavému a k bidě zoufalé. Mnohoť ovšem z nich našlo jakého takého útulku v Pulicích, Mělčanech, Domašíně a Křovicích - ale na jak dlouho to mohlo trvati?!

Druhého dne v sobotu spadla zeď z domu žida Wolfa Wertheimra a zabila jednu ženu. Téhož dne byli všickni uhořelci v jednom hrobě společném pochováni.

Nato hned v neděli (11. května) služby Boží konaly se v kostele svatého Ducha, při nichž pan děkan Obst poučoval a potěšoval, sám také vyhořev, své zarmoucené ovečky tou pravdou Boží: „Byť by nás všecko opustilo, rána za ránou, neštěstí za neštěstím nás stíhalo: neopustí nás předce Bůh a jeho svaté náboženství, jenž nás povede, posilní a potěší ve všech strastech vezdejšího života.“ Pláčem odevšad rozléhajícím se ulevili sobě ubozí pohořelci, avšak pravdou Boží jim zvěstovanou i potěšili i posilnili se v té míře, že do vůle Páně se odevzdali, pomýšlejíce již na to, by sobě nových příbytků opatřili.

A skutečně mnozí již své domy a stavení koncem září měli alespoň pod krytem, čemuž pěkná a stálá povětrnost velmi posloužila, posloužily i milodary od vůkolních měst udělené, obnášelyť zajisté 8000 zlatých v bankocedulích, k nimž přispěl arcibiskup solnohradský Jeronim Colloredo sám 1000 zlatých. Kníže pak František Gundakr

vykázal ve svých lesích za mírnou cenu a desetiletou lhůtu potřebné dříví stavební a pak všechny v sirotčí, kostelní a v ostatních pokladnicích hotové peníze zapůjčil jim na dobrou hypotéku, čímž ovšem mnohým ulehčeno a spomožino bylo – ne však všem a každému. A protože někteří se rozešli po světě, jiní své spáleniště prodali a jiní zase na lepší časy svou stavbu odkládali. Někteří chtěli zase jen ode dřeva stavěti, což jim však krajský úřad na poukázání opočenského vrchního zapověděl.

Radnici a věž dala pokryti obec, pivovar a sladovnu nákladnický výbor k tomu 24. června 1806 vyvolený, totiž: Josef Touc (číslo 38), František Vávra, Jan Rys, Filip Javůrek a Karel Pecold.

Po ohni zůstával pan děkan u Pulic ve dvorečku (tehdy Brousilovském, nyní Kubovém), později v Opočenské ulici u Josefa Dvořáčka číslo 23/b, posléze pak v domě Františka Dvořáka na náměstí číslo 35/a, kdež zůstal až se děkanství dostavělo.

Učitel Müller zůstával v pulické hospodě.²¹²

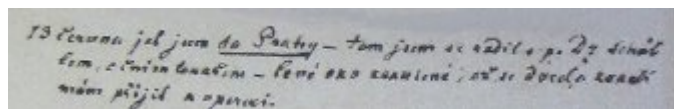
7.1.1.9 Gedenkbuch der Pfarr Opočno (1833–1898)

V pamětní knize *Gedenkbuch der Pfarr Opočno*, opatřené polokoženou, částečně poškozenou vazbou o rozměrech 27,5 x 44 cm a celkovém počtu 578 stran, pokračoval Josef Roštlapil po smrti dosavadního duchovního správce na Opočně a rychnovského rodáka, P. Josefa Raška, který zemřel 19. srpna 1857 ve věku 64 let. Do té doby byla pamětnice psána německy (do strany 120), a to od roku 1833. O zemřelém předchůdci napsal Roštlapil následující řádek: „*Veškerou tuto knihu pamětní – německým jazykem až potud vedenou – sepsal a napsal nebožtíček svou vlastní rukou.*“²¹³ Další zápisy v této knize (od strany 121–170, 421–453, 455–460) psal Roštlapil česky a zmiňoval v nich důležité události ze života děkanství či blízkého okolí: pohřby známých kněží a přátel, opravy na děkanství z vlastních peněz, přenesení sídla c. k. okresního úřadu z Dobrušky na Opočno v roce 1858, stavění kaple, požár v Přepychách nebo Dobrušce, počasí daného roku a další události, které se staly v příslušném roce a zaujaly pisatele pamětnice nebo se jej bytostně dotýkaly: „*Dne 17. června navštívil mne Karel Jaromír Erben, řiditel a archivář města Prahy; 25. potom odjel: naposledy sem jej viděl, neb tento můj jeden z nejstarších a nejupřímnějších*

²¹² ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 406–408, in: SOkA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

²¹³ SOkA Rychnov nad Kněžnou, *Gedenkbuch der Pfarr Opočno 1833–1898*, poř. č. 1338, inv. č. 3, kn. 214, str. 123.

*přátel zemřel o hodině v půlnoci dne 21. listopadu 1871.*²¹⁴ Některé záznamy hovoří i o aktuálním zdravotním stavu P. Roštlapila, například tento z roku 1883: „13. června jel jsem do Prahy – tam jsem se radil s panem doktorem Schállem, očním lékařem – levé oko zakalené, až se docela zakalí, mám přijít k operaci.“²¹⁵

13 června jel jsem do Prahy – tam jsem se radil s panem doktorem Schállem, očním lékařem – levé oko zakalené, až se docela zakalí, mám přijít k operaci.

Do pamětnice však přepisoval i dopisy, které měly úřední charakter; například dne 5. dubna 1867 přišel Roštlapilovi list, psaný 3. března, následujícího obsahu: „Velebný Pane! Císařské královské praesidium místodržitelské uznává příjemnou povinnost Vaši Velebnosti za vlasteneckou činnost, jakouž jste za času příběhů minulé války projevil, vysloviti zasloužené uznání a zároveň pronést nejvřelejší díky.“²¹⁶

Zápisem, oplakávajícím skon blízkého přítele Jana Karla Rojka, vyjádřil Roštlapil svůj patriotismus: „v sobotu dne 11. srpna přišel telegram po deváté hodině, že Jan Karel Rojek, děkan Budyňský, téhož dne 11. srpna 1877 o páté hodině ráno v Pánu zesnul. Ztrácím a ztratil jsem již v něm – hned od roku 1839 – upřímného, věrného, obětovného přítele, s jehož rovnocitným srdcem, stejně snažnou vůlí prožil jsem všecku poezii ideálního života národního až do roku 1849 trvanějšího – života toho, kterýž se nám tehdy jen v probuzování a rozvíjení panenské literatury české jevil a zračil, již můj drahý přítel až do toho posledního halře podporoval – života toho, jenž samou radostí a útěchou oplýval, když jsme se u něho v Bohuslavicích scházivali z blízka (pan děkan náhodský Regner, farář Studnický Ludvík a jiní) i z dálky, zlášť z Prahy – Smetana, Podlipský, Tomek, Erben a tak dále – srdečným hovorem si vypravujíce o všech slastech i strastech, nadějích i bázni, jež srdce naše po rozkvětu vlasti toužící jsou naplňovány. A jak jsme byli zklamáni!“²¹⁷

Nad to se Roštlapil vždy vyjadřoval podle svého přesvědčení o politických událostech, a to i v celoevropském kontextu: „3. března byl v San Stefano mír mezi Ruskem a Tureckem uzavřen, proti němuž kramáři Angličané a naši povztekli Maďaři: ihned brojiti počali; k nimž se i ostatní Evropa slovanožroutská připojila, načež spískali

²¹⁴ SOkA Rychnov nad Kněžnou, *Gedenkbuch der Pfarr Opočno 1833–1898*, poř. č. 1338, inv. č. 3, kn. 214, str. 154.

V poznámce o roku jeho úmrtí se Josef Roštlapil mýlil – Karel Jaromír Erben zemřel 21. 11. 1870.

²¹⁵ SOkA Rychnov nad Kněžnou, *Gedenkbuch der Pfarr Opočno 1833–1898*, poř. č. 1338, inv. č. 3, kn. 214, str. 446.

²¹⁶ SOkA Rychnov nad Kněžnou, *Gedenkbuch der Pfarr Opočno 1833–1898*, poř. č. 1338, inv. č. 3, kn. 214, str. 147–148.

²¹⁷ SOkA Rychnov nad Kněžnou, *Gedenkbuch der Pfarr Opočno 1833–1898*, poř. č. 1338, inv. č. 3, kn. 214, str. 168.

a svolali pod vůdcovstvím muže ‚železa a krve‘ tak zvaného poctivého [...] dohazovače, německého kanclíře knížete Bismarcka dne 13. Juni kongres do Berlína, kdež po celý měsíc se zrádně umlouvali, jak by Rusům navzdory, sveřepým Turkům na nohy pomohli a křesťanské Slovany na Balkánském polouostrově neuvolnili, ale utlačili, jak o tom věčnou hanbu křesťanské Evropě svědectví vydává tak zvaná smlouva berlínská čili mír berlínský, 13. července 1878 uzavřeny a podepsaný. Přitom obdrželo naše Rakousko-Uhersko slavný mandát, aby Bosnu a Hercegovinu obsadilo, kterouž obojí jemu Rusko zadarmo dvakrát nabízelo, což naše velemoudrá politika nepřijala, ale k tomu konci a cíli 60 milionů od rakousko-uherské delegace vynutila, probila a mnoho lidských životů, i českých a moravských vojáků, zbůhdarma obětovala. A co dále ještě na to praskne, to sám milý Pán Bůh ví!²¹⁸

7.1.1.10 Rukopisný deníček „Geldabnahmsregister für den Hochwürdigen Herrn Pfarrpater J. Rostlapil in Opočno“ (1857–1882)

Josef Roštlapil si na Opočně v letech 1857–1882 psal deníček účetní povahy s názvem *Geldabnahmeregister für den Hochwürdigen Herrn Pfarrpater J. Rostlapil in Opočno*, kam si zapisoval předepsané a odvedené peníze. Zpočátku jsou zápisy psány německy a pečlivě do kolének, od roku 1872/ 1873 však česky a také více jednodušeji. Poznámky o příjmech a výdajích jsou činěny vždy zároveň za dvě čtvrtletí dohromady. Deníček obsahuje 16 folií, které jsou téměř všechny popsány. Poslední zápis se vztahuje k roku 1882.²¹⁹

²¹⁸ SOkA Rychnov nad Kněžnou, *Gedenkbuch der Pfarr Opočno 1833–1898*, poř. č. 1338, inv. č. 3, kn. 214, str. 421–422.

²¹⁹ Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 102, sign. 26 A 7343.

Za I. a II. čtvrtléto 1882					
<i>v hotovosti</i>	52	50	2. 7. 1882: 2285, 2286 a 2287		
<i>Reluice za I. čtvrtléto</i>	114	58	<i>z vyvazovacího fondu</i>	128	17
<i>Reluice za II. čtvrtléto</i>	113	39	<i>v hotovosti</i>	152	30
<i>Suma</i>	280	47	<i>Suma</i>	280	47
Za III. a IV. čtvrtléto 1882					
<i>v hotovosti</i>	52	50	31. 12. 1882: 4566, 4567		
<i>Reluice za III. čtvrtléto</i>	114	94	<i>z vyvazovacího fondu</i>	128	17
<i>Reluice za IV. čtvrtléto</i>	287	56	<i>v hotovosti</i>	326	83
<i>Suma</i>	455	00	<i>Suma</i>	455	00

7.1.1.11 Rukopisné poznámky k dějinám Dobrušky

Velmi bohaté jsou poznámky, které si Roštlapil vypisoval k dějinám města Dobrušky z archivních pramenů. Tyto koncepty jsou psány na žákovských předpisech, které jsou datovány 28. července 1863 na Opočně.²²⁰ Opět zaznamenávají nejstarší počátky a majitele Dobrušky:

„Město Dobruška jmenuje se po paní, kteréž bylo jméno Dobruša–e. Byla to snad zakladatelkyně tvrze neboli hradu, jenž v těch místech stával, kdež nyní mlejn (Fajstův) hradčanský (chybně račanský) stojí a na Hradčanech (chybně račanech) se říká až doposud. Dosvědčuje toho nejen poloha – ostroh potokem způsobený – ale i také jméno blízkého stavení, kdež se říká na baště. Byl tě to hrad staroslovanského způsobu na výsadku zemském vystavený, potokem a příkopy ze tří stran otočený, na straně čtvrté s rovinou, kdež bašta se sruby stála, spojený. Kterému rodu leckému neb vladyckému

²²⁰ Přepsáno tranlitterací (jeden z mnoha žákovských předpisů):

„Ciryll čili Crha a Method čili Strachota, dva bratří, vyučovali pohanské Slované ve křesťanském náboženství, vykonávající všechny služby boží ve slovanském jazyku, pročež se slovanskými apoštolami nazývají.

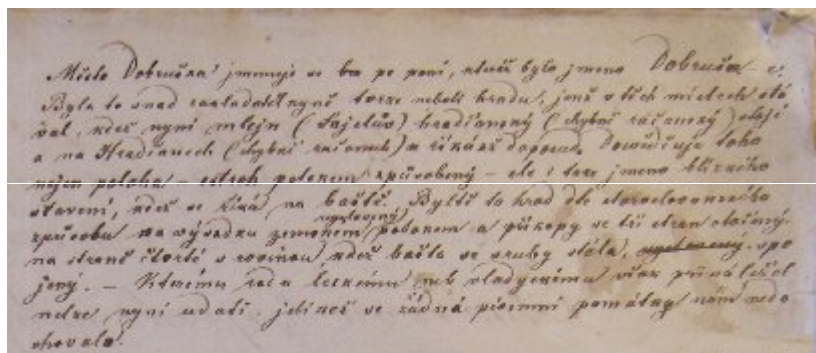
1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 0.

Na Opočně dne 28. července 1863.

Julius Holub“

Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. 22 A 2177.

však přináležel, nelze nyní udati, jelikož se žádná písemní památka nám nedochovala.²²¹

7.1.1.12 Kázání při sňatku Josefa a Antonie Archlebových (1873)

Na zadní straně dvojlistu s kázáním je tužkou napsáno: „Kázání při sňatku Josefa a Antonie Archlebových; farář Roštlapil je oddával.“ Kázání je psáno perem Roštlapilovým velmi dobře čitelným rukopisem (při inventarizaci bylo k tomuto kázání poznamenáno, že se jedná o rok 1873):

„M[ilí] m[anželé]!

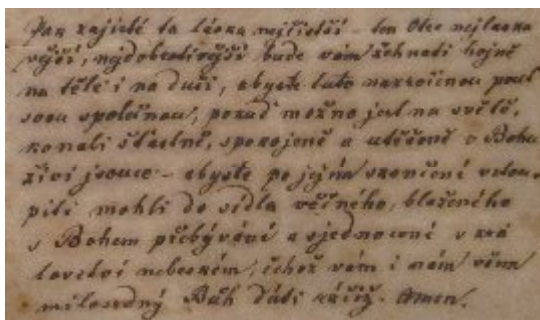
Před Bohem vševědoucím, nejsvětějším a spravedlivým slavnou jste se zavázali přísahou ku společné lásce a věrnosti manželské, přislíbivše sobě, že dobré i zlé snášeti chcete podle vůle Boží až do smrti. Společnou tedy pouť života vezdejšího od této chvíle nastupujete, jsouce oba ještě mladí a tudíž nezkušení, neutužení. Zkušených a spolu upřímných vůdců – otců svých – oba ste ztratili – a matky vaše ve svých mnohonásobných těžkostech, ať nedím soužených, potřebují samy zastánců a obránců, a pročez Vás, milí manželé, jako přítel upřímný a spolusluha Páně odkazují na nejmoudřejšího, nejmocnějšího a nejdobrotivějšího vůdce – na Boha samého a Jeho vůli přesvatou, přikázáními Božími vyslovenou, na Boha, o Němž Jeho jednorozený Syn Ježíš Kristus nás ujistil, že jest Otec náš, tedy i váš Otec nejmoudřejší, nejmocnější, nejlaskavější.

Po celý život svůj tedy Jeho zákonem, Jeho vůlí svatou se řiďte a spravujte, nikdy a v ničem se od ní neuchylujte – a pak budete ubezpečeni, že vás Otec nejmoudřejší jen tou cestou povede, kteráž vezdejšímu blahu vašemu a věčné blaženosti

²²¹ Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. 22 A 2177.

vaší jest nejpriměřenější, i tehdaž nejpriměřenější, když by vás ruka Jeho vedla cestou utrpení a zármutku; v Něho se tedy důvěřujte! jsouce ubezpečeni Jeho mocné ochrany a obrany, proti níž ani zlost světa, ani vzteklost pekla ničehož nezmůže, neboť Onť vezdy jest a zůstane vaším Otcem všemohoucím – na Něho se tedy spoléhejte. Spoléhajíce se však na Něho, bud'tež a zůstaňtež Jemu věrnými a vděčnými díky svou pobožností, bohabojností a poslušností k Jeho svaté vůli nejsvětější, kteráž jedině v lásce, avšak v lásce čisté a zbožné spočívá.

Pak zajisté ta láska nejčistší – ten Otec nejmlaskavější, nejdobrotivější bude vám žehnati hojně na těle i na duši, abyste tuto nakročenou pouť svou společnou, pokud' možno jest na světě, konali šťastně, spokojeně a utěšeně v Bohu živi jsouce, abyste po jejím skončení vstoupiti mohli do sídla věčného, blaženého s Bohem přebývání a sjednocení v království nebeském, čehož vám i nám všem milosrdný Bůh dáti ráčíž. Amen.²²²

7.1.1.13 Kázání ke stoletému výročí narození Josefa Jungmanna (16. 7. 1873)

U příležitosti stoletého výročí narození Josefa Jungmanna (*16. 7. 1773) si Josef Roštlapil sepsal kázání na dvě a půl hustě popsané strany foliového formátu, na kterých vyzdvihuje zásluhy Josefa Jungmanna pro naši vlast (následuje krátký úryvek):

„Kdekoliv se v zemi naší český jazyk ozývá, všude se ozývá jméno Jungmann po celý uplynulý týhoden, ano, po celé vlasti české oslavuje se hlučně a okázale památka jeho narození, kteréž se dne 16. července 1873, tudíž před sto lety stalo.

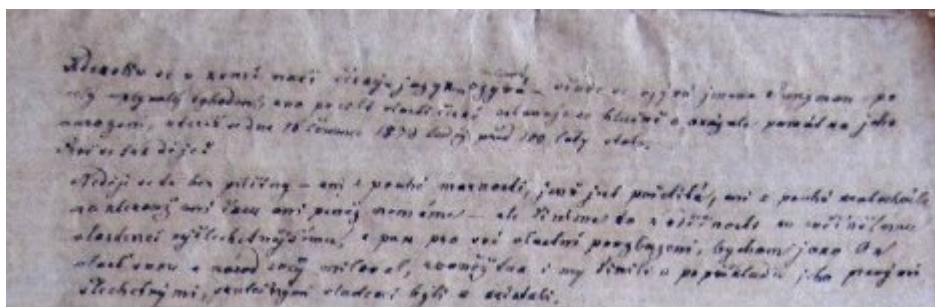
Proč se tak děje?

Neděje se to bez příčiny, ani z pouhé marnivosti, jenž jest pošetilá, ani z pouhé kratochvíle, na kterouž ani času, ani peněz nemáme, ale činíme to z vděčnosti ku

²²² Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. XIV/219.

zvěčnělému vlastenci nejšlechetnějšímu, a pak pro své vlastní povzbuzení, bychom, jako On, vlast' svou a národ svůj miloval, rovněž tak i my činili a po příkladu jeho pravými, šlechetnými, skutečnými vlastenci byli a se stali.

Josef Jungmann narodil se v Hudlicích, tři kilometry od Berouna. Otec jeho byl rolník nezámožný, avšak předce své tři syny Antonína, Josefa a Jana vychoval v kázni otcovské, v pečlivosti bohaté – dal je všechny na studia, a to zdárně. [...]“²²³

7.1.1.14 Životopis Jana Karla Rojka

Rukopis o životě P. Jana Karla Rojka sepsal jeho přítel Josef Roštlapil zcela jistě na výzvu redaktora časopisu *Method* na konci sedmdesátých let 19. století. Rukopisné poznámky, včetně bohatých marginálií, jsou až na úvodních pár vět téměř shodné s výsledným článkem, otištěným v *Methodu* na pokračování.²²⁴ Následující úryvek je úvodní částí rukopisu o životě Jana Karla Rojka (1804–1877):

„Jan Karel Rojek narodil se v Litomyšli 31. března 1804,²²⁵ kdež také gymnázium a tak zvanou tehdejší filozofii studoval. Roku 1822 na podzim vstoupil v Hradci do teologie, kterouž roku 1826 vystudoval, avšak nemaje ještě léta na posvěcení na kněžství, čekati musil, až teprv 27. května 1827 od tehdejšího biskupa králohradeckého Aloisia Josefa hraběte Krakovského z Kolovrat v Chrasti v biskupské kapli vysvěcen byl.

²²³ Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. 22 A 2180.

²²⁴ ROŠTLAPIL, Josef: *Jan Karel Rojek, děkan Budyňský*, in:

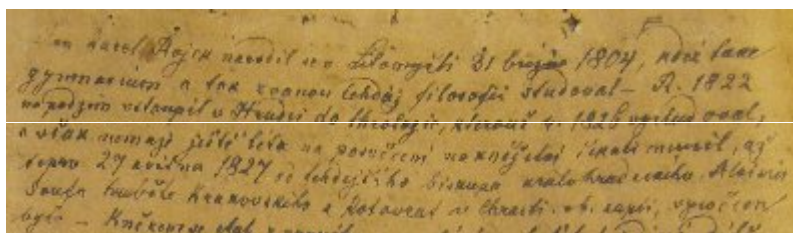
Method, V. roč., č. 2, 28. 2. 1879, str. 23–24.

Method, V. roč., č. 3, 30. 3. 1879, str. 34–36.

Method, V. roč., č. 4, 30. 4. 1879, str. 47–48.

Method, V. roč., č. 6, 30. 6. 1879, str. 72.

²²⁵ „Mládí své strávil s rodiči svými – an otec byl ve vojště – ve Věličce a v Olomouci, ančež se odstěhoval do Litomyšle, kdež jeho rodiče na hlavním náměstí dům s prodejem a šenkem vína měli.“

Knězem se stal z pravého povolání, neboť byl jediné dítě zámožných rodičů. Otce ztratil roku 1826. Matka jeho Anna byla rozumná, energická paní, ode všech vážená a ctěná. Vedla obchod ve víně a přijímala do bytu a na stravu studenty z rodin toliko početných, ovšem i zámožných, obyčejně jí od pana rektora piaristického Flora Staška neb P. Germana Presidenta, neb Ambrože Khoma, tehdejších profesorů ve filozofii, odporučených. A všickni ti studenti, ať gymnazisté, ať filozofi, musili ji slušně ctíti i poslouchati – jak jsem se o tom sám roku 1828 a 1829 na své vlastní oči přesvědčoval, chodívaje často do domu jejího, kdež byl u ní bytem můj rodák a spoluškolák Ignác Sejkora.

Počátkem listopadu 1827 byl ustanoven za kaplana do Krucemburku na bývalém panství Polné v Chrudimsku. Tamní hornatá, studená krajina nesvědčila valně jeho zdraví, takže častěji na zánět v hrdle se rozstonával, až po jaře roku 1829 na léčení ku své matce do Litomyšle se odstěhovati musil. Tehdáž jsem jej ponejprv viděl – ale jen viděl.

Po svém zotavení poslán byl za kaplana do Nového Města nad Metují,²²⁶ kdež u pana děkana Františka Sokola sám jediný kaplanil až 27. listopadu 1839 nesa a snášeje pracně a věrně břímě dne i horka na rozsáhlé vinici Páně novoměstské, ku kteréž jest 14 vesnic, některé přes 1 ½ hodiny vzdálených, přivtěleno s dvěma filiálními kostely a s filiálními školami; majíc přes 6000 duší katolických.

1832 zuřila na Novém Městě a v kolatuře cholera po celé čtvrtletí, nastalo a trvalo mu mnohé a nebezpečné zaopatřování nemocných; vroucně se ujímal chudiny, opatřovav ji chleby, pokrmy, zlášť rumfordskými polívkami, což uznal vděčně magistrát Nového Města, jmenovav jej 1838, 28. 10., čestným měšťanem. [...]“²²⁷

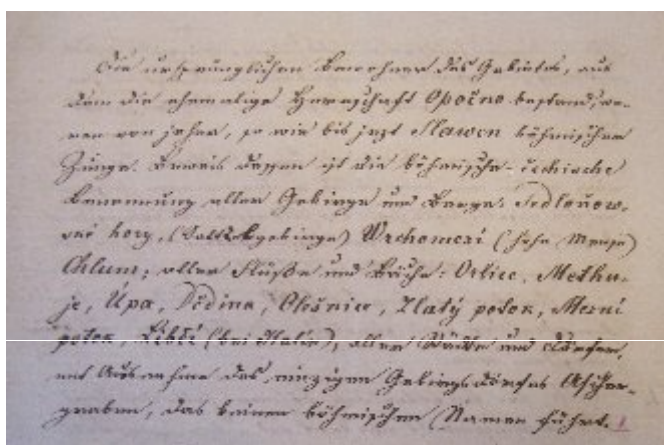
²²⁶ „Ve městě založil hned školní knihovnu a hudební archiv, pro nějž sám mnoho figurálních mší, litaní a podobně přepsal a uložil. Městský archiv přehlíže, výpisky z něho vybral a do matriky vikariátní uložil.“

²²⁷ Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 102, sign. XIV/219.

7.1.1.15 Paměti města Dobrušky a panství Opočenského – německy (1887)

Tento německy psaný rukopis má 84 stran a opět v něm Roštlapil rozepisuje historii tohoto regionu a rody, které vlastnily zdejší panství. Na poslední straně rukopisu jsou poznámky k osobě Jana Trčky mladšího z Lichtenburku, který měl za manželku Magdalénu Žehušickou. Uvedný úryvek z první strany začíná popisem Opočna:

„Die ursprünglichen Bewohner des Gebietes, aus dem der ehemalige Herrschaft Opočno bestand, waren von je her, so wie bis jetzt Slawen böhmischer Zunge. Beweis dessen ist die böhmische = tschechische Benennung aller Gebirge und Berge: Sedloňovské hory (Sattelgebirge), Vrchomezí (hohe Mense), Chlum; aller Flüsse und Bäche: Orlice, Metuje, Úpa, Dědina, Olešnice, Zlatý potok, Mezní potok, Libčí (bei Halín), aller Städte und Dörfer mit Ausnahme des einzigen Gebirgsdorfes Aschergraben, das vinen böhmischen Namen führt.“²²⁸

7.2.1 Publikační činnost

Tvorba, která byla vydána tiskem, tvoří příspěvky do časopisů a Riegrova slovníku, překlady knih a také vlastní kniha *Paměti města Dobrušky a panství Opočenského*, vytvořená na základě dlouhého badatelského úsilí.

7.2.1.1 Příspěvky do periodik

Josef Roštlapil během svého života přispíval do několika časopisů. Ve 30. a 40. letech se jednalo zejména o časopisy *Přítel mládeže*, *Květy* či *Časopis pro katolické*

²²⁸ Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. II-7/6.

duchovenstvo. Až na konci 70. let 19. století přispěl do časopisu *Method*, když redaktor tohoto časopisu vyzval přátele zesnulého kněze Jana Karla Rojka, mecenáše umění, aby napsali do redakce své vzpomínky na tohoto duchovního. *Method* otiskl Roštlapilovu práci o zesnulém příteli, neboť jeho příspěvek byl sepsán poutavým vypravěčským stylem.

P. Josef Domašínský v životopise o Roštlapilovi, připsaném do dobrušské pamětnice, ještě zmiňuje další periodikum, kam údajně Roštlapil přispěl: *Sbírky kazatelské*.²²⁹ Ač se v *Dobrušském zpravodaji* setkáme s tvrzením, že Josef Roštlapil přispíval do *Časopisu českého Museum*, není Roštlapil nikde uveden jako přispivatel – autor, (pouze jako dárce peněžního daru).²³⁰

7.2.1.1.1 Přítel mládeže

V roce 1840²³¹ vyšla v časopisu *Přítel mládeže*, který nese podtitul *Zásoba spisů ku prospěchu učitelů a vychovatelů duchovních i světských*, první část článku s názvem *Výjimky z vychovatelství, založeného na základu Písma svatého* a další dvě pokračování byla otištěna v letech 1841²³² a 1844.²³³ Josef Roštlapil touto statí chtěl potěšit dokonalého učitele a toho, který je dobromyslný a snaží se být dokonalý, vést na tuto cestu – jen zlomyslnému učiteli není tento článek určen:

„*Výjimky z vychovatelství, založeného na základu Písma svatého*”²³⁴

Pro učitele

Začni všecko s Bohem

²²⁹ Tento časopis se mi nepodařilo v našich knihovnách najít.

²³⁰ MACH, Jiří: *Významné výročí – Josef Mnohoslav Roštlapil*, in: *Dobrušský zpravodaj*, č. 9, 2009: <http://www.mestodobruska.cz/zpravodaj.php?id=691&search=Ro%9A%9Atlapil&rok=2007&mesic=99>; 7. 1. 2011.

²³¹ ROŠTLAPIL, Josef: *Výjimky z vychovatelství, založeného na základu Písma svatého*, in: *Přítel mládeže*, 15. roč., sv. 4, 1840, str. 427–435.

²³² ROŠTLAPIL, Josef: *Výjimky z vychovatelství, založeného na základu Písma svatého*, in: *Přítel mládeže*, 16. roč., sv. 3, 1841, str. 326–334.

²³³ ROŠTLAPIL, Josef: *Výjimky z vychovatelství, založeného na základu Písma svatého*, in: *Přítel mládeže*, 19. roč., sv. 1, 1844, str. 96–101.

²³⁴ „*Dokonalý učitel v těchto výjimkách spatří obraz svůj s potěšením; dobromyslný a po dokonalosti toužící učitel nalezne zde cest, po kterých mu ku dokonalosti kráčetí možno a dlužno; jen zlomyslný – a těch, Bohu chvála! jest pořádku – snad zde a tam se urážeti bude. Avšak pro toho posledního nejsou psány výměsky tyto.*“

Vše, cokoliv Ježíš Kristus počínal, s Bohem vždy začal; jeho oko milostné byloť povždy k nebi obráceno – a Otec nebeský požehnal Synu svému, takže se jemu všecko dařilo a všecko šťastně povedlo, ač zlý svět a lstivý ďábel proti němu jsou stáli.

Ty nastupuješ ouřad svůj? Nastoupiž ho jen s Bohem; stane se pak jistojistě, že se tobě s Bohem všecko dobře podaří a ve všem šťastně povede, a že konečně, byť bys s bídou, nevděkem a strastí všelikou zápasiti musil, nade vším s Boží pomocí zvítězíš mužně a slavně.

Tvé oko budiž povždy v jedno místo upřeno, totiž na Boha v nebesích; a na perutích modlitby vroucné, modlitby snažné, vznášej se duše tvá k Bohu každého dne. Věz, že ti, ješto, na svou vlastní sílu a moc se podpírajíce, ouřad tento vznešený nastupují, šťastně a blaženě jej neskončí, aneb špatně a bez užitku jej dokončí. Neb lidská moc a síla jest vratká a mdlá a hynoucí.

První promluva na školáky tvé

„Hle, já předkládám před obličejem vašim dne požehnání i zlořečení: požehnání, budete-li poslouchati přikázání Hospodina Boha svého, kteráž já dnes přikazuji vám; zlořečení pak, jestliže byste neposlouchali přikázání Hospodina Boha svého, ale sešli byste z cesty, kterouž já nyní ukazuji vám.“ (V. Mojžíšova 11, 26–28) – „Podtež synové, slyšte mne: bázni Hospodinově vyučovati vás budu.“ (Žalm 33, 12) – „Co chcete? S metlou-li abych přišel k vám, čili s láskou a s duchem tichosti?“ (I. Korintánům 4, 21).

První směřující slovo z úst učitelových ku školákům budiž slovo vážné, slovo otcovské, ješto v srdci outlém učiteli svěřených dítek vážnost a uctivost k učiteli budí, lásku a náchylnost k němu křísí. S vlídností a laskavostí přijmiž k sobě malého školáčka, a dejž mu na srozuměnou, že vždycky takto laskavě a vlídně s ním zacházeti chceš, dada jemu při tom na vědomost, co i jemu činiti a opomenouti dlužno, aby si lásku tuto uchoval. I vám se taktéž buď požehnání, buď zlořečení, již láska, již metla předkládá. Požehnání a láska jsou zajisté lepší pro vás. Voltež tedy, což vám učitel, čest a spásu přináší.

Zač považuješ svůj ouřad?

„Protož majíce toho přísluhování, tak jakž sme ho z milosrdenství došli, neustáváme: ale odmítáme skryté hanebnosti, neobcházejíce se s chytrostí, ani cizoložice (falšující) slova Božího, ale upřímným zjevováním čisté pravdy v příjemnosti uvodíce sebe u každého svědomí lidského před Bohem.“ (II. Korintánům 4, 1. 2.)

Svatému Pavlu nebylo nic důležitějšího, leč ouřad jemu svěřený; vše, cokoliv jest podnikal, činil a konal, konal a činil pro ouřad svůj, přisluhuje mu tělem, životem, celou duší svou. Ejhle, krásný to příklad pro tebe, učiteli křesťanský! Avšak miluješ-li něčeho více, nežli ouřadu, na tebe vloženého; kocháš-li se v něčem více, nežli v ouřadě nejdůstojnějším; mrzí-li a protiví-li se on tobě; ochabuješ-li a umdléváš-li v něm brzce a lehce; neodmítáš-li skryté hanebnosti, obchází se s chytrostí a lstí: aj, pak máš ovšem ouřadu, leč ouřad nemá, kdož by jej zastával a plnil věrně; pak nejsi hoden ouřadu tohoto.

Pročež věz a pamatuj, na čem ouřad tvůj spočívá a čehož všeho v sobě obsahuje, vynasnaže se pilně a bedlivě jej vykonávati. Nepřipodobňuj se těm, ješto pro pecen do ouřadu se dávají, jimžto chléb dobře chutná, avšak práci zažítí nemohou a nechťí.

Pomni, že můžeš úřadu sprostěn býti

„Což to slyším o tobě? Vydej počet z vladařství svého: neb již nebudeš moci déle vládnouti.“ (Lukáš 16, 2)

Když své povinnosti a úřadu dosti nečiní, kdož na ujmu a škodu jiných, svého toliko užitku a zisku hledě, svěřený mu úřad spravuje: nehoden jest úřadu; slušno a dlužno, by z něho svržen byl jednak k vůli samého ouřadu, jednak i k vůli těch, pro kteréž úřad zřízen jest byl.

Stává se ovšem začasto, že mnohý své nespravedlivé vladařství na dlouhý třeba čas ukryvá, – leč přijde předce to okamžení, ve kterémž se vyjeví nespravedlnost páchaná, vydávaje počet z vladařství svého.

Mnohý zajisté jest ještě v úřadě, kteréhož již dávno měl býti zbaven. Jaké to bude kladení oučtů?! Běda mu, pakliže spravedlivý Bůh toto oučtů skládání požadovati bude nenadále!! Budiž věren jak v málu, tak i v mnohu; nedopouštěj se ni křivd nepatrných, ni do nebe volajících nespravedlností. „Kdožť jest věrný v nejmenším, (dí Kristus) i ve větším věrný jest: a kdo v mále jest nepravý, i ve větším nepravý jest.“ (Lukáš 16, 10)

Zůstávej v povolání svém. Pilen bud' učení a úřadu. Nesluž dvěma pánům.

„Jedenkaždý v čemž povolán jest, bratři, v tom zůstávej před Bohem.“ (I. Korint'anům 7, 24) – „Bud'to úřad (kdo má, pilen bud') v bedlivém přisluhování, bud'to kdo učí v učení, kdo napomíná, to též čiň v napomínání.“ (Římanům 12, 7. 8.) – „Žádný nemůže dvěma pánům sloužiti: nebo zajisté jednoho nenáviděti bude a druhého

milovati, aneb jednoho strpí a druhým pohrdne: protože nemůžete sloužiti Bohu i mamoně.' (Matouš 6, 24)

V čemž povolán jsi, odevzdej se tomu tělem i duší; ku pracím a zaměstnáním povolání tvého přilož ruku pilnou a cvičnou, mysl ochotnou a nerozdvojenou. Škola a řemeslo, kniha a pluh, valně se od sebe liší. Rolník ať zůstane při svém pluhu, řemeslník při svém řemeslu, učitel pak při své škole. Orati a vyučovati spolu nelzeť; buď se špatně oře, aneb se špatně vyučuje. Mějž každý jen jednu práci, jen jedno zaměstnání, jen jediný ouřad; ten však plň a vykonávej věrně a svědomitě, srdcem i hlavou mu zcela přináležej. Pracovitý a pravý řemeslník již časně jde ku práci své, avšak pozdě ruku svou od ní odkládá, nespouští ji ani napotom z mysli své. Pročež i u tebe, učiteli křesťanský! budiž první a poslední myšlénka, první a poslední práce škola a opět jen škola. Všecko může a musí čekati, jen ne nikdy škola tvá. Nebuď nikdy liknavým a zdlouhavým k tomu, co tobě činiti dlužno. Vždyť se učitelové pro školu jen ustanovují: a školy tyť požadují a mají míti učitele, a učitelové mají býti učitelové. Pročež se nikdy neprohřeš proti škole své.

Nezačíněj s mnohým

„K čemu připodobníme království Boží? Aneb kterému podobenství je přirovnáme? Jest jako zrnko horčičné, kteréžto když vsáto bývá v zemi, nejmenší jest ze všech semen, kteráž jsou na zemi: a když vsáto bývá, roste, a bývá větší než všechny zeliny, a činíť ratolesti veliké, takže pod stínem jeho mohou ptáci nebeští přebývati.“ (Marek 4, 30–32).

Pozoruj strom větevnatý v jeho stínu, v jeho květu, v jeho síle bujaré: nevyrostl jeho peň ve dnu jediném, nerozpínal též své haluze listnaté v několika hodinách, aniž pak se v jednom okamžení libovonný rozvinul jeho květ – bylť zajisté na počátku outličká jen výběžka, až se zesílil na stromek ohebný, až povyrostl v strom košatý, odporuje nyní větrům zhoubným a prudkého vichru návalům.

Vše, co rychle a jakoby očíhledně vyniká a vzhůru se snáší, rychle a prudce zanikne a zmizí. Pán Ježíš po málu začal, ne s mnohým; a viz, zdali vše najednou nyní přehlédneš? Všecko tedy, co se má státi veliké a stálé, musí s málem počínati, a povlovně, ač neustále pak pokračovati. Počnešli s mnohým ve škole své, učiteli milý, nedoješ žádoucího cíle, leč v málu jen skončíš, daleko toho nepřiveda. Řeď a spravuj se dle božského mistra, Jezu Krista; čiň to tak, jakž on to jest činil, a věř, že dobře a spasitelně prospívati budeš. Začni s málem – s mnohým zajisté pak skončíš. Jen ta

škola, která poznenáhla dobrou se stává, budeť lepší, a zůstane po delší čas lepší nežli ta, která najednou chce býti výbornou, najednou ve všem a všudy vzornou. Ať sebe krásněji na oko vypadá, přes jedinkou noc vyrostlá muchomorka – zítřka budeť jistě rozšlapána.

Budiž pravým sluhou Páně před tváří Hospodinovou

„Samuel pak přisluhoval před tváří Hospodinovou... a líbil se jakož Hospodinu, tak i lidem.“ (I. Královská 2, 18. 26.)

Samuel byl pravým služebníkem před tváří Hospodinovou, takt' i Mojžíš a Abraham, takt' i jedenkaždý z proroků, tak i Jan, i sám Ježíš Kristus, a jeden každý apoštol. Těmto se připodobňuje, staniž se i ty, učitelí křesťanský, pravým sluhou Páně před tváří Hospodinovou. Vše, co činiš, činiš před obličejem všudypřítomného Boha; čiň tedy ve jménu jeho, čiň dle jeho vůle a rozkazu. Mějž jej povždy na mysli své, jakožto očitého svědka a přísného soudce všech tvých činů a skutků; pamatuj se, že i ve škole tvé tebe vidí, tebe slyší, tebe pozoruje; a pročez se nikdy neušiň z cesty té, kterouž abys kráčel, Pán velí.

Přede vším dlužno, aby učitel sám pobožný byl – nikoli však pobožnůstkář. Nemá-li učitel v srdci svém pravé pobožnosti a nižádné bázně Boží, jesti' co dravý vlk v ovčinci ubohém.

Budiž dobrým pastýřem, duchovním lékařem, nádobou vyvolenou, mučedlníkem pravdy.

„Pasiž beránky mé. (Jan 21, 15) – Nemocné uzdravujte, nečisté duchy vymítejte. (Matouš 10, 8) – Jdi, neb nádobou vyvolenou jest mi on, aby nosil jméno mé před pohany, i králi i syny Izraelskými. (Skutky apoštolů 9, 15) – Kterému z proroků otcové vaši se neprotivili? A zmordovali ty, kteříž předzvěstovali příchod Spravedlivého tohoto, jehožto vy nyní zrádci a vražedníci jste byli.“ (Skutky apoštolů 7, 52)

Jako dobrý pastýř pasiž beránky tvé: vždyť od tebe žádají dobré a dostatečné pastvy, spoléhajíce se na tvou obranu mocnou, ostrahu bedlivou a bezpečné vůdcovství. A nenalézají-li ani prvního, ani druhého, aniž pak posledního: aj, pak jsi jen bídný nájemník, to nejhorší, co můžeš býti pro tvé beránky. Pak nejsi ani duchovním lékařem; neb ovčičku nemocnou nebudeš hojiti a uzdravovati – aniž pak budeš nádobou vyvolenou; neb nic prospěšného a dobrého nechceš podniknouti a vyvésti – aniž se staneš svědkem a mučedlníkem pravdy; neb sotvaže vlka uzříš, již již se dáváš na outěk, chráně si takto života, abys jej ztratil napotom; tvé však ovce jej ztratí, aby jej našli.

Běda, ó běda tobě, stádce, nad tebouž bdí nájemník!! Běda i tobě, nájemníku, ješto stádo své opustiv, do záhuby jsi je uvedl!

Pročež opatruj oveček svých bedlivě, nenech jich hladem mříti, chraň a braň jich silou svou, i krví svou, i životem svým. Budiž ovčičkám svým dobrým pastýřem, jako jest Ježíš Kristus; budiž jim pokrmem anjelským, chlebem nebeským. ‚Kdo ke mně jde a přichází‘, pravil Kristus, ‚nebude lačněti více; a kdo věří ve mne, nebudeť více žízni.‘ (Jan 6, 35) ²³⁵

Do časopisu *Přítel mládeže*, určeného učitelům světským i duchovním, napsal Josef Roštlapil v roce 1843²³⁶ a 1844²³⁷ ještě další příspěvek, tentokrát s názvem *Obrazy ze života učitelského*, ve kterém dává příklad mladého chlapce Jeníka, který se díky svému nadání naučil německy a zavrhl svou mateřštinu, což Josef Roštlapil tímto poučným příběhem na pokračování odsoudil (článek znovu nastiňuje Roštlapilovu lásku k vlasti):

„Obrazy ze života učitelského”²³⁸

²³⁵ ROŠTLAPIL, Josef: *Výjimky z vychovatelství, založeného na základu Písma svatého*, in: *Přítel mládeže*, 15. roč., sv. 4, 1840, str. 427–435.

²³⁶ ROŠTLAPIL, Josef: *Obrazy ze života učitelského*, in: *Přítel mládeže*, 18. roč., sv. 1, 1843, str. 85–103.

ROŠTLAPIL, Josef: *Obrazy ze života učitelského*, in: *Přítel mládeže*, 18. roč., sv. 3, 1843, str. 280–288.

ROŠTLAPIL, Josef: *Obrazy ze života učitelského*, in: *Přítel mládeže*, 18. roč., sv. 4, 1843, str. 410–418.

²³⁷ ROŠTLAPIL, Josef: *Obrazy ze života učitelského*, in: *Přítel mládeže*, 19. roč., sv. 3, 1844, str. 300–311.

ROŠTLAPIL, Josef: *Obrazy ze života učitelského*, in: *Přítel mládeže*, 19. roč., sv. 4, 1844, str. 381–390.

²³⁸ „Obyčejný, ne vždycky klamavý úsudek to bývá: jaký pán, takový krám‘; jaký hospodář, taková čeládka‘; a já bych doložil: ‚jaký mrav, takový kraj‘. Kdykoli jsem vychovatelský časopis ‚Přítel mládeže‘ do ruky brával, bylo mi okolo srdce jaksi podivno. Jeho zevnitřnost připomínala mne povždy na obrázek, který jsem co písmenkář na lístku namalovaný měl; a pochybuji, že bych se byl písmenkám ve škole byl naučil, kdybych je byl od svého tatínka alespoň na polovic neznal a neuměl, dříve než jsem do školy přišel. A když jsem tu a tam do něho nahlížeje, spatřoval zde onde známé již příběhy Telemachovy, a tak podobně, jakási nedůvěra, ano, jakási lehkovážnost pro tento časový naší literatury plod v srdci mém znikly. Mimo to rozléhalo se sem a tam desatero, ba stero hlasů, neustále opakujících: ‚nic, nic do toho časopisu není; hrabej v něm, jak chceš dlouho, dobrého zrnka se v něm nedohrabeš‘, a tak podobně. Tyto a nápodobné hlasy, jichžto jsem bud‘ od vrstevníků, bud‘ od mužů, u mne veliké váhy majících, bud‘ od jalových křiklounů – a těch věru bylo nejhustěji – začasté slýchával, budily v srdci mém jakousi malomyšlnost, jako by Čechové, Moravané, Slezané i Slováci Bohem již zavržení byli, nejsouce v stavu ani jediného pedagogického časopisu pro své mnohostranné potřeby, pro výchování své mládeže, udržeti. Ohlédnuv se však sem a tam na plody literatury československé, spatřil jsem s potěšením, jak se nepatrné do bujné a kypré půdy zasáté sítě ujímá, pučí a již zelenati, již kvěsti počíná; uzřel jsem s potěchou, že lípa slovanská i v našich vlastech bujné odnože a výstřelky pouští, zdravou a silnou šťávou se napájí, svízím zrůstem svým počíná se košatěti tak, že – dá-li Bůh svého požehnání – snad i nám ‚chládek bude stláti vůkol i cích‘. Proč tedy jedině tento časopis vzniku a zrůstu se neběře? Proč on jedině a pouze zakrývá – on, ješto má býti studnicí nevyváženou, ze které by naše učitelstvo živou a zdravou vodu vážiti mělo, by vlastenskou mládež, tuto naději blaženějšího potomstva, kojiti a napájeti mohlo – on, ješto má býti pramenem nevyprahlým, z něhož by se nauky a vědomosti mnohostranné a předce národní, světské, a předce jen v pravdě božské, do hlav našeho učitelstva prouditi měly, by zas odtud mnohými praménky do

Jeníček, jedináček chudičkého kostelníka v městečku P., jest dobromyslné, ostrovtipné pachole, má dobrou hlavu i dobré srdce. Mimo to jeví na sobě obzvláštní náklonnost k hudbě; neb kudy chodí, tudy si buď zpívá, neb píská národní písně, aneb co muzikanti před nedávnem nového jsou zahráli. Učení mu jde jako z vody: čte, jako když by z paměti odříkával; z hlavy počítá, jako by na tabulce, a píše-li frakturou, bez fraktury, zdá se, jako by to tiskl; a katechismus umí tak nazpaměť, jako kdyby jej z knihy četl – slovem: Jeníček jest švarný, řádný školák; že si někdy trochu přes míru začtveračí, to mu každý rád odpustí. Jest sice teprv v desátém roce, ale umí již všecko, čemu se dítky i v první i v druhé třídě vyučují.

mozků vlastenské mládeže se vylévaly – on, ješto má býti vroucím srdcem těla učitelského, z něhož by se zdravá krev do všech oudů rozlévala, v němž by neustále klokotaly a vřely city nejvroucnější pro Boha a vlast? Takto jsem u sebe myslíval, kdykoli jsem nějaký svazek Přitele mládeže zočil. Nastala jiná doba pro něho – a já se již oupředkem na to velmi těšil. Zevnitřnost jeho se změnila, změnil se i obsah – ale bývalé předsudky zůstaly tytéž. Abych pravdu řekl: proti Příteli mládeže se až po tu dobu brojí a horlí – málo kde se čítává – málo kde nachází zasloužené obliby. Proč to? Hic haeret aqua. Toho jsou mnoholicné příčiny. Bezúčastenství všech bratří po Čechách, Slovensku, Moravě a Slezku jest příčinou, proč nemůže Přítel mládeže vypsíti v muže dokonalého, který by cestou národní mlád' naši ku ctnosti a k Bohu sprovázel; nevšímavost a netečnost vychovatelstva vůbec a učitelstva zvlášt' činí, že se zlatá, v Příteli mládeže rozsátá zrna bez lesku a blesku třpytí, nejsouce nám ani pro užitek, ani pro okrasu; hlavně ale že naše učitelstvo (bud' již beze vlastní viny, nebo svou vinou) tam ještě nedospělo, kdež by státi mělo, kdež bychom je tak rádi viděli, kamž je právě tento časopis pozvolna dověsti usiluje, a kde státi musí, má-li slouti a býti národním učitelstvem naším. Vždyť víme, že v přírodě žádného skoku není, a kde by byl, tam zmatek, záhuba a zničení. Takť i u nás. Pokud se v hlavě českoslovanských učitelů a vychovatelů pochodeň pravé osvěty nezaničí; pokud v jejich srdcích vševládny cit po pravdě, dobru a kráse čistým, stále trvajícím plamenem nerozežhne: nebude to s naším národním vychováním lépe vyhlížeti, a ani náš Přítel mládeže, jakožto orgán národního vychovatelství, nenabude ráznějšího obsahu. Onť jest rafijí našeho vychovatelství, on věrným reprezentantem naší učitelské vzdělanosti; a mluvmé, co mluvmé, honosme a chlubme se, jak chceme, nic nám to nespomůže: rány tajné proto předce otevřeny zůstanou, a budou krvácti a boleti neustále. A kdo při těchto bolestech našich necitelným zůstává, kdo z celé duše nezatouží, upřímně žádaje, by se tyto rány zacelily a zahojily, není pravým vlastencem, aniž pak křesťanem. Avšak již na sta hlasů slyším, a na sta zakaboněných tváří vidím, ješto se nad mou prostořekostí velmi pozastavují, za zlé mi to pokládajíce, že já nezkušenec mnoho se opovažuji, toho posuzuje, co od vší cti hodných mužů za pravdu uznáno a napsáno – toho chtě opravovati, co bud' nade všecku opravu naprosto vyvýšeno, anebo kde všecka náprava daremná a nemožná – to, čemu nerozumím, chtě léčiti a hojiti, a domnívaje se, že snad pouhým dryáčnictvím vyhojím, co ohledati a snad vypáliti, a pak teprv olejem a balšámem zalíti a obvázati musí ruka opatrná, zkušená a statná. Svědek jestiž Bůh, že mi tuto námitku vlastní mé svědomí činí; vímť, že jsem nezkušenec; vímť i to, že slabá síla má nikoliv k tomu nepostačuje, bych o své újmě na opravu našeho pedagogického spisu sám a sám se vydal, bych za opravce našeho učitelstva nepovolně vystupoval. Důvěruje se však v národ náš, zvláště pak v národní učitelstvo, že mi nebude mou prostosrdečnost a upřímost za prostořekost a hrubost, mou přesvědčenost a nahlédnutí mé za mudrlantství a ztřeštěnost, mou k dobré věci lásku a k národu milost za bláznovství a pošetilstvo vykládati: osměluji se, dva obrazy ze života našeho učitelstva nakresliti, svobodnějším poněkud způsobem rozebrati, jaké naše učitelstvo jest, a jaké bychom si míti přáli. Při tom se kojím nadějí, že tím mužů, na mysli i zkušenosti dospělejších, vybídnu, by svá zdání a myšlení upřímně sdělili, kde a v čem jsem pochybil laskavě napravili, neurážejíce se při tom na mé svobodomyslnosti, ale k nápodobnému horlení o zvelebení, zušlechtění, osvícení našeho Přitele mládeže, a tou cestou i národního učitelstva se zasazujícíce.“

„Co si s tím klučinou počneme, maminko?“ ptá se otec Jeníkův své choti. „Na řemeslo jest ještě sláb; a byť by nebyl, prosím tě, na jaké pak? Ted' jest jeden na druhého, každý stýská, každý se nalopotí a naklopotí, a když se boží rok s rokem sejde, nemá předce žádný nic. A pak, prosím tě, stará, vždyť víš, jak s těmi učedníky nakládají! Tři léta se nejméně učiti musí; první rok musí děti chovati, a tovaryšům brzy sem, brzy tam běhati; druhý rok jej jakž takž ku řemeslu připustějí; a nechytí-li třetím rokem něčeho od řemesla svou vlastní vtipností a bedlivostí, jde na zkušenou do světa, a kluk neví, čeho a jak má svět zkoušeti, co jeho řemeslo v sobě nese, jak by se v něm zdokonaliti mohl; a tak se několik roků světem potlouká, přijde domů, stane se mistrem, ožení se, a provozuje své řemeslo během starým. Ovšem, kdybychom byli s to, dáti jej na studia, bylo by to nejlépe: vždyť víš, že ten klučina jen tenkrát do knihy nakoukne, když ty nebo já na něho dohlédneme; a předce povídá náš pan učitel, že přes něho v celé škole není.“

„Na mou pravdu, staroušku“, skočila matka Jeníčková s jakousi nevyslovitelnou radostí, až se jí oči zajiskřily, otci do řeči, „na mou pravdu, to by z něho byl pan páter. Vždyť víš, jak si pořáde oltářičky strojí, jak si děti zváná, a procesí s nimi držívá. Ano, nedávno tomu, postavil se na stolicí, a tak jim začal kázati, až mne starého blázna slzy polily. Inu – ale kde bychom to, staroušku, vydrželi? Z těch holých rukou jsme živi – a pak, kdo ví, zdali by se posledně má naděje splnila!“

„Víš-li co, stará!“ odslovil ji po nějaké chvílce starostlivý manžel, „naš dobrý pan učitel mi ondyno tak něco napověděl, co se mi skoro líbilo. Nabídl se mi totiž, že Jeníčka zdarma muzice a němčině vyučovati chce, a když (prý) tak asi do šestnáctého roku doroste, pošleme jej na přípravu k učitelství, která tuším jen šest měsíců trvá, a z našeho Jeníka stane se švarný učitelský pomocník. A pak bude již míti lehčí živobytí; a byť by třeba mnoho let na školu čekati musel, s pomocí Boží se předce někam dostane; a snadno-li se nemůže státi, že se i my třeba té radosti dočkáme, abychom u něho na stará kolena pohodlnější život měli, a bohdá i skončili!“

Dobrá žena přivolila a desítiletý Jeníček byl k učitelství odsouzen, sám o tom ničehož nevěda. Dobrému panu učitelovi řeklo se dobré slovo a Jeník se počal učiti na klavír, na housle a na flétnu najednou, a při tom musil i diškant zpívati a při slavnostech v bubny tlouci. A jelikož k hudbě velikou náklonnost měl a od matky přírody, jak páni hudebníci říkávají, také dobrý sluch dostal: stalo se, že to v krátkém čase svou pilností tak daleko přivedl, že všedního dne v kostele na varhany hrával, v neděli mile a sladce na houslích si počínal, a připadal-li o slavnostech nějaký

obzvláštní kousek na flétnu, nevypískal ho žádný tak lehounce a tak slad'ounce, jako náš Jeník.

Později se pustil i do lesnice a do polnice s takovým prospěchem, že nad Jeníčka výbornějšího trubače nebylo, a že se i na něm ta pravda potvrdila: ‚za všelikou bídu udělil Bůh Čechovi, jako vůbec Slovanovi, hudbu a zpěv, a k tomu srdce citelné.‘

Ač Jeník v hudbě vynikal, nešlo to tak s jiným uměním, zvláště s tím, jehož na dosažení pomocnického atestu (jakž mu bylo praveno) nevyhnutelně zapotřebí jest. Věděl ovšem a uměl ve svém jedenáctém a dvanáctém roce již více, nežli ostatní jeho spoluškoláci; leč tu pan učitel dotíral, by se němčině učil. Ale s tou propadenou němčinou to tak rychle a od ruky nešlo, jako s hudbou.

Pan učitel tomu arci pomáhal, jak jen mohl; povídal mu tu neb jinou věc po německu, což si Jeník velmi dobře pamatoval: když to ale k tomu přišlo, aby z německé knihy četl, z ní se nazpaměť učil, šlo to tuzeji. Jeník nepopustil, a tak to šlo, že náš kandidátek pro učitelství za krátký čas katechismus po německu zpaměti odříkával, ovšem jen odříkával, buď málo, neb ničeho z toho nerozuměje. A když odříkával, počínala se jakási hrdost neb aspoň vysokomyslnost do srdce Jeníkova vluzovati a trousiti; nebo viděl, že při odříkávání všickni spoluškoláci s polootevřenými ústy na něho jsou hleděli, divíce se mu, jako nikdy neviděnému cizinci. Jeník poznal, že jest nejučenějším mezi všemi; uměl německy čísti a nazpaměť se učiti; ostatní děti se domýšleli, že již vskutku německy umí. Toť lichotilo mu tím více, a marnolibost a pýcha počínaly v srdci Jeníkově den ode dne více a více křídla svá rozkládati. Na neštěstí neušlo i to Jeníkově pozornosti, že pan radní s panem purkmistrem a s čelnějšími a znamenitějšími měšťany pračeského městečka vždy jen po německu hovořili. Ano, pozoroval, že když se vzácnější paničky neb panenky rodného městečka někde na přástvě (nebo jak to od nich slýchával, na visitě) sešly, jinak se nevyrážely, než německým jazykem; že se povždy na setkání po německu pozdravují, po německu rozprávějí, po německu rozlučují – a což mu bylo nejdivnějšího, že se z krásných modlitebních knížek po německu modlí: nebo všetečka Jeníček nakoukl jedenkráte v neděli do modliteb, z kterých se učitelova dceruška, prima donna ve zpěvu, na pohled modlila. To ním trhlo, jako kdyby elektrická jiskra jím projela.

‚Tedy může mi jen ta božská řeč německá zlatou bránu otevřítí, bych se stal tím, čím pan učitel jest; bych směl s panem radním, purkmistrem a vzácnějším měšťanstvem mluvití; bych se směl k pánům studentům přimísiti, a s nimi na milostných rozprávkách a zábavách podílu bráti! Mimo to mám slíbeno, že mě vezme náš pan vrchní ku svým

dětem, bych je na klavír vyučovati směl, až budu umět s nimi po německu rozprávěti. S chutí do toho Jeníku! Stůj co stůj! Ó já se již vidím, jak mi to pěkně slušeti bude! Pak nebudete se mnou, vy studentíci, pohrdati, jako se to až po tu dobu dělo.' Dictum, factum.

Jeník prosil pana učitele neustále, aby mu brzy to brzy ono z německého katechismu na česko pověděl; vida učitel železnou jeho přičinlivost, koupil mu českoněmeckou mluvnici, sám s ním pořáde po německu rozprávěl, do německého z českého překládati jej nechával, a než se rok s rokem sešel, házel Jeník po ulicích a po domích brzy s ‚guten Morgen‘, brzy s ‚guten Abend‘, aneb ‚Küß die Hand‘, nad rozeného Němce. A když páni studenti na prázdniny domů přišli, podivili se čtrnáctiletému Jeníkovi, již docela poněmčilému; brávali jej hned sem, hned tam, nestydíce se více za něho, jakožto za blba a českého troupa. Tím nabyl ovšem jakési zevnitřní uhlazenosti, leč také větší drzosti, a ku všemu, co se nábožnost a národnost nazývá, chladnosti, ano i lehkovážnosti; neb to všecko viděl u svých vzorů, pánů panů studentů, kteří kromě odříkávání svých lekcí ničemu jinému se nepřiučili, leda aby se vším pohrdali, co ctného a národního jest, ‚což (prý) jako staré hamparátí za komín patří‘. A tak se z našeho sprostého, upřímného, nábožného čecháčka stal pomalu odrodilý, lehkomyšlný, pyšný, nenábožný mladík, který na Boha pozapomínal, národní řeč a mrav nejprve v lehkovážnost, potom v potupu, konečně i v ošklivost bral, a stal se odporcem a hancem národnosti nejprotivnějším.

Pusto však to vyhlíželo v Jeníkově hlavě. Psáti, počítati, po česku i po německu katechismus čísti uměl; ale mimo to ničehož jiného, jelikož se jinému ve škole nevyučovalo. O českém pravopisu bylo ovšem jakési zmínky, ale jen pouhé zmínky; o mluvnici české ani vidu, ani slychu, a tuť se ovšem státi musilo, že touto praktickou logikou (smím-li mluvnici tak nazvati) mysl školákova ku správnému a pořádnému myšlení vedena nebyla; ze zeměpisu zvěděl toliko, v kterém městě a kraji zůstává, a tuť nepoznal arci krásnou vlast svou, nepoznal krásy, jimiž si Bůh obmyslil, nepoznal dary, jichžto jí uštedřil, nepoznal bratry, jich vlohy, průmysl a snahu; o dějepisu nedověděl se prach ničehož, ješto by jej ze sna byl probudil, a z těch osidel vyvinul, do nichžto jej šálivý blesk poněmčilých Čechů zaplétal. A jelikož německý katechismus s českým zaměnil, zdálo se mu to pod důstojnosti, by pana katechetu, český katechismus vysvětlujícího, poslouchal, výklad jeho na mysl uvažoval, a v duchu rozjímal.

Tuť se ovšem státi musilo, co se i skutkem stalo, že zároveň s hlavou jeho srdce pustlo, jelikož buď málo, neb ničehož nevěděl o krásnějším podílu nebeského dárce,

totiž o duši lidské, o této z plamenu božského vysršalé jiskře; nevěděl, proč člověku dána, jaký účel jí určen; nevěděl, že cestou Bohem jí vytknutou opět k Bohu kráčetí má, že každé od této cesty pochýlení ji na scestnosti zavádí tak, že rychle-li se na Bohem jí vyměřenou cestu neobráti, ku žádoucím cíli nikdy nepřijde. Jeho hlava pustla, pustlo i jeho srdce, poněvadž zamítal světlo národní, které by mu bylo hlavu osvítilo, srdce k Bohu a k jeho zákonu roznítilo; cizím, vypůjčeným světlem plašil ve své hlavě tmy, nevěda, že na rozplášení těchto bohopustých chmur zapotřebí národního slunce, nikoli však světla bludičného, vypůjčeného; pustlo i srdce jeho, protože národní paprsek zamítal, jenž by mu rozňal lásku a bázeň k Bohu, lásku k bližním okolo něho jsoucím, totiž ku krajanům bratřím rozmilým; cizím vypůjčeným světlem neroznítilo se srdce jeho ani k bohobojnosti, ani ku šlechetnosti, jelikož se toto světlo nelinulo ze slunce národního, všeobživujícího, ale z bludičky, ješto jen slabě osvěcuje, nikdy však nehřeje. Nepoznal Boha a jeho zákon; nebo na místě toho kořil se modle němčině, jižto k vůli se pachtil a potil, uče se katechismu německému; nepoznal pravé nábožnosti, neb se již styděl národním, mateřským jazykem s Bohem rozmlouvati, a koupiv si za příklad honorace rodného městečka českého německou modlitební knihu, z té jen se modlíval, líbuje si v tom, že po pansku s Bohem hodinku se baviti může – a tak si rozum jeho při modlitbě hrál, an v srdci studeno a pusto ostávalo. A tak na místě, co by se byl cit nejhlubší pokory, nejhlubší úcty, nejvnitřnější vděčnosti a lásky k Tvůrci neskonalému v srdci měl sejmuti a rozplameniti, povalovaly se v něm pýcha a marnolibost. A anto se těžkého hříchu dočiniti nelze, aby se za ním celé stádo jiných a jiných nepravostí nehrnulo; dralo se hned za pýchou opovrhování se službami božími, opovrhování těmi, kdož jich jsou konali, opovrhování se slovem Božím, jelikož se v národním jazyku hlásalo. Že tomu tak bylo, viděti a poznati mohl každý, kdož Jeníka viděl, jak si v chrámu Páně na chóru hudebnickém počínal a vedl. Nechci to popisovati: snadnoť by se státi mohlo, že bych místo jednoho, mnoho Jeníků namaloval.

Nepoznal Boha a jeho zákon, kterýž velí, bychom lásku k bližnímu na všem a ve všem na sobě dosvědčovali. Leč kdo jest můj bližní? Ovšem každý člověk bez ohledu na jeho náboženství a národnost. Pomni ale, že jsi tvor, upoutaný na čas a prostor: na čas a potřeby času, v kterém žiješ, pročez ti v přítomnosti pro budoucnost pracovati dlužno – na prostoru, v které obýváš, pročez nejprve na své domácí, pak na své rodiště, pak na kraj, na svou otčinu, tedy na svůj národ přede vším a nejvíce. A zasvětil-li tě Bůh na vyšší povolání, abys nejen pro svůj národ, ale snad pro celý různonárodový díl světa a snad pro veškeré člověčenstvo umem svým pracoval, čiň to povždy jazykem národním

nejprve pro národ svůj, a věz, že se s cílem svým předce nemineš, že pouze pro národ svůj pracuje, celému člověčenstvu prospěješ. Chceš důkazy? Ejhle, patř na svého vlastence Koperníka,²³⁹ na svého krajana Ámosa Komenského!²⁴⁰

Šestnáctý rok se přiblížil, a tím dospěl Jeník, by na preparandní kurs přijat byl. Dobrý pan učitel, maje v městě N., kamž Jeník na kurs šel, všelijaké známosti, doprovodil jej, i poštěstilo se mu, že svému vychovanci výborné kondice na fortepiano zaopatřil; tím spadl těžký kámen Jeníkovi, jeho ubohým rodičům i panu učitelovi ze srdce. Šestiměsíční běh v českém jazyku se právě započal. A jelikož Jeník po čtyři úplná léta českou knihu ani do ruky nevzal, a vzal-li někdy náhodou, jen s ošklivostí ji odhodil: přicházelo mu to nyní ovšem zatěžko, po česku čísti a nazpaměť se učiti. Nyní mu teprv ta materčina drsnatou a hrubou připadala; nyní teprv přesvědčen býti se zdál, proč ji vším právem vzáctnější páni a paní z domácích spolků a z veřejných obchodů zapudili; nyní se mu zdálo všecko, čemu se učí, ač to bylo jazykem národním, jaksi podivné, neznámé, nové, nevěda sám, proč, ačkoli si toho dobře povědom byl, že rozeným Čechem jest, a té češtině předce nerozumí.

Tu zaslechl náhodou v domě, v kterém dítky jednoho pana úředníka na fortepianu vyučoval, jakousi hádku o nové češtině, kteroužto obstarožní pán mladému juristovi, u něho v praxi jsoucimu, náramně haněl a tupil, prorokuje při tom, že takýmto počínáním všickni ti mladí Čechové své materčině smrtelnou ránu zasazují a ji do hrobu již již pochovávají.

„A vy panáčku“, obořil se konečně na mladého právníka starý pán s jakousi rozhořčeností, „vy jste také jeden štípek z té čertovy zahrádky. Ký rarášek vám to napískal, aby jste takovou novopečenou hařmatilku místo starých, dobrých a vůbec známých slov v českých přípisích užíval? Tu hned píšete: ‚do desk zemských aneb městských budiž vloženo‘, místo obvyklého ‚do gruntovních knih ať se vtělí‘; tam zase: ‚vyšší právo se nezavírá‘ místo: ‚může se appellirovati‘; tam hned ‚nález‘, hned ‚rozsudek‘, místo obyčejného ‚ortele‘; tam opět ‚promlčené právo‘ místo ‚zasezelé aneb zastaralé‘; tu zase: ‚nezletilost‘ místo užívaného ‚minoletost, neplnoletost‘. A kdež bych konce nalezl, chtě vám tu vaši motaninu na vlas vypočísti? Zkrátka řečeno: takýmto floskulemi ozdobujte si parnas váš – neb vidím, že vámi česká poezie také potrhuje – ale náš úřad uchovejte a ušetřte takovými čmyry čmáry. A chcete-li se mi zavděčiti (řekl

²³⁹ „Jeho sluneční soustava po celém světě přijata, ač ji pouze ve své vlasti přednesl.“

²⁴⁰ „Viz Komenského ‚Labyrint světa‘, ‚Janua linguarum‘ a tak dále.“

konečně s důrazem), nejlépe si posloužíte, když češtinou ani sám nějaké přípisy a dopisy hotoviti, aniž jaké do našeho úřadu přijímati budete.'

Mladý panáček chtěl ovšem na svou a své milé mateřčiny obranu něco říci; neb to viděti bylo z jeho rozjasněného oka a rozplameněného obličejce: leč starého pánu naběhla žila nad okem, obočí se svráštělo, a ruka jeho okazovala mimovolně na dveře u pokoje. To bylo panáčkovi dosti na srozuměnou, a pročež ubíral se s tichou poklonou ze dveří.

,Ten mu dal', pomysлил si Jeník u fortepiana; ,nu dobře tak! To jsou tedy ti pánové, co tak nerozumnou češtinou píší. Co tito holobrádkové vymyslí a napíšou, tomu chtějí, aby se jim k vůli celý svět učil. Proto, proto jsem nemohl hned tomu porozuměti, čemu se teď ve škole učiti mám. Ale dobře, že ho ten starý pán tak notně vyplatil; jen když nyní vím, co ta nová čeština jest, a kdo ji vymyslíl.'

A od té doby počal Jeník i veřejně novou češtinu tupiti, zvláště pak svým spoluškolákům, honose a vychloubaje se tím, kde a co o ní byl slyšel; počal veřejně i těch tupiti a hanobiti, a za zmatence jich prohlašovati, kteří se ní obírali. A co mu ve škole uloženo bylo, tomu se jen tak ledabylo naučil, jen proto, aby poněkud dobrou atestaci obdržel.

Na jeho však neštěstí se stalo, že v jednom domě, kde muzice vyučoval, německé knihy, tak zvané romány, spatřil, které zvláště domácí slečinky pilně čítávaly. Dodav si smělosti, poprosil jednu z nich, by mu také některý román zapůjčila, což ona s ochotností velikou učinila. To teprv Jeníka dorazilo. Hans von Bleileben. Die zwölf schlafenden Jungfrauen. Die Löwenritter. Die Schlangenritter. Die blutende Gestalt mit Dolch und Lampe a nápodobné nestvůry pana Spiessa a jiných, zaplavily dokonce tu jiskru zdravého rozumu, jehož si Jeník do města byl přinesl; Lafontain a Clauren rozmalátněli jeho již nakažené srdce: a tak stal se z milého Jeníka novověký Don Quixotte.

Zkoušky jej překvačily; ale výborná, ač již poněkud potrhaná paměť zaopatřila mu alespoň svědectví, že obstojný prospěch učinil. Leč atestaci ta přesvědčila jej, že pouze na českých školách připuštěn a přijmut býti může. Jelikož ze strany obživy za příčinou svých dobrých kondic žádné starosti neměl, nerozpakoval se dlouho, i umínil si, že také na kurs v německém jazyku, v druhém půlletí právě se započínající, zde zůstane. Aj, jak líbezné mu to přicházelo, když tu panskou řeč i ve škole se rozléhati slyšel! Chuť a dobrá jeho paměť dělala si ze všeho učení jen hračky; a jakmile hodiny na fortepiano odbyl, pustil se hned do románů a theaterstücků (jak jich i po česku

jmenoval) s takou dychtivostí, že mnohdykrát i přes půlnoc svítival a čítával. Z tohoto nepořádného, na žádném pravém a jistém základu nezaloženého čtení což mohlo vzniknouti jiného, než že si ubohý Jeník ve své korbě staré hrady a nové zámky vystavěl, jichžto bojujícími rytíři, útlocitnými, do mdlob padajícími slečinkami, u nichžto ovšem sám službu statečného rytíře zastával, obydli a naplnil? Což mohlo z různobarevného čtení tohoto vyplývati, nežli, že svou, bez toho prázdnou hlavu jalovými a ješitnými obrazy nakvasil; své, bez toho pusté srdce jakousi neznámou, necítěnou touhou napustil, zavádějící jej, by ideální krásu ženskou – ovšem jen krásu tělesnou, jakž si Klaurenova neb Spießova ruka namalovala – po světě hledal, a naleznuv ji, stůj co stůj si ji přisvojil.

Tím se ovšem státi musilo (což se i stalo), že se jeho obraznost do snářského světa zabrala, maluje si tam krásu, jakouž v knihách těchto nastíněnou nacházel. Jeho rozum i srdce i vůle musily se podrobiti jeho těkavé, a na nešťastných cestách se toulající obrazivosti; čím dále, tím více chatrněl rozum, srdce pustlo, vůle malátněla. Jen to, co se zevnitř lesklo a třpytilo, zajímalo jej; co slávu a čest – byť by i nehodnou – přinášelo, to jen zamiloval, to si oblíbil; co prospěch a užitek neslo, to jen konal a činil. Takto spořádán byl Jeník náš, an druhým již uplynulým půlletím v německém jazyku důkazy položil, že i na německých školách za pomocníka ustanoven býti může.²⁴¹

7.2.1.1.2 Časopis pro katolické duchovenstvo

Josef Roštlapil začal do *Časopisu pro katolické duchovenstvo* přispívat s největší pravděpodobností v roce 1836, protože je v posledním svazku tohoto roku uveden jako autor.²⁴² V roce 1843 vyšel ve čtvrtém svazku jeho článek na pokračování s názvem *Apoštolské cesty svatého Pavla s obzvláštním ohledem na jeho listy* a další pokračování v letech 1844 a 1845.

V prvním svazku časopisu z roku 1847 je hned na prvním místě zpráva o Roštlapilově knize *Biblická pedagogika*. V dalších ročnících však už Roštlapilovo jméno není zmíněno ani v souvislosti s vydanými články, není již žádná zpráva, odkazující na jeho dílo, ani není zmíněn jako odběratel nebo sponzor; když pak Josef Roštlapil v říjnu 1888 zemřel, ani tato okolnost se neobjevila v časopise, který byl určen duchovnímu stavu a jehož články sepisovali z velké části právě kněží.

²⁴¹ ROŠTLAPIL, Josef: *Obrazy ze života učitelského*, in: *Přítel mládeže*, 18. roč., sv. 1, 1843, str. 85–103.

²⁴² V knihovnách nejsou vždy dochovány všechna čísla časopisů (nebo jsou těžko dostupná), nemohu tedy blížeji upřesnit, o jaký příspěvek se jednalo.

Následující článek byl otisknut v roce 1843 ve čtvrtém svazku šestnáctého ročníku *Časopisu pro katolické duchovenstvo* (další pokračování vyšla v následujících číslech):²⁴³

„Apoštolské cesty svatého Pavla s obzvláštním ohledem na jeho listy

(od Josefa Roštlapila, kaplana v Dobrušce, v Králohradecké diecézi)

Úvod

Bez újmy svaté uctivosti a vážnosti, kterouž se ku každému apoštolu Páně lnouti má srdce křesťanovo, lze říci, že žádného apoštola život (protože neznámý) tolikými pamětihodnými výjevy, stkvělými slávočiny, trpkými zkušenostmi a smutnými událostmi propleten není, jako život apoštola národů, svatého Pavla.

Tomu nasvědčují zarytí odpůrcové našeho náboženství, jemuž svatý Pavel život svůj zasvětil, uznávající, že neobyčejným vtípem duch jeho byl obdařen, chválíce jeho důkladné a rozšířené vědomosti; poznávají, že do pravd téhož svatého náboženství hluboko jest vnikl, téměř v nich se ponořiv, oslavující při tom plnost, hojnost a ostrotu jeho myšlének, nemohouce se ani dosti vynadiviti soustavnému látce uspořádávání, pochopitelnosti, zajímavosti, půvabu a vřelosti v jeho vyučování.

A v pravdě: zdaž koho Nový Zákon čtoucího tajna zůstává bezúhonná ctnost, vroucná nábožnost, a nevyvratná víra Pavlova, jakáz ze všech jeho slov a činů prosvítá? Listy jeho, na větším díle od něho diktovány, nejskvělejším zůstanou pomníkem jeho bohomyslnosti, kteráž nábožně vzdělává, účelivé poučuje, nešťastné těší, moudré všech časů a věků přes meze mylného rozumu unášejíc na pevnou skálu svatotajemné víry usazuje.

A právě tato vážnost a uctivost byla jest příčinou, že jsem s nemalým srdce potěšením péra se ujal, abych horlivé apoštolování svatého Pavla takým během vypsal, v jakémž je nám Skutkové apoštolští vypisují, plamenné jeho listy nasvědčují, ústní pak podání dochovává. Vímt', ano přesvědčen jsem, že nábožnému národu československému mnohé tím zjednám potěšení, když ho po apoštolských cestách

²⁴³ ROŠTLAPIL, Josef: *Apoštolské cesty svatého Pavla s obzvláštním ohledem na jeho listy*, in: *Časopis pro katolické duchovenstvo*, 16. roč., 4. sv., Praha 1843, str. 616–631. *Časopis pro katolické duchovenstvo*, 17. roč., 1. sv., Praha 1844, str. 25–42. *Časopis pro katolické duchovenstvo*, 17. roč., 2. sv., Praha 1844, str. 281–297. *Časopis pro katolické duchovenstvo*, 17. roč., 3. sv., Praha 1844, str. 518–538. *Časopis pro katolické duchovenstvo*, 17. roč., 4. sv., Praha 1844, str. 663–691. *Časopis pro katolické duchovenstvo*, 18. roč., 1. sv., Praha 1845, str. 91–112. *Časopis pro katolické duchovenstvo*, 18. roč., 3. sv., Praha 1845, str. 535–554.

svatého Pavla povedu, na jeho listy poukáži, kterého času, v jakých okoličnostech, a komu je psal, co všude pro zachycení, ujmoutí se, rozšíření a utvrzení náboženství Ježíšova činil, mluvil a podnikal. Vypravovati však budu podle neklamných slov Písma svatého, ačkoli i takových spisů šetřino bude, jenž tytýž předmět za svůj cíl si obrátili. Toho mi arci žalno, že vychválených spisů Hemsenových a Schröderových do rukou mých se nedostalo.

Ku snadnějšímu pochopení připojuje se mapa, naznačující svatého Pavla putování ve Skutcích apoštolských vypravované.

„Kdo nás odloučí od lásky Kristovy? Zda-li soužení? Aneb úzkost? Nebo hlad? Zda-li nahota? Či-li nebezpečství? Zda-li protivenství? Či-li meč? ... Jist jsem zajisté, že ani smrt, ani život, ani anjelé, ani knížatstvo, ani mocnosti, ani přítomné věci, ani budoucí, ani síla, ani vysokost, ani hlubokost, ani jiné stvoření nebude moci nás odloučiti od lásky Boží, kteráž jest v Kristu Ježíši Pánu našem.“ (Římanům VIII., 35–39.)

Mladičtví Pavlovo a jeho povaha

Šavel (později Pavel, čili Paulus, což v řeckém jazyku se vykládá ‚tichý, pokojný, klidný‘, v latinském ‚maličký‘) narodil se v Tarsu, v městě Cilickém, v Malé Asii ležícím. Rodičové jeho pocházeli z pokolení Benjaminova. Za příčinou, že se narodil z rodičů ač židovských, avšak právem římského občanství čili měšťanství obdařených, byl i Šavel římským měštěním, což nemalých výhrad a práv v sobě zavíralo. V útlém již věku mládeneckém přišel s nimi do Jeruzaléma, kdež vychován byl, sedávaje u noh Gamaliela, nejslovutnějšího učitele, zákoníka a farizea za času tehdejšího, aby z jeho úst zakrytému Zákona rozumu a smyslu porozuměl, ustanovením a výkladům farizejským se naučil. Vedle obyčeje tehdejšího věku naučil se také řemeslu, jímžto se živil a jehož pro obživu svou i jako apoštol provozoval; záleželo však v tom, že stany buď ze sukna, neb jiných látek dělal a hotovil.

Jeho rozum byl jasný a bystrý, a protož snadno chápal, což z úst učitelových plynulo, ukládaje vše v paměť dobrou a stkvělou. Jasnou a bystrou myslí svou v jediném okamžení ty nejrozmanitější věci v jednotu vázal a slučoval, z částečných a jednotlivých představ všeobecná vyváděl pravidla a zákony, nejhojnějších tím vyzkoumávaje a dobíraje se výsledků. Nejvyšší pak, a nejčastější bystrota ducha jeho jevila se v přísném závorkování a v důkladném jakýchkoli námitek vyvracování.

Jakkoli vzdělání ducha jeho bylo na veskrz židovské, zavírajíc v sobě rozsáhlou Písma starozákonního, a jiných otcovských, zvláště farizejských ustanovení, známost: nicméně i řecká filozofie jeho rozumem probleskla, i řečtí básníkové, z nichžto na třech místech se dočítává, v jeho mysli se zastkvěli. Ač poslán nebyl, aby Evangelium kázal v moudrosti slova řeči učenou a ozdobnou, předce ústa jeho výmluvností líbeznou oplývati musila, protože jej pohané za nejvýmluvnějšího Boha svého Merkuriáše drželi.

Neví se, zda-li Krista Ježíše v tvář tváří znal, pokudž Pán po tré let v zemi Palestinské co Spasitel světa zjevovati se ráčil; že ale již tenkrát o Pánu Ježíši věděl, snadno se domýšliti můžeme z toho, protože byl učedníkem Gamalielovým, jenž v nejvyšší radě židovské výrok smrti nad Kristem nepronesl; ano, i tenkrát se jí protivil, když apoštoly Páně ubičovati chtěla, řka: ‚Nebo jestližeť z lidí rada tato, aneb dílo toto, rozprchneť se: pakliť jest z Boha, nebudete moci toho zrušiti, abyste snad Bohu odporni nalezeni nebyli.‘

Leč učedník jeho nebyl ani tak mírný, ani tak snášenlivý, ani, abych doložil, tak věhlasný. Alebrž vida, kterak rozmáháním křesťanstva otcovský zákon hyne, jehož byl horlivým milovníkem: zaželelo se mu v srdci vroucném a nábožném nad zkázou otcovské víry. Taktě se stal ze vřelého zákoníka a farizea nejlítějším a nejúhlavnějším nepřitelem a protivníkem křesťanů, jichžto za zrádce Božího—otcovského zákona pokládal, v nichžto viděl a patřil rúhače Mojžíšství, odrodilce hanebné, bořiče chrámu již již se rozsypujícího. A protož na nejvýš se protivil cestám jejich, svazuje a dávaje do žalářů i muže i ženy křesťanské, domnívaje se, že Bohu tím líbezně slouží an židy na křesťanství obrácené do škol a žalářů zavláčí, donucuje jich, aby se Krista odpřísáhli, Krista, jehož učení židům bylo pohoršením, národům pak bláznovstvím.

A dychtě po pohrůžkách, a po vraždě proti učedníkům Páně, přistoupil ku knížeti kněžskému, a žádal od něho listů plnomocných do Damašku do škol; nalezl-li by tam té cesty, to jest náboženství Kristova, které muže a nebo ženy, aby svázané přivedl do Jeruzaléma. Mečem plamenné výmluvnosti v ohni Písma starozákonního rozžhavené, mečem i spravedlnosti světské opásaného Šavla vysílá nejvyšší rada židovská z Jeruzaléma do Damašku, do města starověkého a jednoho z těch nejstarších měst zemských (1. Mojžíšova 14,15), jenž na oupatí antilibanonském v nejkrásnější a nejúrodnější krajině syrské leželo. Východčané jmenují okolí damašské ‚rájem pozemským‘, ‚pestrobarevným krkem holoubka hřivnáce‘, ‚obojkem krásy‘, neb rovina Damašská zdá se býti zelenavým mořem, na němž květnice se štěpnicemi střídavě splývají. A jelikož Damašek na silnici, Přední a Zadní Asiu spojující ležel: kvetl v něm

obchod a průmysl všeliký. Sem tedy vyslala rada židovská horlivého služebníka svého Šavla; neboť její pravomocnost, vyjma odsouzení na smrt, vztahovala se nade všechny židy ve všech končinách velerozlehlého panství římského přebývajících, což až po dnešní dobu v židovské synagogě poněkud nacházíme (Skutky apoštolů IX., 1–2.).

Obrácení Šavlovo (léta Páně 35–36)

A když byl na cestě, přihodilo se, že se již přibližoval k Damašku a rychle v tom obklíčilo jej světlo z nebe. A padna na zemi, uslyšel hlas řvoucí k sobě: „Šavle! Šavle! Proč mi se protivíš?"; kterýž řekl: „Kdo jsi Pane?" a Pán mu odpověděl: „Já jsem Ježíš, jemuž ty se protivíš. Tvrdoť jest tobě proti ostnu se zpěčovati." A Šavel, třesa se po celém těle, a boje se, řekl: „Pane! Co chceš, abych činil?" A Pán k němu: „Vstaň a jdi do města a tamť bude pověděno tobě, co máš činiti." Ti pak muži, kteříž šli s ním, stáli, ohromeni jsouce, hlas zajisté slyšíce, ale žádného nevidouce. I vstal Šavel ze země a otevřev oči, nic neviděl. Tedy pojavše ho za ruce, uvedli jej do Damašku. I byl tu za tři dni, nevida a nejedl nic, ani nepil.

Byl pak jeden učedník Ježíšův v Damašku, jménem Ananiáš, i řekl k němu Pán u vidění: „Ananiáši!" A on řekl: „Aj já, Pane!" A Pán k němu: „Vstaň a jdi do ulice, kteráž slove Přímá a hledej v domě Judově Šavla, jménem Tarsenského: nebo aj modli se." A viděl také Šavel u vidění muže Ananiáše jménem, an vchází a vzkládá naň ruce, aby zrak přijal. I pověděl Ananiáš: „Pane! Slyšel jsem od mnohých o tom muži, kterak mnoho zlého činil svatým tvým v Jeruzalémě. A i zdeť má moc od knížat kněžských, aby jímal všechny, kteříž vzývají jméno tvé." I řekl jemu Pán: „Jdi, neboť nádobou vyvolenou jest mi on, aby nosil jméno mé a v známost je uváděl před pohany, i králi, i syny Izraelskými. Ját zajisté ukáži jemu, kterak on mnoho musí trpěti pro jméno mé."

I šel Ananiáš a všel do toho domu a vloživ ruce naň, řekl: „Šavle, bratře! Pán Ježíš poslal mne, kterýž se ukázal tobě na cestě, kterouž jsi šel, aby prohlédl, a zrak přijal, a naplněn byl Duchem svatým. A hned spadly z očí jeho jako lupiny, a přijal zrak, a vstav, pokřtěn jest." A přijav pokrm, posilnil se. I byl s učedníky, kteříž byli v Damašku za několik dnů. A hned ve školách kázal Ježíše, právě, že on jest Mesiáš, Syn Boží. I divili se náramně všickni, kdož jej slyšeli, pravíce: „Zdaliž toto není ten, kterýž vybojovával a pronásledoval v Jeruzalémě ty, kteříž vzývali jméno toto, a sem na to přišel, aby je svázané vedl ku knížatům kněžským?" Šavel pak mnohem více se zmocňoval u víře Kristově a zahanboval židy, kteříž bydleli v Damašku, potvrzuje, že Ježíš jest Kristus, pravý to zaslíbený Mesiáš (Skutky apoštolů IX., 3–22.).

Hle, takovýmto způsobem zázračným vyvolil si Pán Ježíš Šavla na apoštolství, učiniv z učeného a horlivého farizea pokorného a vroucného apoštola; ze zákoníka i v řecké filozofii zběhlého, prostičkého učedlníka; z muže v nejkrásnějším rozkvětu stojícího, na němž veškerá téměř naděje klesající rady židovské spočívala, vyvolenou nádobu, jenž se přízně knížat kněžských odříká, slávu a lesk farizejského řádu opouští, aby pohanění, vazby, muky i smrt pro Krista podstoupil. Tak mocná jestiť láska Kristova! (Římanům VIII, 35–39.) Toto se dělo asi roku 35. aneb 36. po narození Krista Pána, za panování Herodesa Agrippy, krále židovského, a Caliguly, císaře římského.

Z Damašku se Šavel do Jeruzaléma nenavrátil, ale odešel do Arábie, bezpochyby do pohoří Hauranského, odkudž se po nejistém čase (někteří tvrdí po 3 letech) zase do Damašku navrátil. Mezi tímto časem obdržel Šavel důkladnou známost učení Kristova, poznav pravou jeho povahu, naučiv se nejlepšímu způsobu je důkladně vysvětlovati, jemu učiti a věřiti. Tuto vědomost však neobdržel návodem lidským, aniž pak během přirozeným, ale hned beze všeho jiného zprostředkování přijal ji od samého Boha skrze zjevení Ježíše Krista. Jak, kde a kdy se to stalo, nemůžeme určit, ač mnozí tomu nasvědčují, že se to nejspíše dělo na poušti arabské.

Navrátil se do Damašku, jejž vladař arabského krále Aréty obsadil. Asi půl hodiny k východu ukazuje se u Damašku místo, kdež Šavel z oře na zem jest padl. V městě pak jedna brána na jeho památku slove ‚Pavlova brána‘, ulice pak, kdež Ananiáš přebývati měl, zove se třída Ananiášova.

Nápodobně se ukazuje poutníkům dům, v němž Šavel u Ananiáše přebývati měl. Příčná ulice až po dnešní dobu stojí, a jest nejdelší ze všech, běžíc městem od východu k západu, v její budovách jsou téměř samy sklady a sklepy, v nichžto se nejdražší a nejbohatší zboží evropské a asiatské prodává. Dnešní Damašek počítá asi 140000 obyvatelů, mezi nimi 15000 maronitských katolíků, 6000 nesjednocených Řeků a 2000 židů. Ostatek jsou mahometáni, kteříž zde tu nejslavnější mají mešitu, jenž dříve křesťanským chrámem byla, v nížto, dle podání, hlava svatého Jana Křtitele se chovala.

Když pak drahně času přeběhlo, učinili židé mezi sebou radu, aby Šavla zabili. Ale zvěděl Šavel o těch úkladech jejich. Neb ostríhali také i bran ve dne i v noci, aby jej zabili, čehož i vladař arabský krále Aréty návodem židů činiti rozkázal, aby jej jal. Neb vznikla tehdaž válka mezi Arétou, králem kamenité Arábie, jemuž i Damašek patřil, a Herodesem Antipou a Římany. Snadno jim tedy bylo namluviti vladaři, jakoby Šavel byl nějakým vyzvědačem. Ale učedníci v noci ho vzavše, vypustili jej přes zeď, spustivše jej v koši po provaze.

Návrat Šavlů do Jeruzaléma a Tarsu (léta Páně 38–39)

Po třech létech po svém obrácení (38. neb 39. roku po Kristu) přišel Šavel do Jeruzaléma, prohlídaje k tomu, aby se k tamějším učedníkům připojil. Ale ti se ho všickni báli, nevěříce, by byl učedníkem Kristovým, věrně si na mysl uvozující, kterak před léty třemi církev pronásledoval. Tu ho pojav Barnabáš, vedl jej k apoštolům, svatému Petru, u něhož 15 dní pobyl, a k svatému Jakobovi, sestřenci Páně, prvnímu to biskupu jeruzalémskému. Ostatní apoštolé byli bez pochyby po Judej, Samarii a jiných poblížkých krajinách v ten čas rozptýleni příčinou rozhlašování evangelium Kristova. I vypravoval jim Barnabáš, kterak Šavel na cestě do Damašku viděl Pána Ježíše, a že s ním mluvil, a kterak v Damašku důvěrně činil a svobodně mluvil ve jménu Ježíše.

Leč jakým během se to stalo, že věřící Jeruzalémští teprv po třech létech o obrácení Šavlově se dověděli? Dílem tím, že snad po ten celý čas Šavel na poušti arabské se zdržoval, dílem pro válku, jenž mezi Damaškem a Jeruzalémem veškeré obcování zamezovala. A konečně snad i farizeové všemožně s touto událostí se tajili, kteráž jim zhoubou, církvi Kristově slávou se osvědčila.

I zůstal Šavel s apoštoly, vcházeje i vycházeje, obcuje a přebýváje v Jeruzalémě a důvěrně čině ve jménu Páně. Mluvil také pohanům a hádal se s Řeky, to jest s počtělými židy, hledě jich o pravdě víry Kristově přesvědčiti; oni pak hledali ho zabíti. I stalo se, když se modlil v chrámě, že byl u vytržení mysli a viděl Pána, an dí k němu: ‚Pospěš! A vyjdi rychle z Jeruzaléma, neboť nepřijmou svědectví tvého o mně.‘ I řekl Šavel: ‚Pane! Oniť vědí, že já zavíral jsem v žaláři, a bil jsem ve školách ty, kteříž uvěřili v tebe. A když vylévali krev Štěpána, svědka tvého, já také jsem tu stál, a přivolil jsem k usmrcení jeho, a ostříhal jsem roucha těch, kteříž jej mordovali.‘ I řekl k němu Pán: ‚Jdi! Neboť já k národům pohanským daleko pošlu tebe.‘ To, že řečtí židé chtí Šavla usmrtiti, zvěděvše bratři, dovedli ho do Cézaree a pustili jej po zemi do jeho rodného města Tarsu. (Skutky IX, 26–30; XXII, 17–21.)

Césarea palestinská také pomořanská, nyní Kaisarieh. Césarea Filipova ležela na oupatí Libanonském, do nížto Šavel přišel, stála asi 30 hodin severozápadně od Jeruzaléma na břehu Středozemního moře. Již za časů kananejských bydlil zde král Pirgos; později se to místo jmenovalo ‚Tvrz Stratonova‘, kterouž Herodes W. na krásné a veliké město proměnil, ohradiv je a vodovodem opatřiv. Vystavil zde také pohodlný, jistý a prostranný přístav, nádherný palác královský z bílého mramoru a veliký amfiteátr a chrám císaři Augustu posvěcený, v němž na veřejné počtě tento podlý

lichotivec královský jeho sochu postavil, nazvav celé město na jeho počest Césareou čili Cařihradem, jako by Císařovo Město.

Z počátku zde toliko Syrové a Řekové bydlili, později i Židé, leč v neustálé nesvornosti s těmito, takže od nich konečně zavražděni byli. Svou lidnatostí a nádherou ve staveních stkvěla se Césarea nade všecka města syrská. Císař Vespasián nazval ji římskou kolonií, Flavia jmenovanou. Zde se nacházel římský setník Cornelius (Skutky apoštolů X.), protože zde vždy posádka římská z pěti kohort sestávající (asi 2000 mužů) ležela. Svatý Hieroným tvrdí, že za jeho času k vidění byl dům, již ale v chrám proměněný, v němžto setník Kornelius přebýval. Zde, jak později se toho dočteme, svatý Pavel dvě léta byl v zajetí. Již na úsvitě křesťanství bylo zde sídlo biskupské. Po rozboření stala se Césarea hlavním městem veškeré Palestiny, až konečně císař Justinianus v Jeruzalémě patriarchát zřídil. Za časů křižáckých vybojoval ji Balduin II. roku 1101, učiniv ji sídlem arcibiskupským, čímž až po dobytí saracénské potrvála.

Slavokrása bývalého města nyní v rozvalinách leží ač krásných, bohatých a nádherných, z nichžto bídné chatrče rybářské naše: ‚Všecka sláva, všecka krása – polní tráva.‘ Ó, jak hlasitě provolávají! Přístav jest docela zanešený a zasypaný.

Tarsus ležel v Kilikii, jenž byla v Malé Asii římskou provincií; byltě hlavním jejím městem, v němž za tehdejšího času dle svědectví Strabónova (kapitola 14), ani athénských i alexandrinských nevyjímaje, nejvýbornější školy jsou byly. Nyní se jmenuje Tarso, v krajině Anadolské, s řeckým arcibiskupem.

Šavel jde do Antiochie a Jeruzaléma, odkudž se vrací do Antiochie (léta Páně 39–43)

Hned po ukamenování svatého Štěpána rozprchlo se množství vyznavačů Kristových do Fénicie, jenž na pobřeží Středoziemního moře se vinula, do Kypru, ostrova v Středozemním moři ležícího, a do Antiochie syrské, nerozhlašující žádnému jinému Krista, nežli toliko Židům. A byli někteří z nich z výspy Kypru a z Cyrené rodilí, kteříž, když vešli do Antiochie syrské, mluvili i k Řekům, zvěstující jim Pána Ježíše.

Antiochia, nad řekou Orontes, v rovině úrodné as 120 honů od Středoziemního moře (5 našich mil), byla hlavním v Sýrii a sídelním městem Seleukovců, a třetím v pořadí nesmírné velříše římské, počítajíc asi 200000 obyvatel, mezi nimi mnoho šlechticů, učených a boháčů. A protož to bylo pro křesťanstvo pokrokem rozhodným, aby se i zde obec křesťanská zřídila. Vystavěl ji Seleukovec Nikator, nazvav ji po synu svém Antiochu Antiochia. Za panství římského sídlili zde prokonzulové syrští. Dle

církevního podání byl svatý Petr 7 let, totiž od 36.–42. po Kristu, v Antiochii biskupem, dříve nežli v Římě své stálější sídlo zarazil. Byla tedy Antiochia nejprvnější hlavní církví křesťanskou. Zde se prý také svatý Lukáš narodil. Počátkem druhého století byl zde svatý Ignacius a ve čtvrtém svatý Jan Zlatoústý, jasná tato hvězda na obloze církevní, biskupem. A jelikož během času mnoho křesťanských se zde vystavilo chrámů, obdržela Antiochia jméno Theopolis, to jest Boží město, vůbec byvši za perlu východní církve považovaná nejen květoucí zde školou křesťanskou, ale i pro slavený svůj patriarchát. Zemětřesením a mečem Peršana Chosroasa mnoho jest utrpěla (504), avšak u pravdě ji opět ku značné povynesl slávě. Po vyplenění egyptským sultánem Bibarsem (1269) přeneslo se sídlo patriarchální do Damasu. Nyní se jmenuje Antania, majíc asi 3000 katolíků s 2 kostely. Má sedm bran, z nichž jedna Pavlová slove.

Cyréne (Kyréne) byla hlavním městem v hořejší Libyi (Lybia Cyrenaica), v úrodné krajině, asi 11 mil od Středního moře vzdálena.

Pod Ptolomeovci se zde mnoho židů usadilo, jenž v Jeruzalémě vlastní svou školu měli. Na místě starověkého hlavního města tohoto, v afrikánském Řecku ležícího, stojí nyní městyš Krene-h, v němž z pohanské i křesťanské starověkosti znamenité zbořeniny se nalézají.

Ostrov Cyprus v Středozezemním moři leží, na jeho východní straně stála Salamis, kterouž udatný Teukr, Ajantův bratr, zbudoval, dav jí jméno po vlasti své, totiž výspě Salamis, nedaleko Athén ležící. Na západním pobřeží stkvělo se nejslavnější město celého ostrova Pafos (nyní Baffa) prostaveno nádherným chrámem pohanské Venuše.

A když takto Antiochenským Pána Ježíše zvěstovali: hle, byla ruka a moc Páně s nimi: a veliký počet věřících obrátil se ku Pánu.

I přišla pověst o tom kušima Církve, kteráž byla v Jeruzalémě. I poslali Barnabáše, rozeného žida z Kypru, aby šel až do Antiochie. Kterýž přišed tam, a uzřev milost Boží, zradoval se a napomínal všech, aby v úmyslu srdce svého trvali v Pánu. Nebo byl muž dobrý a plný Ducha svatého a víry. I přibyl jich tu mnohý zástup Pánu. Odtud šel Barnabáš do Tarsu, aby vyhledal Šavla a nalezna jej, přivedl ho do Antiochie, kdež pak při té církvi přes celý rok pobýli, a vyučili zástup mnohý, takže nejprv tu v Antiochii učedníci nazváni jsou křesťané, což nevěřícím bylo za potupu. Neb zajisté se nejprve jmenovali ‚věřící‘ (Skutky 2,44.), ‚učedníci‘ (6,7.), ‚bratři‘ (11,1.), ‚svatí‘ (9,32.), ‚Nazaretští‘ (24,5.).

V těch pak dnech přišli z Jeruzaléma proroci, to jest věřící, jenž dar prorocství od Ducha svatého obdrželi, do Antiochie. I povstav jeden z nich, jménem Agabus,

oznamoval skrze Ducha svatého, že bude hlad veliký po všem okršleku zemském, kterýž i stal se za císaře Klaudia. Tedy učedníci jeden každý, podle možnosti své, umínili poslati něco ku pomoci bratřím, přebývajícím v Judstvu: což i učinili, poslavše k starším peněžitou pomoc skrz ruce Barnabáše a Šavla, kteříž, vykonavše tuto službu, z Jeruzaléma do Antiochie se navrátili, pojavše s sebou i Jana, kterýž přijmí měl Marek. A slovo Páně rostlo a rozmáhalo se (XI., 19–30; XII., 24–25.).²⁴⁴

7.2.1.1.3 Květy

Za svého kaplanování v Dobrušce Josef Roštlapil zcela jistě odebíral *Květy*. Vysvětluje to z dopisu, který napsal Aloisi Vojtěchu Šemberovi: „*U nás nic nového, jediné tenkrátě nějakých novin literních se dozvím, když Květy obdržím.*“²⁴⁵ Nezůstal však jen při pasivním čtení periodika. V roce 1846 přispěl svým krátkým článkem, nadepsaným „*Z Dobrušky*“, ve kterém oslavoval houslový koncert Josefa Herciga z Bystrého, který měl tento virtuos v dobrušském divadle ve dnech 5. a 13. dubna 1846:

„*Z Dobrušky*

K žádosti některých zdejších milovníků a znatelů hudby dával ve zdejším divadle dne 5. a 13. dubna náš krajan pan Josef Hercig – vyučenec Vídeňského konzervatoře a císařského královského komorního virtuoza pana J. Maysedra – koncert na housle. Opočenské naše panství, z něhož a sice z Bystrého pan J. Hercig rodem jest, může býti věru hrdo na svého umělce, kterýž líbezná, neobyčejná ano neslýchaná kouzla na svých houslích provádí. Variace, od něho samého na původní uherské téma složené, dosvědčují, že jest mistrem ve svém umění, a to jak ve skládání, tak i vyvozování. Dvojnásobný flagolet, jehož v nich uslyšíš, zadiví tě až k ustrnutí líbeznému. Kromě vlastních skladeb hrál zde pan Hercig některé od Paganiniho (bravurní variace), od Artota (Souvenir de Bellini, Fantaisie), od Vieuxtempsa (Fantaisie caprice) a na konec jako na veselé rozloučení: Masopust Benátský od Ernsta.

Jelikož pan Josef Hercig i po Čechách svou uměleckou pouť nastoupiti zamýšlí: můžeme jej věru všude chvalně poručiti, přesvědčení jsouce, že všude našim hudby

²⁴⁴ ROŠTLAPIL, Josef: *Apoštolské cesty svatého Pavla s obzvláštním ohledem na jeho listy*, in: *Časopis pro katolické duchovenstvo*, 16. roč., sv. 4., Praha 1843, str. 616–631.

²⁴⁵ Dopis ze dne 25. 11. 1841, in: Regionální muzeum A. V. Šembery ve Vysokém Mýtě, dopisy J. M. Roštlapila A. V. Šemberovi, sign. 1655.

milovaným krajanům utěšenou zábavu zjedná, a to tím více, an u podepsaného na jeho pobídnutí některé nápěvy z našich národních písní si vypsál, ježto chce za téma svých budoucích skladeb položit a jimi nás snad tak potěšiti, jako pan Ernst (náš bratr Moravan) svým masopustem benátským každé ucho a srdce – zvláště italské – rozveseluje a rozehrává.

Josef Roštlapil. ²⁴⁶

Do časopisu *Květy* byl v roce 1869 otištěn odstaveček, který hovořil o neznámém nadšeném mladém vlastenci, kterému Jan Kollár napsal dopis ze dne 7. dubna 1830. Tím mladíkem, kterému slavný básník určil tento list, nebyl nikdo jiný než Josef Roštlapil:

„Korespondence Jana Kollára. List tento dostal se nám do rukou od pana Karla Hausmanna, děkana Budečského; o osudech tohoto listu poučí nás slova pana zasilatelova:

„Velevážený pane redaktore!

Mám z let svých bohosloveckých studií, asi od roku 1833, autentický opis listu nesmrtelného Jana Kollára, jenž tehdáž mezi malým počtem národním citem nadchnutých kolegů mých koloval, ježž jsem si, an mne velmi zajímal, opsal a posud, co drahou upomínku chovám. Odesílám vám ten list v opise. Kdo onen mladý Čech byl, jehož slavný básník tak vřelým dopisem poctil, nikdy jsme se nedověděli. ²⁴⁷

Po tomto úvodu následoval celý dopis, který Josefu Roštlapilovi Jan Kollár dne 7. února 1830 napsal (viz výše). V pozůstalosti po Josefu Roštlapilovi je zachováno psaní Roštlapila, které komentuje tuto událost a okolnosti, za kterých napsal Janu Kollárovi v roce 1830: *„Roku 1829 a 1830 študoval jsem tak zvanou filozofii na tehdejším lyceu v Litomyšli. Dne 17. ledna 1830 vyšel jsem si k večeru na procházku po silnici do Moravy vedoucí. Tu jsem potkal dva drátaře z Čech na Slovensko domů se navracující, s nimiž se zařechiv, jsem se dověděl, že dobře znají bratra našeho pěvce Jana Kollára. I projela mi hlavou ihned ta myšlenka, abych Kollárovi psal, a požádav je, zdali by mé psaní bratru Kollárovu odevzdali, ihned ochotně přislíbili. Navrátiv se domů, napsal jsem, co mi v tom okamžení na mysli a srdci tanulo, napsaný pak list ještě*

²⁴⁶ *Květy*, 13. roč., č. 49, 25. 4. 1846, str. 196.

²⁴⁷ *Květy*, 4. roč., č. 9, 4. 3. 1869, str. 70.

téhož večera ochotným poslíčkům k dalšímu dodání odevzdal. Znění toho listu dal náš pěvec podunajský ve výkladu své ‚Slávy dcera‘ zpěv Léthé, znělka 73, vytisknouti.

Netrvalo to dlouho, a již 9. neb 10. února 1830 byl jsem od něho listem neočekávaným tímto potěšen a rozradován a se mnou všickni ti bratři rovného srdce a smýšlení, z nichž si některý jej i přepsal.

Choval jsem ten list vždy u vděčné památce, až jsem ho v létech šedesátých svému upřímnému příteli Karlu Jaromíru Erbenovi odevzdal, by ho pro památku v Museum uložil. A tu najednou jsem uzřel ten list ve Květech [...]. Přihlásil jsem se k důstojnému panu zasilateli. Roku 1845 jsem jako kaplan dobrušský do Pešti se vydal, abych osobně Jana Kollára poznal.²⁴⁸

7.2.1.1.4 Method

Do časopisu *Method* přispěl Josef Roštlapil v roce 1879 svým příspěvkem o Janu Karlu Rojkovi, se kterým jej pojilo přátelství, a tímto článkem jej tak *in memoriam* připomenul. V lednovém čísle na dvou stranách napsal úvod o Janu Karlu Rojkovi vydavatel *Methoda*, Ferdinand J. Lehner.²⁴⁹ V tomto úvodu udává důvody, které jej vedly k vydání biografie Jana Karla Rojka²⁵⁰ a požádal v časopise o příspěvky, které by nastínily osobnost Jana Karla Rojka.

„Vyzvání neminulo se výsledkem. Profesor August Sedláček z Tábora zaslal některé listy zvěčnělého badatele, důstojný pán Josef Klein, farář v Cerekvici, vypsání jisté epizody z jeho života, nejdůvěrnější však, nejlepší a nejstarší přítel Rojkův, veledůstojný pan farář Opočenský Josef Roštlapil hned po přečtení onoho vyzvání redaktoru oznámil, že co nejdříve do Karlína osobně zavítá a milerád sdělí, co o příteli svém tak vroucně milovaném ví a zná. Že jsem se těšil na takovou návštěvu, netřeba dokládati. Přišel s tím svým srdcem z ryzého zlata a ryzou povahou věrného staročecha. Takovými známostmi se duše živí a občerstvuje. Prosil jsem za písemné zaznamenání všeho důležitějšího ze života Rojkova. Přítel přítele nejlépe zná a nejspravedlněji oceňuje. Ochotně slíbil a příležitostně zaslal s milým dopisem, jehož počátek zní: ‚Touto

²⁴⁸ Dopis z října 1880, in: LA PNP v Praze, fond Emler Josef, přír. č. 81/1932.

²⁴⁹ LEHNER, Ferdinand: *Jan Karel Rojek. Úvod*, in: *Method*, V. roč., číslo 1, 30. 1. 1879, str. 11–12.

²⁵⁰ „Jednak z přirozené vedle zásluh vděčnosti, jednak na povzbuzení vrstevníkův žijících a ku paměti budoucích umínil si redaktor čtenářům ‚Methoda‘ podati biografii muže stejně zasloužilého, jako šlechtěného.“

LEHNER, Ferdinand: *Jan Karel Rojek. Úvod*, in: *Method*, V. roč., číslo 1, 30. 1. 1879, str. 12.

zásilkou své dané slovo splňuji. Račtež si z toho vybrati, co by k Vašemu účelu posloužiti mohlo.'

A hned redaktor pokračuje v „óde na Roštlapila“, vyzdvihujíc také jeho vypravěčský styl: „*Dychtivě a s vnitřním utěšením četl jsem, co přítel o příteli píše. A mezi čtením změnil jsem náhled. Maje až dosud v úmyslu z materiálu poskytnutého vzdělati životopis Rojkův, vzdal jsem se dřívějšího záměru. Veledůstojný pan Josef Roštlapil vypravuje události ze života přítele a miláčka svého s objektivností dějepisce, s jasností důvěrníka a s láskou přítele zasvěceného i do nejtajnějších hlubin šlechetného srdce. Škoda každého slova, jemuž by v jiném kontextu a v ústech jiného vypravovatele ubylo váhy, půvabu a původnosti! V následném životopisu nezměněném vidíme vlastníma očima kráčet oba přátele ruku v ruce, oběma se díváme až do hloubí těch šlechetných duší spojených pevným svazkem přátelství, které ani za hrobem nepřestává. Hříchem by bylo něčeho přidávati aneb ubíratí.*“²⁵¹

Josef Roštlapil tak přispěl článkem s názvem *Jan Karel Rojek, děkan Budyňský*, který vyšel na pokračování ve čtyřech číslech časopisu *Method*.²⁵² Dodatky od jiných přispívatelů (Augusta Sedláčka či Josefa Kleina) byly pouze malými příspěvky, danými do dalších čísel časopisu.²⁵³

Následuje přepis závěrečné pasáže Roštlapilova příspěvku *Jan Karel Rojek, děkan Budyňský*, který hovoří o závěru života přítele Rojka:

„*Jan Karel Rojek, děkan Budyňský*
Náčrt životopisný od Josefa Roštlapila, faráře na Opočně
(Dokončení)

O dalším působení, starostech a pracích jeho v Budyni podstoupených a konaných, nelze mi důkladně psáti, leč bych jeho patnáctiletou korespondenci náležitě prohledal. Avšak i tu by lecos zůstalo nedoplněné, protože nebožtíček ve svých listech mně zasílaných tu i tam někdy podotýkal jen, čím se zanáší a obírá.

²⁵¹ LEHNER, Ferdinand: *Jan Karel Rojek. Úvod*, in: *Method*, V. roč., číslo 1, 30. 1. 1879, str. 12.

²⁵² ROŠTLAPIL, Josef: *Jan Karel Rojek, děkan Budyňský*, in: *Method*, V. roč., č. 2, 28. 2. 1879, str. 23–24.
Method, V. roč., č. 3, 30. 3. 1879, str. 34–36.
Method, V. roč., č. 4, 30. 4. 1879, str. 47–48.
Method, V. roč., č. 6, 30. 6. 1879, str. 72.

²⁵³ *Jan Karel Rojek, děkan Budyňský. Dodatky k životopisu*, in: *Method*, V. roč., č. 9, 30. 9. 1879, str. 106–108.
Method, V. roč., č. 10, 30. 10. 1879, str. 117–120.

O tom všem by mohl nejdůkladnější zprávu dáti jeho kaplan – alter ego oeconomus byduňského děkanství po celý čas, co tam byl děkanem – milovaný, nyní pak farář v Pannenském Týnci: důstojný pan Antonín Pruša.

Podotýkám toliko, že jsme se téhož roku 1863, a sice 25. a 26. srpna, sjeli v Brně, kdež se tisíciletá památka tato slavně oslavovala. Z Brna odjel Rojek dále na Velehrad.

Koncem července 1869 navštívil jsem Rojka v Budyni. Zajeli jsme spolu do Litoměřic, do Libochovic, na Říp, kdež usadivše se za klapli svato-Jírskou k východní straně, hledíce do naší krajiny, zpomínali jsme si časů tam společně prožilých a na zdraví všech ještě tam žijících přátel sklenku mělnického vypili.

Přijel pak za mnou a pro mne náš starý, upřímný přítel Karel Jaromír Erben, i zajeli jsme zase společně na Hasenburg, jehož si důkladně prohledše, právě tak jsme si vedli, jako tam na Řípu.

26. května 1877 přijel s večerem Rojek se svým kaplanem Antonínem Prušou do Bohuslavic, kdež 27. tohoto měsíce v neděli svatotrojičnou v tichosti slavil své kněžské jubileum. Po mši svaté přijel do Opočna na pouť. Jaké to bylo přemilé pro mne překvapení, když jsem po skončených mnou odsloužených službách Božích, ničehož nevěda, domů přišel a tu Rojka spatřil! Inu rád to míval, když mohl někoho z nenaděje něčím milým překvapiti a potěšiti!

Druhého dne pak ode mne odjel do Přepych, kde svého starého přítele děkana a čestného kanovníka Jana Vítěčka na smrtelné posteli ležícího navštívil, odtud pak zajel do Dobrušky, pak do Nového Města. Přišel do naší krajiny naposledy, jakoby na rozloučenou, v té samé klerice, svou jubilejní mši odsloužil, ve kteréž své primicie v Litomyšli slavil, jakž mi to s jakýmsi potěšením vypravoval, dokládaje, že chce, by i v ní v hrobě odpočíval.

13. července zemřel v Přepychách přítel jeho Vítěček – on pak na to po čtrnácti dnech 27. téhož měsíce se roznemohl, slouživ ještě 26. o svaté Anně zpívanou mši svatou u Matky Boží na hřbitově. I jel jsem hned 31. července do Prahy a odtud 1. srpna do Budyni, abych jej navštívil. Bylo to smutné shledání! 3. srpna jsem se s ním nadobro rozloučil, neboť v sobotu dne 11. srpna o 5. hodině ráno v Pánu zemřel a 14. téhož měsíce u chrámu Matky Boží byl pochován.

O povaze jeho připomínám jen tolik: jasná, bystrá, důvtipná, učená hlava; vůle pevná, neoblomná; srdce vřelo šlechetností více, nežli na sobě znáti nechávalo; povaha neohrožená, hájíc a zastávajíc pravdu bez ohledů všelikých až do prudkosti, ba někdy až

do příkrostiti; cit jemný pro pravdu a krásu a dobro; paměť věrná; jazyk výmluvný a při zpěvu chrámovém líbezný; mamony neznal; nejen literaturu, ale i umění a umělce rád podporoval (jakž toho důkazem jest Jan Šichan, malíř nyní na zdokonalení své v Itálii meškající, jeho křtěnec a žák v Bohuslavicích), i když ex abrupto mluvil, mluvil úchvatně do duše; komu byl přítelem, zůstal mu věrným, a to slovem i skutkem; křivd jemu učiněných nevzpomínal a odpouštěl, jakoby jich nebylo.

*Byl vysoké, štíhlé, ne však hubené postavy (když jsme se v proudu lidstva od sebe odtrhli, jako o tisícileté slavnosti v Brně, zvláště v Písařce, rozhlédl jsem se jen po těch nejvyšších a hned jsem ho našel), vlasy měl černé až do smrti, čelo vysoké, obočí husté, téměř srostlé, vzezření víc přísného, nežli lahodného, málo kdy se usmál, za to ale upřímně a srdečně při důvěrném hovoru dobrých přátel.*²⁵⁴

7.2.1.2 Tištěné knihy

7.2.1.2.1 Biblická pedagogika neboli Vychovatelství na základu Písma svatého založené (1845)

Josef Roštlapil, kaplan v Dobrušce, stojí za překladem monografie německého kněze Jana Jiřího Kelbera, faráře v Krautostheimu, která nese český název *Biblická pedagogika neboli Vychovatelství na základu Písma svatého*. Poprvé byla vydána v roce 1845. Josef Roštlapil však toto dílo měl připraveno pro tisk již v roce 1842, ale velkými průtahy se knihu podařilo vytisknout až o tři roky později, jak píše v jednom z dopisů Karlu Jaromíru Erbenovi: „Musím se Vám také i o tom zmíniti, že sem koncem roku 1841 asi ve 14 dnech biblickou pedagogiku jako na překot přeložil – napotom ji roku 1842 v Praze do cenzury dal a po mnohém čase ji teprv obdržel a hned na to asi 1843–1844 starému panu Pospíšilovi do tisku dal – kdež ale ležeti zůstala, až najednou v březnu minulého roku mně naše konzistoř psala, bych tuto pedagogiku k rukou redakci Přítele mládeže daroval. Chtě této žádosti zadosti činiti, píšu o ni panu Pospíšilovi – a ten mi najednou odepsal, že se již tiskne; což mně ovšem nemilo bylo, poněvadž sem věděl, že v této kvapné práci mnoho dokonalosti nebude. I žádal sem jej, aby mi alespoň rukopis na několik dní zapůjčil, bych hrubší poklesky napravil – leč to mi nebylo povoleno, a tak se ta boží pedagogika světla našeho dodělala, že mi je věru

²⁵⁴ ROŠTLAPIL, Josef: *Jan Karel Rojek, děkan Budyňský*, in: *Method*, V. roč., č. 6, 30. 6. 1879, str. 72.

úzko, když na veřejnost a kritiku si zpomenou, pakliž tato poslední za dostojnou uzná práci mou do prádla si vzíti. Inu děj se vůle Matějova! již to nemohu napravit. ²⁵⁵

Ačkoli Roštlapil z německého jazyka přeloženou monografií o 136 stranách (19 x 12 cm) věnoval královéhradeckému biskupu Karlu Boromejskému Hanlovi, je *de facto* určena celému národu: „*Totě pohnutkou, že rozmilému národu československému překlad tento podávám v té naději, že jemu tím jadrného, záživného, a spolu chutného pokrmu poskytnu a zjednám. Neb vím, že bych soustavnou, abstraktně vysoustrovanou pedagogikou našemu národu buď málo, buď ničeho neprospěl; národu slovanskému, jemuž se pouhé, bezcítěné a bezživotné rozumování nelíbí, ano příčí a hnusí [...]*.” ²⁵⁶

Knih je rozdělena na dva nestejně velké díly – *první díl všeobecný biblického vychovatelství*, který se člení na dva oddíly, v rámci kterých je celkem 64 paragrafů, a *druhý díl zvláštní biblického vychovatelství*, který je členěn do 11 oddílů, do kterých patří paragrafy od 65–242.

V *Časopisu pro katolické duchovenstvo* se na prvním místě v oddílu *Návěští* v prvním svazku dvacátého ročníku z roku 1847 (avšak se zpožděním dvou let od vydání *Biblické pedagogiky*) objevila zpráva o knize následujícího znění: „*Biblická pedagogika neboli vychovatelství na základu písma svatého založené, ježto dle Jana Jiřího Kelbera pro katolické duchovenstvo a učitelstvo vzdělal Josef Roštlapil.*” ²⁵⁷

Josef Roštlapil věnoval během svého kněžského působení značnou pozornost snoubencům, které připravoval na manželský život. Touto činností vypomáhal hlavně ke konci svého života dobrušskému děkanu Antonínu Flesarovi a místním kaplanům, kterým tak ubylo povinností. Následující ukázka (předkládám celou kapitolu) je vybrána právě s ohledem k této problematice:

„V. Pro zasnoubence a ženaté

§ 197 *Nežeň, nevdávej se v blízké pokrevenstvo, příbuzenstvo*

Žádný člověk nepřistoupí k přítelkyni své krevní, aby odkryl hanbu její. Já jsem Hospodin! III. Mojž. XXVIII, 6.

Byť hned ženění a vdávání se v blízkou přízeň nebo pokrevnost z fyzických, tělesných příčin se nezapovídalo: zapovídá to již Bůh a následovně proto i naše svatá církev. Neb jest tím snáze k očekávání, když se osoby z cizích aneb alespoň

²⁵⁵ Dopis ze dne 22. 1. 1846, in: LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.

²⁵⁶ ROŠTLAPIL, Josef: *Biblická pedagogika, neboli Vychovatelství na základu Písma svatého založené*. Hradec Králové 1845 (viz předmluva).

²⁵⁷ *Časopis pro katolické duchovenstvo*, 20. roč., 1. sv., 1847, str. 205.

z nepříbuzných rodin za sebe berou, potomstvo jak na duši tak na těle silné a zdravé; ano i domácí blaženost, spokojenost a štěstí tím stáleji a pevněji založiti se může. Pročež i zde člověk toho pozorovati a šetřiti má, což zákon Páně ukládá, což domácímu štěstí napomáhá, což na potomstvo spasitelně působí a oučinkuje.

§ 198 Vstup s myšlénkou na Boha do stavu manželského

Tehdy napomenul pannu Tobiáš, řekl jí: Sáro, vstaň, a modleme se Bohu dnes, i zejtra, i pozejtřku: nebo tyto tři noci s Bohem se spojujem: a když bude po třetí noci, v našem budeme manželství. Nebo synové svatých jsme, a nemůžeme se tak spojití, jako pohané, ješto neznají Boha. Tedy vstavše spolu, modlili se oba dva snažně, aby zdraví dáno bylo jim. I řekl Tobiáš: ‚Pane Bože otců našich, dobrořečtež tobě nebesa i země, i moře, i studnice, i řeky, i všecka stvoření tvá, kteráž v nich jsou. Ty si učinil Adama z hlíny země, a dal si jemu pomocnici Evu. A nyní Pane ty víš, že ne pro smilstvo pojmám sestru svou za manželku, ale pro samou milost plodu potomního, v němž by bylo požehnáno jméno tvé na věky věku. Sára také modlila se, řkouc: Smiluj se nade mnou Pane, smiluj se nad námi, a ať se sestaráme oba dva ve zdraví. Tobiáš VIII, 4–10.

Takto by všickni svůj manželský stav počítí měli, jako Tobiáš a Sára. Bez Boha a bez vroucné k němu modlitby neučin nikdy žádného kroku pro tebe důležitého. Nejdůležitější však krok, kterého kdy činíš, jestiť vstoupení do stavu manželského. A ty bys kročej tento bez Boha učiniti chtěl? – Ano s Bohem vstup do stavu manželského, s modlitbou k Bohu a jeho chválou počni svůj stav manželský, odporoučej se do ochrany Boží, učni se hodným Božího požehnání. Proto si pojmi ženu, abys dítky zplodil; vychovávej dítky jichžto tobě Bůh daroval na čest a slávu Boží; na prospěch člověčenstva. A toto se jmenuje: s Bohem vstoupiti do stavu manželského, a věř kde takýto počátek, tamť bude život blažený, blažené i skončení života. ‚S Bohem čiňme počátek, bude dobrý pořádek.‘ Zploditi dítky, obec zlepšiti: trvá na dlouhé, dlouhé časy; leč žena poctivá jest obého lepší.

§ 199 Dobrá rada pro plodiče (Zeugende)

Vezmeš pannu s bázní Boží, milosti synů více nežli chlípnosti veden jsa, aby v semeni Abrahamovu požehnání v synech došel. Tob. VI, 22.

Plodičové mají více na ty mysliti, jichžto k životu povolávají, nežli na sebe. Pročež přede vším jim na srdci ležiž, by zdravé a silné dítky zplodili. By jste děti slabých a mdlých nezplodili, prohlédejte k tomu, aby jste sami neseslábli, nezemdleli. Budťež

tedy zdrželiví; nerozplývejte svou nejlepší, a nejvznešenější sílu. Dítě slaboučké, vaší vinou zchuravělé jest a zůstane vaší neustálou předhůzkou a výčitkou. Jen na zdravých, silných a statných dětech radosti se dočkáte, jsoucích světu k oslavě a k požitku. Lépe bude nezpłodíte-li žádných dětí, nežli aby jste dětem mrzákům a churavcům na světlo Boží dopomohli, jsoucím sobě i lidem za břemeno.

§ 200 Předpis pro šestinedělky

Žena počnouc, porodí-li pacholíka, nečistá bude za sedm dní, podlé dnů oddělení ženské nemoci... Aníž vejde do Svatyně, dokudž se nevyplní dnové očištění jejího. Pakli porodí děvečku, nečistá bude za dvě neděle... a potom ještě šedesáte šest dní... A když vyplnění budou dnové očištění jejího, za syna, aneb za dceru, přinese beránka ročního k zápalné oběti, a holoubátko aneb hrdličku na oběť za hřích, ke dvěřům stánku svědectví, a dá knězi; kterýž obětovati bude ty věci před Hospodinem, a modliti se bude za ni. III. Mojž. XII.

Na výsost to moudrý zákon, jehož Mojžíš šestinedělkám uložil. Vždyť to vyhledává již zdraví jak matky tak dítěte, již svatá bázeň před svatyní, by matka až do svého očištění určitého doma zůstala. Pročež by zákon ten žádná šestinedělka přestoupiti neměla. Pročež zachovej příkázání tohoto věrně a úplně, pokudž v šestinedělích jsi. A když tvůj čas prošel, jdi do chrámu Páně, abys tam sebe i dítě své Bohu obětovala, děkujíc Bohu za zrozeňátko, prosíc Jej, aby na Jeho čest a slávu, na prospěšenství vlasti, na blaženost svou vyrostlo a vyspělo. Co ještě obětovati máš – toť tobě vlastní srdce pověditi musí. Můžeš-li to učiniti, neopomiň to.

§ 201 Blaženost domácí

Nebudeli Hospodin stavěti domu, nadarmo pracovali, kteříž stavějí jej. Nebudeli Hospodin ostríhati města, nadarmo bdí, kdož ostríhá ho. Daremné jest vám před svítáním vstávati: vstaňte, když posedíte, kteříž jste chléb bolesti. Když dá milým svým sen. Aj dědictví Hospodinovo jsou synové; a mzda jest plod života. Jako střely v ruce mocného: tak jsou synové vyvržených. Blahoslavený muž, kterýž naplnil žádost svou: nebude zahanben, když mluvíti bude nepřátelům svým v bráně. Žalm 126.

Blahoslavení všickni, kteříž se bojí Hospodina, a kteříž chodí po cestách jeho. Nebo i práce rukou svých jísti budeš: blahoslavený jsi, a dobře tobě bude. Manželka tvá bude jako vinný kmen hojný po bocích domu tvého. Synové tvoji jako mladiství olivovní, vůkol stolu tvého. Aj hle takť bude požehnán člověk, kterýž se bojí Hospodina.

Požehnanýž tobě Hospodin ze Syona: a spatřuj dobré věci Jerusaléma po všechny dny života svého. A viz syny synů svých, a pokoj nad Israelem. Žalm 127.

K domácí blaženosti se požaduje: nejprve dítky, pak dobré vyjiti a konečně svornost mezi manžely, mezi rodičemi a dítkami. Vše toto teprv bázní boží se pravým štěstím, pravou blažeností stává. Jste-li nábožní: nemine vás domácí blaženost. Máte-li dítky, dejte na ně pozor považující je jakožto dar od Boha. Žehná-li vám Pán Bůh, vaňte si božského požehnání k dobrému ho užívající; by vám Bůh žehnal, starejte se o to upřímně a spravedlivě. Buďte svorní, buďte nábožní, bohabojní – a budete šťastní a blažení. Dobrolíbezná to věc a bohumilá, pakliže se muž a žena dobře snášejí, pakliže bratři a sestry svorně živi jsou, pakliže rodiče i děti společně se milují. Obraz blažené domácnosti viz v knize Tobiášově XI. O kým by to tak i u vás bylo!!²⁵⁸

7.2.1.2.2 Riegrův slovník naučný (1860–1866)

Josef Roštlapil nepřispíval pouze do časopisů pro mládež nebo duchovenstvo. Jeho zájmy byly mnohem širší, a tím i jeho působnost. V roce 1860 vyšel první díl Riegrova slovníku naučného, který vydával známý nakladatel Kober. Už v tomto prvním díle se objevila hesla astronomického obsahu, která pod zkratkou „Rl“ psal Josef Roštlapil. V prvním díle je podepsán pod hesly: *Afek, Afeleia, afelium*, (str. 53); *anomalía* (str. 245); *Anyos* (str. 265); *Apsidy* (str. 282); *astrognosie, astrograf, astrolabium* (str. 364); druhý díl, oddělení druhé: *délka planety heliocentrická, délka přísluní, délka odsluní, délka uzlu vystupujícího, délka Slunce* (str. 118); *Dignano, Digne, Dignitář, Digressio* (str. 178); *dvojpěvy* (str. 371); pátý díl: *Merkur* (str. 254).²⁵⁹ Snad při sepisování těchto hesel vycházel z nám nedochovaných spisů o astronomii:

„Apsidy (astronomicky). Oběžnice, jak známo, pohybují se v dráze eliptické; elipsa ale je křivka vejčitá, jejíž nejdelší průměr (velká osa) značně se liší od nejkratšího (malé osy); oba vrcholkové velké osy slují apsida a čára je spojující ‚čára‘ apsida, jenž tedy tolikéž jest co velká osa. Jelikož pak v elipse hlavní tělo, okolo něhož oběh se děje, neleží ve středu velké osy, ale blíže jedné apsidy než druhé, je také oběžnice

²⁵⁸ ROŠTLAPIL, Josef: *Biblická pedagogika, neboli Vychovatelství na základu Písma svatého založené*. Hradec Králové 1845, str. 105–107.

²⁵⁹ RIEGER, František Ladislav (red.): *Slovník naučný*, díl první, A–Bžeduchové, Praha 1860.

RIEGER, František Ladislav (red.): *Slovník naučný*, díl druhý, C–Ezzelino, Praha 1862.

RIEGER, František Ladislav (red.): *Slovník naučný*, díl pátý, M–Ožice, Praha 1866.

v jedné apsidě blíže u hlavního těla nežli v druhé; u planet obíhajících okolo Slunce slove první apside ,perihél' čili ,blízkosluní', druhá ,afél' čili ,odsluní', při měsíci první ,perigéum' (přízemí), druhá ,apogéum' (odzemí). Čára apside nesměruje vždy k témuž místu nebes, ale kráčí u všech planet zvolna od západu k východu (jen u Venuše naopak). Změna tato je následek ,poruchův' (v. t.) a děje se při zemi tak zvolna, že za 100 let jen oblouk 19 ½ minuty (1/3 stupně) obnáší. Jelikož pak ,jarní bod' (v. t.) za tutéž dobu o 1° 24' na západ postupuje, potřebuje Slunce méně času, aby se k jarnímu bodu vrátilo, nežli k perihélu. Čas, jenž uplyne, než se vrátí Slunce z jednoho perihélu do druhého, slove ,rok anomalický'; onen, jež potřebuje, aby se podruhé do jarního bodu vrátilo, ,rok tropický'; prvý je o 25 minut 11 sekund delší druhého.²⁶⁰

7.2.1.2.3 Menší hodinky na všechny svátky blahoslavené Panny Marie (1885)

Josef Roštlapil, už jako biskupský notář, čestný děkan a farář na Opočně, přeložil na památku svého kněžského jubilea (50 let od kněžského svěcení v roce 1835) a zároveň na oslavu tisíciletého jubilea svatého Metoděje z latinského jazyka *Menší hodinky na všechny svátky blahoslavené Panny Marie*. Tato útlá knížka byla vydána roku 1885 vlastním nákladem v tiskárně benediktinů v Brně.

Kniha je psána tak, že jedna strana nese latinský text, na protější je pak český překlad, který se přidržuje ve svém překladu originálu, přestože se jedná o verše. Kniha obsahuje hymnus k Panně Marii (o šedesáti slokách), který je rozčleněn vždy po několika slokách do oddílů podle „modlitebního pořádku“ – „*ad matutinum*“, „*ad primam*“, „*ad tertiam*“, „*ad sextam*“, „*ad nonam*“, „*ad vespas*“ a „*ad completorium*“. Hymnus uzavírá „*commendatio*“ a „*commendatio beatae virginis*“. Na konci knihy se nalézají ještě seznam kněží, kteří byli vysvěceni ve stejné době jako samotný Roštlapil a vzpomíná i těch, kteří v době vydání této knihy byli již mrtví.²⁶¹ Následuje hymnus v latinské verzi a vedle je uveden český překlad Josefa Roštlapila:

²⁶⁰ RIEGER, František Ladislav (red.): *Slovník naučný*, díl první, A–Bžeduchové, Praha 1860, str. 282.

²⁶¹ K roku 1832 je připomenut Josef Sedláček; 1833 Antonín Lacina; 1834 Jan Novotný, František Richter, František Škaloud a již zesnulí kněží, vysvěcení tohoto roku: Ignác Seykora, Theobald Bulíček, Josef Fikeis, Jakub Jindra, Alois Janata, Petr Neděle, František Novotný, Jan Novotný, Antonín Petera, Josef Peřina a Ignác Riedl; 1835 František Bartoš, Jan Cibulka, František Eixner, Václav Forman, Josef Pitra, Josef Pohořelý a zesnulí spolubratři, vysvěcení na kněze stejného roku jako Josef Roštlapil: František Veverka, Karel Dítě, František Rosenberger, Alois Velich, Joachim Aksteiner, Kazimír Schwik, Jan Pařízek, Ignác Vlach, Jan Tobiášek, František Záruba, Jan Bílek, František Hladký, Antonín Vejcl, František Dařílek, Jan Kořínek, Jan Weber, Josef Hrdina, Jan Vlček, Jan Schmied, František Pecháček a

„Hymnus

1. *Omni die dic Mariae,
Mea laudes anima;
Ejus festa, ejus gesta
Cole devotissima.*

2. *Contemplare, et mirare
Ejus celsitudinem:
Dic felicem Genitricem,
Dic beatam Virginem.*

3. *Ipsam cole, ut de mole,
Criminum te liberet:
Hanc appella, ne procella
Vitiorem superet.*

4. *Haec persona nobis dona
Contulit coelestia:
Haec Regina nos divina
Illustravit gratia.*

5. *Lingua mea dic trophaea
Virginis puerperae:
Quae inflictum maledictum
Miro transfert germine.*

6. *Sine fine dic Reginae
Mundi laudum cantica:
Ejus dona semper sona,
Semper illa praedica.*

Píseň

1. *Každého dne chvály hodné
Vzdej Marii duše má;
Její svátky, její skutky
Cti zbožně roztoužená.*

2. *Rozjímej si, uvažuj si
Její slávu vznešenou:
Veleb jasnou Matku šťastnou,
Veleb Pannu blaženou.*

3. *K Ní spěj bližě, by tě tíže
Nepravostí sprostila;
Ji pros nice, by vichřice
Hříchů tě neschválila.*

4. *Touto paní jsou nám dány
Dary s nebes výsosti:
Tou královnou svět se novou
Zaskvěl Boží milostí.*

5. *Můj jazyku, vzdávej díku
Panně, že odvrátila
Zlořečenství, a blaženství
Nám v svém Synu vrátila.*

6. *Nekonečnou píseň zvučnou
Té královně prozpěvuj:
Dary svaté od ní vzaté
Stále chval a oslavuj.*

<p>7. <i>Omnes mei sensus ei
Personate gloriam:
Frequentate tam beate
Virginis memoriam.</i></p>	<p>7. <i>Všecky smysly čistou myslí
Její slávu zvěstujte:
A té krásné Panny jasné
Památku vždy pěstujte.</i></p>
<p>8. <i>Nullus certe tam disertae
Exstat eloquentiae,
Qui condignos promat hymnos
Ejus excellentiae.</i></p>	<p>8. <i>Jazyk žádný zlatovládny
Nevyslovil Její ctnost',
Vzletnou básní nevyjasní
Nikdo Její výtečnost'.</i></p>
<p>9. <i>Omnes laudent, unde gaudent,
Matrem Dei Virginem:
Nullus fingat, quod attingat
Ejus celsitudinem.</i></p>	<p>9. <i>Všichni spěšme a se těšme
S Matkou Pannou Marií,
Slavme chválou neustálou
Tuto čistou lilii.</i></p>
<p>10. <i>Sed necesse (quod prodesse
Piis constat mentibus)
Ut intendam, quod impendam
Me ipsius laudibus.</i></p>	<p>10. <i>Mně prospívá, když zaznívá
Z úst mých Její oslava;
Jazyk pěje, srdce hřeje,
Jež pak slasti oplývá.</i></p>
<p>11. <i>Quoamvis sciam, quod Mariam
Nemo digne praedicet:
Tamen vanus, et insanus
Est, qui illam reticet.</i></p>	<p>11. <i>Vím, že zpěvy neprojeví
Nikdo zdárně Její skvost:
Předc se šálí, kdo nechválí
Matky Boží důstojnost'.</i></p>
<p>12. <i>Cujus vita erudita
Disciplina coelica,
Argumenta, et figmenta
Destruxit haeretica.</i></p>	<p>12. <i>V žití celém povždy bdělém
Bohem jen se řídila,
Jímž chytrácký blud mudrácký
Všech kacírů zřítíla.</i></p>
<p>13. <i>Hujus mores, tanquam flores
Exornant Ecclesiam,
Actiones, et sermones</i></p>	<p>13. <i>Její činy jsou květiny
Svaté Církvi ozdobou;
Co mluvila, co činila,</i></p>

<i>Miram praestant gratiam.</i>	<i>Božskou dýše lahodou.</i>
14. <i>Evae crimen nobis limen
Paradisi clauserat:
Haec dum credit, et obedit,
Coeli claustra reserat.</i>	14. <i>Eva bránu nebes stánu
Svou vinou nám zavřela,
Ta svou vírou – hojnou mírou
Nám ji zas otevřela.</i>
15. <i>Propter Evam homo saevam
Accepit sententiam;
Per Mariam habet viam,
Quae ducit ad patriam.</i>	15. <i>Pro Evinu těžkou vinu
Člověk upad' v bídnou strast';
Máti s nebe zas nás vede,
Kde jest naše pravá vlast'.</i>
16. <i>Haec amanda, et laudanda
Cunctis specialiter:
Venerari, praedicari
Illam decet jugiter.</i>	16. <i>Ji milujme, zvelebujme
Celou duší srdečně,
Vychvalujme, oslavujme,
Jak jen můžem' povděčně.</i>
17. <i>Ipsa donet, ut, quod monet
Natus ejus, faciam;
Ut finita carnis vita
Laetus hunc aspiciam.</i>	17. <i>„Máti Boží divy tvoří“ –
Pros, bych Syna miloval,
Po smrti své u Něho se
S Tebou v nebi radoval.</i>
18. <i>O cunctarum feminarum
Decus atque gloria!
Quam electam, et evectam
Scimus super omnia.</i>	18. <i>Ó ty jasná všech žen krásná,
Ozdobo a gracie –
Vyvolená, povýšená
Nade všechny – Marie.</i>
19. <i>Clemens audi, tuae laudi
Quos instantes conspicias:
Munda reos, et fac eos
Donis dignos coelicis.</i>	19. <i>Viz – odevšad ctitelů řad
Shromáždí se u Tebe!
Bludné osvět' – hříšné posvět'
Všecky doved' do nebe.</i>
20. <i>Virga Iesse, spes oppressae</i>	20. <i>Z Jesse prute, čáko v kruté</i>

<p style="text-align: center;"><i>Mentis et refugium:</i>
<i>Decus mundi, lux profundī,</i>
<i>Domini sacrarium.</i></p>	<p style="text-align: center;"><i>Zoufalosti odvěká –</i>
<i>Světa perlo, ve tmách berlo,</i>
<i>Stánku Syna člověka.</i></p>
<p>21. <i>Vitae forma, morum norma,</i>
<i>Plenitudo gratiae:</i>
<i>Dei templum, et exemplum</i>
<i>Totius justitiae.</i></p>	<p>21. <i>Jak mám žíti, jakým býti,</i>
<i>Vzor jsi plná milosti;</i>
<i>Ty's chrám Boží, jasnou zoří,</i>
<i>Slunce spravedlnosti.</i></p>
<p>22. <i>Virgo salve, per quam valvae</i>
<i>Coeli patent miseris:</i>
<i>Quam non flexit nec allexit</i>
<i>Fraus serpentis veteris.</i></p>	<p>22. <i>Zdravas Panno, nebes bráno,</i>
<i>Již jsi nám otevřela!</i>
<i>Tě lest' d'ábla nezasáhla,</i>
<i>Ač Tě zničit' hořela.</i></p>
<p>23. <i>Generosa, et formosa</i>
<i>David regis filia,</i>
<i>Quam elegit Rex, qui regit,</i>
<i>Et creavit omnia.</i></p>	<p>23. <i>Ty's spanilá, ušlechtilá</i>
<i>Dcera krále Davida,</i>
<i>Ty jsi Tvůrce, světa Vládce</i>
<i>Vyvolená záliba.</i></p>
<p>24. <i>Gemma decens, rosa recens,</i>
<i>Castitatis lilium:</i>
<i>Castum chorum ad polorum</i>
<i>Quae perducis gaudium.</i></p>	<p>24. <i>Perlo jasná, růže krásná,</i>
<i>Lilie nevinnosti!</i>
<i>Duše čisté vedeš jistě</i>
<i>Do nebeské radosti.</i></p>
<p>25. <i>Actionis et sermonis</i>
<i>Facultatem tribue,</i>
<i>Ut tuorum meritorum</i>
<i>Laudes promam strenue.</i></p>	<p>25. <i>Dejž, co činím a co mluvím,</i>
<i>Ať to není zmařile,</i>
<i>Bych Tvé ctnosti dle možnosti</i>
<i>Chválil, slavil zdařile.</i></p>
<p>26. <i>Opto nimis, ut imprimis</i>
<i>Mihi des memoriam,</i>
<i>Quo decenter et frequenter</i>
<i>Cantem Tuam gloriam.</i></p>	<p>26. <i>Vyslyš Paní moje přání:</i>
<i>Kýž Tě mám vždy v paměti!</i>
<i>Uměl chválu, Tvoji slávu</i>
<i>Často slušně zapěti!</i></p>

27. *Quamvis muta et polluta*
Mea sciam labia,
Praesumendum, nec silendum
Est de tua gloria.
27. *Vím, že němý a zprzněný*
Jsou rty moje k chválení;
Nepřestanou, neustanou
Matky Boží v uctění.
28. *Virgo gaude, omni laude*
Digna et praeconio:
Quae damnatis – libertatis
Facta es occasio.
28. *Panno čistá Ty's dojista*
Hodna všecké veleby;
Skrze Tebe přišlo s nebe
Vykoupení z poroby.
29. *Semper munda et foecunda*
Virgo tu puerpera:
Mater alma, velut palma
Florens et fructifera.
29. *Panno čistá Ty jsi Krista*
V pannenství svém zrodila,
Co máš slavná jako palma
Květ s ovocem zplodila.
30. *Ejus flore et decore*
Recreari cupimus,
Cujus fructu nos a luctu
Liberari credimus.
30. *Z Tvého květu vane světu*
Libodech k uzdravení,
A Tvým plodem, bohorodem,
Docházíme spasení.
31. *Pulchra tota sine nota*
Cujuscunque maculae:
Fac nos mundos et jucundos
Te laudare sedule.
31. *Všecka krásná, milojasná*
Beze všecké poskvrny,
Nechat' Tobě při své mdlobě
Sloužíme vždy bez viny.
32. *O beata, per quam data*
Nova mundo gaudia,
Et aperta fide certa
Regna sunt coelestia.
32. *Ó té Panny! skrz Niž dány*
Světu nové radosti;
Skrz Ni k spáse otvírá se
Brána k věčné blahosti.
33. *Per Te mundus laetabundus*
Novo fulget lumine,
33. *Skrze Tebe novou s nebe*
Svět se zaskvěl světlostí,

*Antiquarum tenebrarum
Exutus caligine.*

*Byv obrozen, osvobozen
Od chmúr starých temností.*

34. *Nunc potentes sunt egentes,
Sicut olim dixeras;
Et egeni fiunt pleni,
Ut Tu prophetaveras.*

34. *Ted' bohatci jsou bídáci,
Jak's nadšeně věděla;
Ponížení – zas zvýšení,
Jak's to předpověděla.*

35. *Per Te morum nunc pravorum
Relinquuntur devia.
Doctrinarum perversarum
Pulsa sunt praestigia.*

35. *Tvou svatostí ted' spustlosti
Mravů přišla náprava,
Ba i lhářům doktrinářům
Svět už věřit přestává.*

36. *Mundi luxus atque fluxus
Docuisti spernere:
Deum quaeri, carnem teri,
Vitiis resistere,*

36. *Světa slávou – polní trávou –
Ty's učila pohrdat,
Bohu sloužit, chtíče soužit,
Nepravostem odpírat,*

37. *Mentis curium tendi sursum
Pietatis studio,
Corpus angi, motus frangi
Pro coelesti praemio.*

37. *K nebi hledět, duchem letět
Roznícenou zbožností,
Tělo trestat, vášně mrskat
Pro nebeské radosti.*

38. *Tu portasti inter casti
Ventrís claustra Dominum,
Redemptorem, ad honorem
Nos reformans pristinum.*

38. *Čistá panna světa Pána
Pod srdcem svým nosila,
Spasitele, jenž nás cele
Zprostil pekla osidla.*

39. *Mater facta, sed intacta
Genuisti Filium,
Regem regum atque rerum
Creatorem omnium.*

39. *Matka čistá rodí Krista,
Syna Boha člověka,
Stvořitele, Spasitele,
Krále králů od věka.*

40. *Benedicta, per quam victa*
Hostis est versutia:
Destitutis spe salutis
Datur indulgentia.
40. *Požehnaná moudrá panna*
Chytrost' d'ábla přemohla,
Nám vinníkům a hříšníkům
Odpuštění vymohla.
41. *Benedictus Rex invictus,*
Cujus Mater crederis,
Increatus ex te natus,
Nostri salus generis.
41. *Požehnaný ten Král slavný,*
Co zmoh' d'ábla lítého,
Ten nestvořen, z Tebe zrozen
K spáse rodu lidského.
42. *Reparatrix, Consolatrix*
Desperantis animae,
A pressura, quae ventura
Malis est, nos redime.
42. *Rač těšiti, uzdraviti*
Každou duši zoufalou,
By unikla ohně pekla
Tvou milostnou přímlovou.
43. *Pro me pete, ut quiete*
Sempiterna perfruar;
Ne tormentis comburentis
Stagni miser obruar.
43. *Pros, bych byl vzat a tam přijat*
Do nebeské své vlasti,
Bych v pekelné – v ohniplné
Nezahynul propasti.
44. *Quod requiro, quod suspiro,*
Mea sana vulnera:
Et da menti te poscenti
Gratiarum munera:
44. *Ó jak strádám! za to žádám:*
Uzdrav moje bolesti!
Ulev duši, co ji kruší,
Dej dar Boží milosti:
45. *Ut sim castus, et modestus,*
Dulcis, blandus, sobrius,
Pius, rectus, circumspectus,
Simultatis nescius,
45. *Bych čistotný byl, lahodný,*
Mírný, vlídný, střízlivý,
Zbožný, vzletný, obezřetný,
Přímý, nikdy vraživý,
46. *Eruditus et munitus*
Divinis eloquiis,
Timoratus et ornatus
46. *Vycvičený, ozbrojený*
Zbraní pravdy Kristovy,
Bohabojný, vždy pokojný,

Sacris exercitiis.

Služeb Božích pečlivý.

47. *Constans, gravis et suavis*
Benignus, amabilis,
Simplex, purus et maturus,
Patiens et humilis.

47. *Stálý, vážný, v ctnosti snažný,*
Libý, laskav s dobrotou,
Prostomilý, ušlechtilý,
Trpělivý s pokorou.

48. *Corde prudens, ore studens*
Veritatem dicere,
Malum nolens, Deum colens
Pio semper opere.

48. *Nad srdcem bděl, ústy hleděl*
Pravdu Boží mluvíti;
Bál se zlého, Boha svého
Uměl zbožně chváliti.

49. *Esto tutrix, et adjutrix*
Christiani populi,
Pacem praesta, ne molesta
Nos perturbent saeculi.

49. *Lidu svému křesťanskému*
Vypros blaho pokoje,
Živ, ochraňuj, jej opatruj
Bez pohromy, rozbroje.

50. *Salutaris stella maris,*
Summis digna laudibus,
Quae praecellis cunctis stellis,
Atque luminaribus.

50. *Máti Božská, hvězdo mořská,*
Úcty hodna nejhlubší,
Nade hvězdy stkvíš se vezdy
Svou jasností nejvyšší.

51. *Tua dulci prece fulci*
Supplices et refove.
Quidquid gravat, vel depravat
Mentes nostras, remove.

51. *Svou přímlovou bohumilou*
Prosebníky podporuj,
Co je svírá, duši stírá,
Toho od nich odvracuj!

52. *Virgo gaude, quod de fraude*
Daemonum nos liberas,
Dum in vera et sincera
Carne Deum generas.

52. *Plesej, Panno, žes nás dávno*
Lesti d'ábla sprostila,
An jsi v těle svatém cele
Boha Syna zrodila.

53. *Illibata et dotata*

53. *Čistá panna obdařena*

*Coelesti progenie,
Gravidata, nec fraudata
Flore pudicitiae.*

*Byla plodem nebeským,
Ač počala, předc zářila
Květem studu andělským.*

54. *Nam, quod eras, perseveras,
Dum intacta generas;
Illum tractans, atque lactans,
Per quem facta fueras.*

54. *Pannou byla, jí zůstala,
Když jsi Krista rodila,
Toho kojíc a pěstujíc,
Jehož moc Tě stvořila.*

55. *Commendare me dignare
Christo tuo Filio,
Ut non cadam, sed evadam
De mundi naufragio.*

55. *Pros Synáčka jedináčka
Za mne v moji klopotě,
Bych vyplynul, nezahynul
V zlého světa potopě.*

56. *Fac me mitem, pelle litem,
Compesce lasciviam;
Contra crimen da munimen
Et mentis constantiam.*

56. *Dej mi tichost', zažeň zpuřnost',
Zkroť a zmař chtič chlípnosti;
Proti hříchu, pekla smíchu
Ozbroj duši statností.*

57. *Non me liget, nec fatiget
Saeculi cupiditas,
Quae indurat et obscurat
Mentes sibi subditas.*

57. *Ať nevíže a nehrýže
Žádost' světa mysl mou,
Zaslepujíc, zatvrzujíc
Duši od ní spoutanou.*

58. *Nunquam ira, nunquam dira
Me vincat elatio,
Quae multorum fit malorum
Frequenter occasio.*

58. *Ať mne hněv, zlost' – pýcha, hrdost'
Nikdy krutě nesvirá –,
Jež neřestem, nepravostem
Srážnou cestu otvírá.*

59. *Ora Deum, ut cor meum
Sua servet gratia,
Ne antiquus inimicus
Seminet zizania.*

59. *Ó pros Boha ať zachová
Srdce mé v Své milosti,
By v ně lstivý d'ábel mstivý
Nesil koukol hříšnosti.*

60. *Da levamen, et juvamen
Tuum illis jugiter,
Tua festa, sive gesta
Qui colunt alacriter.*

Commendatio

*O Maria! Virgo pia,
Mater admirabilis!
Per Te Deus, Iudex meus,
Mihi sit placabilis.
O! benigna, vere digna
Multis amatoribus;
In agone fer coronae
Praemium victoribus.*

60. *Dej útěchu v každém vzdechu
Svým ctitelům v žalosti,
By Tvé svátky a Tvé skutky
Slavili vždy s radostí.*

Závěrek

*Ó Maria! Panno milá,
Matko božské milosti!
Ach pro Tebe dejž mi nebe
Bůh můj – zdroj slitovnosti.
Ó lahodná! věru hodna,
By Tě každý miloval;
S nebes trůnu nes korunu,
Kdo vítězně bojoval.*

Commendatio B. Virgini.

O Domina mea, sancta Maria! me in tuam benedictam fidem et singularem custodiam, et in sinum misericordiae tuae hodie et quotidie et in hora exitus mei animam meam et corpus meum tibi commendo; omnem spem et consolationem meam, omnes angustias et miserias meas, vitam et finem vitae meae tibi committo: ut per tuam sanctissimam intercessionem et per merita tua omnia mea dirigantur et disponantur opera secundum tuam tuique Filii voluntatem. Amen.

Závěrečná modlitba k blahoslavené Panně Marii

*Ó Paní má! blahoslavená, svatá Panno Maria! do víry Tvé požehnané a obzvláštní Tvé ochrany a do Srdce Tvého, milosrdenstvím plného, nejen dnes a dne každého, ale i v hodině smrti mé odporučím Tobě duši a tělo své; všecku naději a útěchu mou, všechny úzkosti a bídy mé, život můj i konec života mého Tobě odevzdávám, aby na Tvou svatou přímluvu a Tvé zásluhy všechny moje skutky podle Tvé a Tvého Syna svaté vůle se řídily a spravovaly. Amen.*²⁶²

²⁶² ROŠTLAPIL, Josef (překl.): *Officium Parvum pro omnibus festis B. Virginis Mariae. Menší hodinky na všechny svátky blahoslavené Panny Marie.* Brno 1885.

7.2.1.2.4 Paměti města Dobrušky a panství Opočenského (1887)

První tiskem vydané paměti o Dobrušce (1887) vznikly jako výsledek dlouhodobé „sběratelské“ činnosti Josefa Roštlapila, který se velmi živě zajímal o dějiny Dobrušky a jejího okolí, včetně osob majitelů Opočenského panství. Informace k této problematice získával nejen návštěvou archivů nebo vlastním průzkumem (například trčkovské hrobky), ale také díky spolupráci s P. Rojkem, se kterým jej pojilo nejen přátelství, ale také zájem o historii regionu východních Čech.

Tato útlá knížka o 74 stranách se dochovala ve Vlastivědném muzeu v Dobrušce v červených, bílou plísní mírně napadených deskách, které nesou na přední desce zlatým tiskem nápis odkazující na vlastníka knihy: „*Důstojný pán/ VENDELÍN HONĚK/ V ŘÍČANECH./ 1887.*“ Na titulním listu je v pravém horním rohu černým razítkem vytištěno: „*J. HONĚK/ DOBRUŠKA*“. V dolní části titulního listu je napsáno, že kniha vyšla v Dobrušce „*TISKEM [...] – NÁKLADEM SPISOVATELOVÝM*“, přičemž je zřejmé, že text za slovem „tiskem“ byl vymazán. Na zadní předsádce Josef Roštlapil vlastnoručně perem připsal: „*Se vsí uctou a láskou/ Josef Roštlapil*“ (pod tímto připskem je ještě jednou stejné vlastnické razítko jako na titulním listu).

Do knihy byl volně vložen tištěný lístek, který oznamoval, jakým způsobem bude vynaloženo s penězi, získanými z koupě paměti: „*Poněvadž náklad na ‚Paměti‘ už napřed jinak zapraven jest, vynaloží se **všechen** příjem na důstojnou úpravu kapličky svatého Jana. Z té příčiny hojného odbírání toho spisu se nadějeme.*“

V úvodu knihy se hovoří o Dobrušce „*za staré doby*“, dále jsou krátce zmíněna jména pánů z Dobrušky, Trčků z Lípy, požáry v Dobrušce, její duchovní správcové, děkanský kostel svatého Václava, pohřební kostel svatého Ducha a několik stran je věnováno trčkovské hrobce ve farním kostele na Opočně.

Následují dvě ukázky z knihy *Paměti města Dobrušky a panství Opočenského*. První z nich vypráví o Mikuláši mladším Trčkovi z Lípy a druhá o trčkovské hrobce. Vybrány byly právě tyto úryvky, neboť přímo odkazují na Roštlapilův hlubší zájem – v prvním případě to byl právě Josef Roštlapil, který upozornil Karla Jaromíra Erbena na tragický příběh manželky Mikuláše mladšího Trčky z Lípy, Kateřiny ze Šellenberka a na Kostí. V případě druhého úryvku je zajímavé sledovat, jak podrobně, erudovaně a s jakým zápalem se Roštlapil snažil zachytit i nejmenší detaily, včetně svých domněnek (jedná se proto o nejdelší a zároveň poslední stať knihy), které spatřil v trčkovské

hrobce, když ji nechal otevřít.²⁶³ A nezůstal jen u prostého popisu – srovnal i zápisy z knihy královéhradeckého hejtmana Karla Josefa z Bienenbergu *Versuch über einige merkwürdige Alterthümer in Königreich Böhmen* z konce 80. let 18. století se současným stavem dochování rakví na Opočně pochovaných Trčků po téměř devadesáti letech.

„Mikuláš mladší Trčka z Lípy

*1489 na Lichtenburce, 1494 na Opočně, hejtman království českého 1494, † 3./4. 1516
v Boleslavi; manželka Kateřina ze Šellenberka a z Kosti*

Zboží opočenské i s Dobruškou koupil roku 1494 rytíř Mikuláš mladší Trčka z Lípy od pana Jence z Janovic, načež hned 18. května 1495 uděluje král Vladislav na prosbu téhož pana Mikuláše „městečku Dobrušce dva jarmarky: v pondělí před svatým Jiřím a druhý na den svatého Jiljí osmi dny pořád sběhlými“.

Po té hned jal se pan Mikuláš Trčka skupovati vůkolní větší i menší statky, položiv takto první základ k rozsáhlému zboží opočenskému. Tak roku 1496 koupil zboží Třebechovické – kdež na vinici, hoře Oreb, vystavěl dřevěný kostelík, jenž roku 1826 byl přestavěn – za 5000 kop od Johanky Kroměšínové z Březovic, dědičky a dcery Přibíka, kteráž se byla provdala za Mikuláše staršího Trčku na Vlašimi, a později kšaftem Mikuláše mladšího Trčky ustanovena byla za dědičku zboží Opočenského.

Téhož roku 1496 přikoupil v Lazcích dvůr poplužní se 3 lány (větší dvůr v Přepysích); v Křivíně 9 prutů lesa podle údolí, jež slove Vlčí, a v Pohoří 3 kopy platu od Jindřicha knížete z Minsterberka.

Roku 1498 koupil tvrz Smiřice s dvory a vesnicemi za 6000 kop grošů, později též Bolehošť s Křivicemi od Tristrama z Barchova za 3250 kop. Konečně mu roku 1514

²⁶³ Josef Roštlapil tematiku trčkovské hrobky a svých objevů v ní nezaznamenal pouze ve vydané knize *Paměti města Dobrušky a panství Opočenského*, ale také v dobrušské a opočenské děkanské pamětnici: „Hrobka Trčkovská původně byla tam, kde nyní sakristie jest, vlastně v zadnějším oddělení na pravé straně. Když pak byl nynější kostel farní pro katolické služby upraven, přeneseny jsou pozůstalé rakve pánů panů Trčkův do přístěnku schválně po levé straně presbyteria přízděného. S jakou asi šetrností přenesení se stalo, člověk by zplakal. 1741 byla tato nová hrobka otevřena z té příčiny, že se pátralo po pokladech, jež prý v té které rakvi uloženy jsou, při čemž sekera rychlé služby konala, a všecko horem pádem se zpřevracelo, jakž to Bienenberg při opětné přehlídce roku 1778 konané žalostně dosvědčuje. Já pak roku 1869, nechav dne 10. srpna hrobku tu otevřít, na své vlastní oči s bolestným srdcem spatřil, ano, hůřeji to vyhlíželo, nežli to pan Bienenberg povídá ve svém: ‚Versuch über einige merkwürdige Alterthümer im Königreich Böhmen‘ [...].“

ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 139, in: SOkA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.
SOkA Rychnov nad Kněžnou, *Gedenkbuch der Pfarf Opočno 1833–1898*, poř. č. 1338, inv. č. 3, kn. 214, str. 151–153.

král Vladislav potvrdil ve zboží dědičné, kteréž posud co zápisné držel: Klášter Sváté pole s vesnicemi, též vesnice někdy kostela Pražského: Mokrou, Čánku, Černilov a Jásenou.

Dne 24. června 1501 potvrdil pan Mikuláš mladší Trčka listem na Veliši daným všecka privilegia Dobrušce udělená.

Téhož roku 10. srpna 1501 založil pan Jan Černčický z Kácova „Nové Město Hradiště nad Methuji“.

Roku 1507 zrovna před vánocemi kázal Mikuláš Trčka rytíře Šanovce stíti, bábu za živa zahrabati a svou manželku Kateřinu ze Šellenberka za živa zazdíti.²⁶⁴ – Snad pro náhnětky svědomí přenáhlený skutek ten mu stále vyčítajícího, jakož i pro churavost' a bezdětnost' svou, konal napotom skutky milosrdné, založiv 29. září 1512 špitál v Dobrušce pro chudé a nemocné; pro obývání koupil jim dům, vyměřil roční plat z masných krámů (z každého 28 grošů o svatém Janě Křtiteli a o vánocích po 2 groších šosu a každý úterek jeden halěr tržného) a každého roku dva provazce dřev z lesa Chlumu v tom místě, kdež by jim nejpříležitěji bylo. List ten nadací pergamenový dán jest na Opočně, ku kterému pečeti své přivěsili: Burjan Trčka na Lipnici (bratr), Zdeněk Trčka na Vlašimi (bratranec) a vladyka Tristram z Barchova a v Bolehošti.

Konečně dne 14. prosince 1515 učinil pořizení na Lipnici o svých statcích. Za hlavní dědičku jmenoval výše dotčenou paní Johanku s jejími syny, vdovu po strýci Mikuláši starším Trčkovi na Vlašimi; svému bratru Burjanovi postoupil panství Polenské s menšími statky; ve Vilímově, v Chotěboři a Heřmanově Městci nadal a obmyslil špitály; v Chotěboři založil kaplana, který při malém oltáři za jeho duši a předkův jeho službu boží konati měl. Neduživ jsa odebral se na léčení do Boleslavi, kdež 3. dubna 1516 zemřel.“²⁶⁵

[...]

²⁶⁴ V dobrušské děkanské pamětnici podává Roštlapil ještě o Mikuláši Trčkovi informaci, že „od té chvíle nikdy prý se neusmál.“

ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 121, in: SOKA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

²⁶⁵ ROŠTLAPIL, Josef: *Paměti města Dobrušky a panství Opočenského*. Dobruška 1887, str. 21–22, in: SOKA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

„Hrobka Trčkovská ve farním kostele na Opočně

Ač se z valného zdraví netěšil, přece mladý a bohatý pan Vilím Trčka rád a mnoho stavěl. Jsa 28 let stár, počal velkou stavbu na zámku opočenském, jak o tom svědčí gruntovní kniha dobrušská, numero 5, folium 122.:

„Léta 1560 předeck zámku půl bořeno za téhož pána pana Jeho milosti a staven větší o příkopy a dostaven léta 1567.

Téhož léta 1567 kostel počal se stavěti v Opočně v městečku nákladem urozeného pána pana Vilíma Trčky z Lípy a na Velíši jeho milosti.’

V zámku opočenském chová se obraz – Epitafium, které dal pán pan Jan Jetřich Žerotín svému synu udělati – o němž šířeji promluviti za dobro uznáváme.

Obraz jest na dřevě malován, 3 lokte a 2 coule vysoký, 2 lokte a 9 coulů široký. Na něm se spatřuje vnitřek presbyteria a přední část lodi kostela opočenského, na pravo s prvním toliko sloupem, na levo s oběma předními sloupy. Na zdi pod klenutím lodním mezi oběma pásy vyobrazena byla večere Páně s 12 apoštoly a pod tím nápis: ‚Accipite, comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis datur – bibite ex hoc omnes, hic calix est novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum.’

Jak z toho obrazu lze pozorovati, zdá se k pravdě podobno, že se staré hradní kaple svatého Ondřeje k tomu použilo, by novému kostelu za presbytář sloužila. Na klenutí vidíme 6 žeber do svorníka se stýkajících. Mezi 1. a 2., pak 2. a 3. východním žebrem byly 2, mezi 4. a 5. žebrem na jih bylo 1 okno; byla podlouhlá, každé o 6 přehradkách, všecka kotoučovitě zasklena.

U samé zdi v presbyterii mezi 3. a 4. žebrem, zrovna uprostřed vypínal se štíhlý, vysoký oltář na způsob archy stavěný s trojím oddělením: nad stolem oltářním bylo nejširší, nad tímto užší, a nejvyšší zavíralo se poloobloukem, na kterém veliký znak Trčkovský a Biberšteinský ukazoval a hlásal, kdož ten oltář postaviti dal.

Na stole oltářním, jenž byl rásnatým rouchem až k samé zemi dosahujícím slušně pokryt, vidíme kalich a vedle něho konvici s vínem – na levo rozloženou knihu, avšak beze svícňů. Výše nad stolem četlo se napsáno: ‚Sanguis Jesu Christi purificat nos ab omni peccato.’

A hned nad tím rozkládalo se dolejší oltáře oddělení ve své šířce, na něm uprostřed vyobrazen Kristus Pán na kříži mezi dvěma lotry, u nohou klečí Maria Magdalská, stojí blahoslavenná Panna Maria s Janem – voják na koni sedě otvírá

kopím bok Páně; po obojí straně tohoto prostředního vyobrazení byly poboční křídla – snad dvířka, jimiž se prostřední obraz zavíral – na každém obraz snad svatého Petra a na druhém svatého Pavla.

Nad tímto dolejším oddělením vypínalo se v užším rámci hořejší s vyobrazením, jak Kristus Pán z mrtvých vstává, svou pravici k nebi pozdvihuje, v levici korouhev drží, maje u nohou stráž ze spaní se probuzující.

V třetím, nejvyšším: znaky Trčkovský a Biberšteinský. – Hned po levé straně u samé zdi, jež dělí presbytář od lodi, stála kazatelna na jednoduchém podstavci; na ní bylo napsáno: ‚Evangelium est potentia Dei ad salutem omni credenti. Rom. I.‘

Za kazatelnou v levo – kde nyní oltář poboční svatého Václava – postaven byl vysoký kříž s Ukřižovaným, z Jehož hlavy do okola patero širokých paprsků vycházelo s nápisem: I N R I. Nade křížem stál nápis: ‚Rom. I. Christus mortuus est propter peccata nostra et resurrexit propter purificationem nostram.‘ Podle kříže pod levou rukou Páně: ‚Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnes qui credunt in eum non pereant, sed habeant vitam aeternam. Joan. 3.‘ U nohou Páně napsáno ‚Luc 19. Venit filius hominis quaerere et salvum facere, quod perierat.‘ Kříž ten zatknut byl ve čtverhranném podstavci, na němž pod nohami Páně stál beránek, drže pravou nožkou dlouhý křížek nad sebou, na němž dvě stužky jako praporeček vlály – a jak z Jeho boku do kalicha naproti stojícího svatá krev se proudem řine. Na podstavci četlo se: ‚Joann. I. Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi.‘

Kde nyní vedou dveře do sakristie, tam se skvěl nádherný pomník, jehož paní Barbora Bibersteinka svému manželu, pánu Vilímu Trčkovi, postaviti dala.

V těch místech, kde nyní oltář svatého Vavřince jest, byla zpovědnice, nad níž se četlo: ‚Accipite Spiritum Sanctum, quorumcumque remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt eis. Joan. 20.‘

U zpovědnice na tabuli v levo stálo: ‚Eph. 2. Exstructi estis super fundamentum Prophetarum et Apostolorum summo angulari lapide existente Jesu Xto.‘

Nedaleko prvního pravého sloupu na levo stála křtitelnice na kulatém podstavci. Na tomtéž sloupu napsáno bylo: ‚Quotquot vestrum baptisati sunt Christum induerunt. Gal. 3. qui crediderit et baptisatus fuerit, salvus erit. Mar. 14.‘

Závěreční nápis pod obrazem zněl: ‚Toto Epitaphium dal gest udělat vrozeny Pan P. Gan Getrich Starssy Synowy swému.‘

Všecky nápisy psány jsou zlatou literou.

Celé presbyterium jakož i popředí lodi na této výtečné malbě oživeno jest náboženskými obřady a momenty – totiž:

V levo na podlouhlém až k druhému sloupu dosahujícím slupni stojí pan Jan Jetřich ze Žerotína jakožto ženich – v levé ruce drží biret, v pravé facalík – podle něho paní Barbora Bibersteinka, ovdovělá Trčková, jako nevěsta, za nimi uprostřed kněz, jenž je oddává; podle paní Barbory malá družička, v pravé ruce věnec, v levé pak drží facalíček; za nimi na pravo devatero paní a šlechtičen, za pánem Žerotínem v levo desatero pánů – všickni v tehdejšíh kroji malebném.

Hned naproti u křtelnice stojí pan Žerotín co otec s jedním pánem co kmotrem – kněz polévaje hlavičku, tváří do křtelnice obrácenou, křtí zrozence páně Žerotínova, bába či paní kmotra držíc na rukou přřinku, bílou plenou pěkně pokrytou, čeká, by pokřtěnce zase přijala; za ní dokola stojí 7 kmoter a v pravo přede všemi po straně nezbytný kostelník drže v levici svazek klíčů.

Za tímto dvojím skupením vidíme, jak pan Žerotín s paní Barborou na dvou stolicích podle sebe sedíce poslouchají slovo boží, jež hlásá kněz na kazatelně, pod níž sedí šašek, maje na prsou modré srdce přiřité.

Ve zpovědnici kněz sedící rozhřešuje právě paní Barboru, kteréž napotom u oltáře po straně evangelia podává tělo Páně – jí naproti klečí u oltáře pan Žerotín, buď přijav neb maje přijímati večeři Páně.

Jemná a živá malba, nejspíš roku 1572 neb 1573 shotovená nejen věrnýh kroy, ale snad i obličeje co věrné podobizny všech tam vyobrazených osob nám představuje; škoda, že neznáme jména toho výtečného malíře.

Obraz ten byl v kostele na zdi, kde nyní jest oltář svatého Vavřince, zavěšen a skvěl se v ozdobním rámci. I zůstal na tom místě i ještě roku 1725, až později do zámku byl přenešen, kdež se až posavade chová.

—

Bohatý rod pánů Trčků vládl mnohými panstvími, a tudíž také zemřelí údové jeho na rozličných místech pochovááni bývali: na Vlašimi, Světlé, Lipnici, ano Jan mladší Trčka † 1550 i v dobrušském kostele svůj hrob nalezl. Dokončiv stavbu kostela opočenského i na to pan Vilím Trčka pamatoval, by při něm pro sebe a rodinu Trčkovskou založil hrobku slušnou; zřídil ji v těch místech, kdež nyní sakristie se nalézá. Po smrti své 1569 byl v ní sám pochován. Možná že jeho sestra Veronika, před ním 1567 zemřelá a jinde prozatím uložená, napotom svůj poslední odpočinek v ní obdržela – a snad i její manžel Karel ze Žerotína a jejich synové a dcery, jakož pak později pan

Jaroslav Trčka a jeho první manželka Marketa Meziřícká z Lomnice (jejich syn Jindřich) i druhá choť Johana ze Žerotína, jejich pak děti Karel Jan, Krištof Jaroslav, (Vilím? † 1596), Vilím? syn Jana Rudolfa † 1632, Maria M. z Lobkovic † 1633 a její manžel Jan Rudolf hrabě Trčka † 1634 pochováni byli na Světlé. Mrtvola v Chebu 25. února 1634 zavražděného hraběte Adama Erdmana Trčky s ostatními zavražděnými přivezena byla do Stříbra, kde u Františkánů prozatím pochován byl a snad také pohřben tam zůstal. – Kolik rakví v té hrobce na jisto uloženo bylo, a co se s nimi až do panování Jeronyma hraběte Colloreda 1694–1726 dělo, nevím.

Do této hrobky vcházelo se těmi dveřmi, ježto na pravo za oltářem až posavade do zadní části nynější sakristie vedou.

Po smrti pana Vilíma Trčky dala mladá, asi 32letá vdova paní Barbora svému manželu nádherný pomník z bílého, slezského mramoru shotoviti a sice: z mohutného kamene náhrobního, na němž v životní velikosti vytesán byl rytíř obrněný držící v pravé ruce meč, maje u nohou přilbici a znak Trčkovský. Kámen ten zbyl zazděn, kde nyní vedou dveře do sakristie – nad ním zasazena byla vysoká z obou stran se pnoucí mohutná okrasa z mramoru se 4 znaky nad hlavou podle sebe seřaděnými; – nad tím vznášela se pěkná kaplička obloukem jako stříškou pokrytá, majíc po pravé i levé straně a pak nad obloukem utěšené sošky – vše řemeslným dílem ozdobené.

Rovněž tak pořídila paní Johanka ze Žerotína svému zemřelému manželu Jaroslavu Trčkovi mohutný, mramorový kámen náhrobní, na němž je vytesán obrněný rytíř, maje ruce jako k modlení složené, po jehož levici stojí meč, po pravé straně u prostřed přilbici, u hlavy v pravém rohu znak Trčkovský, v levém znak Šellenberský v nohách na pravo znak Lichtenburský (ostrev), v levo znak Žerotínský (lev stojící). Na obrubě náhrobku zachoval se nápis počínaje od levé nohy nahoru:

„Letha Panie 1588. w pondiely po S. Trogicy Urozeny Pan Pan Jaroslaw Trczka z lippy Na – ledczy a oppocznie w panu Bohu vsnul a tuto gest pocho – wan w toto mistie s Janem Karlem Synem Swym kterez dussiczky se wssemy wolenymy – ^{veselého} wzkrzissení ziwotha wieczného ocziekawagi.“

Na kterém místě v kostele (nejspíš také v presbyteriu) tento náhrobek z počátku byl zazděn, pověditi nelze.

* * *

Ne-li již Ludvík hrabě Colloredo, který roku 1673–74 kostel a klášter kapucínský na Opočně vystavěl, zajisté jeho nástupce Jeronym hrabě Colloredo (1694–1726), jenž byl později gubernatorem států Mediolanských a jenerálním hejtmanem, a v Miláně

také zemřel, na to pomýšlel, aby kostel N. T. B. pro katolické služby boží upravil, v něm si pro sebe a rodinu Colloredskou slušné oratorium blízko hlavního oltáře zařídil, a konečně na Opočně samostatného a stálého faráře založil a nadal.

Po odstranění bývalého oltáře strhlo se staré klenutí v presbytéri a novým tak nahradilo, že po pravé straně prostranné oratorium s dvěma okny k oltáři se připojilo, po levé straně dvěma okny postačitelné světlo přicházelo, osvěcujíc lesklý, nový později sem postavený oltář s krásným tabernakulem z červeného mramoru v Miláně shotovený.

A poněvadž pro sakristii nikde jinde příhodného místa nebylo, musilo se k tomu staré hrobky Trčkovské použiti, a pro rakve tu položené nová hrobka vystavěti. I stalo se tak. Po levé straně presbyteria, hned pod okny, přistavěl se docela tmavý, malý, 2 ¼ sáhu toliko dlouhý a 1 ½ sáhu široký sklípek, do něhož skrze střechu za často chatrnou i skrze klenutí dešťová voda prosakovala a na rakve tam položené kapala.

Do této tak skrovně vyměřené a přizděné hrobky mohlo se asi 6 neb 7 cínových rakví vejíti – a pročez bylo-li cos pravdy na té pověsti, že v Trčkovské hrobce 15 cínových truhel leží, musilo se jich několik buď nedlouho po vyhasnutí rodu Trčkovského, buď již později, aneb právě v ten čas, když se měly do nové kobky přenést, k jinému účelu spotřebovati, jak se to bohužel tehdy jinde, na příklad v Brandýse nad Orlicí, stávalo a dělo.

S jakou šetrností, uctivostí a pietou toto přenešení se konalo, poznáváme z toho, jak si ti lidé při tom vedlo. Nejprv vylámali a strhli nádhernou okrasu kolem náhrobního kamene Vilémova a kdož ví, kam ji zahodili; napotom vypáčili oba náhrobky Vilimův i Jaroslavův, a z kostela na ulici – kde nyní škola jest – tak vyhodili, až se mohutný náhrobek Jaroslavův na pravé straně na 3 kusy rozbil. Některé rakve buď ze všetečnosti aneb spíše z lakoty barbarským způsobem posekali ba i víka násilně odtrhli, by se v nich pohrabali – a konečně do nové hrobky zatáhli a na sebe tu i tam naházeli a pak zazdili.

*Bývalý krajský hejtmán kralohradecký pan Karel Josef z Bienenbergu (*Versuch über einige merkwürdige Alterthümer im Königreich Böhmen, Königgrätz, 1778, 1779*, strana 204.) vypravuje, že prý Jeronym hrabě Colloredo pro ty na ulici pohozené náhrobky v Miláně nepokojné sny míval a mnohé úzkosti snášel, a z té příčiny svého úřadu opočenského se dotazoval, zdali dva náhrobky na ulici kdesi pohozeny ležíce veřejně zneuctěny bývají, a cí by byly? tu prý na zprávu sobě podanou ihned rozkázal, aby na slušném místě v kostele zazděny byly, což u hlavních dveří po obojí straně také se vykonalo. Zde zůstaly, až počátkem nynějšího století, nejspíše po roce 1810, kníže Rudolf Colloredo-Mannsfeld rozkázal, by se oba náhrobky po levé straně presbyteria,*

kde nová hrobka byla, a sice Vilímův blíže oltáře, Jaroslavův dále k lodi tak zazdily, by mezi oběma bylo přístupu do hrobky.

A tu se mi zdá, že právě při vykonávání té práce titíž dělníci a jiní s nimi do hrobky se dostavše, některé rakve, zejména Jaroslava, Barbory, Viléma a Johanky ještě násilněji, nežli prve se stalo, zotvírali, rozbili, prošťárali, zplundrovali, zneuctili. Domnívám se tak proto, že Bienenberg, jak rakve tak i těla v nich pozůstalá roku 1778 v zachovalejším ještě stavu, nežli já roku 1869 shledal a našel. Poslyšme, co sám o tom vypravuje na straně 179: ‚Často se mně vypravovalo, že v opočenském kostele blízko oltáře, po straně evangelia, Trčkovská hrobka přizděna se nalézá, v nížto prý 15 cínových rakví s nápisy uloženo jest. Roku 1741 nechal tehdejší generální vikář Jan Josef Sax tuto hrobku u přítomnosti vrchnostenského hejtmana Františka Walprechta a důstojného faráře Jiří Mertena v tom úmyslu otevřítí, aby velkého pokladu, jenž prý v tom sklípku leží, k užítku a prospěchu kostela vyzdvihnouti a obrátiti mohli. Avšak náhlý vpád Prušáků k Náchodu vtrhnuvších přimělo pány komisary, že po kvapném prohlednutí zde uložených rakví rychle a ihned sklípek zazdítí dali. I já jsem si začasto přál, abych mohl ten sklípek prohlédnouti a ty nápisy (na těch rakvích) sobě přepsati – poněvadž se mi z venku ten přízděnek (na 15 rakví) nepoměrně malý a příliš skrovný zdál. Obdržev na podzim roku 1778 od veledůstojné biskupské konsistoře k tomu povolení – právě když ještě pruský král u Zacléře stál – dal jsem u přítomnosti důstojného pan faráře Jiljí Portensteina a vrchního pana Antonína Herziga z Herzfeldu ve zdi přístup vybourali, a tu jsme v té velmi těsné prostoře dosti mnoho nepořádně postavených a složených, z většího dílu na sobě položených a naházených cínových i dřevěných a to rozbitých rakví našli.

Cínové rakve byly z počátku všechny zaletované – tehdáž však našli jsme je již posekané.’

A hned již popisuje patero rakví – ale v jiném, totiž chronologickém pořádku, nežli jsem je já roku 1869 v hrobce položené našel: nejprve pana Viléma, pak paní Barbory, Jaroslava, jeho synáčka Jana Karla a rakev z roku 1596 – a ta byla Johanky ze Žerotína. A podivná věc! o rakvi Křištofa Jaroslava, jež tam býti musila, docela se nezmiňuje! Napotom dokládá:

‚Mimo těchto patero cejnových rakví našel jsem, ale v největším nepořádku, ještě čtvero dřevěných sprostým dílem shotovených rakví pro dospělé lidi a jednu pro

dítka;²⁶⁶ pak shnilá prkna a kosti asi ze dvou jiných truhel umrlčích; poněvadž ale jen z borových prken a hrubým dílem shotoveny byly a žádná tabulka aneb nápis u nich neležel, domnívám se, že všechny ty dřevěné taktěž prve v cejnových rakvích zasazené ležely, cejn pak při změně bohoslužby a přenešení těch mrtvol jinak se spotřeboval.’

Léta božího 1869, dne 10. srpna jsem i já hrobku otevřel a všechny rakve bez noh – vyjmouc rakvičku Jana Karla – na zemi ležící v tomto pořádku našel směrem od oltáře k lodi:

1. U samé zdi ležel Krištof Jaroslav;
2. podle něho stála rakev Jana Karla; pak ležela
3. rakev Jaroslava;
4. paní Barbora z Biberšteina;
5. rozbitá rakev Vilíma;
6. plochá rakev paní Johanky – taktěž rozbitá, v nohách nádobka za rakvičku považovaná – proto kdosi, tímto omylem sveden, nad ní na zdi napsal ‚šestinedělka‘.

Po dřevěných rakvích a prknech, leč co zbylo ztrouchnivělých drtin, ničehož viděti nebylo.

Pozorujme nyní, v jakém stavu pan Bienenberg roku 1778 a zase já roku 1869 jsme tyto rakve našli.

1778 ‚Veliká, cejnová rakev s kruhy a podstavky (nohami) s tělem svobodného pána Vilíma Trčky. Tělo leží v borové truhle, jenž do cejnové rakve vsazena jest.‘

1869 Cejnová rakev na kusy rozbita tak, že jen víko střechovité Δ pohromadě drželo. Jednotlivé rozbité kusy dílem na rakvi Johancině, dílem okolo ní samé ležely. Po nebožtíkovi ovšem žádné památky. Na levé straně víka – 1 sáh a 6 coulů dlouhého – u hlavy nalézá se vypouklý nápis o 10 řádkách:

ANNO VIRGINEI PARTVS
: M : † D : L : XIX
MENS OCTOB: XXII.
GENEROSVS BARO DNS. D.
WILHELMVS TRCZKA. A
LYPPA. MORTVVS . AETATIS . ANNO XXXVII
CVIVS . CORPVS . HAC . IN

²⁶⁶ Co zde za rakvičku považováno, byla nádobka pro koření, jež se k mrtvole do rakve dávalo – tak jsem to shledal a našel i v rakvi Krištofa Jaroslava.

CISTA . REPOSITVM

EST.

Na víku v nohách spatřuje se vypuklý znak Trčkovský. V prostředku mezi nápisem a znakem vypodobněn jest kříž bez figury.

1778 ,Druhá velká cejnová rakev s kruhy a nohami stojí na předešlé ? (stehet auf erstgedachten). V ní jest uloženo tělo paní Barbory ze Žerotína po rodu Bibersteinové, která sametovým rouchem přioděna v borové truhle do cejnové rakve tu vložené odpočívá.'

1869 I tato rakev paní Barbory z Bibersteina, prve manželky pana Vilíma Trčky a po jeho smrti pana Jana Dětricha staršího ze Žerotína, byla násilně, barbarsky otevřena, víko její od spodní části tak odtrženo, že více na ní nepřiléhalo. V ní shledáno a nalezeno avšak v bohopustém nepořádku několik sametových a hedbávných zbytků umrlčího roucha, kterýmž, jak se zdá, několik mrtvol prve přioděno jest bylo, 2–3 setlelé lebky a jiné kosti, zbytky z obuvi (nártý, jeden mužský a jeden ženský podešev). Všecko to snad z ostatních rakví sem naházeno bylo.

Na víku po pravé straně u hlavy je vypuklý znak Žerotínský, vedle něho kříž bez figury, a hned podle znak Bibersteinský na čtvero polí rozdělený a podle toho hned vypuklý nápis o 7 řádkách:

Leta Panie 1586 w autery po pamatcze swatych trzi kralow w nocy na strzedv po desate hodinie na pvl orlogi gest milost vrozena pani pani barbora zierotinska geho milosti vrozeneho pana pana getrzycha starssiho z zierotina na smirzicych a czernikowicych w prawei wirze krista gezisse ziwot swug dokonala a w patek przed swatym Fabianem sseb tielo gegy pocztiwie w kostele na opocznie gest pochowano.

Dle tohoto nápisu domnívá se pan Bienenberg, že se paní Barbora přiznávala k víře česko-bratrské, ač její otec, † 1549, stal se katolíkem.

Karel z Munstenberků, ψ Anna, vévodkyně Saganská

|

Jeronym svobodný pán z Bibersteina, ψ Voršila

|

Barbora z Bibersteina

1778 ,Třetí cejnová, kruhy a nohami okrášlená rakev chová v sobě pozůstatky Jaroslava Trčky.'

1869 I u této rakve, jakož i u ostatních byly nohy odražené, z nichž jsem jednu toliko našel a v koutě uschoval – avšak i ta roku 1884 zmizela. Po levé straně asi v prostředku bylo víko násilným způsobem tam vysekáno, že dírou takto učiněnou viděti bylo některé hnáty jakoby rozházené. I setlelému tělu pokoje se nedopřálo. Na víku po obojí straně jak u hlavy tak i u nohou spatřuje se v pěkném věnci vypuklý znak u hlavy Trčkovský s literami: I. T. Z. L., a v nohách opět po obojí straně znak Žerotínský s literami: I. T. Z. Z. Všecky čtyry znaky byly barvami Trčkovskými illuminovány, svrchu černou, uprostřed bílou, vespod červenou. V hlavě na konci víka býval stojatý křížek; poněvadž ale kdosi na rakvičce Jana Karla podobný křížek zlomil, zasadil jsem ulomený na rakev Jaroslava Trčky. V dolní části rakve v hlavách vidíme jako na nějakém obrázku vypuklý křížek s Kristem Pánem, u jehož nohou Maria Magdalská klečí, Panna Maria s jedné a Jan Evangelista s druhé strany stojí. Utěšené to dílo! Na pravici víka mezi naduvedenými znaky nalézá se tento nápis o 5 řádkách:

1. Letha 1588 w pondieli po swate Trogiczi v hodin sedm na pol orlogi schylugi
2. czy se k noczi, gehu milosti dobre a slawne pamieti vrozeny pan pan Jaroslaw
3. trczka z Lyppy pan na Ledči oppocznie a frimburcze gest prostrzedkem smr
4. ti s tohoto swieta sgitu raczil a tuto pochowan gest kterehozto dussi gehu mi
5. losti pan Bush wssemohouczy racz milostiw byti.

1778 i 1869 V cínové rakvičce, přes 1 ½ lokte dlouhé, docela ještě zaletované odpočívá nejmladší synáček, Jan Karel, pana Jaroslava Trčky.

Na víku u hlavy i dole na rakvi u hlavy, a taktéž na víku i na rakvi v nohách, tedy čtvero na počet, vypuklou práci vypočten jest kříž s Ukřižovaným s nápisem ^{INR}/IP. Na pravé straně jest znak Trčkovský a na levé znak Žerotínský s literami I. T. Z. Z.

Na pravé straně víka čte se nápis o 10 řádkách – jež hlavičkou andělíčka počínají a se skončují – v latinských unciálkách:

1. ψ Letha Panie 1588 w auterey po pamatcze promienieni Pana Krista ψ
2. ψ vvdewiet polavorlognich hodin na strzedu w noczy od Pana Boha ψ
3. ψ wssemohavczyho prostrzedkem smrti wieku swem mladistwem a ψ
4. ψ dietinskem s tohoto swieta prolan gest vrozeny pan pan IAN KA ψ
5. REL Trczka z Lypy ψ syn vlastni a neymladssy nebosstika dobre a ψ
6. Ψ slawne pamieti vrozeneho pana pana Jaroslawa Trczky z Lypy ψ
7. Ψ pana na Ledczy oppocznie a Frymburcze ψ brzo po swieta sgyti ψ
8. Ψ pana otce sweho neymileysyho kderehozto dussy pan Bvoh ψ

9. *Ψ milostiw beyti a wesele z mrtweych wstani przyti racz a ψ*

10. *tuto pochowan gest. Ψ*

* * *

1778 ,Čtvrtá (vlastně pátá) cejnová rakev má podobu obyčejné truhly, která svrchu plochým plátem jakoby vikem dvěma kruhy opatřeným zavřena jest; u hlavy je vypuklý kříž; při něm leží cejnová tabulka, na níž bylo písmo vyryté, avšak od vlhka z dřevěných mnohých truhel na rakvi složených docela bylo ztráveno, tak že jen rok 1596 poněkud znáti bylo.'

1869 V rakvi této odpočívala Johanka, druhá manželka Jaroslava Trčky, rozená Žerotínova – její pozůstatky docela zetlely, na hořejší i dolejší čelisti byly ještě všechny zuby; našly se desky z červeného aksamitu, modlitebné knihy, z níž však žádných listů nezůstalo.

Víko je docela ploché, na němž se kříž s Ukřižovaným nalézá; figura svědčí o bedlivé práci.

Svrchu zmíněnou tabulku našel jsem teprv 1884 mezi ostatními rakvemi pohozenou; byla z plochého víka násilně odtržena. Po pracném prozkoumání vyšetřil jsem z celého vlhkem setřeného nápisu toto:

VROZENA A PANI IOHANN(K)A TRCZ

KOWA A Z ZEROTINA - - - -

----- OBA XIX KAP. P.

(WIM) ZE WYKVPITEL . MVG ZIW GEST A Z(E)

(IA) WSTATI MAM A ZASE OBLECEN

(WKV)ZI ME VZRYM BOHA KTEREHO

OCZI ME SPATRY A NE GINI

LETA 1596.

1. *Nota bene: Tentýž text nalézá se v Náchodském kostele na mausoleu Smiřických 1558–1593 s tímto variantem:*

,Vím zajisté, že Vykupitel můj živ jest, a že poslední den ze země vstáti mám a zase oblečen budu koží mou, a v těle mém uzřím Boha mého, kteréhožto uzřím já sám, a oči mé spatří, a ne jiné. Job 19.'

Rovněž tak v Černém Kostelci na rakvi Jaroslava Smiřického, 16. února 1611 zemřelého, napsán jest tento text latinou – a němčinou v Starých Bukách na náhrobku paní Anny Stošovy, 7. Juli 1586 zemřelé.

2. *Nota bene: V této rakvi dne 5. září 1884 nalezen snubní prsten.*

* * *

1869 V šesté, poslední cejnové rakvi, o kteréž pan Bienenberg mlčí, uloženo jest tělo pana Jaroslava Křištofa Trčky v bitvě u K. Bělohradu kouli raněného a 12. října 1601 zemřelého.

Víko od vlhka velmi sešlé bylo u hlavy po levé straně tak násilně natáté, že skrze otvor viděti bylo lebku skleslou a na ní pod nosem a po bradě plný, černý vous a po těle červené sametové roucho. Rakev má u hlavy, jak u víka tak i spodku dva kruhy, a taktéž i u nohou. Po obojí straně v pobočnicích jsou také 2 kruhy. Na levé straně uprostřed rakve jest vypuklý znak Trčkovský. Na víku po levé straně vyražen jest latinskými iniciálkami nápis od vlhka už velmi sešlý a nečitelný – v 8 řádkách:

Letha Panie MDC. I. vrozeni pan pan Kristof Iaroslav Trczka z Lippy na Frimburcze Oppocznie a Smirziczich neywissi nad gedním tiscizem reitharvw arkabvzarvw w zemi vherske w bitwie w Bielehradv (^{dne octobris postřelen}) potom 12 dne tehoz miesicze ziwot swvg dokonal gest (^{prziwezen}) sem na zamek swvg oppoczen 14 dne nowembris (^{a tuoto}) wodpocziwa: Pan Buoh racz gehu dussi milostiw beiti a w poczet sweich przigiti. Amen.

1. *Nota bene: U čtvrtého řádku po straně poznamenáno:*

ZZ HODINIE

NA CELIM ORLOGI

to je asi o 3. hodině odpoledne v říjnu.

2. *Nota bene: Slova v závorce z domyslu uvádím.*

3. *Nota bene: Dne 28. srpna 1884 u rukou jeho jeho nalezeny 2 prsteny zlaté na klobouku u každé ruky, jeden větší a těžší s bílým diamantem a červeným drahým kamínkem – druhý pak je trojpramenný s 9 malými diamantky, z nichž 4 buď již dříve neb při ohledání vypadly.*

4. *Nota bene: Výška těla nebožtíkova měřila 184 cm, délka dřevěné rakve, v níž leží, 188 cm, její šířka u hlavy 53 cm, v nohách 40 cm. Délka cínové rakve 197 cm.*

5. *Nota bene: V nohách ležel rozpadlý soudeček (dno mělo v průměru 25 cm, duha 37 cm) s kořením všelijakým, ale již setlelým – snad v něm byly vnitřnosti nebožtíkovy po jeho smrti uloženy.*

6. *Nota bene: Po prohlednutí hrobky nechal jsem 12. srpna 1869 učiněný otvor na půl cihly zazdítí, což tak zůstalo až do roku 1882. Roku 1882 8. května otevřena a od knížete pána a pana hraběte Františka shlednuta.*

Rok 1881 byl pro Jeho Osvícenost našeho knížete pána Josefa Colloreda-Mannsfelda a celou knížecí rodinu přežalostný a přebolestný. Mladá paní hraběnka Maria Felicita, choť pana hraběte Františka Colloreda, mladšího syna knížete pána, zemřela 5. května tohoto roku ve Volosce, po níž čtvero malých dítek pozůstalo. Pochoval jsem ji 11. května k nemalému hoři veškeré rodiny knížecí.

A neminulo ani čtvrt' léta, a již starší syn v nejkrásnějším květu svého života, Jeronym Excellenc pan hrabě Mannsfeld, císařský královský ministr orby od 19. května do 12. srpna 1879 umírá v pátek o 1. hodině s poledne dne 29. července tohoto roku v mořských lázních v Blankenberghu v Belgii. Mrtvolu jeho 2. srpna do zdejšího nádraží přivezenou jsem vykropil a po slavném průvodu v kostele Rodičky boží uloženou napotom dne 6. srpna v sobotu po zádušních službách božích u přítomnosti mnohého panstva a knížecí rodiny pochoval. Srdce krvácelo nám vidoucím – an starý kníže pán na rakev svého syna v hoři nejbolestnější, a paní kněžna a vdova paní hraběnka s 4 dítkami staršími – nejmladší dvě zůstaveny v zámku – Josefem, Jeronymem, Johankou a Teresií, v usedavém pláči kolem rakve klečíc srdcem žalostí rozbolestněným se svým drahým, nenahraditelným miláčkem se loučili. Začasto pak jej navštěvovali – upokojení, útěchu však nalézali jen u Toho, kterýž těší nás ve všelikém soužení našem – na Jehož čest' a slávu darovala v den výroční Excellenc paní hraběnka Aglaja, po rodu Festetičova, drahocenný kalich přizdobený drahocennější ještě pro ni památkou na něm – a pak krásná roucha mešní. Pro čest' a slávu boží nechal kníže pán kostel Rodičky boží, pod nímž knížecí hrobka jest, po dvě léta nákladem svým ozdobovati a okrašlovati – celý kostel znova omítnut, klenutí v presbyteriu maloval vídeňský profesor Jobst, ostatek jeho 3 dovední pomocníci; do velkých 4 oken u hlavního oltáře zasadily se veliké obrazy ve skle malované: svatý Josef, svatá Teresie, svatý Jeronym a svatá Aglaja, vyzdvihl se nový hlavní oltář na způsob archy s utěšenou malbou, dva noví poboční oltáře a posléze nové varhany jsou postaveny. Takto vykrášenou a vyzdobenou svatými jsem dne 20. července 1884 u přítomnosti knížecí rodiny, byv k tomu zplnomocněn, posvětil.

A jako paní Bibersteinka i Žerotínka svým manželům v kostele farním náhrobky postavily: rovněž tak Excellence paní hraběnka, ovdovělá Mannsfeldka, hned od roku 1882 o to snažně pečovala, by svému drahému choti taktéž ve farním kostele nádherný pomník zařídila. K tomu konci vídeňský profesor Zumbusch důmyslně vzletný nákres zhotovil, vlaský pak sochař Pellegrinetti dle něho velmi krásný, jemný a mistrovský

náhrobek z kararského mramoru s pomocníkem Francinim vyvedl – nákladem 5000 zlatých.

Poněvadž pak tento náhrobek postaviti se měl, kde až posud zazděny byly náhrobky Viléma a Jaroslava Trčky: nechal kníže pán se značnou výlohou v zadní sakristii novou, světlou a suchou hrobku pro rakve Trčkovské vyzditi, a všechny posekané, porouchané a rozbité rakve jejich náležitě opravit.

O nové hrobce počalo se 16. června 1884 pracovati; 19. srpna přenešeny byly cejnové rakve z bývalé hrobky do zadní sakristie – kde se opravovaly až do 7. října; 23. srpna zazdila se nadobro posavadní hrobka. V rakvi Jaroslava Trčky nalezly se 26. srpna po odříznutí víka veliké hnáty, z čehož soudíme, že to byl pán veliký – délka jeho rakve obnáší 2 m 10 cm.

Po odříznutí víka Krištofa Jaroslava nalezly se na jeho rukou dva prsteny dne 28. srpna 1884, o nichž už svrchu pověděno jest bylo.

Při opravě rakve Johanky Žerotínské nalezl se 5. září 1884 v těch ztrouchnivělých v ní pozůstatcích prstýnek, jak se zdá, snubní, jelikož na něm viděti jest v emailu dvě ruce spojené, pod nimiž uvnitř jest vyryto: R Z R.

Dne 6. října bylo víko s rakvičky Jana Karla odříznuto – dítko bylo uloženo v dřevěné truhličce, lebka skleslá, celé tělíčko v kosti už rozpadlé přioděno bylo hedbávným, sešlým rouchem; pozůstatky všelikého koření tu i tam shledány. 7. října byla rakvička zaletována a na dva železné nosiče ve zdi upevněné zavěšena.

Po skončené opravě byly dne 9. října 1884 ostatní rakve do nové hrobky takto uloženy:

- 1. hned pod oknem v čele složila se rakev Krištofa Jaroslava;*
- 2. u zdi pod rakvičkou Jana Karla položila se rakev Johanky ze Žerotína – matky Jana Karla a Krištofa Jaroslava;*
- 3. podle ní Jaroslav Trčka, její manžel, kvůli nápisu hlavou ke dveřím;*
- 4. rakev paní Barbory z Bibersteina, manželky pana Viléma Trčky – a podle ní u zdi*
- 5. rakev pana Viléma Trčky z Lípy;*
- 6. na nosičích položena rakvička Jana Karla.*

** * **

Dne 10. července 1885 byl z Vídně přivezen pomník Excellence pana hraběte Mannsfelda. Aby se mohl do ustanoveného místa postaviti, byly náhrobní kameny 14.–16. července 1886 vytrženy, 17. toho měsíce postaven byl náhrobek Viléma Trčky na

pravo v lodi u pobočního oltáře, dne pak 21. toho měsíce Jaroslava Trčky na levé straně u druhého pobočního oltáře – kdež na vždy tak zůstanou.

Mausoleum pana hraběte Jeronyma z Mannsfeldu bylo 20. července vyzdviženo a postaveno. Na jeho spásu jsem dne 29. toho měsíce u přítomnosti veškeré knížecí rodiny u hlavního oltáře mši svatou sloužil.

* * *

Nalezené prsteny jsem hned Jeho Jasnosti knížeti pánu a celé jasné knížecí rodině ukázal, vysloviv při tom své mínění a žádost svou, by při farním kostele, co vzácná památka po rodu pánů Trčků, stále a na vždy se chovaly, proti čemuž ničehož se nenamítalo, a tak mlčky schváleno bylo. I opatroval jsem je bedlivě. V mé nepřítomnosti vydal je velebný pan administrátor Jan Řehák, obdržev listek na přijatou:

„Tři prsteny Trčkovské přijmul jsem dnešního dne pro Její Jasnost paní kněžnu z Colloredo-Mannsfeldův.

Vilém Baumann, knížecí správce’

A pročez až zase navraceny budou, prosím – jak jsem to již v pamětní farské knize opočenské v srpnu 1884, strana 451 napsal – všech mých důstojných pánů panů nástupců, aby je jako drahý klenot historický opatrovali a chovali, by nikdy ku ztrátě nepřišly.

V Dobrušce, 29. ledna 1887.

Josef Roštlapil, děkan“²⁶⁷

O přínosnosti knihy svědčí dopis adresovaný děkanu Antonínu Flesarovi od dobrušského rodáka P. Jana Evangelisty Štěpána Křečka, který tyto paměti přijal s nadšením: *„Velmi mile jste mně překvapili a tisíc radostí způsobili posláním převzácné historie drahého mi rodného města Dobrušky a děkuji Všemohoucímu Pánu, že mne dotud nechal žíti, dokud bych se nedočkal popisu dějin dobrušských, po nichž jsem dávno toužil: a díky, vřelé díky Vele důstojnému, v literárních pracech slavně zestaralému, vysoce učenému knězi, Panu Josefu Roštlapilovi, vyznamenanému pastýři duchovnímu a děkanovi, že tak památnou, důležitou práci na se přijal a ku slávě města Dobrušky výtečně provedl, neboť se může říci, že by se byla ta práce žádnému jinému tak nepodařila, jak tomuto osvědčenému, věhlasnému literátu [...].²⁶⁸*

²⁶⁷ ROŠTLAPIL, Josef: *Paměti města Dobrušky a panství Opočenského*. Dobruška 1887, str. 58–74, in: SOkA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.

²⁶⁸ Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 102, sign. 22 A 2311.

8 Závěr

Osobnost Josefa Roštlapila patří k jedněm z nejvýznamnějších nejen v dobrušském regionu, ale i v celonárodním kontextu, a to zejména pro svou rozsáhlou literárně vědeckou činnost a v neposlední řadě díky přátelským stykům s významnými osobnostmi 2. poloviny 19. století, mezi které lze zařadit například Karla Jaromíra Erbena, Augusta Sedláčka nebo Františka Palackého. Josef Roštlapil se narodil v Kostelci nad Orlicí v roce 1809. Poté, co absolvoval teologická studia v Hradci Králové, byl roku 1835 vysvěcen na kněze. Prvním jeho kněžským působištěm bylo rodné město; dále působil v Miletíně, Černém dolu, Všestarech a Přepychách. Největší část života strávil jako kaplan v Dobrušce a posléze děkan na Opočně. Tři roky před smrtí se vrátil na zasloužený odpočinek do města Dobrušky, kde v říjnu roku 1888 zemřel a byl na pochován na hřbitově u kostela svatého Ducha.

Josef Roštlapil je podepsán pod celou řadou literárních počinů; mnohými z nich prostupuje hluboké vlastenecké cítění, které bylo neseno vlnou národní emancipace 2. poloviny 19. století. V diplomové práci je Roštlapilova tvorba rozdělena do dvou kategorií. První je tvořena osobní korespondencí s intelektuálními špičkami 2. poloviny 19. století (Josef Emler, Josef Podlipský) a druhou pak představují rukopisné práce (například často zmiňovaná *Pamětní kniha děkanství dobrušského* nebo opomíjená *Botanika*) a tištěná tvorba (články pro periodika, překlady knih a jiné).

Cílem této diplomové práce bylo seznámit čtenáře s osobností tohoto dobrušského kaplana a opočenského děkana, podat základní informace nejen o jeho rodině, vzdělání, kněžském působení, ale zejména o Roštlapilově bohaté literární činnosti. Zcela jistě existují fondy, které s největší pravděpodobností obsahují dosud neznámou tvorbu Josefa Roštlapila, ale nebyly dosud inventarizovány a do budoucna mohou poskytnout další zajímavé doklady o tomto kosteleckém rodákovi.²⁶⁹ Problematika kolem osobnosti Josefa Roštlapila a jeho díla není zdaleka vyčerpaným tématem – do budoucna se nabízí zejména bohatá editorská činnost (at již dopisů, které si vyměnil s Karlem Jaromírem Erbenem, Erbenovou dcerou Blaženou či jinými přáteli,

²⁶⁹ V *Soupisu osobních písemných pozůstalostí* je uvedeno, že archivní fond Jana Karla Rojka v Archivu Národního muzea v Praze (5 kartonů) je dosud neuspořádan (zde se zcela jistě nachází i dopisy Josefa Mnohoslava Roštlapila). HANZALOVÁ, Jarmila: *Soupis osobních písemných pozůstalostí a rodinných archivů v České republice*. Praha 1997, str. 496–497.

nebo rukopisného díla – například deníků). Díla Josefa Mnohoslava Roštlapila by si právem zasloužila zpřístupnění široké čtenářské veřejnosti.

9 Zkratky

[?] – nejisté čtení textu (MZ)

[!] – „*sic*“ (= „*tak jest*“) toto označení upozorňuje na chybu v originále dokumentu

[.] – chybějící text

[] – v hranatých závorkách v citovaném textu jsou rozepsány zkratky, které lze s největší pravděpodobností takto prezentovat; nelze to však tvrdit se stoprocentní jistotou

[...] – vypuštěný text (MZ)

č. – číslo

inv. č. – inventární číslo

kart. – karton

kn. – kniha

LA PNP – Literární archiv Památníku národního písemnictví

poř. č. – pořadové číslo

přír. č. – přírůstkové číslo

roč. – ročník

sign. – signatura

SOA – Státní oblastní archiv

SOkA – Státní okresní archiv

str. – strana (strany)

v. – verso

10 Zusammenfassung

Die Arbeit befasst sich mit der Person des patriotischen Priesters Josef Mnohoslav Roštlapil (1809–1888), der sich durch den Fortschritt des nationalen Bewusstseins in Böhmen, vor allem bei der Jugend (Beiträge in Zeitschriften, Schreiben und Übersetzungen der Bücher), verdient machte. Während seines Lebens tauschte er viele Briefe mit wichtigen Persönlichkeiten seiner Zeit aus (mit Karel Jaromír Erben, Jan Karel Rojek und anderen). Leider blieb nur ein Teil der gesamten Korrespondenz erhalten. Ein Teil davon existiert vielleicht noch, wurde aber bisher nicht inventarisiert. Aus diesem Grund ist es zur Zeit schwierig, diese Korrespondenz nachzuforschen.

Die Arbeit wird in drei Abschnitte unterteilt, die das Leben von Roštlapil, seine Korrespondenz und sein Werk (handgeschrieben und gedruckt) beschreiben, und sie bringt bis jetzt nicht publizierte Informationen, die durch das Studium der bisher nicht in Betracht gezogenen Quellen, vor allem aus Archivfonds und Museumssammlungen, gewonnen wurden. Das Verdienst von Josef Roštlapil wird oft nicht geschätzt und die Persönlichkeit dieses Geistlichen und Patrioten oft vernachlässigt. Seine Bedeutung für die Region Ostböhmen ist dennoch unanfechtbar.

11 Anotace

Příjmení a jméno: Zoufalá Miroslava

Katedra a Fakulta: Katedra Historie, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Název práce: Soupis literární pozůstalosti vlasteneckého kněze Josefa Mnohoslava Roštlapila s ukázkami z jeho díla

Název práce v němčině: Das Verzeichnis des literarischen Nachlasses des patriotischen Priesters Josef Mnohoslav Roštlapil mit Beispielen aus seinem Werk

Název práce v angličtině: Catalogue of Literary Heritage by Patriotic Priest Josef Mnohoslav Roštlapil with Excerpts from his Works

Vedoucí práce: Mgr. Jana Oppeltová, Ph. D.

Počet slov: 75278

Počet příloh: 1

Počet užitých pramenů: 96

Počet titulů použité literatury: 7

Klíčová slova: Roštlapil, kněz, vlastenec, rukopis, kniha, Dobruška, Opočno, Kostelec nad Orlicí, dopis, deník, mládež

Charakteristika práce: Práce se zabývá osobou vlasteneckého kněze Josefa Mnohoslava Roštlapila (1809–1888), který se zasloužil o rozvoj národního uvědomění, převážně u mládeže (přispíval do časopisů, psal a překládal knihy). Za svůj život si vyměnil velký počet dopisů s významnými osobnostmi své doby (Karlem Jaromírem Erbenem, Janem Karlem Rojkem a dalšími), ačkoli se všechna korespondence nedochovala nebo ještě nebyla inventarizovaná. Práce je členěna do tří oddílů, které popisují Roštlapilův život, korespondenční styky a dílo (rukopisné i tištěné) a přináší dosud nezveřejněné informace, získané studiem z dosud nereflektovaných zdrojů, zejména archivních fondů a muzejních sbírek. Zásluhy Josefa Roštlapila nejsou často doceněny, osobnost tohoto duchovního a vlastence v jedné osobě je často pomíjena, jeho význam pro region východních Čech však je nepopiratelný.

12 Prameny, literatura, časopisy, sborníky a jiné zdroje

12.1 Prameny

12.1.1 Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze

- Dopis bez datace, in: LA PNP v Praze, fond Pelikán Josef Vladimír, přír. č. 12/18.
- Dopis ze dne 19. 2. 1840, in: LA PNP v Praze, fond Pelikán Josef Vladimír, přír. č. 12/18.
- Dopis ze dne 24. 11. 1840, in: LA PNP v Praze, fond Pelikán Josef Vladimír, přír. č. 12/18.
- Dopis ze dne 7. 1. 1842, in: LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.
- Dopis ze dne 22. 1. 1846, in: LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.
- Dopis ze dne 5. 7. 1847, in: LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.
- Dopis ze dne 12. 8. 1847, in: LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.
- Dopis ze dne 27. 5. 1851, in: LA PNP, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.
- Dopis ze dne 7. 10. 1870, in: LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.
- Dopis ze dne 21. 10. 1870, in: LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.
- Dopis ze dne 30. 11. 1870, in: LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.
- Dopis z 26. 12. 1870, in: LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.
- Dopis ze dne 10. 1. 1871, in: LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.
- Dopis ze dne 2. 9. 1871, in: LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.
- Dopis ze dne 9. 9. 1871, in: LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.

- Dopis ze dne 23. 10. 1873, in: LA PNP v Praze, fond Emler Josef, přír. č. 81/1932.
- Dopis z 18. 3. 1876, in: LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.
- Dopis z října 1880, in: LA PNP v Praze, fond Emler Josef, přír. č. 81/1932.
- Dopis ze dne 12. 10. 1880, in: LA PNP v Praze, fond Emler Josef, přír. č. 81/1932.
- Dopis ze dne 8. 4. 1881, in: LA PNP v Praze, fond Emler Josef, přír. č. 81/1932.
- Korespondenční lístek ze dne 10. 4. 1881, in: LA PNP v Praze, fond Emler Josef, přír. č. 81/1932.
- LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, inv. č. 1–3, přír. č. 29/65.
- LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1857.
- LA PNP v Praze, fond Erben Karel Jaromír, přír. č. 5/1872.
- Opis dopisu ze dne 7. 2. 1830, in: LA PNP v Praze, fond Emler Josef, přír. č. 81/1932.

12.1.2 Muzeum Aloise Vojtěcha Šembery ve Vysokém Mýtě

- Regionální muzeum A. V. Šembery ve Vysokém Mýtě, dopisy J. M. Roštlapila A. V. Šemberovi, sign. 1654.
- Regionální muzeum A. V. Šembery ve Vysokém Mýtě, dopisy J. M. Roštlapila A. V. Šemberovi, sign. 1655.
- Regionální muzeum A. V. Šembery ve Vysokém Mýtě, dopisy J. M. Roštlapila A. V. Šemberovi, sign. 1656.
- Regionální muzeum A. V. Šembery ve Vysokém Mýtě, dopisy J. M. Roštlapila A. V. Šemberovi, sign. 1657.
- Regionální muzeum A. V. Šembery ve Vysokém Mýtě, dopisy J. M. Roštlapila A. V. Šemberovi, sign. 1658.

12.1.3 SOA v Zámrsku:

- *Matrika narozených, oddaných a zemřelých 1724–1772*, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4292, sign. 77-5.

- *Matrika narozených Kostelec nad Orlicí 1784–1804*, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4294, sign. 77-7.
- *Matrika narozených Kostelec nad Orlicí 1804–1826*, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4295, sign. 77-8.
- *Matrika oddaných Kostelec nad Orlicí 1826–1851*, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4308, sign. 77-15.
- *Matrika zemřelých Kostelec nad Orlicí 1804–1826*, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4314, sign. 77-18.
- *Matrika zemřelých Kostelec nad Orlicí 1826–1855*, in: SOA v Zámrsku, inv. č. 4315, sign. 77-19.

12.1.4 SOkA Hradec Králové

- Dopis bez datace a lokace, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.
- Dopis ze dne 5. 4. 1870, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.
- Dopis ze dne 29. 11. 1873, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.
- Dopis ze dne 19. 7. 1875, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.
- Dopis ze dne 26. 10. 1875, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.
- Dopis ze dne 19. 10. 1876, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.
- Dopis ze dne 28. 10. 1877, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.
- Dopis ze dne 2. 2. 1878, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.
- Dopis ze dne 9. 9. 1883, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.
- Dopis ze dne 15. 9. 1883, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.

- Dopis ze dne 12. 10. 1883, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.
- Dopis z 22. 10. 1883, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.
- Dopis ze dne 1. 1. 1884, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.
- Dopis ze dne 19. 6. 1888, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.
- Korespondenční lístek ze dne 9. 11. 1883, in: SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, kart. č. 4.
- *Parte P. Josefa Roštlapila*. In: SOkA Hradec Králové, fond Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů VIIIe, inv. č. 386, karton č. 8.
- SOkA Hradec Králové, fond Biskupská konzistoř Hradec Králové, Tituli mensae, inv. č. 5, karton 3.
- SOkA Hradec Králové, fond Biskupská konzistoř Hradec Králové – Záležitosti duchovních správců II, inv. č. 718, karton 331.
- SOkA Hradec Králové, Rodinný archiv Chalupů a Roštlapilů, inv. č. 176, sign. II/E/1, karton č. 4.

12.1.5 SOkA Rychnov nad Kněžnou

- FLESAR, Antonín: *Popis historicko-archeologicko-statistický okresu opočenského*. Hradec Králové 1895.
- *Liber memorabilium in beneficio Kostelece ad Aquilam de Anno Domini 1749*, str. 93r, 93v, 94r; in: SOkA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Kostelec nad Orlicí, karton číslo 227, inventární číslo 1, pořadové číslo 873.
- Opis dopisu Josefu Roštlapilovi ze dne 17. 3. 1888, in: SOkA Rychnov nad Kněžnou, *Gedenkbuch der Pfarr Opočno 1833–1898*, poř. č. 1338, inv. č. 3, kn. 214, str. 484–485.
- *Politik*, č. 83, 23. 3. 1888; opis tohoto článku in: SOkA Rychnov nad Kněžnou, *Gedenkbuch der Pfarr Opočno 1833–1898*, poř. č. 1338, inv. č. 3, kn. 214, str. 484–485.

- ROŠTLAPIL, Josef: *Pamětní kniha děkanství dobrušského. Založená roku 1846*, str. 422, in: SOkA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.
- SOkA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 534, inv. č. 46, kart. 154.
- SOkA Rychnov nad Kněžnou, fond Gymnázium Rychnov nad Kněžnou 1714–1965, inv. č. 102, kn. 102, kart. 8.
- SOkA Rychnov nad Kněžnou, *Gedenkbuch der Pfarrr Opočno 1833–1898*, poř. č. 1338, inv. č. 3, kn. 214.
- SOkA Rychnov nad Kněžnou, fond Tkalcovská škola 1846, sign. I/70, inv. č. 855, kart. 84.

12.1.6 Vědecká knihovna v Olomouci

- ERBEN, Karel Jaromír: *Kytice balad*. Praha 1982.
- KOLLÁR, Jan: *Slávy dcera*. Praha 1903.
- ROŠTLAPIL, Josef: *Biblická pedagogika, neboli Vychovatelství na základu Písma svatého založené*. Hradec Králové 1845.
- ROŠTLAPIL, Josef (překl.): *Officium Parvum pro omnibus festis B. Virginis Mariae. Menší hodinky na všechny svátky blahoslavené Panny Marie*. Brno 1885.

12.1.7 Vlastivědné muzeum v Dobrušce

- Dopis, uvedený slovy „*Velice mi líto jest...*“, bez datace; in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. III–12/5.
- Dopis ze dne 22. 12. 1840, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. III–12/5.
- Dopis ze dne 9. 11. 1864, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. III–17/10.
- Dopis ze dne 18. 5. 1866, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. III–17/10.
- Dopis ze dne 13. 1. 1876, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. 22 A 2169.

- Dopis ze dne 28. 1. 1878, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. 22 A 2170.
- Dopis ze dne 27. 7. 1881, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, karton 101, sign. 2/53.
- Dopis ze dne 2. 6. 1888, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. XIV/219.
- Dopis ze dne 13. 9. 1888, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. III–14/7.
- List ze dne 12. 7. 1850, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. I–1/1.
- Potvrzovací listina ze dne 13. 5. 1886, protokol. č. A 101, 135, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, karton 101, sign. III–9/2.
- Potvrzovací listina ze dne 12. 9. 1888, č. 39310, in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce, karton 101, sign. III–10/3.
- ROŠTLAPIL, Josef: *Paměti města Dobrušky a panství Opočenského*. Dobruška 1887, str. 21–22, in: SOkA Rychnov nad Kněžnou, fond Archiv děkanství Dobruška, poř. č. 490, inv. č. 2, kn. 79.
- Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, karton 101, sign. 2/53.
- Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. II–7/6.
- Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. III.–8/1.
- Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101; III–12/5.
- Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. III–14/7.
- Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. III–16/9.
- Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. III–20/13.
- Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. 22 A 2177.

- Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. 22 A 2180.
- Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 101, sign. 22 A 2191.
- Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 102, sign. 22 A 2311.
- Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 102, sign. 26 A 7041.
- Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 102, sign. 26 A 7343.
- Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, kart. 102, sign. XIV/219.
- Vlastivědné muzeum v Dobrušce, fond Josef Mnohoslav Roštlapil, *Knížka čelední*, karton 101.

12.2 Literatura

- HANZALOVÁ, Jarmila: *Soupis osobních písemných pozůstalostí a rodinných archivů v České republice*. Praha 1997,
- MACH, Jiří; MATOUŠ, Václav: *Osobnosti dobrušské historie*. Muzeum Dobruška 2005.
- MATOUŠ, Václav: *Jan Karel Rojek a Josef Mnohoslav Roštlapil. Představitelé druhé generace národního obrození v Podorlicku*, Muzeum Dobruška 2005.
- ŠŤOVÍČEK, Ivan: *Ediční teorie a metodika*. Praha 2008.
- ŠŤOVÍČEK, Ivan a kol.: *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*. Praha 2002.
- TŘÍŠKA, Josef a kol.: *Z kulturní a literární historie Kostelce nad Orlicí*. Kostelec nad Orlicí 1992.
- *Významné osobnosti okresu Rychnov nad Kněžnou*, OÚ a SOkA Rychnov nad Kněžnou 2001.
- ZOUBEK, František Jan: *Kostelec nad Orlicí. Stručný přehled jeho minulosti*. Česká Lípa 1860.

12.3 Časopisy, sborníky

- AMBRUŠ, Jozef: *Tri listy zo Slovenska Roštlapilovi*, in: *Slovenská literatúra IX*, 1962, str. 97–104.
- *Časopis pro katolícké duchovenstvo*, 20. roč., 1. sv., 1847, str. 205.
- HLAVATÝ, Jan: *Profil rodu Karla Jaromíra Erbena*, in: *Genealogické a heraldické listy*, XXVI. roč., č. 2, 2006, str. 2–13.
- *Jan Karel Rojek, děkan Budyňský. Dodatky k životopisu*, in: *Method*, V. roč., č. 9, 30. 9. 1879, str. 106–108.
- *Jan Karel Rojek, děkan Budyňský. Dodatky k životopisu*, in: *Method*, V. roč., č. 10, 30. 10. 1879, str. 117–120.
- JUZA, Josef: *Josef Mnohoslav Roštlapil kněz a spisovatel*, in: *Orlice. Zpravodaj města Kostelec nad Orlicí*, 9/2008, str. 10.
- *Květy*, 13. roč., č. 49, 25. 4. 1846, str. 196.
- *Květy*, 4. roč., č. 9, 4. 3. 1869, str. 70.
- LEHNER, Ferdinand: *Jan Karel Rojek. Úvod*, in: *Method*, V. roč., číslo 1, 30. 1. 1879, str. 11–12.
- MATOUŠ, Václav: *Josef Mnohoslav Roštlapil, osvícenský kněz a národní buditel*, in: *Kulturní kalendář Dobruška*, červenec–srpen 1969, str. 8–10.
- MATOUŠ, Václav: *Významné osobnosti okresu RK. Josef Mnohoslav Roštlapil kněz a spisovatel*, in: *Sborník z dějin a současnosti Kostelce nad Orlicí a Kostecka*, Městský úřad Kostelec nad Orlicí 1992.
- MATOUŠ, Václav: *Zpřístupnění části farních kronik badatelské veřejnosti*, in: *Orlické hory a Podorlicko*, 14. roč., 2007, str. 363–376.
- *Posel z Podhoří*, č. 19, Rychnov nad Kněžnou 5. 5. 1888.
- *Posel z Podhoří*, č. 42, Rychnov nad Kněžnou 13. 10. 1888.
- *Posel z Podhoří*, XXII. roč., č. 31, Rychnov nad Kněžnou 3. 8. 1907.
- *Posel z Podhoří*, XXXIV. roč., č. 32, Rychnov nad Kněžnou 9. 8. 1919.
- REJL, František: *Pater Jan Edvard Arnold. Vzpomínka k roku 1848*, in: *Vincentina*, XXII. roč., č. 5–6, 1948, str. 74–79.
- ROŠTLAPIL, Josef: *Apoštolské cesty svatého Pavla s obzvláštním ohledem na jeho listy*, in: *Časopis pro katolícké duchovenstvo*, 16. roč., 4. sv., Praha 1843, str. 616–631.

- ROŠTLAPIL, Josef: *Apoštolské cesty svatého Pavla s obzvláštním ohledem na jeho listy*, in: *Časopis pro katolické duchovenstvo*, 17. roč., 1. sv., Praha 1844, str. 25–42.
- ROŠTLAPIL, Josef: *Apoštolské cesty svatého Pavla s obzvláštním ohledem na jeho listy*, in: *Časopis pro katolické duchovenstvo*, 17. roč., 2. sv., Praha 1844, str. 281–297.
- ROŠTLAPIL, Josef: *Apoštolské cesty svatého Pavla s obzvláštním ohledem na jeho listy*, in: *Časopis pro katolické duchovenstvo*, 17. roč., 3. sv., Praha 1844, str. 518–538.
- ROŠTLAPIL, Josef: *Apoštolské cesty svatého Pavla s obzvláštním ohledem na jeho listy*, in: *Časopis pro katolické duchovenstvo*, 17. roč., 4. sv., Praha 1844, str. 663–691.
- ROŠTLAPIL, Josef: *Apoštolské cesty svatého Pavla s obzvláštním ohledem na jeho listy*, in: *Časopis pro katolické duchovenstvo*, 18. roč., 1. sv., Praha 1845, str. 91–112.
- ROŠTLAPIL, Josef: *Apoštolské cesty svatého Pavla s obzvláštním ohledem na jeho listy*, in: *Časopis pro katolické duchovenstvo*, 18. roč., 3. sv., Praha 1845, str. 535–554.
- ROŠTLAPIL, Josef: *Jan Karel Rojek, děkan Budyňský*, in: *Method*, V. roč., č. 2, 28. 2. 1879, str. 23–24.
- ROŠTLAPIL, Josef: *Jan Karel Rojek, děkan Budyňský*, in: *Method*, V. roč., č. 3, 30. 3. 1879, str. 34–36.
- ROŠTLAPIL, Josef: *Jan Karel Rojek, děkan Budyňský*, in: *Method*, V. roč., č. 4, 30. 4. 1879, str. 47–48.
- ROŠTLAPIL, Josef: *Jan Karel Rojek, děkan Budyňský*, in: *Method*, V. roč., č. 6, 30. 6. 1879, str. 72.
- ROŠTLAPIL, Josef: *Obrazy ze života učitelského*, in: *Přítel mládeže*, 18. roč., sv. 1, 1843, str. 85–103.
- ROŠTLAPIL, Josef: *Obrazy ze života učitelského*, in: *Přítel mládeže*, 18. roč., sv. 3, 1843, str. 280–288.
- ROŠTLAPIL, Josef: *Obrazy ze života učitelského*, in: *Přítel mládeže*, 18. roč., sv. 4, 1843, str. 410–418.

- ROŠTLAPIL, Josef: *Obrazy ze života učitelského*, in: *Přítel mládeže*, 19. roč., sv. 3, 1844, str. 300–311.
- ROŠTLAPIL, Josef: *Obrazy ze života učitelského*, in: *Přítel mládeže*, 19. roč., sv. 4, 1844, str. 381–390.
- ROŠTLAPIL, Josef: *Obrazy ze života učitelského*, in: *Přítel mládeže*, 18. roč., sv. 1, 1843, str. 85–103.
- ROŠTLAPIL, Josef: *Výjimky z vychovatelství, založeného na základu Pisma svatého*, in: *Přítel mládeže*, 15. roč., sv. 4, 1840, str. 427–435.
- ROŠTLAPIL, Josef: *Výjimky z vychovatelství, založeného na základu Pisma svatého*, in: *Přítel mládeže*, 16. roč., sv. 3, 1841, str. 326–334.
- ROŠTLAPIL, Josef: *Výjimky z vychovatelství, založeného na základu Pisma svatého*, in: *Přítel mládeže*, 19. roč., sv. 1, 1844, str. 96–101.
- *Vlastenectví, církev a společnost v proměnách 19 a 20 století. Příspěvky z konference konané na počest dvoustého výročí narození vlasteneckého kněze a regionálního historika Josefa Mnohoslava Roštlapila dne 15. září 2009 v Dobrušce*, Dobruška 2009.

12.4 Diplomové práce

- FEICHTINGEROVÁ, Zdeňka: *Dobruška 19. století v lidových, městských a církevních kronikách*, diplomová práce, Pardubice 2010.
- HRUBÁ, Jitka: *Josef Mnohoslav Roštlapil (1809–1888)*, diplomová práce, Hradec Králové 1993.
- ZOUFALÁ, Miroslava: *Dějiny a katalog historického fondu děkanské knihovny v Dobrušce, její původci, čtenáři, využití a dochování knihovního fondu*, diplomová práce, Olomouc 2009.

12.5 Slovníky

- *Ottův slovník naučný*, XV. díl, Praha 1900.
- *Ottův slovník naučný*, XXII. díl, Praha 1904.

- RIEGER, František Ladislav (red.): *Slovník naučný*, díl první, A–Bžeduchové, Praha 1860.
- RIEGER, František Ladislav (red.): *Slovník naučný*, díl druhý, C–Ezzelino, Praha 1862.
- RIEGER, František Ladislav (red.): *Slovník naučný*, díl pátý, M–Ožice, Praha 1866.

12.6 Jiné zdroje

- BEER, Alois: *Cestopis z Dobrušky do Vídně roku 1849, kdy války zuřily*, 45. sešit, 1892, str. 69 – rukopis (viz elektronická verze Beerových sešitů), in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce.
- BEER, Alois: *Dějiny die Geschichte la storia istoria*, 32. sešit, 1892, str. 46 – rukopis (viz elektronická verze Beerových sešitů), in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce.
- BEER, Alois: *Chrámové*, 27. sešit, str. 1 – rukopis (viz elektronická verze Beerových sešitů), in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce.
- BEER, Alois: *Svatodušská ulice & Křovická*, 16. sešit, 1891, str. 37 – rukopis (viz elektronická verze Beerových sešitů), in: Vlastivědné muzeum v Dobrušce.
- email Městského úřadu v Kostelci nad Orlicí, dne 17. 3. 2011 v 12:31.
- <http://www.cdct.cz/petera/data/dil.II/pet.25.jpeg>; 27. 4. 2011.
- <http://www.cdct.cz/petera/data/dil.II/pet.116.jpeg>; 27. 4. 2011.
- <http://www.cdct.cz/petera/data/dil.II/pet.193.jpeg>; 27. 4. 2011.
- <http://www.cdct.cz/petera/data/dil.III/pet.139.jpeg>; 27. 4. 2011.
- <http://www.mestodobruska.cz/zpravodaj.php?id=1&search=Ro%9Atlapil&rok=2007&mesic=99>

13 Příloha

Transkripční přepis celého Roštlapilova veršovaného díla, které bývá označováno jako
*Obrazy ze života svatého Petra, apoštola Páně:*²⁷⁰

Šimonovo pacholetství

V Bethsaidě nad jezerem
tři keříčky rozkvétají,
outloučkými haluzkami
útulně se proplétají.
Proplétá se bělokvětná
bobkovnice s růží vlnadnou,
a pěnišník v zlatém lesku
nad vodou se vine chladnou.
Tré si hraje pacholátek
po jezeře na lodičce,
hned se smějou, škádlí, škorpí,
hned si dávaj po hubičce.
Šimon, Ondřej, bratři rodní
synové jsou Jonášovi;
a ten třetí, Filip, patří
též jednomu rybářovi.
„Ale děti!“ vece Šimon,
„Zajed'me si na hlubinu!
Vždyť tak krásně slunce svítí
tmavomodrou na hladinu.
Ty Filípku zticha posed'!
Ty Ondráčku chop se vesla!
A já tobě vypomohu,
by nás loďka zlehka nesla.“
Odrazivše ode břehu,

²⁷⁰ Z důvodu větší přehlednosti není psáno toto dílko kurzívou s uvozovkami na začátku i na konci díla.

dál a dále tiše plují,
takže se jim v sličném kruhu
hory, doly objevují.
Objevují vsi a města,
kol do kola rozložená,
štěpnicemi, vinicemi
utěšeně ohražená.
Ohražená háji z moruš,
fíků, z oliv převysokých,
mezi nimi se pnou palmy
do oblaků modrookých.
Pistácie s terebintem
dlouhé větve rozkládají,
košatými korunami
ořechy se zelenají.
A pod nimi bělojasně
mandloň, pomoranč zakvítá
a balsamník zdravodárný
drobným květem svým prokmitá.
Co se skvěje krásných květů
po dolinách, po úbočí!
Kdo by na ně dlouho hleděl,
snad by nechal na nich očí.
Viz! Tam z vrchu řeka Jordán
do jezera bystře spěje,
nad nímžto se pozdalečí
Julín v líbé kráse skvěje.
Hned naproti ku západu
leží městys Chorožain
a hned pod ním utěšeně
pne se vzhůru Kafarnaum.
A pod ním se Bethsaida
hezky volně rozprostírá,
v ouvalu se Tiberias

hrdě, pyšně uzavírá.
V pozadí se dvouklikatá
k nebi vznáší Hermon hora,
nad níž ještě výš se nese
týmě svaté od Tábora.
A tam nejzáz ku polední,
kde se Jordán z moře valí,
Tarichea s Magdalou se
do lehoučké mlhy halí.
A za mořem ku východu
svobodné Desítiměstí
v horách, dolech, pouštích, nivách
pustodivou krásu věští.
*„Copak se to tamhle dole
v jasném lesku ukazuje?“*
Tak Filípek bystrozraký
Šimona se dotazuje.
*„Ó tam sem byl milý brachu!
Vidiš? Co se jasně třpytí,
to je v městě hrad veliký,
na nějž právě slunce svítí.
To je vám dům velikánský
samé sloupy, okna, brány,
kam pohlédneš, divných zvířat
podoby máš vytesány.
Do okola je zahrada,
ušlapané v ní stezičky,
mezi kvítím a stromovím
ukrývají se rybníčky.
Z nichž vám voda jako střela
do vysoka vyskakuje,
až padajíc hustým deštěm
trávník zelený svlažuje.*
Před bránami, přede hradem

*viděl sem samé vojáky,
šatstvo měli ze železa,
na hlavě divné šišáky.*

*Někteří z nich hrdým krokem
sem tam si vyšlapovali,
jiní se zas po trávníku
zeleném povalovali.*

*Ti tam stáli pohromadě
a se smáli bujným smíchem,
laškovali, škádlili se,
potýkali pouhým pýchem.*

*Myslil sem si sám u sebe:
však vy byste se zkrotili,
kdybyste se jak tatíček
těžkou prací klopotili!*

*Tu zdaleka troubit slyším:
ohlédnuv se po ulici,
co k samému městu běží,
uzřím lidu chumelici.*

*V řásném, jasném, bílém rouchu
se střapečky v lemování,
vážně si tam vykračují
velemožní, staří páni.*

*Tu i tam si proskakují
bujná, městká pacholata,
vyšlechtěná pestrým šatem,
jak by dnes byla sobota!
Nejvíce však se hemžilo
po prostranství, po tom celém,
lidí chudých, jako my sme,
v rouchu sprostém, ošumělém.*

*Došed na roh té ulice,
spatřím pána vousatého,
se střapečky jak zvonečky*

do hedbávi oděného.

Podle něho zavalitý

stál vám člověk s troubou v ruce;

pán mu kyne vážně hlavou,

ten hned počne troubit prudce.

To ste měli vidět melu,

jak se všecko tisklo, dralo

ku starému fousáčovi,

div, že se to nepopralo.

I dívám se a poslouchám,

co se bude dále dít;

aj, tu počnou všickni lidé

toho pána velebiti.

Velebiti plným hrdlem,

sotvaže jim dechu stačí,

říkajíce, že jest rosou,

jenž vyprahlou zemi smáčí.

Že jest sluncem převelebným,

co po nebes báni pluje,

a svým teplem milojasným

všecko tvorstvo obživuje.

A kdo nejvíc ku bradáči

s pochvalou se tiskli, drali,

ti od něho po penízku

útluným úsměvem brali.

Co dostali čtyry prázdné

a tu pátou vysypanou,

hnedle křičí, klnou, plísňí,

až jim zlostí tváře planou.

Rychlým chvatem padnou na ty,

kdož nějaký dar ulovil,

což já vida v nohy se dám,

bych si něco neuhonil.

Na trhu se octnu hlučném,

*zde teprv je podívání,
jak tu jeden přes druhého,
kupce volá, tahá, shání.
Ó to je vám děti krása!
Jakživ ste to neviděli,
co za věci přerozličné
ti lidé na prodej měli.
Tolik krámů, tolik zboží!
Já vám oči vyvaloval –
a takových krásných hraček,
jak by je teď namaloval.
Ke krámu se tomu deru,
jak bych ho chtěl zkoupit celý,
skrz měšťácká tu paňátka,
co již dlouho zde civěli.
Prodírám se se vší silou,
a prodrav se šťastně k předu,
po celém tom krásném zboží
jasné oči porozvedu.
Koukám, hledím v blaženosti –
z čista jasna na mne hnedle
osopí se hlas kramářův:
,Kupuj a nechytej zevle!'
Jako by mne varem polil,
ostal sem vám opařený –
a ti hoši měští ze mne
strhli si smích rozjařený.
Sklopím oči, mlče z ticha,
 pryč se tratím – leč pohříchů!
Tu teprv ti nedopánci
dali jsou se mně do smíchu.
Žluč se ve mně hned rozlila,
pohlédnu si na ně z bystra –
(Mysle sobě sám u sebe:)*

nalezli by ve mně mistra,

kdyby byli v Bethsaidě.

Věř Filipe i Ondráčku!

Kdybych vás měl ku pomoci

že bych i tam strhl rvačku,

aby lepých mravů znali,

z jiných smíchy nestřápali,

učil by je syn Jonášův,

ač chudičký syn rybářův,

učil by je Filip, on... “

Filip skočí se vší mocí,

jak by chvátal již k pomoci,

vysmekne se a se sveze

a již leží na jezeře.

Voda se po něm zavíří,

do kola své vlny šíří,

zachvěje lodičkou hbitě,

jak by chtěla v zrádné sítě

i tu ostatní družinu

pochovat ve svou hlubinu.

Šimon šat ze sebe shodě,

šipkou prudce skočí z lodě.

Hladina se znovu víří

a své vlny kolem šíří,

jak by tomu ráda byla,

že již druha ulovila.

Ráz za rázem, když to zhlédne,

Ondřej celý hrůzou bledne

a se chví, když vlna lítá

za vlnou lodičkou zmítá.

Nevěda, co má činiti,

chce již do vody skočiti.

V tom však Šimon vzhůru pne se,

drahou kořist v ruce nese;

Ondřej skočí se vší mocí,
bratru spěje ku pomoci.

A předrahé Filipátko,
polomrtvé pacholátko,
nejdražší to svoje zboží
na lodičku oba složí,
vyšvihnuvše se v lodičku.

Šimon vezma veslo v ruce
a již pluje rychle, prudce,
dál vesluje v mnohém spěchu,
by dorazil brzy k břehu.

Ondřej zase zčerstva, zrychla
mokrý šat z Filipka svlíká,

Šimonovým přioděje,
jak jen může, tak ho hřeje –
do něj dýchá, jej celuje,
k životu ho probuzuje.

Nepřestává jej líbati,
jako by mu tím líbáním
chtěl svůj vlastní život dáti
touto láskou, namáháním.

Ó radosti nevýslovné!

Utajený se povlovně
život vrací, zachycuje,
novou silou prošlehuje.

Filip z mrákot se probírá,
černá očka svá otvírá,
zhluboka si vydechuje –
Ondráček ho pamatuje.

Šimon stále bez oddechu,
jak by o závod vesluje,
dál a dále rychle pluje,
se vší silou, s celou duší

Se namáhá a se kručí,

až dorazí šťastně k břehu.
Tak již ve svém pacholetství,
světu slavné dal svědectví,
že z něj bude rybář lidí,
až si ho Pán k tomu zřídí.

—

Nebezpečné po výpravě
Filip brzy se pozdravě,
jest zase hodná klučina
dobromilá jak hodina.
Šimon mu pak dopověděl,
co ještě o městě věděl,
v němžto Herodes, vilný král
s nádherou byl panoval.

Šimonovo mládenectví

V zahradě ve stinném chládku
stojí sličná panna,
dcěř jediná z Kafarnaum,
Jojadovic Anna.
Pohlížíc na keř růžový,
co líbezně dýše,
neveselým, smutným hlasem
jemu mluví tiše:
*„Proč růžičko, má družičko!
hlavičku svou věšíš?
Proč mne v tajném zármutku mém
sladce víc netěšíš?
V lásce sem tě vypěstila,
opatrujíc vroucně,
a ty nechceš občerstviti
mé srdce horoucné?*

*Půjdu, zajdu k balsamníčku,
nasbírám balsámu,
ten mně jistě povyléčí
v srdci tajnou ránu!“
„Nezhojí tě“ růže vece,
„balsám zdravodárný.
Pro tvou ránu má jen léku
syn Jonášův švarný.“*

—

Tichou nocí, jasnou nocí
mládec pluje po jezeře,
požehnaným, hojným lovem
k domovu se zvolna béře.
Čím více tma z oblohy se
jesenné spouštějíc množí,
jasněji tím proskakují
a se třpytí hvězdy boží.
Blahou Šimon hledí tužbou
nesčíslné na ty světy,
z nichžto Páně všemohoucnost
jasnými proráží květy.
Aj Kuřátka drobná právě
na bání nebes vystupují –
ach, což jej na blahá léta
pacholetská pamatují!
Jich ostříhá žhavým světlem
Aldebaran hned vzápětí,
jak by mu chtěl svého otce
péči vložit do paměti.
Nad ním vlevo vidí milé
jiskřící světlo Kozičky –
a hnedle mu v mysli tane
láska předobré matičky.
Tři hvězdičky v Perseusu

podle sebe svorně spějí –
ach, toť obraz jeho lásky
k Filipovi a k Ondřeji.
Tolik lásky v jeho srdci
k těm miláčkům se ukrývá –
a předce to vřele cítí
že v něm ještě místa zbývá.
Vybývá pro touhu tajnou,
pro cit sladký a předce bolný,
pro něžž hned svůj mladý život
v oběť dáti, byl by volný.
Ach! Toť touha čisté lásky
po příbuzné, zbožné panně
Jojadově Kafarnaumské
v jeho srdci svatě plane!

–

Na postřeší v pokojíku s rybářem
tajně rozmlouvá Jojada s Jonášem:
*„Nechtěj bratře! mluvit o chudobě!
Komuž dal Hospodin, jako tobě,
syny zdárné, syny bohabojné,
tent' oplývá všemi statky hojně.“*
Takt' oslovil Jonáše ctný Jojada.
*„Jakáž medle může býti závada?
Syn tvůj Šimon Boha v srdci nosí,
šlechtnými mravy se honosí,
tebe i matku má v uctivosti,
ku bratru se chová s upřímností.
Jest příčinliv, ku světu podobný,
jak lze říci: aj ženich to chudobný?!
Aj neb kdo právě soudí beze zmatku,
pozná boháče i v nedostatku.
Boháčem jest před rozumnou tváří,
kdo se šlechtností srdce září!*

*I mně bratře! Bůh nejdražší poklad dal,
jehož sem vzdy s péčí, láskou pěstoval;
v něm se těše, libě v něm kochaje,
ostříhal sem jej, jak oko v hlavě.
Za to díky vzdávám Hospodinu,
jím že obohatil mou rodinu.
Drahý poklad mnou bedlivě stráženy
budiž nyní synu tvému svěřený!
Nechť si vezme Šimon zbožnou pannu,
mé jediné dítě, moji Annu!
Nechť si cestu k manželskému štěstí
láskou věrnou, láskou stálou klestí!
Nechť z té mé ratolestky jediné
nové štípení se bujně rozvine!
Nechť v rodu našem zelená se,
květem obsypané, v sličné kráse!
Nechť se hojným ovocem ostoží
na zdar rodu, na oslavu Boží!“*

—

Z hor Basanských vyplynulo
slunečno přejasně,
pozlacujíc žhavým leskem
hory, moře krásně
aj po moři Jenezaret,
jehož vlny líbá.
*„Pojďte družky Neftalímské!
vystrojte mou nevěstu,
hezky pěkně ji ozdobte
ženichovi na cestu.
Zapějte jí zvučnou píseň
k svatebnímu veselí,
zaplašte jí bolnou tíseň,
ať již déle neželí!“*

Tak matička nevěstina

vede domů družičky,
ježto pěkně vystrojené
v rukou nesly kytičky.
Se zpěvem vcházejí panny
potěšujíc Aničku,
v bílý rubáš oblečenou
v bělojasnou spodničku.
Jedná po druhé ji líbá
s pláčem, smíchem pojednou,
a pak si hned okolo ní
k pilné práci zasednou.
Jedna bere vonné květy
do svých rukou umělých,
vinouc, pletouc krásný věnec
z růží bílých, červených.
Jiné zase dlouhé vlasy
nevěstiny rozvážou,
rozčesávají, upravují,
vonnou mastí pomažou.
Pomazané uhlazují,
uhlazené zavinou,
zavinuté přizdobí
sličnou z růží korunou.
Ta tam obuv s řeménkami
na nožičku připíná,
vyšívané podvazečky
přivazuje zas jiná.
Ty tam opět nakuřují
šatstvo vonným zápachem,
by na veskrz proniknulo
libomilým výdechem.
Poté ji hned oblécejí
ve fatyš, šat řasnatý,
jenž jest pěkným vyšíváním

na oko jak strakatý.
Volné, řásné toto roucho
zdobným pásem opáší,
sebravše ho kol dokola
v stejné řásky podkáší.
Na panenská ňádra čistá
zapínají spinadlo,
točenici, dar Šimonův,
zavěšují na hrdlo.
A ručičky boubelaté
okrašlují náramkem,
a malounek její prsty
ozdobují prsténkem.
Na tak krásně vyšlechtěnou
plášť kmentový dávají,
jehož záhyby po těle
sličně, řásně splývají.
Do okola má obrubu
jasnomodré třepení,
takže oku ušlechtilé
poskytuje vzezření.
Zpěvnou prací se připozdí,
den se chýlí k večeru,
tu přikvapí rychle sluha,
co se díval k jezeru:
*„Svatebníci již se blíží,
již jsou blízko u břehu,
co nevidět tady budou
ve svém pilném pospěchu.“*
Honem, zčerstva na nevěstu
poslední již úpravu
družky kladou, připnout jí
krásný závoj na hlavu.
V tom Jojada otec vstoupí,

na svou dceru se dívá –
jeho srdce se otcovské
bolnou blahou zachvívá.
Přichystanou každá družka
lampu světlem rozžihá,
do půl kruhu postavené
očekávají ženicha.
Matička se k dceři kloní,
líbá, hladí ji rukou,
jako by jí chtěla ouzkost
zaplašiti všelikou.

–

Dokořán se zvolna otvírají dvěře
a jimi se Jonáš, Zebedeus béře,
a za nimi Šimon se svou družinou
v slavném průvodu se šumně vyhrnou.
Ctné rodiče vážně Jonáš pozdravuje,
jim Šimona, svého syna, představuje,
kterýž k nim se blíží s úctou, poklonou,
prosí jich o požehnání s pokorou.
Srdečnými slovy, se vší upřímností,
ctný Jojada svoje vítá milé hosti.
Objímá Jojadu, Jonáše i zetě,
švarného ženicha svého dítěte,
jehož objímaje srdcem blahovřelým
sladce oslovuje čelem vyjasnělým.
*„Nech tě zdárné dítě! k srdci přivinu!
Čím si povzdy býval, buď zas můj synu!
Boha se boj stále! Nás měj v poctivosti,
pokud nesložíme svoje zvadlé kosti.
Svou nevěstu, ach, mé dítě rozmilé!
pěstuj, chovej v stálé lásce spanilé.
A ty má dceruško! Anno bohabojná!
Budiž choti svému v dobrém vzdy povolná,*

*on tě bude chránit mužným ramenem,
milovati stálým lásky plamenem.*

*Bůh vás dítky dobré! rač žehnati vezdy,
byste tak rozkvetli, jak ty leskné hvězdy;*

*by se rozzelenal zas Jojadův plod
a z něho vyklíčil statný, zbožný rod!“*

A matička milá, co tam pláče zticha,
pojavši za ruku k Šimonovi vzdychá:
*„O což prosím, dal' mi jistě Hospodin,
vid', že budeš dobrý choť a vděčný syn?“*
Šimon slzou vřelou bez slova přisvědčí,

líbaje matičku za mateřskou péči;
matka ho dovádí k dceři slzící,
jejíž ruku klade v jeho pravici.

Šimon, ujav ruku své nevěsty lehce,
roztouženým srdcem slze jí pošepce:

*„Ó má drahá duše! Jak tě miluji,
to jen moje srdce a milý Bůh ví!“*

A nevěsta ruku jeho tiskne jemně
jak by odvětila, že jí hrá tajemně,
slast blažená, v srdci nikdy tušená,
jak by již do ráje byla nešena.

—

U předdómí Jairus z kafarnaumské školy
rabóni učený se svým družstvem stojí,
k němuž svatebníci vyjdou pořadem,
by požehnal sňatku zvyklým obřadem.

Ženich peníz malý Anně doručuje
na svědectví stálé, že již jeho sluje.

Jairus jim dvě dává desky kamenné
na stálou památku smlouvy zavřené.

Vysvětluje smlouvy, jak to jemu svědčí,
uzavřené význam rozohněnou řečí,
by věrným plněním Páně zákona

hleděli se líbit Bohu dokona.

—

Jasný den se již nachýlil k jasnému večeru,
na nebi se hvězdy třpytí s lunou v zářném šeru,
družičky ochotně nesou své pochodně,
se zpěvem a hudbou vesele se hrnou
svatové k jezeru.

Na prostrannou loď se ženou sami hudebníci
a k nim se hned připojují statní svatebníci,
ti, jak odrazili, k předu vyrazili,
statečně veslují a na čele plují
jako průvodníci.

Na loď kvítím vykrášenou družice pojednou
s laškováním vstupující s nevěstou zasednou
a na třetí Jairus, Jonáš, Zebedeus,
krokem pohodlným se kmetem ctihodným
vstupují s Jojadou.

Na čtvrtou se mrštný Filip s Ondřejem zamihne,
za nimi se Zebedeovci: Jan, Jakub vyšvihne
a Šimon v zápětí za nimi přiletí,
krokem statným skočí, až se loď otočí
a celá pošine.

Ze průvodní lodě hudba vesele zaznívá,
až družičkám srdce blahé radostí zachvívá,
ba i muži staří jaksi se rozjaří,
a ta mladá chasa vesele zajásá,
zvučně si zazpívá:

*„Krásně se rdí sličná růže u Jericha města,
libou vůni vydechujíc, kudy vede cesta,
sličněji se skvěje, sladší vůni leje,
krásou, spanilostí, vonnou milostností,
ta naše nevěsta.“*

Odvětily bodré družky sladkým zpěvem z ticha:

„Statně cedr na Libanu hlavu k nebi zdvihá,

*silou bujařejší, v síle shnilější
hlava se povznáší, lahodou se září,
našeho ženicha. “*

Měsíc libým světlem svítí, hvězdy přisvěcují,
zlehka naši svatebníci dál a dále plují;
jezero jich nese v tom srdečném plese,
až beze vší strasti k ženichově vlasti
konečně doplují.

A matička ženichova čeká s toužebností,
kvas pochotný připravivši na své vzácné hosti;
jak hudbu uslyší, chvatem si přispíší
rychle přede dvěře vesele se béře,
všech uvítá s vlídností.

Nevěstu, jakmile zočí, objímá ji vřele,
k srdci tiskne, vítá, líbá po ústech, po čele
a pak všechny svaty vede do komnaty,
kdež jim připravila chutná, hojná jídla,
svatební veselí.

Šimon, rybář v Kafarnaum

Šimon, stoje na ponebí, dívá se k jezeru,
jak v růžovém skví se lesku v podvečerním šeru,
jak vrcholky hor Basanských v zlaté záři planou,
odkudž hraví věterkové libou vůni vanou.
Vanouc nesou k jeho uchu sladké klokotání,
jímž slaviček u jezera Boží čest vyzvání.
Šimon hledí a poslouchá – a srdce mu měkne,
oko plaje zbožným ohněm, na kolena klekne,
hlavu kloní v rozjímání a své ruce spíná,
povzdechuje: „*Ó velebiž všecko Hospodina!*
Chvalte země i nebesa Jeho svaté jméno,
ať od věků až do věků vždy jest oslaveno!

*Chval Ho slunce i měsíci a vy leskné hvězdy,
at' se sláva jména Jeho rozšiřuje vezdy!
Chval ho moře ve své slávě, chvalte hory Pána,
by vašemu Tvůrci byla odvěčná čest vzdána!
Oslavujte Ho květiny, vy ptáčata zpěvná,
aby byla milost Páně všemu světu zjevna.
Oslavuj Ho, moje duše, veleb Ho, zdroj života,
z něhož stále se vylévá milost a dobrota!
Neboť Jeho dobrotivost a milosrdenství
všemu tvoru uděluje život a blaženství.
Kam sem nohou jen pošinul od věku mladosti,
všude jest mi porozkvítal květ blahé radosti.
Sotvaže se otec se mnou, matka rozžehkala,
aj rodičů jako vlastních láska Tvá mi dala.
Otce, matky své opustiv, mámt' zas otce, matku,
by mé srdce nestrádalo v žalném nedostatku.
Za Ondřeje, bratra rodna, ježž miluji vřele,
za Filipa upřímného, bodrého přítele,
dals mi syny Zebedovce Jakuba a Jana,
k nimž má duše je v přátelství sladkém připoutána.
Bys dovršil Hospodine! míru mého štěstí,
dal si mi choť bohabojnou, jenž mne v lásce pěstí,
v lásce vroucné, tak pečlivé, jako by se bála,
že manželská blahost naše nebude snad stálá.
Bude, budeť, drahá duše! Dát' nám to Bůh milý,
jenž nás v lásce opatruje, chrání a vzdy sílí;
vzdyť nad námi bdí moc Boží, co nás mocně střeží,
a nebude zahanbený, kdo se v ní dověří!
Ó zastíň nás Svým ramenem, mocný Hospodine!
Nechť na nás Tvá milosrdnost hojným proudem řine!
Nechat' v bázni Tvé chodíce bez klamu a lesti
slávu jména Tvého vděčně náš jazyk vzdy věstí!“*

—
„Za bolestnou ránou padla zase rána,

aby hořká číše byla vyčerpána

do poslední krůpěje!“

Takto v Bethsaidě Šimon na hřbitově
oslovil, nad hroby svých rodičů stoje,
svého bratra Ondřeje.

„Sotvaže se test můj dobrý v tichém klidu

cestou těla k svému byl připojil lidu,

pozůstaviv nás v želi,

již sme, milý bratře, po nedlouhé době

pro smrt svého otce, zde na jeho hrobě,

tvář ve slzách smáčeli.

Ach, ta starostlivá, ta drahá hlavička,

zde pod drnem leží našeho tatíčka!

Sem sme tě uložili!

Zde si odpočinou po práci klopotné,

co nás pěstovaly, tvé ruce lopotné,

miláčku náš rozmilý!

Sotva si odešel, náš milý tatíčku!

Již za sebou voláš laskavou matičku

do tmavého záhrobí!

Ona tvého hlasu uposlechla volně,

jak by netušila, že tím ránu bolně

v srdci našem obnoví!

Ach, již zhasly oči, co nás stříhaly,

pečlivě, laskavě, když sme byli malí,

doma, venku a všude!

Ach, to srdce vroucné tlouci již přestalo,

co nás nejsladčeji láskou milovalo –

již milovat nebude!

Odplat' vám Hospodin tu srdečnou lásku,

aby duše vaše byla v živých svazku

ostříhána u Boha!

Aby v stínu smrti po vezdejším boji

sobě odpočala v toužebném pokoji

ta dušinka ubohá!
Ani hvězdy nemáš, bratře osiřelý!
Jak v otčině černá mračna se zastřely
nad tebou můj Ondřeji!
Pojď a zůstaň u mne, ať láskou srdečnou
srdce naše žalná sdílností společnou
zhojí se a okřejí!
Má dobrá švegruše bude tobě máti,
choť má bude tebe vroucně milovati
jako bratra rodného.
A já, můj Ondráčku, vzdyť mně to přísluší,
budu tě milovat svou upřímnou duší
z toho srdce věrného.
S Janem a s Jakubem, statnými řemesla
mého společníky, uchopíš se vesla,
vycházejte na lovy.
A tak dá Hospodin, že prací statečnou
oslazenou v lásce, s modlitbou srdečnou
bolest naše se zhojí!“
Dí a bratra svého, co žalostně strádá
svých milých rodičů, laskavě pobádá
na odchod k své rodině.
„Nikdež hvězdy nezřím, kamkoli popatře,
co by mně svítila Šimone, můj bratře!
Osiřel sem v otčině.
Půjdu, půjdu k tobě, jak mi srdce praví,
dokudž je bolestný zármutek nestráví,
uchýlím se k lásce tvé.
Ač mne hned k jinému k posvátnému dílu,
v němž bych Hospodinu zasvětil svou sílu,
hlas tajemný mocně zve.
Ač mne zve hlas mocný, bych opustě rovy
svých milých rodičů, veslo, loď i lovy,
zašel na poušť k Jordánu.

*Půjdu předce k tobě, já brat osiřelý,
snad se láskou vaší rána má zacelí,
když v tvém domě zůstanu.“*

—

Časně ráno, raníčko
vysvítilo sluníčko,
nad horami vysoko,
nad jezerem široko,
po Kafarnaum dokola
vše ve světle plápolá.

Pod košatým pod dubem
sedí Šimon s Jakubem,
sedí mlčky z tichoučka,
nemluvíce slovíčka.

V chladném stínu seděli,
práce pilně hleděli,
hledíce si svoji síť
potrhanou utvrdit.

Jakub hlavu pozvedne
na Šimona pohlédne,
stíraje si z čela pot,

jme se mluvit na překot:

*„Co my jen se napotíme v té těžké klopotě,
dnem a nocí se krušíce ve stálé robotě!*

Je to správa na tom světě, až se srdci stýská!

Jiný sedne si z vysoka a jiný zas z nízka;

jeden se tu naklopotí, až mu tělo brní,

jiný si tu hová, lení, po lidech jen frní!

Té klopoty nám přibylo ještě od té chvíle,

co nás bratří Ondřej s Janem opustili v díle.

Baže věru ani nevím, kam rozum poděli,

že tam na poušť z čista jasna od nás vyletěli,

vyrazivše jako zbrku ku jakémus Janu,

co podivné věci káže po břehách Jordánu,

*k němuž sprostý lid se hrne – ba i vzáctní páni,
by slyšeli, co prorockým jazykem vyzvání.
Káže prý křest na pokání, příchod Mesiáše,
kterýž má se již zjeviti na spasení naše.
Ba mnozí se domnívali, že jest sám Mesiáš,
jenž byl otcům zaslíbený, by zblážil národ náš,
takže k němu kněžská rada výpravu poslala,
zdaž by snad byl Mesiášem, by se otázala.
Všecko se tu na poušť valí k Janu od té doby,
jako by měl vysvobodit lid již od poroby.
Tímto vírem uchvácení bratři naši čilí,
na poušť zašli, by se o té věsti přesvědčili.
Proč tam ale beze práce drahý čas meškají?
Vždyť tam věru Mesiáše sotva se dočkají!
Ač bych si přál z toho srdce, bych se dočkal věku,
v němž vykvětnou lepší časy bídnému člověku!“
„Ó Jakobe“ vece Šimon „nerod’ bratrům láti,
že počíná srdce jejich touhou plápolati
po spáse nám zaslíbené! Ach, čas svrchovaný,
by Mesiáš slavný přišel a zahnal pohany,
kteří naším svatým městem, svatou zemí vládnou,
vyvolencům panujíce svou převahou pádnou!
Ach! Na lidu našem leží přetěžká snad vina,
že bolestnou šlehán bývá ranou Hospodina!
jenž odtrhl od svých dítek Své všemocné rámě,
neslyše nás, jak pod jarmem úpíme a lkáme!
Pod pohanským jhem lkajíce, co nás tíží, svírá,
tělo moří, hubí, ničí, duši bolně stírá.
Hospodin jest naším králem, co nám mocně velí!
leč v pohanském otroctví teď duše naše želí!
Nám císaře pohanského panují vladaři,
kteří v naší svaté zemi mrzce hospodaří!
Pátý již nám vladař – Pilát – velí z Cesareje,
odkudž hanba, strast, ukrutnost na vlast se jen leje!*

*Ha, ty země slavná, svatá, kolébko spasení,
nad nížto se vznáší hojnost božích zaslíbení!
Země Boží! Posvěcená matičko proroků,
ježto tebe oslavili tolikem zázraků!
Země krásná, v nížto kvete sličnost a ouroda,
zalévaná potem krušným našeho národa.
Ach, ty úpíš pode jarmem mrzkých zaslepenců,
jak bys byla povrhelem hnusných porobenců!
Hlas prorocký se odmlčel na horách tvých svatých,
místa dada ohavnosti model to proklatých!
A tvá krása a tvá hojnost nadarmo vyrůstá,
již pohanská lakotivě sežírají ústa.
Co pohanské nezhltilo zlořečené plémě,
toť nezdární dohledují synové tvé země.
Ti Mojžíšův svatý zákon za hřbet položili,
aby v mrzkých nepravostech jak pohané žili!
Na stolici jeho sedli, spravedlnost krouť,
nedbajíce, že ubohou sirotu tím rmoutí.
Města krásli potem naším na počest pohanů,
nedbajíce tím, že kydaj! na svůj národ hanu.
Avšak přijde náš Spasitel a na soud zasedne,
před nímž tupá nespravedlnost strachem, hrůzou zbledne.
Přijde, přijde svatá spása a vlast zas posvěť,
kterouž byli zneuctili vlastní její děti.
Přijde mocný nám Spasitel, přijde v slávy lesku
a hamižných těch nepřátel potře moci blesku.
Z jícnu hanby a poroby nás vychvátí směle,
osvobodí, nás oslaví po duši, po těle.
Vlast zvelebí a okrášlí a slávou ověňčí,
a pak bude mocná, krásná uvnitř i u zvenčí.
Přijde, přijde král náš mocný, bude kralovati,
a my budem blaho, rozkoš sladce požívati!
Požívati v stálém míru, sedíc v jeho stínu,
chválu, díky vzdávat budem za to Hospodinu!*

*Nechat' tedy Jan na poušti bratrů našich pěstí,
nechť jim příchod slíbeného Mesiáše věští!
Nechat' zjevně všemu lidu plným hrdlem hlásá:
že se již již přibližuje přezádoucí Spása.“*

—

U Jordánu stojí Křtitel,
podle něho Ondřej, Jan.
Vážným krokem k nim se běře
Ježíš Kristus – světa Pán.
„Ejhle! Tam beránek Boží!“
volá Křtitel v nadšení –
*„Kterýž snímá hříchy světa,
v něm hledejte spasení!“*

—

Janovi jak učeníci
slova tato slyšeli,
opustivše svého mistra,
již za Pánem kráčeli.
Mocně jich to k Pánu táhne,
pán svých kroků zastavě:
„Co hledáte dobré duše?“
táže se jich laskavě.
„Nechtěj rabi“ vece Ondřej
*„na nás se snad zazlíti,
že se Tebe dotazujem,
kdeže ráčíš bydliti?“*
„Pod'te! Vizte!“ Pán jich zove,
i jdou za Ním veselí;
a přišedše u Ježíše,
pozůstali den celý.
Pozůstavše se přesvědčí
na své oči, své uši,
že jest Ježíš zaslíbeným
Mesiášem všech duší.

–

Klusem, cvalem běží Ondřej

do Kafarnaum k bratrovi

a tu radost, co mu hraje

v srdci, rychle vypoví.

„Nalezli sme Mesiáše,

Šimone můj rozmilý!

Nechej všeho a pod' se mnou

zrychla, zčerstva, v tu chvíli.“

Pojav bratra bez prodlení,

vede k Pánu Ježíši,

by se Šimon přiúčastnil

této slasti nejvyšší.

–

Stojí skála v širé pláni

hustým fikem pokrytá,

do jehož libého chládku

Ježíš s Janem zavítá.

Pán se složí v tmavém stínu,

kdež si místo vyhledá –

k nohous Jeho si s pokorou

mladistvý Jan přisedá.

Zasednuv si, na Ježíše

žhavým okem se dívá,

poslouchaje s pozorností,

co z úst Jeho vyplývá.

Libým hlasem, slovem živým

Pán Janovi vykládá:

plnost času jak nadešla

a nyní již dopadá;

kterak kleslo člověčenstvo

pádem prvním hluboko,

kam se nyní povznést má

spásou světa vysoko.

„Spása světu již se blíží

dítě dobré, milené!

Ó by přijal svět v své strasti

spásy jemu slíbené!

Proto sem k vám z nebe přišel,

bych ukázal vám ten cíl,

k němuž má se svět snažiti

z celé duše, ze všech sil.

Proto sem k vám zhůry přišel,

pravdivý váš blahověst,

bezpečně, co k nebi vedou,

bych ukázal vám těch cest.

Osvítím vás pravdou věčnou,

svým příkladem posilním,

byste k cíli chvátající,

krokem spěli úsilným.

Již se připoj, má dušinko!

ke mně věrně do sboru,

pravdou, věrou, láskou k cíli

dovedu tě nahoru!“

Dí a Jana k Sobě pojav,

k prsům sladce přivine,

jehož srdce k Pánu hoří

lásky ohněm nevinné.

V tom se Ondřej se svým bratrem

ku Pánovi přihrnou,

na němž oči Šimonovy

utkví a hned ustrnou.

Ta velebnost, ta důstojnost

jeho svaté postavy

nebeskou proráží krásou,

vděkem plné oslavy.

Na čele se září moudrost,

jakouž svět byl nepoznal,

z očí leje se milostnost,
věčná láska, tichý žal.
A po ústech přelíbezných,
červeňoučkých jahodou,
stejnou měrou si pohrává
svatá přísnost s lahodou.
Pán přejasným okem, čelem
na Šimona pozírá
a svých úst, co plynou láskou,
zvukem stříbra otvírá:
*„Ty jsi Šimon, syn Jonášův,
nebudeš víc slouti jím –
na čelo svých učeníků
já si tebe postavím.
Postavím co skálu pevnou,
co ohradu, štít a stan –
pročež budiž od té chvíle
Kéfas – Petr – jmenován.“*

–

Na druhý den, když Pán s nimi
do Káně byl putoval,
Filipa, Natanaele
za své učně povolal.
Třetího dne, byv na svatbě,
vodu mění ve víno –
aby světu, jak jest mocným
Pánem, bylo zjevino.

–

V Kafarnaum úpí na bolestném loži
Šimonova tchýně, již zimnice moří.
A podle ní Anna, její dcera, sedí,
na svoji matičku bolným srdcem hledí.
Hledí se žalostí, v níž srdce pohrouží,
poslouchajíc vzdechy, jimiž matka touží:

*„Ach, má Anno milá! Dceruško jediná!
Proč se nás dotýká ruka Hospodina
tak bolestnou ranou ach! jednou za jinou,
jako bychom byly těžkou klesly vinou!
Již sme oplakaly našeho tatička,
jenž po Bohu nám byl podpora celičká!
A co nás měl po něm opatrovat stále,
opustil nás Šimon, tvůj choť, nenadále.
Ty v žalosti toneš, já úpím v bolesti,
odnikud potěcha, pomoc se neklestí.
A čehož se smutná moje duše leká,
že snad ještě tebe větší hoře čeká!
Již snad vypršely dnové mého žití
a já tě v sirotě musím zůstaviti
bez ochrany mocné, bez potěchy sladké
na ošemetného světa pouťi vratké!
Avšak neplač Anno! Neroň slzy vřelé,
ale doufej v Boha, v svého Spasitele.
Onť nad tebou bude bdít laskavým okem,
byť se hned valila na tě strast outokem.
Onť tebe zachrání všemocnou pravicí,
byť bys již padala ve propast zející.
Nezůstaneš sirou, byť bych hned umřela,
sešle ze Sionu tobě Bůh anděla,
jenž nebeská křídla nad tebou rozloží,
chráně, těše tebe podle vůle Boží.
Neplač, dítě milé! Nechtěj více lkáti,
mé srdce mi praví, že se zas navrátí
Šimon, tvůj rozmilý, který snad netuší,
jaká pro něj žalost svírá naši duši.
A až se navrátí a já budu v hrobě,
necht' zase osvědčí vroucnou lásku tobě.
Rci mu: že ho žehnám – žehnání materské
dlouhý život dává a štěstí pozemské.“*

Kafarnaumský lid se hrne
ze školy a strachem trne.

Trna, žasna, spěší ven
za Pánem lid veškeren.²⁷¹

Úžasem mu blednou tváře,
druh druhu se stoje táže,
kdož jest tento blahověst,
jemuž zhůry dáno jest,
by nás učil slovem spásným,
neslýchaným, milokrásným?

Jaké se to učení
z těch úst jeho temení?

Kdož mu dal moc nad zloduchy,
že jsou jemu na posluchy?

Že z člověka vychází,
jakmile on zahrozí?

Jak se vale po náměstí
lid žasnoucí, po rozcestí
koho potká, zastaví,
až mu všecko vypráví.

Vypoví, jak z posedlého
Pán zapudil ducha zlého,
jak jej slovem uzdravil,
an ho d'ábla pozbavil.

Ďábel se sic vyjít zpouzel,
zpupně, zdorně se obouzel
a s posedlým lomcuje,
proti němu harcuje.

Ba u velkém říčí hlasu,

²⁷¹ Po tomto čtyřverší následuje čtyřverší velmi podobné, jen velmi mírně upravené:

*„Kafarnaumský lid se hrne
ze školy a strachem trne.
Trna, žasna, pádí ven
za Pánem lid udiven.“*

poraziv ho ve zápasu,
až konečně beze škod
vyšel z něho na pochod.
Vidíš Pána? Tam jde právě
se Šimonem ve rozpravě,
Ondřej a Jan s Jakubem
s ostatním jdou zástupem.
V pravdě se Pán v tuto chvíli
k Šimonovu domu chýlí,
do něho již vstupuje,
za ním jeho učňové.
Anna v slzách oči smáčí,
hosti vítá v žalném pláči;
jak na matku pohlédne,
srdce jí hned usedne.
Šimon, Ondřej k loži spějí,
na matičku pohlížejí,
vidí jisté znamení
posledního tažení.
Jan a Jakub ruce sepnou,
Pána prosí prosbou jemnou,
by se nad ní slitoval
a jí zdraví daroval.
Pán hned k lůžku přistupuje
a nemocnou pozdvihuje,
svou ujav jí pravicí,
přikazuje zimmnici:
„Ustaň ji té mořit chvíle!“
Jak Pán velel, aj tu mile,
zimmnice ji přestává
a nemocná povstává.
Z lože vstane čerstvá, zdravá,
síla v žilách ji pohrává,
vše se jí zdá jako sen,

jenž vykouzíl krásný den.
Chvatem běží Anna k matce,
objímá ji vřele, sladce,
vypravuje, kdož to byl,
co ji slovem pozdravil.
Rychle matka s dcerou běží,
u noh Páně vděčně leží –
jaký plane v srdci dík,
nevysloví jich jazyk.
Tu se máť zdvihne s rychlostí,
jídla shání svému hosti,
by svou vděčnost zjevila,
Jej jak sluší uctila.
Ale Anna svoje skráně
stále kloní k nohoum Páně
a jich líbá povděčně
a objímá srdečně,
jak by lásku zjevit chtěla,
co jí v srdci se vyvěřela,
rozproudí a rozhojní
od té chvíle k Pánovi.
Již to cítí v srdci vřelém,
již se svítá ji pod čelem,
proč ji choť as opustil,
u Pána se zahostil.

Šimon Petr, rybář lidí

Lehké mráčky poletují,
z nich hvězdičky proskakují
po obloze z večera.
Rmutem vlny zakalené,
po ljavci Jordán žene

do tichého jezera.
A k němu se pozdní nocí
ubírají švarní lovci
volným, pádným kročejem.
Jan s Jakubem na loď skočí
a na druhou zvolna vkročí
Šimon Petr s Ondřejem.
Uloživše tam své sítě,
vesla se uchopí hbitě
a odrazí od břehu.

By jim práce šla od ruky,
zapějí si píseň zvuky
líbezného povzdechu:

„Nakloň nám svou tvář

Hospodine náš!

*Požehnej nám naši práci,
ať ve prospěch se obrací!*

Hospodine náš!

Přichyl nám svou tvář.

Větěrku si hrej,

polehoučku věj!

*Ať se moře nerozběsí,
hrůzou smrti nás neděsí,*

větěrku si hrej

a jen zvolna věj!

Vez nás lodi, vez

a bezpečně nes!

Ať rybami hojně, hbitě

naplní se naše sítě.

Vez nás lodi, vez

a pak domů nes!

Nakloň nám svou tvář

Hospodine náš!

Žehnej, žehnej naší práci,

*ať se na zmar nám nekácí,
Hospodine náš,
nakloň nám svou tvář!“*

Octnuvše se nad hlubinou,
zrychla sítě porozvinou
a ji spouští pod vodu.
Do půlkola ryby shání,
bidlem plaší a nadhání,
by se tiskly k nevodu.
Maje Petr v mysli za to,
že je ryb již nahrnuto
v síti, hned ji zapotrhl –
tovaryši chutí čilou
ji uchopíc se vši silou
hurtem táhnou na povrch.
A čím táhnou výš a výše,
tím lehčejší její tíže,
až je zcela lehýčká.

Neb krom několik pliváček
zachytil se ňáký ráček,
ostatně je prázdníčka.
Ihned dále odeplují,
pilně práci obnovují,
rozestírajíce síť.

Marné však je namáhání!
Jak se troudí – jak ryb shání,
nemohou nic ulovit.
Půlnoc dávno již nadešla,
jak to věští hvězda vzešlá
na nebeském sklepení.
Lovci ještě bez oddechu
pracují, leč bez prospěchu
lopotí se v lovení.

„Ajta braši!“ Šimon praví,

*„složte sítě do své návy,
obrátime k východu!
Ať zkusíme a to zvíme,
zdali tam cos ulovíme
v tom jordánském zábrodu.“*

A po druhém nočním bdění,
jak nastalo kuropění,
za Jordán se doplavou.

Snad ve vlnách těch kalnějších
rybolovu příznivějších
ryb nějakých zahrnou.

I tam hnedle nad hlubinou
síti z čerstva porozvinou
a ji spouští pod vodu.

Do půlkola ryby shání,
bidlem plaší a nadhání,
by se tiskly k nevodu.

Často síti zatrhují,
často na vrch vytahují,
vždy však prázdnou, jalovou.

Opětují pilnou práci,
vše na zmar se jim obrací,
ulovit nic nemohou.

Hvězdy tratí světlost jasnou,
řednou, mizí až pohasnou
na nebeském sklepení.

Leč rybáři bez oddechu
ještě loví bez prospěchu,
lopotíc se v lovení.

Již vidouce marnou práci,
s loďkami se k břehu vrací,
kamž dorazí za šera.

Bez prodlení, na úsvitě
vypírají brudné sítě

na pobřeží jezera.

Vypírají – jsouce celí
nad tím jaksi rozmrzelí,
že se jim lov nezdařil.

A co síla stačí, perou
sít', div, že ji nerozderou,
máchajíc ní ze všech sil.

–

Na východě rdí se zoře,
rudým ohněm plane moře,
ptactvo v houšti šveholí,
z keře na keř poletuje,
ranní píseň vyzpěvuje
všeho světa Pánovi.

Aj slunéčko v zářné kráse
z hor vysokých probírá se,
zlatíc vrch i doliny.

Kam dostihá jeho světlo,
vše svěžestí zas okvětlo,
lidé, zvěř i byliny.

Po travičce po zelené,
po rosičce po studené
z Kafarnaum Pán vyšel
a za Ním zástup nemalý
hlučným davem se vyvalí,
slovo Jeho by slyšel.

A kde Petr sít' vypírá,
tam se zástup s Ním ubírá,
až Ho k moři sprovodí.
Pán svých očí popovýše,
uzří Petra, tovaryše
a na břehu dvě lodi.

I sestoupí hned ku jedné,
zrovna na tu si zasedne,

co patřila Petrovi.
Jaktě Šimon Pána zočí,
s Ondřejem již na loď skočí,
toulíce se k mistrovi.
*„Prosím, prosím, odevez mne,
milý Petře, ode země,
něco málo, maličko!“*
*„Nepros, nepros, milý Pane!
Kaž a vel a hned se stane,
má předrahá perličko!“*
Již se chápe s bratrem vesla,
již jich loď od břehu nesla
Petrem hnána statečně.
Lid po břehu se rozloží,
aby slyšel slovo Boží
bedlivě a povděčně.
A Pán, sedě ve lodičce,
libozvučně a prostičce
lidu hlásá slovo Své:
*„Povstaň lide z nepravosti,
přioděj se rouchem ctnosti,
čiň pokání horlivé.“*
Hlásaje pak o pokání,
až ku slzám a ku lkání
hlasitému pohnul lid.
Ba i Petru a Ondřeji
slzy z očí jen se lejí,
jichž nemohou utajit.
*„To když věrně naplníte,
pak se o tom přesvědčíte,
jak se blíží spása vám.
Blíží nebeské království,
co vytrhne vás z ubožství,
v němž vás hubí ďábel sám.*

*To království, co nevadne,
trpí násilí nesnadné,
vřelý pot a tuhý boj.
Kdož bojuje však statečně,
uchvátí ho a pověčně
bude píti bláhy zdroj.
Tož bojujte, ať to zvíte,
jak království uchvátíte
po statečném po boji.
Hle! Již se vám odemyká
jeho brána, v němž veliká
odměna se hotoví.“*

—

Jakmile Pán lid poučil,
Šimonovi hned poručil:
*„Na hlubinu Petře vez!
A octnuv se na hlubině,
rozvina síť neprodleně,
k lovení ji rozestřeš!“*
„Ale Pane! Dobrý mistré!“
odvěti Mu Šimon bystře
a poněkud zadiven.
*„Kde nic není, smrt nebéře,
byť bych lovil po jezeře
celou noc a celý den.
Lovíme už od večera
po celou noc až do šera,
až k samému úsvitu.
Vždy se nám však ryby čilé
bud' vysmekly potměšile,
bud' zůstaly v úkrytu.
Od práce již ruce chřadly
a my předc nic nepopadli,
nic nemohše ulovit.*

*Avšak Pane! K Tvému slovu
podniknout chci znova lovu
a rozestřít svoji síť.“*

A poté hned nad hlubinou
chutě síť svou porozvinou,
spouštějíc ji pod vodu.

Ondřej opět bidlo béře,
by ryb sháněl po jezeře
a jich tiskl k nevodu.

A jak na dno utkví zraků,
spatří tam ryb jako mraků
hrnoucích se do sítě.

Jak to vidí, jak to zočí,
rychle k bratru se přibochí,
síť zatrhne střelhbitě.

Ihned táhnou ji do výše;
čím výš, roste její tíže,
ač je ještě pod vodou.

Těžce sobě oddychují,
vší silou se neparují,
vytáhnout ji nemohou.

Petr kývá, hlasu zvýše,
volá na své tovaryše,
aby přišli k pomoci.

Jakub s Janem rychle spějí,
po hladině uhánějí
prudkým chvatem a mocí.

Všickni táhnou síť do výše,
stále roste její tíže,
až ji vztáhli na záhyb.

Jan se schýliv, síť rozhrne,
všecek nad tím lovem strne,
spatřiv valné množství ryb.

S chutí v nich se pozabrodě,

klade, hrne jich do lodě
na pořád a na překot.
Kapry, parmy, kluzké mniky,
pestré pstruhy, dravé štiky
a ten různý rybstva rod.
Z přehojného toho lovu,
jak naplnil loď Petrovu,
až se téměř topila.

Na tu druhou skočí honem,
zázračným ji plní lovem,
až plnička zas byla.

Na lodičky přeplněné,
upře oči zadívené

Petr hrůzou ohromen.

Vidí marnost lidské píle,
jak nedojde svého cíle,
když Bůh není přítomen.

Bůh přítomen! – Aj tu vada
na mysl mu mnohá padá,
do níž padl ze mdloby.
Na kolena klesá prudce
a před Pánem spíná ruce,
úpě žalně z útroby:

„Odejdiž ode mne Pane!

Mnohý hřích mi v srdci tane,

krutě svírá mou duši

tvou nebeskou přítomností,

mé se roztrou hříšné kosti,

duše má se rozkruší!“

A co Petr lká a oupí,
děsná hrůza všech obstoupí
nad zázračným nad lovem.

Pán se schýliv lítostivě,

Petra pojav milostivě,

těší božským Svým slovem:
*„Petře, vzhop se a neboj se,
nad pokleskem upokoj se,
známť tvou duši ohnivou!
Necht' se čistým ohněm znítí,
necht' celému světu svítí,
věrou, láskou zářivou!
Ano Petře! Od té chvíle
ujmeš práce se spanilé,
jižto tobě v ouděl dám.
Jinou lod' a jiné veslo,
jinou síť a jiné heslo
na péči ti odevzdám.
Od tohoto budeš času
lid na věčnou lovit spásu,
bys ho k blahu zalovil.
Z kalu bludů, nepravostí
vylovíš ho k pravdě, ctnosti,
toť mé heslo, to tvůj cíl.
Proto tobě síť dám volnou,
bys zahrnul kořist hojnou
do ní ze všech národů.
Proto ti dám veslo zdatné,
bys na práci této statné
nenes hořkou poškozdu.
Proto ti dám lod' statečnou,
bys výpravu nebezpečnou
konal vždycky na zdary.
Ať se bouře světa vzteká,
ať tě hrůza pekla leká,
v ní nepřijdeš na zmary.
Ze všech lítých, strašných bouří,
s nimiž setkáš se na moři,
celá povzdy vytone.*

*Pročež budiž lidolovcem
lidské duši spásostrojcem –
můj miláčku Šimone!“*

–

S loďmi k břehu přirazivše,
vše ochotně opustivše,
za Ním šli bez odkladu.
V duši tušíc, že u Pána
věrným sluhám bude dána
hojnost věčných pokladů.

Petr tone na moři

„Tento budiž naším králem!“

taktě volá sytý lid.

„Kdož by se moh slušným právem

vůli naší protivit?“

Poznav to Pán, učeníkům

velí: *„Na loď vsedějte!*

A na mne buď v Bethsaidě,

buď v Kafarnaum čekejte!“

Rozpustiv lid rozjařený,

na poušť se sám ubírá,

tam na horu, odkudž rozhled

daleko se rozvírá.

Tam se modlí sám jediný

v tmavé noci za ten lid,

jenž okusiv lásky jeho,

králem ho chtěl učinit.

Králem světským, že jej chlebem

zázračně byl nasýtil,

slepým, hluchým, malomocným,

neduhy zlé vymýtil.

Což jest hlad a všecka neřest
proti ducha sleposti?
Malomocnost což tělesná,
když duše lká v mrzkosti?
Modlí, modlí se za stádce,
by své bludy poznalo,
jich poznavši, svou pak šered'
kajícností smazalo.

Modlí se Pán od večera
až hluboko do noci,
by jim Otec sám nebeský
ráčil přispět pomoci,
by jim ráčil dáti víru,
která hory přenáší,
a v nich rozňal oheň lásky,
co k nebesům podnáší.

—

Učeníci před na Pána
od večera čekali,
nedočkavše se Ho v noci,
na lodičku vsedali.
Neboť chmury na Libanu
nezvěstují pohodu,
pročež raděj domů spějme,
dřív než vezmem poškodu.
I vstoupivše ke Kafarnaum,
přes moře se plavili,
leč tu náhle od západu
vyšleh vítr zavilý.
Vzteklou zlostí, moře šlehá
a divoce bičuje
a lodičkou prudce zmítá,
co po vodách vesluje.
Vesluje a namáhá se,

marné však namáhání!
Neb odporný vítr duje,
jenž ji nazpět zahání.
A když takto as na míli
od břehu jsouc plovala,
a na moři rozčeřeném
vlnami se zmítala,
Pán při čtvrtém bdění nočním
od modlitby se zdvihá,
spatřiv loďku v tuhém boji,
hned ku svým pospíchá.
Rychlým krokem sejda z hory,
ku moři si přispíší,
po němž suchou kráčí nohou,
až se k lodi přiblíží.
Což uzřevše apoštolé,
že kdos chodí po vodě,
vzápětí se k nim již blíží,
blízek jsa již u lodě,
strachem křičí ulekání:
„Ha! To duch! Neb smrti stín!“
„Ach, všemocný Hospodine,
svou ochranou nás zastiň!“
„Nebojte se dobré duše!
Vždyť to já jsem! Mistr vás!
Aj, což ste mne nepoznali?
Což mne, Petře můj! neznáš?“
Jak promluvil, ihned poznal
Petr Pána milého,
již mu srdce touhou hoří,
by moh býti u něho!
Na žádný už vítr nedbá,
který moře zkormoutil,
ba i na na [!] strach zapomíná,

co mu mysl rozhroutil.
*„Jsi-li ty to, milý Pane!
jakž sem o tom přesvědčen:
povel, bych i já po vodě,
jak ty chodil bezpečen.
Rozkáži mi k Sobě přijít
a hned vyjdu ze lodě
po hladině rozbouřené
půjdu k Tobě po vodě.“*
„Nuže tak pod, milý Petře!“

Pán laskavě připouští
a Petr už vystupuje
z lodě a ji opouští.
Div divoucí! Krok udělá
a hned druhý po moři
a pod vodou rozpěněnou
noha se mu nenoří.
Raduje se, že tak chodí
po moři jak po suše,
ač po cestě nebezpečné,
že předc k Pánu dokluše.
Ještě má as deset kroků
a již mistra dostihne –
v tom však náhle od severu
tuhý vítr zahvívá.
Vida Petr prudkost větru
a ty vlny zčeřené,
zachvěje se hrůzou strašnou
ve své duši zděšené.
Již na Pána zapomíná,
smrt jen vidí vzápětí
a v tom vlna jako hora
k ubožáku přiletí.
Přiletěvši ho uchvátí

tak, že počal tonouti –
křiče volá: „*Rač mne Pane!
z hrdla smrti vymknouti!*“
Ihned vztáhnul Pán svou ruku,
Petra mocně zachytě,
pevně drží z vln záhubných,
vytáhnuv ho střelhbitě.
A drže ho nad hlubinou,
co se vzteká tak zlostně,
pod úsměvem libokárným
osloví ho milostně:
„*Kdež tvá víra, malověrný?
I pročes pochyboval?
Zdaž mé slovo nemá váhy,
abych je vždy splňoval?*“
A jakmile na lodičku
s Petrem vstoupil Pán milý,
přestal vítr – jsou u břehu,
k němužto se plavili.
Přistoupivše všickni k Pánu,
s poklonou se pokoří,
volajíce vroucným slovem:
„*Tys Mesiáš – syn Boží.*“

–

Boží Synu!
Zdali zhynu,
budu-li v Tě věřiti?
Uveď víru
v pravou míru,
připoj lásku
v sličném svazku
a pak jistě nezahynu!

Petr na hoře Táboře.

Proměnění Páně

Aj Táboře! Svatá horo, horo vysoká!
Jak do vejšky se pneš vzhůru, klaň se zhluboka,
tvé na týmě božský mistr tiše vstupuje
a za ním hned Petr, Jakub s Janem putuje.
A když přišli tam na horu hezky prostrannou,
bujným křovím, svěží trávou všude postlanou,
poodešel Pán od svojich trochu opodál,
aby na modlitbách s Otcem svým se pokochal.
„Ó můj milý, mocný Bože!“ Petr zavolá,
když své oči poroztočí kolem dokola.
Hledí, hledí na polední krásnou rovinu,
jak se pestrým zdobí kvítím v libém zelenu,
jak ji kolem obrubují kopce a bory
a za nimi v modré dálce tratí se hory.
Hledí, hledí ku západu okem zvědavě,
uzří valné, širé moře v plné oslavě,
jak svým jasným hory, doly pásem lemuje,
až se v nedohledné dálce s nebem spojuje.
A i tam vpravo hora Karmel vyplývá z moře,
kde Eliáš Boha vzýval v svaté pokoře,
by lid bludný, jehož svedl k modlám Achab král,
za ohavnou mrzkost tu víc hladem nekáral.
Hledí, hledí na půlnoc – aj jasnou lepotou,
div se jeho neporání oko slepotou,
před ním stojí mocná hora, Liban vznešený,
jak bohatýr v plném hávu k nebi vztyčený.
Na čele mu skví se lebka, samý sníh a led
a na hrdle libovonný věnec – samý květ,
po bedrách je cedry, révou hojně obsypán
a tak stojí v půdě žárné mocný velikán.
A když Petr očí snese z hory Libanské,

vidí krásné, plodné břehy řeky Jordánské,
jaktě odtud rychlým proudem ruče pospíchá,
až do jenezaretského moře zabíhá.
Hledí, hledí na modravé k východu moři,
po němž vlna dovádívá s vlnkou hovoří,
jak se štíhlá palma s fíkem, réva s olivou,
kol dokola utěšeně po břehu vinou,
jak v tom věnci přerozkošném růže zakvítá,
oleandr s lilium se libě proplítá,
kráslíc, zdobíc zelenavý, pestrý koberec,
jako kdyby porozvinul zdobný praporec.
Hledí, hledí na otcovské moře milené,
jak by bylo drahokamy zaobroubené,
neb tu vidí Kafarnaum, Bethsaidu svou,
Korozain, Tiberias, jak se k nebi pnou.
V Bethsaidě! Ach v té milé, drahé otčině
trávil věk svůj pacholetský blaze, nevinně!
V Kafarnaum! Ach tam mešká dobrá jeho choť,
již opustil, šed za Pánem, i svou milou loď! –
Načež Petr roztoužený s Janem, Jakubem
usadil se v libém chládku stinným pod dubem.
Horkem, chůzí unavení, jak si zasednou,
hned jim oči dřímotinka zavře pojednou.

–

Vzešlo slunce na kraj světa,
osvítilo hory, pláň,
nebylo to slunce jasné,
kteréž svítí a zas hasne,
ale byl to Kristus Pán.
Kristus Pán, jenž na kolenou
v mnohé poklek pokoře,
jenž své svaté ruce spíná,
na Otce si rozpomíná,
tam na hoře Táboře.

Na Otce si rozpomíná,
k nebi hledí blaženě,
v srdci svém si sladce vzdychá
a k Otci se modlí zticha,
vzdychaje roztouženě:
*„Ach můj Otče! Z nebes výše
sešli na mne slávy stín,
by se tito moji milí
o tom pilně přesvědčili,
že sem já tvůj milý Syn.
Přioděj jich světlem pravdy,
bludů zaplaš mrákotu,
aby vírou vykojeni
v lásce byli dovedeni
ku věčnému životu.
V tom spočívá život věčný,
by Tě Otče poznali,
by poznali Syna Tvého
na spasení poslaného,
v té víře vzdy strvali.
Vytrvali, až pak uzří,
jak mne na kříž položí,
až mrtvého z kříže sejmou,
nechat' věří vírou pevnou,
že sem já předc Syn Boží,
že sem Boží Syn, Tvůj milý.
Vylíj na mne slávu svou,
jakouž sem měl již u Tebe
prve, nežlis stvořil nebe
všemohoucí svou rukou.
Nehledámť jen svoji slávy,
vímt', až budu proměněn
a se zaskvím leskem skvoucím,
že Ty od nich srdcem vroucím*

Otče! budeš veleben. “

—

A když Pán se takto modlil, aj na jeho tváři
zaskví se to, jak bys hleděl do slunečné záři.

Z jeho obličejce, sláva se jen leje,
jakouž na výsosti, v nebeské blahosti
andělé vzdy patří.

Ale i to řásné roucho, jímžto Pán se kreje,
proměnic se v jasnou bělost, jako sníh se skvěje.

Skvěje se přejasně a předc milokrásně
a v této jasnosti splývá ve sličnosti
po Pánově těle.

Aj dva muži s Pánem mluví – Mojžiš skvoucím čelem
ve slávě se mnohé jeví po svém těle celém
a Eliáš druhý, co tu právě mluví,
rovnou slávou hoří, a stoje se koří
před svým Spasitelem.

Sláva nebes se rozevře – aj tu z obličejce
Pánova se zář sluneční proudem skvoucím leje!

I to roucho řásné ve bělosti jasné
po Mistru nebeském světlým splývá leskem
a jak sníh se skvěje.

Mluví se srdcem žalostným o tom utrpení,
jakéž Pán chtěl podstoupiti pro lidské spasení,
jak v Jeruzalémě to nezdárné plémě
jej na smrt zbičuje, potom ukřižuje
v lítém zaslepení.

Tu najednou učeníci ze sna procitnuli,
a vidouce tuto slávu celí ustrnuli.
Petr si mne očí, jak zjev tento zočí,
a zas je protírá a rukou zastírá,
by neosluly.

Poznal Pána v proměnění, poznává Mojžíše
i proroka přeslavného posléz, Eliáše.

Ó jak v této kráse celý rozkochá se!
A srdce mu skáče jako mladé ptáče,
když si lítá plaše.

A když v blahém užasnutí učenici stojí,
Mojžíš slavně s Eliášem k odchodu se strojí.

Jak to zpozoroval, Petr hned zavolal
na Pána prosebně v ouzkosti toužebné,
nevěda, co mluví:

*„Nepropouštěj jich ó Pane! Dobře nám zde býti!
Vždyť můžeme hned tři stánky pro vás zhotoviti.
Tobě dáme jeden, Mojžíšovi jeden,
jeden Eliáši – pak budem v rozkoši
mezi vámi živi.“*

A když předce odcházeli a Petr tak volá,
zastíní jich světlý oblak kolem do okola,
do něhož vstupují a do výše plují –
což jak byli zhlédli, každého hned zbledly
tváře apoštola.

V tom pojednou z nebes výše, z oblaku světlého,
zavzní slavně hlas velebný Otce nebeského:

*„Aj, toť Syn můj milý – Syn můj to jediný,
vám sem jej přislíbil a v něm si zalíbil,
poslouchejte jeho!“*

Uslyševše učenici z nebe ten hlas Boží,
bázní, hrůzou padli na tvář a na zem se složí.
Ach, vzdýt v lidské mdlobě, v té křehké nádobě,
nemohli jsou snést božské přítomnosti,
jíž se v prachu koří.

Přijav lidskou Pán podobu, k učňům se připojil,
dotek se jich svou pravicí, laskavě oslovil:

*„Vstaňte moji milí! Nebojte se nyní,
jáť sem váš ochránce a mocný obránce,
kdož by vám uškodil?“*

Apoštolé ulekaní pozdvihují očí

s mnohou bázní pozvolňoučka dokola jich točí.

Když se obezřeli a víc neviděli,
nežli Pána svého, mistra rozmilého,
na nohy poskočí.

Bez strachu se k Němu hrnou a Jej umilují,
jakých strachů zakusili Jemu vypravují.

A to, co viděli, a to, co slyšeli,
že jim bude tkvěti stále na paměti
Jemu přislibují.

Svatě Jemu přislibují, že Jej od té chvíle
budou co Božího Syna poslouchati mile,
všude velebiti, nad vše milovati,
jakž Otec poručil, jich o tom poučil
v slávě ušlechtilé.

A když z hory sestupují, libý větřík vane,
apoštolům blažeností srdce, oko plane,
Pán jim ale velí, by o všem mlčeli,
dříve nezjevili, co zde jsou viděli,
leč až z mrtvých vstane.

Uposlechli učeníci – ač to v jejich duši,
by to světu zvěstovali, jako kámen kruší.
Avšak po vzkříšení, Páně proměnění,
osvědčují hlasně všemu světu rázně,
jak to na ně sluší:

„Nehat' svět to všecken slyší a do srdce složí:

Ježíš Kristus oslavený v pravdě jest Syn Boží!

*My sme to viděli, my sme to slyšeli,
tam na svaté hoře, velebném Táboře,
že jest On Syn Boží!“*

Synu Boží! Jesu Kriste!

Dejž mi víru, srdce čisté!

Abych Tebe spatřil jistě

i já na tom svatém místě,

kdež Tě v stálé slávě nové

tvoji věrní miláčkové
spatřují a zvelebují,
věčně věkův oslavují!!

Petr za klíčníka ustanoven

*„Hoj, skřivánče! Malé ptáče, což ty krásné zpíváš,
když se vznesa poletuješ, do nebe se díváš!
Křidélkoma stále třepeš a do výše poletuješ,
svým hrdélkem libé písni Bohu prozpěvuješ.
Prozpěvuješ hned od rána až do tmavé noci,
jak bys neměl po celý den ničehož na práci!“
„Hoj člověče! Rozumníče! Já si zrnka sbírám
a potom si převesele písničku zazpívám.
Sbírám zrnka a hnízdečko sobě připravuji
a potom hned vděčnou píseň Bohu zanotuji.
Své mlád'átka odchovávám v lásce s potěšením,
při čemž Boha stále chválím svým slad'oučkým pěním.“*

Tak i Pán náš po své vlasti semo tamo chodil,
všude učil, kázal, cvičil a potom se modlil.
Všude světlo věčné pravdy v lásce rozžehoval
a potom hned své modlitby Bohu obětoval.
Uzdravoval hříšné duše, ztížené nemocí,
a potom hned roztoužil se po nebeském Otci.
Tam, kde hora Libanonská ku nebi se zdvihá,
řeka Jordán temeníc se z jeskyně vybíhá.
Rozkládá se údolíčko tiché, utěšené,
k lásce sladké, nejčistější jakoby stvořené,
svěží trávou, květem vonným jest celé povito,
skalinami od měst blízkých bezpečně ukryto.
Tam se svými Pán si zašel učeníky všemi
a za jednu skryv se skálou, poklekl na zemi.
Ve své duši roztouživ se, počal se modliti:

*„Uloženo jest mně Otče! svět celý spasiti! –
Abych jej však vysvobodil, s Tebou smířil opět,
mámť za něj svůj položiti život v libou oběť.
Avšak dílo vykoupení má trvat bezpečně,
aby všecka duše lidská došla slávy věčné.
Došla vírou, došla láskou v tom království Božím,
jehož na svém učeníku Petrovi založím.
Petr mne však ještě nezná – a slabý jest k tomu,
aby moudře, svatě velel nebeskému domu,
do něhož všem vkročit dlužno a v něm svatě žíti,
kdož chtí po skončené strasti s Tebou se těšiti.
Osvíť ho světlem pravdy, aby Tebe poznal,
poznal i mne, Syna Tvého, jehož si byl poslal!
Ozbrojž ho štítem víry, jímžto by vítězil,
když ďábel své šípy mece, aby jich uhasil.
Opásej ho mečem Ducha, ať světu odpírá,
když svým bludem lestným vztekem na něho dotírá.
Přioděj ho svým oděním, ať ozbrojen stoje,
vykročí vždy slavný vítěz z nejtuzšího boje.
Ach, boj mnohý čeká jeho, čeká nástupníkův,
nastrojený tu od ďábla, tam mých protivníkův.
Dej jim víry, hrdinnosti, dej jim lásky věčné,
aby jimi otuženi válčili statečně.
Válčíce ať ochraňují to mé milé stáde,
až je za to Sám odměniš na nebesích sladce.
Odměniš tím, že svou péčí a mnohou svou pílí
žádnou duši jim svěřenou Tobě neztratili!“*

A když Pán tak na modlitbách dobou trval dlouhou,

Petrovi se srdce šíří nevýslovnou touhou.

Touha svatá a tajemná k Pánovi ho táhne,
až sám bezděk za mistrem jde. – Sotva hlavy nahne,
ejhle, mistra v roznícení klečícího zočí!

A najednou vřelé slzy z očí mu vyskočí,
vřelé slzy, slzy sladké po lících mu kanou,

ježto nachem se polivše blahým ohněm planou.

A čím dél na Pána hledí uslzeným okem,
tím hojněj se slzy lejí z očí mu potokem.

Na kolena klesá tiše, ku skále se kloní,
a levicí zarosené oči své zacloní

a pravicí sahá k srdci, jak by jeho bití
urychlené chtěl ve prudkém běhu zastaviti.

A v srdci to vše a kypí, ohněm žárným žíří
a předc bláhou nejsladčejší prsa mu se šíří.

Šíří mužnou statečností, šíří láskou vroucnou,
jak by chtěla prolomiti svou ohradu mocnou.

A v té hlavě nakloněné divně se to zmítá,
jeden obraz druhý žene, jako bouře lítá.

Aj tu jeden milokrásný zhluboka vypluje,
jehož Petr vřelou duší prudce uchvacuje.

Vidí nebe otevřené v plném oslavení,
slyší sborů všech andělských libozvučné pěnění
a uprostřed Pána vidí, jak ve slávě hoří,
jak andělé Mu dokola poklonou se koří,
jak tu jeden andělíček s křížkem přistupuje,
a jak – v tom Pán Petra pojav ze sna probuzuje.

Petr vstává a spatřuje ku svému úžasu,
tentýž Pán že před ním stojí, jehož zřel v obraze.

Vede si Pán vede Petra v srdečném hovoru,
by se snáze zpamatoval k ostatnímu sboru
svých rozmilých učeníků, co pod skálou v chládku
jeden s druhým o svém mistru zapředli rozprávku.

„O čem sobě rozmlouváte, miláckové moji?“

táže se Pán apoštolů, jak se k nim připojí.

Jeden hledě na druhého s odpovědí váhá,
až v místo všech Bartoloměj slyšeti se dává:

*„Právě sme si rozbírali ty mnohé pověsti,
jež o tobě roznášejí krajané po vlasti.“*

„A co o mně lidé soudí? Za koho mne mají?“

líbezná se Páně ústa apoštolů ptají.
 Aj tu Jan, miláček Páně, ujal se hned slova
 a co již byl vypravoval, vypravuje znova.²⁷²
*„Jak sme včera hlučným městem za Tebou se brali
 a přehojní zástupové za námi se drali,
 vybočiv se trochu stranou ku králova hradu,
 spatřil sem tam vyšlechtěných ozbrojenců řadu.
 Ti, jak Tebe hned zdaleka jsou zpozorovali,
 na Tebe si ukazujíc, mluvíti se jali:
 „Ejhle, tam jde divotvorce s celou svou družinou!
 Jak se za ním zástupové s dychtivostí hrnou!
 Jak by zlato jim rozdával blázniví zpozdilci!
 Co za divné věci pletou o něm pošetilci!
 Tu že prý nemocné slovem pouhým uzdravuje,
 tam prý hluchým, slepým sluchu, zraku navrácuje.
 Báječnými řečmi těmi slávu jeho množí,
 v zpozdilosti říkajíce, že jest prorok Boží.
 Ba o něm v své nemoudrosti tvrdí mnohý ctitel,
 že to není žádný jiný, nežli sám Jan Křtitel.
 A toho předc nechal stíti v žaláři Herodes,
 když se proti jeho lásce nešetřně povznes!
 Kdož to jakživ slyšel, aby mrtví z hrobu vstali,*

²⁷² Na vloženém papírku je tato varianta básně:

Jan započne vypravovat slovem milozvučným:
*„Jak sme včera dobrý Mistře! šli tím městem hlučným,
 vybočiv se trochu stranou ku královu hradu,
 spatřím valné lidstva davy a velmožů řadu.
 Zočiv Tebe zástup volá: „Aj, Jan z mrtvých vstalý!“
 A za Tebou s pokřikem se vyhrne a valí,
 ač to panstvo hrdopyšné, co tam vůkol stálo,
 tlačícimu se zástupu úškleběčně smálo:
 „Jděte blázni si za Janem, jehož sřal Herodes,
 když se proti jeho lásce nešetřně povznes!
 Víme, že smrt všemu konec – jezme, pime, hrejme
 a co srdce, hrdlo ráčí, chutě požívejme!“
 Aj tu jinoch zvolá jarý: „Lide bohovědný,
 jdi za Janem a nic nedbej na hlas licoměrný –
 on tě učí cestě Boží, tvé neduhy zhojí,
 a že budeš věčně žíti naději vykojí.
 Padl' ovšem vražedlně v žaláři Jan Křtitel –
 leč tam větší prorok Boží – tvůj upřímný přítel!“*

obživnuvše mezi lidmi zase přebývali!!'
A tak ještě mnoho mluvě vykládal rozumy,
ostatní ho poslouchají, zevlují a čumí.
Tu prohodí statný jinoch: ‚Bud' si však jakkolivěk,
předce se mi nezdá býti obyčejný člověk!!
Věru, kdybych já jen věděl, že jest to Jan Křtitel,
milerád bych vše opustě, ihned sám za ním šel.‘“
Sotvaže domluvil, převzav Ondřej řeč Janovi,
vážným hlasem vypravuje milému Pánovi:
„Víš sám Pane! že nemnoho dnů jest uplynulo,
co za Tebou valné množství lidu se hrnulo.
A za námi na poušť jdouce, po tři dni strvali,
až svou celou zásobičku vypotřebovali.
Sedm chlebů a rybiček měli sme nic více,
hladového však zástupu přes čtyry tisíce.
Tvé srdce se lítostivě nad ním rozželilo,
až zázrakem všemohoucím všechny nakrmilo.
Tos měl slyšet milý Pane! ty jejich pochvaly,
když sme mezi nimi drobty do košů sbírali!
Jak tobě žehnali vřele, jak chválili Tebe,
vděčným srdcem říkajíce, že jsi prorok z nebe.
Ano, jeden kmet o Tobě ujišťoval vděčně,
že jsi z mrtvých vstalý prorok Eliáš skutečně,
jehož Bůh zas na svět poslal v svém všemocném slově,
abys i Ty, jak Eliáš Sareptánce vdově,
všem ubohým zarmouceným, co jich koliv kruší,
polehčoval a zpomáhal na těle, na duši.“
„Právě mi na paměť padá“ praví zvučným hlasem
přívětivý Filip „co sem před drahným již časem
o Tobě můj Pane! slyšel tam v Jeruzalémě,
když sme s Tebou šli ponejprv z galilejské země
ku slavnosti přesnic. Z širé vlasti s myslí vroucnou
vstupovali zástupové na horu Sionskou.
Nemohli však pro dav ovcí, býků, kupců, krámů,

*jak toužili, prodrati se až k samému chrámu.
Jako by to dnes snad bylo, na mysli mně tane,
cos ve svaté horlivosti činil tehdáž Pane!
Slyše lomoz, hluky, křiky a spatřiv tu chasu
lakotivou, upletl si sobě bič z provazů
a vyhnal si všecky z chrámů, ovce, také voly,
těm šejdířům lakotivým zpřevraceje stoly,
takže se jim ta mamona všecka rozsypala,
k tomu zaschlá duše ještě na paměť dostala.
Ach, tehdáž vše před Tebou se v svaté hrůze třásló,
ba i moje vlastní srdce uleknutím žaslo,
ač Tě Pane! miloval sem, jak vyznati sluší,
již i tenkrát, jako nyní, s celičkou svou duší,
aj za sebou tři hned spatřím židovská knížata,
na jichž tváři se též bázeň rozhostila svatá,
ti na Tebe jsou hleděli úchvatným úžasem
a hned k sobě promluvili s přidušeným hlasem:
,Ejhleť, nový Jeremiáš povstal zase z hrobu,
aby káral, trestal lidskou šered', mrzkost, zlobu!
,Jeremiáši se z očí slzy hořké lily,
když viděly vůkol sebe samé rozvaliny.
Ale tento vidí spoustu, jaká v srdci vládne,
a proti ní vystupuje ve své moci pádné!
Ach, jen vystup! Bojuj směle, ty proroku boží,
ať se stánek Hospodinův v rummy nerozboří!
Obnov srdce, obnov mysl, obnov duši naši,
ty proroku z mrtvých vstalý, náš Jeremiáši!'“
,,Ano Pane!“ dotvrzují všickni apoštolé,
,,někteří Tě pokládají za Jana Křtitele,
jiné Tě zas za proroka mají Eliáše,
jiní Tebe opět drží za Jeremiáše.
A kdož neví jméno dáti, zní předc jeho výrok,
žes některý z mrtvých vstalý, na svět příšlý prorok.“
Poslouchá Pán apoštoly, poslouchá bedlivě,*

pohlížeje na ně v lásce okem milostivě.
Ach, v tom oku svatost, krásu, milost můžeš zřítí,
nadarmo však hleděl bys ji slovy vyjádřiti.
A tím okem hledě na ně, táže se té chvíle:
„A za koho vy mne máte, duše ušlechtilé?“
Všickni se hned odmlčeli – ač to snad i tuší –
žádný však neodpovídá, co mu tane v duši.
Co mu tane skrytě v duši, co se v citu pěstí,
nesnadno si ku rozumu cestu svou proklestí.
Stoje Petr podle Pána, na Něho se dívá
a sladkostí nejsladčejší srdce mu oplývá.
Hledí, hledí do jasného Ježíšova oka –
ha! ten obraz utěšený vyplyne zhluboka.
V celé kráse, jakž ho viděl, zas před jeho zrakem,
ač se ještě zahaluje lehoučkým povlakem.
Již mu svítá, již to vidí, když hledí do něho,
volá, kleká: *„Ty jsi Kristus, Syn Boha živého!“*
A čehož blahověstnými ústy vyslovuje,
tohoť nejhlubší pokorou kleče potvrzuje.
Potvrzuje i ostatní družstvo apoštolské,
uznávajíc, že se klaní Spáse své přebožské.
Milostným a slavným hlasem vece mu Pán Ježíš:
*„Šimone! Synu Jonášův! Blahoslaven budiž,
nebt' co nyní blažená tvá ústa vyslovily,
tohoť tobě tělo a krev v pravdě nezjevily.
Nepoznal si toho vtípem, lidskou rozumností,
ale bylo ti zjeveno Boží nadšeností.
Sám můj Otec všemohoucí, král země a nebe,
ráčil světlem Svým nebeským osvítiti tebe.
I jáť tobě pravím Petře! Že jsi skála pevná,
na základu nerozborném mocně zakotvená.
Na pevné té skále vzdělám církev, dům svůj Boží,
jehož mocnost d'ábla, světa, nikdy nerozboří.
Nechat' zlý svět proti němu v moci brojí smělé,*

*z té výpravy si odnese jen rány na čele.
Nechat' peklo s děsnou mocí proti ní se vztyčí,
nepřemůže moji Církev, tím méně ji zničí.
Ano, věztež! Dokudž bude svět ten světem státi,
potud bude na domě můj prapor plápolati!
Šíře bude poletovat na znamení jasné,
že sláva i mocnost jeho nikdy nepohasne.
A v království tom nebeském, v tomto domu Božím,
nejčelnější úřad Petře na tobě položím.
Klíčником ty budeš mojim, svrchovaným správcem,
ředitelém v Mé moudrosti a laskavým rádcem.
Proto dávám tobě klíče od království svého,
abys brány bud' otvíral, bud' zamykal jeho.
A co v moci té uzavřeš, rozvážeš na zemi,
bude rovněž rozvázáno taktéž i na nebi.
A cokoli zase svážeš v té moci na zemi,
bude ihned zavázáno u Boha na nebi.
Slab jest ještě svět veškeren, nemohl by snéstí
ve své mdlobě to tajemství, co se vám zde věští.
Pročež žádný z vás nikomu ať slovem nezjevíš,
až do času určeného, že sem Kristus Ježíš.
Ale až vám bude slovo Ducha Páně dáno,
budiž vámi plným hlasem do světa voláno:
Ježíš Kristus jest Syn Boží, Syn Boha živého,
kdož chceš věčné spásy dojíti, věř a miluj Jeho!“*

—

Vímť skřivánče, malé ptáče! Proč ty krásně zpíváš,
když se vznesa poletuješ, do nebe se díváš,
křidélkoma stále třepeš a do výše pluješ
a hrdélkem libé písni Bohu prozpěvuješ.
Prozpěvuješ hned od rána až do tmavé noci,
jak bys neměl po celý den ničehož na práci.

Petr se táže po odplatě

Jednou k Pánu Ježíši
přistoupilo kníže,
jehož valné bohatství
na svět zrádný víže.
Na mladé se tváři mu
sličná duše jeví,
kterouž, jak se Janu zdá,
viděl v Césarei.

I poklekna, táže se:
*„Což mi činit sluší
Mistře dobrý! Pověz mi,
bych spasil svou duši?
Rci mi: kde jest dobra vrch,
abych byl bezpečný,
že k němu se vyšinuv,
najdu život věčný?“*
*„Což se mne ptáš o dobrém?
Proč mne dobrým pravíš?
Jediný jest dobrý – Bůh,
jehož ústy slavíš!
Do života chceš-li vjít
a uchvátit nebe:
Miluj Boha nade vše,
bližního jak sebe.“*
*„Toto všecko duše má
pilně ostríhává –
čehož se mi, Mistře můj!
ještě nedostává?“*

Podiviv se milý Pán
na mládence zírání
a jemu své laskavé
srdce již otvírá.

*„Jednoho se ještě ti
mládče nedostává,
kde se dokonalosti
vrchol zřítí dává.*

*Prodej všechno, kde co máš,
a rozdej chudobě,
tím pro nebe pokladů
nashromáždíš sobě.*

*A až všecken chudičkým
porozdáš statek svůj,
navrátě se ke mně, pak
věrně mne následuj!“*

*Uslyševši to kníže,
se smutnou odtíhlo,
neb v srdci mu bohatství
lakotu vylíhlo.*

*I viděv Pán jinocha,
jak se odtud béře,
jak se v jeho lakotnou
duši smutek děře.*

*Rozželil se v srdci svém
nad lidskou lichostí,
učeníkům svým milým
touže se žalostí:*

„Ach! Škoda tě mládenče!

*že tebe osidlo
lakotnosti d'ábelské
do tenat pochytlo!
Ty d'ábelská lakoto!
srdce lidské stíráš,
zde mu trpíš blaženost,
tam nebe zavíráš.*

Ach, d'ábelská lakoto!

Jak ty lidi moříš!

*Zde jim nedáš odtuchy
a tam v pekle hoříš!
Ach, jak vejdou nesnadně
do nebe boháči,
co si statků a peněz
nade všechno páčí!
Neb snáz velbloud jehelním
provlékne se uchem,
nežli boháč do nebe
s lakotivým duchem!!“
Učeníci s úžasem
řeč tu poslouchají
a jeden hned druhého
divíce se ptají:
„Kterak dojde spasení,
kdož do nebe kráčí?“
A Pán jim to ochotně
hned vysvětlit ráčí:
„Nebes slávu uchvátit –
nesnadnáť úloha!
Co však lidem nemožné,
nebývat’ u Boha!
Všecko, což jest člověku
těžké a nemožné,
toť v pravdě je u Boha
lehoučké a možné!!“*

–

*„V duši lidskou Bůh milost
hojným proudem leje,
jíž bývajíc silená
snadno k nebi spěje.
Duše v Boží milosti
je jako to ptáče,
ač neklidí do stodol,*

*předc zpívá a skáče.
Vždy si skáče vesele
a slad'ounce zpívá,
Bůh je krmí a krásně
peřím ho odívá.
Tak i duše v milosti
Bohu chvály pěje,
jemu sloužíc vesele,
do nebe vyspěje.
Všecko, což jest člověku
těžké a nemožné,
tot' v pravdě je u Boha
lehoučké a možné.“*

—

Vše poslouchal bedlivě
Petr sklopiv očí,
jediná mu myšlenka
na mysli se točí.
I dodav si smělosti,
pozdvihl své tváře
a Pána se důvěrně
v místo všech otáže:
*„Skrovný byl náš stateček,
sám víš, Pane milý!
Leč i ten sme pro Tebe
rádi opustili.
Opustili domácnost
i vše svoje zboží,
i těch dobrých miláčků
zanechavše v hoři.
Opustivše toto vše,
již sme šli za Tebou,
nevědouce kamže nás
Tvé kroky povedou.*

*Kam si nohou pošinul,
tam sme všudy Tebe
věrně následovali,
nehledíc na sebe.*

*Nuže, tak nám Pane náš!
rač předc pověditi,
jakou za to odplatu
u Tebe budem míti?“*

Po slovech těch učňové
nastavují uši,
čekajíce zvědavě,
jak mu Pán odtuší.

Pohleděv Pán vesele
na své učeníky,

hlasem slavným bezelstné

své otvírá rtíky:

*„Dobře vím a věrně to
chovám na paměti,
jakou láskou plajete
ke mně, moje děti!*

*Vy ste ve své otčině
při veselé práci*

*v svorné lásce trávili
blaženost domácí.*

*Sotvaže sem pokynul,
hned ste moji milí!*

*dům, rodiče s miláčky
pro mne opustili.*

*Opustili vlastní krev
na vzdor vnitřní tužbě,
za mnou ste šli hotoví
k pracné, věrné službě.*

*Jaká za to koruna
v nebi se vám vije,*

*nuže necht' se hluboko
do srdce vám vryje.
Svět veškeren lká, vzdychá
v té porušenosti,
s touhou doby čekaje,
v nížto se ji zhostí.
Strašnou slávu doba ta
po zemi rozlije,
jenž se ve svých stěžejích
s prudkostí zachvěje.
Zachvěje se, zachvěje
v nejhlubším základu,
pro něž se vše uvede
do ladu a skladu.
Hvězdy budou padati,
měsíc, slunce zhasne
a všelike stvoření
strachem mrouc užasne.
Až Bůh ohněm čistivým
obnoví nebesa!
a i zemi v ozdobě
v překrásné zaplesá.
Až se mrzkost veškerá
na ní ohněm spálí,
až se jako nevěsta
sličností zahalí:
aj tehďáž se ukáže
na nebes sklepení
v záři Syna člověka
krvavé znamení.
Zavzní trouba andělská –
mrtví vstanou z hrobu,
každý z nich hned obdrží
dle zásluh podobu.*

*Jak se hvězda od hvězdy
různí svou jasností,
tak se v tělech buď sličnost,
buď šered' rozhostí.
Tehdáž přijde s anděli
ve slávě velebné
a na soudnou stolicí
Syn Boží zasedne.
Zasedne, by rozsoudil,
všecko lidské plémě,
jenž se před ním shromáždí
ze všech končin země.
Z davu těla lidského
vás, své apoštoly,
k nejvyšší si velebě
Syn Boží vyvolí.
Vyvolí neb v tu dobu
andělíčky Boží
dvanáctero prestolů
kolem mne rozloží.
Na těch si vás usadím
v plnosti své slávy,
před vámi se Izrael
veškeren dostaví.
Vy ho soudit budete
podle jeho skutků,
buď ku věčné radosti,
buď k věčnému smutku.
Ano, soudit budete
národ vyvolený,
váš pak výrok zůstane
věčně nezměněný.
Nezměněn tak jako můj,
jímž lidstvo rozhroudím,*

*když ho k slasti pověčné,
buď k mukám odsoudím.*

*Před slabými rybáři
zachvějí se králi,
co v libůstkách lidskou krev
mrzce prolévali.*

*Před sprostými rybáři
oněmí mudráci
pravdu Bohem zjevenou,
lestně co podvrací.*

*Ustrnou i před vámi
pyšní boháčové,
jenž nechtěli věděti,
k čemu lítost zove.*

*Před vámi se veškeren
Izrael pokoří,
čekaje, co za losy
soud váš na něj složí.*

*Aj tehdaž by králové,
pravím vám to jistě,
chtěli býti vznešeném
na tom vašem místě.*

*Nebude však nebude
toho jim popřáno,
co vám bude za lásku
na odplatu dáno.*

*Soudem tím se dokoná
strastné spásy dílo,
co mi Otec uložil
by se naplnilo.*

*Pak si slavně povedu
svoje vykoupence,
by v nebesích přijali
nevadnoucí věnce.*

*V čele svého národu
do nebeské vlasti
budete se ubírat
k věčné s plesem slasti.
Dokonav své království,
odevdám ho Otci,
bych s Ním, s Duchem kraloval
v jedné, věčné (nerozdílné) moci.
Hle, to vaše odplata
moji učenníci!
Až budete věčného
soudu oučastníci,
oučastníci nebeské
nehynoucí slávy
za to, že ste s ochotou
mne následovali.²⁷³*

Pán umývá nohy Petrovi

²⁷³ Za touto přímou řečí následuje na další straně již jednou řečený proslov, jen s malými obměnami:

*„Za bolestnou ranou padla zase rána,
aby hořká číše byla vyčerpána
do poslední krůpěje!“
Takt’ oslovil v Betsaidě na hřbitově
Šimon, nade hroby svých rodičů stoje,
svého bratra Ondřeje.
„Sotvaže se test’ můj dobrý v tichém klidu
cestou těla byl připojil k svému lidu,
pozůstaviv nás v želi.
Již sme, milý bratře po nedlouhé době
pro smrt svého otce, zde na jeho hrobě,
tvář ve slzách smáčeli.
Ach, ta starostlivá, ta drahá hlavička
zde pod drnem leží našeho tatíčka,
sem sme tě položili!
Zde si odpočinou po práci klopotné,
co nás pěstovaly, tvé ruce lopotné,
miláčku náš rozmilý!
Sotva si odešel náš milý tatíčku!
již za sebou voláš laskavou matičku
do tmavého záhrobí!“*

Do komnaty osvětlené plný měsíc šefí,
v níž se bylo shromáždilo k poslední večeři
dvanáctero apoštolů
rozložených kolem stolu,
mezi nimi Páně tvář,
milostně se skví jak zář.

Se svými se učeníky božský mistr loučí,
jim a světu za dědictví lásku odporoučí,
co člověka s družcem víže,
k Bohu vodí blíž a blíže,
až se v Jeho objetí
službě spásné posvěti.

*„V účinnivé lásky službě sebe zasvěcujte,
jakouž láskou já miloval i vy svět milujte!*

Ke všemu vás láska posvěť,

vlastní krev ji noste v obět'

by byl ďábel poražen

a svět láskou oblažen!“

Vrchní roucho ihned skládá, vstana od večeře,
v místo pásu šat běloučský kolem beder běže.

Do nádoby do měděné
vody nalévá studené,
k té se službě hotoví,
co patřila sluhovi.

S mědenicí pak Syn Boží k Šimonovi chvátá,
před svým tvorem tvůrce kleká na kolena svatá,

před hříšníkem hlavu níží
k nohoum jeho se poníží
nejsvětější světa král,
by jich smyl a utíral.

Užasnutím Petr sklesne a nohy své schoulí,
rukama se Pánu bráně, pod sebe jich toulí,

oko, tvář mu ohněm zplane:

„Co počínáš, mocný Pane!

*Snad mi nechceš nohou mýt,
a tak mojím sluhou být?“*

mlčíc žasne apoštolstvo – baže sotva dýchá!

„Nyní nevíš, co já činím.“ odpoví Pán zticha.

*„Po nedlouhé avšak době
zvíš a bude zjeveno tobě,
proč tě vodou umývá,
kdo pro svět krev vylívá.“*

„Byť bych tebe božský Pane! rozhněval bezděky,
nebudeš mi, nemůžeš mi noh mýti na věky!“

*„Nebudu-li noh tvých mýti,
pak nemůže dílu míti
se mnou v nebi u Boha
tvá dušice ubohá!“*

„Můj ó Pane! Myj mé nohy“ zvolá Petr prudce.

„Nejen nohy, i tu hlavu, i ty hříšné ruce!“

A Pán Petru nohy myje,
jenž horoucné slzy lije
nad Pánovou pokorou,
nad svou vlastní úkorou.

Nohy myje apoštolům nebes, země vládce,
nohy lestné, nohy zlostné i Jidáše zrádce.

Ač mu láskou srdce zjihne,
lítost v něm již nezastihne
ačť Pán mu nohy myl,
marně krev svou pro něj lil.

Petr, zapřev Pána, pláče

*„Galilejský jsi a z jeho sboru,
vždyť to poznáváme po hovoru!“*

Tak na Petra chasa dotírá,
po druhé, co mistra zapírá.

Od ohně se vztyčí hora sluha,
rychlým chvatem Petra ujav ztuha,
k ostatní ho vleče ke tlupě,
chechtem na něho se osupě:
*„Nedělej se ptáčku záporníkem,
ty jsi Ježíšovým učeníkem!
Což sem tě v zahradě neviděl,
jaks tam mečem Malcha ubíjel?“*
Strnuv Petr smrtelným úžasem,
rozkřikne se pronikavým hlasem:
*„Nerač tomu věřit, milý můj!
co na mne chce svědčit jazyk tvůj.
Věru nevím, co se tuto děje,
vzdyt' přicházím přímo z Galileje,
na hody jda Boží zdaleka –
jak bych znáti mohl toho člověka?
A že pravdu mluvím vám pravdoucí,
Bůh toho buď svědkem vševědoucí –
jenž do hlubin duše zasahá,
víť, že pravá jest má přísaha!“*
Vše umlklo – a zář luny jasné
ve zámrazu chmurném ihned zhasne –
rudé světlo oheň rozlívá.
A v tom kohout opět zazpívá.
Za ním kohoutové táhle pějící,
bezděčně se v Petru kosti chvějí –
s hlomozem a křikem pojednou,
naproti se dvěře rozlétnou.
A z komnaty skvěle osvětlené
s Pánem pustá rota se vyžene,
volajíc, co hrdlo postačí:
„Hybaj na smrt, kletý rouhači!“
Jak ho cháska uzří ta zvlčilá,
s rykem tygra k němu poskočila,

vztekleji se na něj vrhá sběř,
nežli na lup krvolačná zvěř.
Ač jej rota trýzní, políčkuje,
Pán se k Petrovi předc obracuje,
lítostivě na něj pohlíží,
až svou duši v jeho pohříží.
Vystupuje luna ze zámraku,
žalných Petr utkav Páně zraků –
ten lítostný pohled, ach! nesnes,
leč rozhrouten v duši na zem skles.
Vstává – klesá – a vzchopiv se znova,
hned vyrazí z domu Kaifášova,
na smrt zbledlý městem vymřelým,
plachým běží krokem nesmělým.
Běží tryskem, až se mu tvář zpýří,
mijí bázeň – ohněm ale žíří,
stud před sebou, hanba před světem,
tou přísahou v srdci zakletém.
Krok zastavě, nazpět se obrátí –
svat úmysl počne v duši zrátí,
pokročí – v tom kohout zazpívá,
zoufalost ho zvrátí zuřivá:
*„Nenapraviš Petře zlopověstný,
nač přísahal křivě jazyk lestný,
křivým přísežníkem věčně sluj,
byť bys týlem vyrval jazyk svůj!
Bud' si ohyzdnější tvoje vina,
všecku Bůh slitovník zapomíná.
Avšak nejmrzčejší ze všech vin,
neodpustí tobě Hospodin!“*
Tak zoufalství zařve mu do duše
a v zoufalství Petr rychle kluše
ze Sionu dolů k Josafat,
kde jak bezduch pod skálou upad.

Jak vadla růže, co na skále plála,
až rosenka zemi zrosila,
zůstavši tvrdá, holosprahlá skála,
libý výdech růže rozsílá.

Bůh bohat milostí!
a Petru lítostí,
co v srdci hlubočí,
slzy kajícínosti
linou se do očí.

Tak hořce pláče! Vzdyť mu srdce puká
nad tím nejmrzčejším nevděkem,
jehož proradná ústa, lestná ruka
spáchaly nad Bohem – člověkem.

Proto hlavu kloní
a svou hlavu skloně,
hořké slzy roně,
ve žalostném pláči
slzami tvář smáčí.

Ach, hořce pláče! Vzdyť ho po tři léta
Pán tak vroucnou láskou miloval,
svůj nejsvětější úřad – spásu světa –
jemu nevděčníku věnoval!

Proto hlavu kloní
a svou hlavu skloně,
trpké slzy roně,
ve žalostném pláči
slzami tvář smáčí.

Ach, trpce pláče! Vzdyť před krátkou dobou

Pán mu nohy zmyl a utíral:

„*A toho neznám!*“ Tak nevděku zlobou
uchvácený Mistra zapíral!

Proto hlavu kloní
a svou hlavu skloně,

vřelé slzy roně
ve žalostném pláči,
slzami tvář smáčí.

Přebolestně pláče! Ach! Vzdyť osvědčoval,

že za Pána dá hned svou duši –

leč Boží pravdu vyznat se zpěčoval

a svůj jazyk zradou otruší!

Proto hlavu sklonil,

až k zemi ji skloně,

vroucné slzy roně,

ve žalostném pláči

tvář slzami smáčí.

Neuvadla růže, co na skále plála,

vzdyť rosenka růži zrosila!

Zůstala tvrdá, holosprahlá skála

a růženka vůni rozsílá.

Bůh bohat milostí!

Petra od žalosti

tvrdý sen obtíží,

až Pán v zsinlosti

dokonal na kříži.

Vzkříšený Pán ukazuje se Petrovi

V ten den po sobotě v podvečerní době

opět Petr hledá, pátrá v skalném hrobě

po Pánu se roztouživ.

Ani vidu, slychu po milém Ježíši!

Z hory lebčí kráčí ku svému zátiší,

v zármutku se pohrouživ.

„Kam, ach, kam se předce odtamtud podělo,

tvě ach dobrý mistře! umučené tělo?!

Jsi-li živ, i mně se zjev!!

*Necht' k nohous Tvým svatým v želi se přivinu,
hořce oplakávám zrádnou svoji vinu,
v místo slz svou cedě krev!
Již nespatriím očí, co milostí plály,
nezulíbám rukou, co mne objímaly.
ni bok, jenž byl proboden!
Jak bych směl se blížít k Tobě, já ubohý!
A zulíbat hlavu, ruce i Tvé nohy,
nejsemť toho já hoden!
Ó jak bych rád umřel, umřel hned bolestně,
bych mohl napravit, čím jsem zhřešil lestně
proti Tobě, mistře můj!
Ach, bez Tebe hynu, v hoři Tebe strádám,
nech mne umřít Pane! Umřítí si žádám,
jen mé duše ulituj!“*

Petr hlavu sklání, sténaje, úpěje –
aj tu světlost jasná kolem se rozleje,
před ním, nad ním zlatá zář.

A ze světla jasna bleskem se vyřine
a ze zlaté záře milostně vyplyne
Krista Páně svatá tvář!

Zsinalého učně jav Pán za pravici,
těší, hojí srdce jeho žalostí:

„Pokoj tobě, duše má!“

*Po Mne a po míru srdce tvoje prahne –
v nejhojnější míře necht' toho dosáhne
dušice roztoužená!“*

„Ó nejsladší Pane!“ zvolá Petr pouze,
objímaje v sladké nohy Páně touze,
leč obejmul mhu a stín.

Ač jen stín – předc věří, věře běží, jásá,
shromážděným učňům věst' blaženou hlásá:

„Vstaltě z mrtvých Boží Syn!“